

אוצר

בין אדם לחבירו

שאלת שלום

מכון תורת האדם לאדם
מהדורת נסיון
לא מוגה כל העורך

מכון לתרגום תנ"ך לתורה ולחוקים

הספר שלפניכם הוא מהדורה
נסיונית בסדרת
"אוצר בין אדם לחבירו"

נשמח מאד לקבל הערות
והצעות לשיפור הספר

גם לציין שעדיין לא עבר
הגהה מדוייקת ונשמח לקבל
הערות בזה

ניתן למסור הערות

בטל : 04-6970825

נייד : 0527624271

מכון לחקר הלכות ש"ס פנים למסור והספן

כל הזכויות שמורות
למכון תורת האדם לאדם ע.ר.
מאור חיים 5/65
צפת תשע"ב

❖ תוכן הפרקים / שאילת שלום ❖

<p>2 שלחן ערוך יו"ד</p> <p>2 ש"ך, ט"ז,</p> <p>2 גר"א, רעק"א</p> <p style="text-align: center;">(ה) שאילת שלום לאשה</p> <p>2 קידושין ע.</p> <p>2 בבא מציעא פז</p> <p style="text-align: center;">מפרשי גמרא קידושין</p> <p>2 רש"י</p> <p>2 תוספות</p> <p>2 רא"ש</p> <p>2 ר"י מלוניל</p> <p>2 מאירי</p> <p>2 עצמות יוסף</p> <p>2 המקנה</p> <p>2 פני יהושע</p> <p style="text-align: center;">מפרשי גמרא בבא מציעא</p> <p>2 רש"י</p> <p>2 תוספות</p> <p>2 חידושי הר"ן</p> <p>2 מאירי</p> <p>2 תוספות הרא"ש</p> <p>2 מהר"ל</p> <p>2 מהרש"א</p> <p>2 שער אפרים</p> <p style="text-align: center;">בטור ושולחן ערוך</p> <p>2 טור אבן העזר</p> <p>2 בית יוסף</p> <p>2 דרישה</p> <p>2 בית חדש</p> <p>2 שלחן ערוך</p> <p>2 טורי זהב</p> <p>2 חלקת מחוקק</p> <p>2 בית שמואל</p> <p>2 פתחי תשובה</p> <p>2 שי למורה</p> <p>2 ערוך השלחן</p> <p>2 עזר מקודש</p> <p style="text-align: center;">(ו) ביוצא לדרך ומלוה למת</p> <p>2 ברכות סד</p> <p>2 רש"י</p> <p>2 ספר חסידים</p> <p>2 תרומת הדשן</p>	<p>2 כנסת הגדולה</p> <p style="text-align: center;">(ג) תקנת חז"ל לשאול בשם ה'</p> <p>2 ברכות נא</p> <p>2 ברכות סג</p> <p>2 רש"י</p> <p>2 רש"י עירובין יח</p> <p>2 רבינו האי גאון</p> <p>2 רמב"ם פיהמ"ש</p> <p>2 הערוך</p> <p>2 ראבי"ה</p> <p>2 פסקי רי"ד</p> <p>2 ריטב"א</p> <p>2 המכתם</p> <p>2 מאירי</p> <p>2 נימוקי יוסף</p> <p>2 משנה לחם</p> <p>2 רא"מ הורביץ</p> <p style="text-align: center;">בי"ד של מעלה הסכים</p> <p>2 מכות כג:</p> <p>2 ריב"ן</p> <p>2 ריטב"א</p> <p>2 מאירי</p> <p>2 מהרש"א</p> <p>2 גבורת ארי</p> <p>2 ערוך לנר</p> <p>2 ירושלמי ברכות</p> <p>2 רות רבה</p> <p>2 רד"ל, מהרז"ו</p> <p style="text-align: center;">(ד) שאילת שלום תלמיד לרב</p> <p>2 ברכות כז</p> <p>2 בבא קמא עג</p> <p>2 רש"י</p> <p>2 תוספות ברכות</p> <p>2 פסקי הרא"ש</p> <p>2 רבינו יונה</p> <p>2 תוספות ב"ק</p> <p>2 מהרש"א</p> <p>2 פני יהושע</p> <p>2 רמב"ם ת"ת</p> <p>2 ספר חסידים</p> <p>2 לקט יושר</p> <p>2 טור בית יוסף</p>	<p style="text-align: center;">(א) מקדים שלום ומחזיר שלום</p> <p>2 ברכות ו:</p> <p>2 רש"י, מאירי</p> <p>2 ראבי"ה</p> <p>2 שבלי הלקט</p> <p>2 ראב"ן</p> <p>2 מהרש"א</p> <p>2 חפץ ה'</p> <p>2 עיון יעקב</p> <p style="text-align: center;">הוי מקדים בשלום כל אדם</p> <p>2 אבות ד טו</p> <p>2 רש"י</p> <p>2 ר' יונה, מאירי</p> <p>2 רבינו בחיי</p> <p>2 מדרש שמואל</p> <p>2 מהר"ל</p> <p style="text-align: center;">מרבה שלום ואפילו עם נכרי</p> <p>2 ברכות יז</p> <p>2 מאירי</p> <p>2 עיון יעקב</p> <p>2 עץ יוסף</p> <p style="text-align: center;">(ב) כפילות שלום וש"ש לגוי</p> <p>2 גיטין סא, סב</p> <p>2 דברי הימים</p> <p>2 רש"י</p> <p>2 תוספות</p> <p>2 רי"ף</p> <p>2 ר"ן</p> <p>2 מאירי</p> <p>2 מהרש"ל</p> <p>2 מהרש"א</p> <p>2 בעלי התוספות</p> <p>2 חתם סופר</p> <p style="text-align: center;">ש"ש לגוי בדברי הפוסקים</p> <p>2 טור יו"ד</p> <p>2 בית חדש</p> <p>2 דרישה</p> <p>2 שלחן ערוך</p> <p>2 טורי זהב</p> <p>2 ש"ך</p> <p>2 מהר"י קשטרו</p>
---	--	--

2	דרכי משה, פרישה	2	שפת אמת	2	לקט יושר		
2	בית חדש	2	רבנו חננאל	2	שלחן ערוך		
2	שלחן ערוך יו"ד שפה	2	יד רמ"ה	2	ש"ך		
2	לבוש, ש"ך, רע"ק	2	מאירי				
2	ערוך השלחן	2	שפת אמת				
		2	מהרש"א				
	יב) בתעניות ובט' באב				ז) שאילת שלום לפני התפילה		
2	מגילה ג	2	י) שאילת שלום בבית המרחץ		2	ברכות יד	
2	תורת האדם	2	שבת י'		2	רש"י	
	בטורושולחן ערוך	2	רש"י תוספות		2	ספר האורה	
2	טור או"ח תקנד	2	רבינו חננאל, רי"ף		2	תוספות	
2	בית יוסף	2	רבינו יונה		2	רשב"א	
2	בית חדש	2	ריטב"א		2	ריטב"א	
2	שלחן ערוך	2	מאירי		2	רבינו יונה	
2	מגן אברהם	2	רבינו פרחיה		2	רא"ה	
2	אליה רבה	2	חידושי הר"ן		2	מאירי	
2	פרי מגדים	2	שו"ת הרא"ש		2	תשב"ץ	
		2	מהרש"א		2	ראב"ד	
	יג) להולך לגילוי ראש	2	מרומי שדה		2	מהרש"א	
2	ברכי יוסף	2	שפת אמת		2	מרומי שדה	
		2	סוטה י'				
	יד) ראשונים ואחרונים	2	רש"י תוספות			בטורושולחן ערוך	
	ראשונים	2	מהרש"א, רש"ש			2	טור, ב"י, ב"ח
2	רמב"ם דעות					2	שלחן ערוך
2	רמב"ם שו"ת					2	מג"א, פרי חדש
2	רמב"ם משנה תורה					2	שו"ע הרב
2	רש"י תוספות	2	בטורושולחן ערוך			2	ערוך השלחן
2	רבינו חננאל, רי"ף	2	טור, בית חדש			2	משנה ברורה
2	ראב"י אב"ד	2	שלחן ערוך או"ח סו				
2	ספר חסידים	2	ט"ז, מג"א, פר"ח			2	ח) שאילת שלום באמצע התפילה
2	ארחות חיים להרא"ש	2	בכור שור			2	ברכות יג
2	יראים	2	מחצית השקל			2	רש"י
2	ר"י ברונא	2	שערי תשובה			2	פיהמ"ש לרמב"ם
	אחרונים	2	משנה ברורה			2	רשב"א
2	רדב"ז	2	שלחן ערוך או"ח פד			2	רא"ש
2	גור אריה	2	מג"א, פר"מ			2	מאירי
2	חרדים	2	שלחן ערוך או"ח פד			2	ספר החינוך
2	של"ה	2	מג"א פרי חדש				
2	ווי העמודים	2	פר"מ מחצית השקל				
2	גור אריה	2	יא) שאילת שלום לשרוי באבילות			2	בטורושולחן ערוך
2	באר שבע	2	מועד קטן טו			2	רמב"ם
2	פלא יועץ	2	מועד קטן כא			2	טור, ב"י, ב"ח
2	אבני נזר	2	רש"י, תוספות			2	שלחן ערוך
2	חפץ ה'	2	ריטב"א			2	ט"ז, מג"א
2	יהודה יעלה	2	מאירי			2	שו"ע הרב
2	בית אפרים	2	רמב"ם			2	ערוך השלחן
2	רס"ג פערלא	2	בטורושולחן ערוך			2	משנה ברורה
2	אגרות משה	2	טור יו"ד שפה				
		2	בית יוסף				

מפתח ספרים

גמרות וחז"ל

גיטין סא סב	6	ברכות ו.	6
סוטה י. שמעון, שמש	58	ברכות יג שואל ומשיב שלום ויראה ..	34
קידושין ע ש"ש באשה	24	ברכות יד ש"ש לפני התפילה	34
בבא מציעא פז ש"ש באשה	24	ברכות יז.	=
מכות כג תקנת ש"ש בשם	=	ברכות כז	20
אבות ד טו	4	ברכות נא סג	=
ירושלמי: ברכות ט ח	18	ברכות סד הנפטר מחבירו	32
רות רבה: ד ה:	18	שבת י שלום בבית המרחץ	34
		מועד קטן טו כא	58

ראשונים אחרונים

חידושי הר"ן: שבת י:	51	אבני נזר: חלק יו"ד סימן תעד:	76
חינוך: מצוה תכ	42	אגרות משה: או"ח ד מ ענין ג:	80
חלקת מחוקק: אבה"ע כא ו	28	אליה רבה: או"ח סו:	44
חפץ ח' : ברכות ו	4	אליה רבה: או"ח תקנ"ד:	65
חתם סופר: גיטין סא	10	ארחות חיים: להרא"ש סימן כא	70
ט"ז: יו"ד רמב	23	באר שבע: שו"ת סימן נט:	73
אבה"ע כא ו	28	ביאור הגר"א: יו"ד רמב:	23
טור יו"ד: סימן שפ"ה	60	ביאור רס"ג: לגר"פ עשה א	77
יו"ד סימן רמ"ח:	10	בית אפרים אבה"ע פו	83
אבן העזר כא	27	בית חדש: יו"ד סימן רמ"ח:	10
או"ח סימן סו:	42	אבן העזר כא	27
או"ח סימן פד	52	או"ח סו	43
או"ח סימן פט	36	או"ח סימן פד	53
או"ח תקנ"ד:	64	או"ח תקנ"ד:	65
יו"ד סימן רמב	22	יו"ד סימן שפ"כ	61
יו"ד סימן רמ"ח:	11	בית יוסף: יו"ד רמב	22
או"ח סימן פד	53	אבן העזר כא:	27
יד רמ"ה: סנהדרין מד.	48	או"ח סו	42
יהודה יעלה סימן ט	83	או"ח סימן פט	36
כנסת הגדולה: יו"ד סימן רמ"ח:	12	או"ח תקנ"ד:	64
או"ח סו	43	יו"ד סימן שפ"ה	61
או"ח סימן פט:	37	בית שמואל: אבה"ע כא ו	28
לבוש: יו"ד סימן שפ"ה	62	בכור שור: סנהדרין סה.	54
לקט יושר: ח"א עמוד קי	64	ברכי יוסף: או"ח סימן פה ס"ק ח	75
ח"ב עמוד פו:	32	יו"ד רע"ו ס"ק מא	75
חלק א עמוד ע:	22	גבורת ארי: מכות כג	17
מאירי: ברכות נא	15	גור אריה: בראשית לג יא	73
מכות כג	16	דרישה: יו"ד סימן רמ"ח:	10
אבות ד טו	4	אבן העזר כא	27
בבא מציעא פז	25	דרכי משה: יו"ד סימן שפ"ה	61
ברכות ו	3	המכתם: ברכות נא	15
ברכות יג:	42	המקנה: קידושין ע	25
		ווי העמודים: עמוד השלום כה כא: ..	72

14	ערוך: ערך את	35	— ברכות יד
74	פלא יועץ: ערך שלום:	6	— ברכות יז
21	פני יהושע: ברכות כז:	8	— גיטין סא
25	— קידושין ע	59	— מועד קטן טו
15	פסקי רי"ד: ברכות נא	48	— סנהדרין מד.
54	— או"ח סימן פד	24	— קידושין ע:
56	— או"ח סימן פה	50	— שבת י:
37	— או"ח סימן פט ב:	91	מגילת תענית:
57	פרי מגדים: או"ח סימן פה	44	מגן אברהם: או"ח סו:
65	— או"ח תקנ"ד:	56	— או"ח סימן פה
61	פרישה: יו"ד סימן שפ"ה	37	— או"ח סימן פט ב:
28	פתחי תשובה: אבה"ע כא ו	65	— או"ח תקנ"ד:
70	ר"י ברונא: שו"ת סימן קיב:	54	— או"ח: סימן פד:
71	— שו"ת סימן קיג:	4	מדרש שמואל: אבות ד טו
24	ר"י מלוניל: קידושין ע:	11	מהר"י קשטרו: יו"ד סימן רמ"ח:
25	ר"ן: בבא מציעא פז.	5	מהר"ל: אבות ד טו
8	— גיטין סא	26	מהר"ל: בבא מציעא פז
35	רא"ה: ברכות יד,	21	מהרש"א: ברכות כז:
16	רא"מ הורוביץ: ברכות סג	16	— מכות כג
20	רא"ש: ברכות כז:	4	— ברכות ו
41	— ברכות ב ח:	36	— ברכות יד,
24	— קידושין פרק ד סימן ד:	9	— גיטין סא
35	ראב"ד: מסכת מידות	72	— מכות כג:
67	ראב"י אב"ד: שו"ת סימן ו	93	— סוטה י
3	ראב"ן: ברכות סימן קלב:	48	— סנהדרין מד.
15	ראבי"ה: ברכות סימן קמז	26	— קידושין ע:
3	— ברכות ו	51	— שבת י:
60	— ח"ג סימן תתמא	9	מהרש"ל: גיטין סא
4	רבינו בחיי: אבות ד טו	55	מחצית השקל: או"ח סימן פד
14	רבינו האי גאון: ברכות נא	57	— או"ח סימן פה
48	רבינו חננאל: סנהדרין מד.	36	מרומי שדה: ברכות יד
49	— שבת י:	52	מרומי שדה: שבת י:
20	רבינו יונה: ברכות כז:	45	משנה ברורה: או"ח סו:
50	— ברכות סוף פ"ג	39	— או"ח סימן פט ב
4	— אבות ד טו	55	— או"ח: סימן פד
35	— ברכות יד	15	משנת לחם: ברכות ט א
71	רדב"ז: ח"א סימן רכ:	15	נמוקי יוסף: ברכות נא
49	רי"ף: ברכות סוף פ"ג:	70	ספר חסידים: סימן יח
8	רי"ף: גיטין סא	22	— סימן צו:
16	ריב"ן: מכות כג	32	— סימן תשמ:
15	ריטב"א: ברכות נא	72	ספר חרדים: פרק לח:
16	— מכות כג	70	ספר יראים: סימן רמח: לא תחניפו
34	— ברכות יד	29	עזר מקודש: אבה"ע כא ו
47	— מגילה ג.	4	עיון יעקב: ברכות ו
59	— מועד קטן טו	6	— ברכות יז
50	— שבת י:	6	עץ יוסף: ברכות ו
67	רמב"ם: דעות פרק ה הלכה ז:	24	עצמות יוסף: קידושין ע
67	— שו"ת סימן תמט	28	— אבה"ע כא ו
22	— תלמוד תורה: ה א:	44	— או"ח סו:
41	— פיהמ"ש ברכות ב	39	— או"ח סימן פט
23	רע"ק איגר: יו"ד רמב	62	— יו"ד סימן שפ"ה
62	— יו"ד סימן שפ"ה	17	ערוך לנר: מכות כג

72	של"ה: מסכת סוכה נר מצוה סא.	20	רש"י: ברכות כז:
23	שלחן ערוך יורה דעה רמב טז	13	— ברכות נא
32	— יורה דעה שמג ב:	14	— עירובין יח:
56	— אורח מיים סימן פה	34	— האורה סימן ד
11	— יו"ד סימן רמ"ח:	24	— קידושין ע
28	— אבה"ע כא ו	4	— אבות ד טו
44	— או"ח סו:	25	— בבא מציעא פז
53	— או"ח סימן פד:	3	— ברכות ו
37	— או"ח סימן פט ב:	41	— ברכות יג
65	— או"ח תקנ"ד:	34	— ברכות יד
61	— יו"ד סימן שפ"ה	32	— ברכות סד
93	— יו"ד רעו	8	— גיטין סא
26	שער אפרים: שו"ת סי' קטז	7	— דברי הימים
55	שערי תשובה: או"ח סימן פד	49	— ויקרא לו,
48	שפת אמת: מגילה ג.	47	— מגילה ג.
52	— שבת י:	58	— מועד קטן טו
26	תוס' הרא"ש: בבא מציעא פז	93	— סוטה י
20	תוספות: בבא קמא עג:	47	— סנהדרין מד.
20	— ברכות כז:	93	רש"ש: סוטה י
9	— פרשת שופטים:	41	רשב"א: ברכות יג:
24	— קידושין ע	34	— ברכות יד
25	— בבא מציעא פז	93	— סוף ברכות,
34	— ברכות יד	11	ש"ך: יו"ד סימן רמ"ח::
8	— גיטין סא	23	— יו"ד רמב
47	— מגילה ג	62	— יו"ד סימן שפ"ה
59	— מועד קטן טו	93	— יו"ד רעו
93	— סוטה י	33	— יו"ד שמג
47	— סנהדרין מד.	3	שבלי הלקט: סדר ברכות סי' קסו:
49	— שבת י	44	שו"ע הרב: או"ח סו:
64	תורת האדם: לרמב"ן	55	— או"ח סימן פד
32	תרומת הדשן: פסקים סי' כה:	38	— או"ח סימן פט ב:
35	תשב"ץ סימן רמו:	51	שו"ת הרא"ש: כלל ג סימן טו:
		28	שי למורה: אבה"ע כא ו

פרק ט: שאילת שלום

הפרקים

(ט) בלילה / מגילה ג	(א) מקדים שלום ומחזיר / אבות ד, ברכות ו,.
(י) בבית המרחץ / שבת י	(ב) כפילת שלום ושלום לגוי / ברכות יז, גיטין סא
(יא) לשרוי באבילות / מו"ק טו כא	(ג) לשאול בשם ה' / ברכות סג, מכות כג:
(יב) בתעניות ובט' באב / תענית יב,.	(ד) תלמיד לרב / ברכות כז, בבא קמא עג
(==) לזה למלוח שאינו רגיל / ב"מ ??	(ה) בשלום אשה / קידושין ע, בבא מציעא פז
(==) בגילוי ראש	(ו) יוצא לדרך ולמת / ברכות סד.
(==) שאין בה גניבת דעת / חולין צה	(ז) לפני התפילה / ברכות יד
(==) ראשונים ואחרונים	(ח) באמצע התפילה / ברכות יג יד

(א) מקדים שלום ומחזיר שלום

ברכות ו: ...ואמר רבי חלבו אמר רב הונא כל שיודע בחבירו שהוא רגיל ליתן לו שלום יקדים לו שלום שנאמר (תהלים לד) בקש שלום ורדפהו, ואם נתן לו ולא החזיר נקרא גזלן שנאמר (ישעיהו א) ואתם בערתם הכרם גזלת העני בבתיכם.

רש"י: גזלת העני, והלא אף גזלת העשיר גזלה היא אלא גזלת העני שאין לו כלום לגזול ממנו אלא שלא להשיב על שלומו

מאירי: ולעולם יהא אדם נוח לבריות ומקדים בשלומם ומשתדל בכבודם ובתועלתם כפי כחו, ובזו מתאהב לבריות וגורם להם לצאת ידי חובת כבוד תורה ומצות:

ראבי"ה: והרגיל ליתן שלום לחבירו ואינו נותן עובר משום בקש שלום ורדפהו. וכל שיודע בחבירו שרגיל ליתן לו צריך להקדים לו שלום:

שבלי הלקט: סדר ברכות סימן קסו: ומי שאינו מברך כל ברכה וברכה בעונתה נקרא גזלן דאמר ר' חנינא בר פפא כל הנהנה מן העולם הזה בלא ברכה כאילו גזלו להקב"ה ולכנסת ישראל... ואמר ר' חלבו אמר רב הונא כל היודע בחבירו שרגיל ליתן לו שלום צריך להקדים לו שלום שנאמר בקש שלום ורדפהו ואם נתן לו שלום ולא החזיר לו שלום נקרא גזלן שנאמר גזלת העני בבתיכם, ומה אם הגזול ברכות של הדיוט נקרא גזלן, הגזול ברכות של הקב"ה על אחת כמה וכמה.

ראב"ן: ברכות סימן קלב: אמר רב הונא כל היודע בחבירו שהוא רגיל ליתן לו שלום יקדים לו שלום שנאמר בקש שלום ורדפהו, ואם נתן לו שלום ולא החזיר לו שלום נקרא גזלן שנאמר גזילת העני בבתיכם, גזילת הענייה

עני מלשון עניינך וכ"כ ריטב"א כאן, שבלי הלקט מילה ח, ושטמ"ק כאן, גם בבבאור הגר"א כאן כתב: גזלת העני בבתיכם, פירוש גזלת העני שאינם עונים לו שלום.

מהרש"א: יקדים לו שלום וכו', אבל אם אין רגיל ליתן לו שלום לא יקדים לו שלום, דשמא חבירו לא יחזיר לו שלום ויקרא גזלן, ומיהו בסוף פרק הנזיקין (גיטין סב.) קאמר דרב חסדא היה מקדים שלמא אפילו לעכו"ם, ואפשר ברגיל ליתן לו שלום, אי נמי מפני דרכי שלום עשה כן לעכו"ם וגם אם לא יחזיר לו שלום אין לחוש עליו אם יקרא עכו"ם גזלן. עיין מכתב לחזקיהו (צילום) כאן.

חפץ ה': כל שיודע בחבירו שהוא וכו', נראה לי דנקט דוקא רגיל לדיוקא אבל מי שאינו רגיל אין להקדים לו כי שמא יחשיבהו לחנף. אי נמי שמא הלה הוא רשע ולא יחפוץ בזה, או שמא לא יחשיבהו הלה להשיבו ונמצא מקלקלין, לזה דוקא רגיל. וטעמא דרבן יוחנן בן זכאי שאמר מעולם לא הקדימני וכו', נראה כי דוקא הוא לפי שהיו כל העולם מקדימין לו שלום הוה ליה כיודע שרגיל וכו' לגבי דידיה כולהו הוו רגילי וכו', ופשוט.

והיינו טעמא דלא פסיק ותני צריך האדם להקדים שלום לכל אדם שנאמר בקש שלום ורדפהו, והויה כההיא דרבן יוחנן בן זכאי דלא הקדימני אדם וכו', אלא ודאי כמו שפירשתי דדוקא שרגיל וכו' וההיא דרבן יוחנן בן זכאי ע"ה שאני כנזכר. וק"ל.

עיין יעקב: כל שיודע בחבירו שרגיל ליתן לו שלום יקדים לו שלום, אפשר לומר דהכי קאמר מי שרגיל ליתן לו שלום ופעם אחת נולד איזה שנאה או קטטה ביניהם ואינו נותן לו שלום, יקדים הוא לומר שלום תחילה כדי שלא יחזיק במחלוקת, ולזה שפיר קאמר ואם נתן לו ולא החזיר לו בשביל קטטה שנולד ביניהם, נקרא גזלן.

עיין עוד בדברי שו"ת באר שבע לקמן <?> ועיין פלא יועץ שחיוב על העשירים והחכמים לעודד את העניים ולשאול בשלומם, ובעין דבריו כאן במרומי שדה שע"י שלא משיב לעני העני מתבייש ואינו יכול אח"כ לשאול צרכיו... ע"ע במשפטי הלוי מפרש ענין הגול כי נתינת שלום מביא ברכה עיין במקורות שלו, ולכן אם אינו מברכו גזולו עיי"ש, ובעין מה שהבאנו כאן משבלי הלקט.

"הוי מקדים בשלום כל אדם"

אבות: ד טו: ר' מתיא בן חרש אומר הוי מקדים בשלום כל אדם, והוי זנב לאריות, ואל תהי ראש לשועלים.

רש"י: רמב"ח אומר הוי מקדים בשלום כל אדם, ואפילו עכו"ם בשוק מפני דרכי שלום כדאמרין (ברכות יז) לא קדמני אדם בשלום אפילו עכו"ם בשוק.

רבינו יונה: הוי מקדים שלום לכל אדם, והוא מדרך המוסר.

מאירי: הוי מקדים בשלום כל אדם וכו', הזהירו שיתאהב אצל הבריות והוא שיכבדם וישאל בשלומם.

רבינו בחיי: הוי מקדים בשלום כל אדם, הכוונה שאלת שלום בהזכרת השם, וכן דרו"ל הוא בוא וראה כמה גדול כח השלום שהרי התירו להזכיר בו את השם שכן כתוב בבועז ויאמר לקוצרים ה' עמכם, ואמר המלאך לגדעון ה' עמך גבור החיל, ואפילו לגוי בשוק מותר מפני דרכי שלום, ובמסכת מגילה נשתבח ר' זירא [אצלנו ריב"ז בברכות יז] ואמר מימי לא הקדימני אדם שלום מעולם ואפילו גוי בשוק.

מדרש שמואל: הוי מקדים שלום לכל אדם, שלא תאמר די לי להיות משיב שלום למי שישאל בשלומי, אלא הוי מקדים שלום לכל אדם. ואמר לכל הכוונה

אפילו למי שהוא בעיניך גרוע ממך, תקדים לו שלום...

ואפשר עוד לפרש שאמר הוי מקדים שלום לכל אדם, כלומר אפילו אם תחשבהו לאויב לך הקדם לו שלום ועליו אמר דוד המע"ה בקש שלום ורדפהו, כלומר אפילו אם השלום בורח ממך אתה רדוף אחריו ותשיגהו...

ואפשר עוד לפרש כי התנא עצה טובה קמ"ל שאם תקדים אתה השלום תרויח שהמשיב לך חייב להחזיר לך השלום ולומר עליכם שלום טובה וברכה וכיוצא.

❖ המקדים שלום מראה שיש לו בעצם את מידת השלום

מהר"ל: דרך החיים: הוי מקדים בשלום וכו', ...ואמר כי ההנהגה עם בני אדם הדומים שיהיה מקדים שלום לכל אדם, ודבר זה ענוה להקדים לכל אדם שלום ולא ימתין עד שיתן לו האחר שלום ואז יחזור לו שלום, רק יש לו להקדים לכל אדם שלום, וזה הוראה שאין אדם אחר שפל בעיניו, כי מי שבעיניו בני אדם שפלים לא יתן שלום לאחרים רק אם יקדימו שלום אליו אז הוא מחזיר שלום, ויהיו סתם בני אדם נחשבים אליו מבלתי שירחיק אותם רק יקרב אותם.

ועוד כי יש שפותח בשלום ומבקש שלום, ויש כאשר מתחילין עמו בשלום הוא עונה שלום, ואין זה שהשלום אצלו לגמרי שהרי אין עונה שלום רק כאשר מתחילין עמו בשלום, אבל הפותח בשלום אצל זה נמצא השלום בעצם ובראשונה, שהרי הוא דורש ופותח בשלום, ולפיכך אמר הוי מקדים שלום לכל אדם, עד שנראה כי השלום אצל זה בעצם.

והפרש גדול יש בין המתחיל בשלום ובין העונה שלום, כי הפותח בשלום אף כי לא ידע כי יש לאחר שלום עמו זה נקרא שהוא בעל שלום, אבל המחזיר שלום הנה כבר מוכן האחר ונתן שלום ואף אם מחזיר לו שלום אין לומר שהוא בעל שלום. ועוד שהרי יש לו לרדוף השלום, וכאשר התחיל בשלום זה נקרא רדיפה, שהרי ממהר ומתחיל בשלום, אבל כאשר האחר כבר מוכן ונתן שלום אם מחזיר שלום אין זה רדיפת שלום כלל רק שהוא מחזיר מה שכבר התחיל אחר ודבר זה מבואר.

❖ להקדים שלום אפילו לרשע

...וי"ל שלכך הוא סמך המאמר הזה לשלפניו כי לפני זה אמר 'אין בידינו לא משלות רשעים' וכו', ואמר והוי מקדים בשלום כל אדם, ר"ל יקדים לו בשלום בין שאינו רשע ובין שהוא רשע, כי אותו שאינו רשע ראוי להקדים לו שלום וכמ"ש, ואף לרשע יקדים שלום שאם לא יקדים לו שלום הרי הרשע אינו מחזיק עצמו רשע ואם לא יקדים לו שלום יחשוב הרשע שהוא מבזה הבריות ואין הבריות נחשבים אצלו, ולפיכך יקדים שלום אף לרשע. [-עיי'ן חרדים פרק מז סימן לו אסור לתת שלום לרשע....]

ואין לשאול סוף סוף הרי מברך הרשע, שדבר זה אין קשיא שהרי אמרו בפרק אלו נאמרים (סוטה מא:): דרש ר' יהודה בר מערבא ואיתימא ר"ש בן פזי מותר להחניף לרשעים בעולם הזה שנאמר ולא יאמר עוד לנבל נדיב ולכילי לא יאמר שוע, מכלל דבעולם הזה יאמר ע"כ, והא דכתיב אין שלום אמר ה' לרשעים, דבר זה אינו בעולם הזה כדאיתא בפרק השואל (שבת קנא:): שהוא נאמר על נפש הרשעים לאחר מיתה, אבל בעולם הזה יש שלום לרשעים כמ"ש לפני זה אין בידינו משלות רשעים אך שכבר ביארנו הסמיכות:

להרבות שלום ולהקדים שלום ואפילו לנכרי

ברכות יז. מרגלא בפומיה דאביי לעולם יהא אדם ערום ביראה, מענה רך

משיב חמה (משלי טו א), ומרבה שלום עם אחיו ועם קרוביו ועם

כל אדם ואפילו עם נכרי בשוק, כדי שיהא אהוב למעלה ונחמד למטה ויהא

מקובל על הבריות, אמרו עליו על רבן יוחנן בן זכאי שלא הקדימו אדם שלום מעולם ואפילו נכרי בשוק.

מאירי: לעולם יהא אדם ערום ביראה מענה רך ומשיב חימה מרבה שלום עם אחיו וקרוביו, כדי שיהא אהוב מלמעלה ונחמד למטה ומתקבל על הבריות, ואף עם גוי בשוק, ר"ל עם גוי שאינו מכיר בו אלא שפוגע בו בשוק, וכל שכן כשמכירו, אמרו עליו על רבן יוחנן בן זכאי שלא הקדימו אדם שלום בעולם אפילו גוי בשוק:

עיון יעקב: שלא הקדימו אדם שלום מעולם אפילו עכו"ם בשוק, אף דרבי יוחנן בן זכאי היה חשוב אצל המלכות אספסינוס קיסר ומסתמא היו מקדימין לו שלום, אפילו הכי היה הוא מן הזריון המקדימין להם שלום.

עץ יוסף: שלא הקדימו אדם שלום מעולם ואפילו וכו', עיין בב"ח מה שהקשה על זה ובסמיכות חכמים מה שתירץ על זה.

▼ עיין בדברי שו"ת באר שבע לקמן <?>

ספר חרדים: פרק לח: מצוות עשה מדברי קבלה ומדברי סופרים התלויות בפה ובקנה ואפשר לקיימן בכל יום: אות ד: בקש שלום ורדפהו, מצוה מדברי קבלה להקדים שלום לכל אדם אפילו לנכרי בשוק, מסכת ברכות פרק ב (יז) אמרו על רבי יוחנן בן זכאי שלא הקדימו אדם שלום מעולם אפילו גוי בשוק.

פרק מז: ל"ת מדברי קבלה ומדברי סופרים התלויות בפה ובקנה: אות לו: אסור לתת שלום לאדם רשע, ומפני דרכי שלום יכוין שנותן השלום לרבו או לשם יתברך, שנאמר (שמואל-א כה ו) ואמרתם כה לחי ואתה שלום, אמר להם דוד שיכונונו לחי העולמים וכו'.

של"ה: מסכת סוכה פרק נר מצוה אות סא. בפרק קמא דברכות (ו). אמר רב חלבו אמר רב הונא כל הרגיל ליתן שלום לחבירו ויום אחד לא נתן עובר משום בקש שלום ורדפהו, ואם נתן לו שלום ולא החזיר לו שלום נקרא גזלן שנאמר ואתם בערתם הכרם גזלת העני בבתיכם, על כן יהא רגיל האדם תמיד לומר לחבירו צפרא טבא, או בטוב תלין, או אסותא, או רפואה שלמה, וכיוצא בזה...

(ב) שאילת שלום לגוי

גיטין סא. משנה: [בתקנות משום דרכי שלום] ...ומחזיקין ידי נכרים בשביעית אבל לא ידי ישראל, ושואלין בשלומן מפני דרכי שלום.

שם סב. מחזיקין ידי עכו"ם בשביעית, מחזיקין, והאמר רב דימי בר שישנא משמיה דרב אין עודרין עם העכו"ם בשביעית ואין כופלין שלום לעובד כוכבים, לא צריכא למימרא להו אחזוקו בעלמא, כי הא דרב יהודה אמר להו אחזוקו רב ששת אמר להו אשרתא.

ואין כופלין שלום לעובד כוכבים, רב חסדא מקדים ויהיב להו שלמא, רב כהנא א"ל שלמא למר.

ושואלין בשלומן, השתא אחזוקי מחזיקינן שואלין בשלומן מיבעיא, אמר רב ייבא לא נצרכא אלא ליום חגם, דתניא לא יכנס אדם לביתו של עובד כוכבים ביום חגו ויתן לו שלום, מצאו בשוק נותן לו בשפה רפה ובכבוד ראש.

רב הונא ורב חסדא הוו יתבי חליף ואזיל גניבא, א"ל חד לחבריה ניקום מקמיה דבר אוריין הוא, אמר לו ומקמי פלגאה ניקום, אדהכי אתא איהו לגבייהו אמר להו שלמא עלייכו מלכי, שלמא עלייכו מלכי, אמרו ליה מנא לך דרבנן איקרו מלכים אמר להו דכתיב (משלי ח) בי מלכים ימלוכו וגו', אמרו ליה ומנא לך דכפלינן שלמא למלכי אמר להו דאמר רב יהודה אמר רב מנין שכופלין שלום למלך שנאמר (דבה"י א יב) ורוח לבשה את עמשי ראש השלישים וגו' ¹...

רש"י: משנה: ומחזיקין ידי נכרים, [השתא] משמע מסייעין ממש. ושואלין בשלומם, כל הימים ואע"פ שמטיל על הנכרים שם שמים, שהשלום שמו של הקב"ה (שבת י:). גמרא: ואין כופלין, דהא דנותנים שלום לעובד כוכבים מפני דרכי שלום הוא דשרי ומשום דרכי שלום בחדא זימנא סגי. למימרא להו אחזוקו, כשאומרין לעושי מלאכה העוברים עליהם תחזקנה ידיכם. אשרתא, אף הוא לשון חיזוק כמו אישרנוהי (כתובות כא). שלמא למר, ולא היה מתכוין לברכו אלא לכו היה לרבו. השתא אחזוקי מחזיקינן, ידיהם בדבורא

1. ויבאו מן בני בנימין ויהודה עד למצד לדוד. ויצא דוד לפניהם ויען ויאמר להם אם לשלום באתם אלי לעזרני יהיה לי עליכם לבב ליחוד ואם לרמותני לצרי בלא חמס בכפי ירא אלהי אבותינו ויזכנו: ורוח לבשה את עמשי ראש השלישים, לך דוד ועמך בן ישי שלום, שלום לך ושלום לעזרך, כי עזרך אלהיך, ויקבלם דוד ויתנם בראשי הגדוד: (דברי-הימים-א יב יז-יט)

רש"י: מן בני בנימין יהודה עד למצד לדוד, אלה מצודה אשר דוד נחבא שם מפני שאול ולקחו עמהם בן אחות דוד לפי שדאגו בני בנימין מדוד שמא סבור הוא דוד שבאו בני בנימין לכפותו ולתתו ביד שאול לפיכך לקחו עמשי עמהם וגם שאר מיהודה קרובי דוד כדכתיב מן בני בנימין ויהודה כשיראה דוד שבאו עמהם באמונתם שלא יחדשם בכל דבר: (יח) ויצא דוד לפניהם, מן המצד: ויען ויאמר להם וגומר לבב ליחוד, לבבכם ולבבי יהיה כלב אחד: ואם לרמותני לצרי בלא חמס בכפי, כי מה עשיתי לשאול כי הוא צודה את נפשי לקחתה על חנם: (יט) ורוח לבשה את עמשי, טלטנט"ט בלע"ז, ולא רוח נבואה, כלומר זה הרוח והרצון לבשו שקפץ בראש לדבר לפני בנימין ויהודה הבאים עמו, ודוגמתו (שופטים יא) ותהי על יפתח רוח ה', ואמר לך דוד אתה אומר אם לשלום באתם ודאי לשלום באנו אליך: ועמך בן ישי, אנו רוצים להיות עמך ולעזרך: שלום שלום לך ושלום לעזרך, ואתה שואל אלי לעזרך ודאי לעזרך באנו ולנו אין לך להחזיק טובה כי מאת השם הוא וזהו כי עזרך אלהיך: ויקבלם דוד, לאותם בני בנימין ויתנם בראשי הגדוד שלו:

בדבר האסור לישראל כגון עבודת שביעית. שואלים בשלומן, כל ימות השנה מיבעיא. ליום חגם, ולא חיישינן דלמא אזיל ומודה. לא יכנס כו', דכיון דאחשביה כולי האי דלמא אזיל ומודי. בר אוריין, בן תורה. פלגאה, חולק על החכמים שהיה מצערו למר עוקבא שהיה אב בית דין כדאמרינן בפרק קמא (גיטין ז).

תוספות: אשתא, בירושלמי איכא למאן דאמר דהיינו חרש בה טבאות ולבתר שמיטה נסיבא לה מינך ולישראל אמרינן יישר, ואיכא למ"ד דלעכו"ם אמר יישר ולישראל שלום עליכם, משמע דלכו"ע לעכו"ם אסור לומר שלום עליך ודלא כש"ס שלנו הכא דלא אסרינן לעובד כוכבים אלא כפילת שלום, ונראה דלפירוש הירושלמי דמחזיקים ידי נכרים בשביעית ושואלים בשלומם חדא מילתא היא שאומר לו חרש בה טבאות.

שלמא למר, פירש בקונטרס ולא היה מתכוין לברכו אלא לכו היה לרבו, וצ"ע שלא יהא בזה גונב דעת הבריות, ועל חנם פירש כן דלא קאמר אלא דאין כופלין לו שלום.²

ר"ף: ואין כופלין שלום לעכו"ם, רב חסדא הוה מקדים יהיב להו שלמא, רב נחמן בר יצחק אמר להו שלמא למר, תניא לא יכנס אדם בביתו של עכו"ם ביום אידו ויתן לו שלום, מצאו בשוק נותן לו בשפה רפה ובכבוד ראש.

רמב"ם: פירוש המשנה: ומחזקין ידי גוים בשביעית, בדברים בלבד כגון שראהו עובד את האדמה אומר לו יעזרך ה' או יצליח דרכך וכיוצא בזה. ושואלין בשלומן של גוים ואפילו ביום אידן.

ר"ן: מקדים יהיב להו שלמא, כדי שלא יצטרך לכפלו אם ישאלוהו הם לשלום תחילה. שלמה למר, והיה לכו על רבו.

מאירי: עובדי הגלילים אין נמנעין משאול בשלומן, ומכל מקום אין ראוי להאריך עמהם בדברי שלום ביתר מן הרגיל וחזין לתחום ?? שלום מנהג, וזהו הנקרא אצלי כפילת שלום, שכל שאדם מאריך בשאלת שלום על הרגיל מורה חיבה יתרה ושיכות, וכבר ידעת שעבודת הגלילים היתה מושכת את הלב הרבה מצד תועלות שהיו משיגים בעבודתם כמו שאמר (ירמיה מד יח) ומן אז חדלנו כו' חסרנו כל, וכן באחרון של סנהדרין (קב:) אמרי בענין מנשה אילו הוית בההיא שעתא נקטת שיפולא ואזלת בתרה, ומתוך כך היו מגדולי החכמים מקדימים שלום להם מפני שהמקדים נותן דרך לשיב להשיב לו כדרך ששאל והיה מקדים לקרא לו כמנהג כדי ששיב לו כפי קריאתו ולא יכנס עמו בשיכות יתר מדאי, ואילו היה ממתין שיהא הוא מקדים לו שמא יקדמנו בדברי חיבה והתעלסות אהבים, והיה הוא צריך להוסיף לו באותו הדרך, עד שמתוך כך היו מתאהבים זה לזה ודעתם מתקרבת יותר מדאי, והיו האחרים למדים מהם והולכים אחריהם.

אבל כפילת שלום כפי הרגיל אין בו חשש, אף על פי שכופלו, וכדרך שאמר באחד מהם שהיה אומר שלמא למר שלמא למר, כלומר שלא היה נכנס עמהם בדברים אחרים אלא שלום מנהג. ואין לפרשו שלכו היה על רבו כמו שגדולי הרבנים מפרשים, שהרי אסור לגנוב דעתן של בריות אפילו של עובדי גלילים כמו שהתבאר במקומו.

ונמשך למה שכתבנו מה שאמרו שביום אידם לא יכנס לביתו ויתן לו שלום, שאף הוא מספר לו ענין האיד הנעשה לשם כוכב פלוני או מזל פלוני או קודש פלוני ושכחו בכך וכך ולבו מגמגם בדבר ושמא יבא לידי תקלה, אלא שאם מוצאו בשוק נותן לו שלום, ואף זה ביום אידם, מיהא לא בסבר פנים המראים חיבה והתדבקות שמא מתוך פנאי שלי ותשוקתו בסיפור כח גליליו ימשך עמו, ומכל מקום אומות הגדורות בדרכי הדתות ומאמינים

2. תוספות גיטין: עיין באר שבע בסמוך ובשור"ת ר"י ברונא לקמן ובמלא הרועים כאן שאין בזה גניבת דעת בשם הזהוה"ק==

במציאותו ית' לאחדותו ויכלתו אף על פי שמשבתשין בקצת דברים לפי אמונתנו, אין להם מקום בדברים אלו:

תלמידי חכמים כששואלין בשלומם ראוי להאריך ולכפול ביתר מן הרגיל, והוא שאמרו רב הונא ורב חסדא הוו יתבי חליף ואזל גניבא אמר ליה חד לחבריה ניקום מיקמיה דבר אוריין הוא, אמר ליה ומקמי פלגא ניקום, והוא שהיה בעל מריבה וקטטה ומצער תלמידי חכמים בהקנטותיו, אדהכי אתי איהו לגביהו אמר להו שלמא עלייכו מלכי שלמא עלייכו מלכי, והרי כאן כפילת שלום בדברי חיבה והמשכות של אהבים, חדא שהמקדים אין המנהג לכפול, ועוד שאין המנהג לספר בשאלת שלום בשבח הנשאל, ושאלו לו מנא לן דרבנן איקרו מלכים דכתוב ביה מלכים ימלוכו, ומנא לן דכפלינן שלמא למלאכא דכתיב שלום לך שלום לעוזרך, וכל זה כפל שלום ואריכות דברי חיבה על הדרך שביארנו:

הגהות מרדכי: גיטיין: רמז תסד: אין נותנין ואין כופלין כו' הא דנותנין שלום הוי מפני דרכי שלום הלכך בחדא זימנא סגיא לומר חזקו כדרך שאומרים לעושי מלאכה תחזקנה ידיכם, אישרו לשון חוזק כמו אשרו חמוץ: שלמא למר, פרש"י שלא היה בלבו לברכו אך לבו לרבו, ומכח זה נראה לי דאם עוסקין במלאכה שאינה אסורה להם מותר לומר להם תחזקנה ידיכם, כמו העסוקים בחרישת שור וחמור, לפי שאין אסורים אלא בהרכבת אילן ובהרכעת בהמה...

מהרש"ל: רב חסדא מקדים וכו', נ"ב: פירש הר"ן כדי שלא יצטרך לכופלו אם ישאלו הם לשלום תחילה, עד כאן. שם אמר ליה שלמא למר וכו', נ"ב: ביש ספרים גורסין שלמה למר 'שלמה למר', ופירש בגליון לכל אחד היה מדבר כן, ולא שהיה כופל. ==עיין ים של שלמה כאן בסוף הפרק==

מהרש"א: במשנה סא. ושואלין בשלומן מפני דרכי שלום, פרש"י כל הימים ואע"פ שמטיל על הגוי שם שמים וכו' עכ"ל, ולכאורה הוה מצי לפרושה כהני דרכי שלום דלעיל כמשמעו שלא ינטור לו עליו שנאה, אלא דמשמע ליה דכל הני דנקט בהך מתניתין דאי לאו מפני דרכי שלום איסור נמי איכא, ולכך פירש משום דמטיל על הגוי שם שמים וכו', ומיהו למאי דמוקי מתניתין (סב). ביום אידם הוה ליה איסורא אחרינא משום דהוה אזיל ומודה לעבודה זרה, ודו"ק.

רב חסדא מקדים ויהב להו שלמא, מה שיש לדקדק בזה עיין בחידושי אגדות פ"ק דברכות: רב הונא ורב חסדא הוו יתבי כו', א"ל שלמא עלייכו מלכי כו'. בס"פ כל הגט איכא כי האי עובדא ממש ולא הזכיר דיהיב להו שלמא, דהתם לא בעי לאתויי אלא הך מילתא דעסקיתו ברוחות, משא"כ הכא עיקר מילתא דמייתי לה הכא אהא דכפלינן שלמא לת"ח דאקרי מלאכא. והענין מבואר שמלך ישראל וכדוגמתו הת"ח עושין שלום למעלה ולמטה כדאמרינן פרק חלק כל העוסק בתורה לשמה משים שלום בפמליא של מעלה ובפמליא של מטה שנאמר או יחזק במעוזי יעשה שלום לי גו', ועל זה מייתי מקרא לך דוד ועמך בן ישי שלום שלום, דהיינו כפול מלמעלה ומלמטה, ושלום חד לעזריך שנתן בראשי הגדוד שהן אינן מלכים כמותך וסיים כי עזרך אלהיך הגם שאמרת להם באתם אלי לעזרני בודאי אין אתה בוטח בעזרת האדם אבל עזרך אלהיך:

תוספות: על התורה פרשת שופטים: וקראת אליה לשלום... ועוד שני רבותינו שאולים בשלום לעכו"ם מפני דרכי שלום, וגם המקדים שלום לחבירו צריך לכפול לו שלום ולומר לו שלום עליך וברכה טובה, וסמך ללשון זה מדכתיב (תהלים כא ד) כי תקדמנו ברכות טוב וגו', כלומר כי תקדמנו בשלום צריך להחזיר לו ברכת טוב, פירוש ברכה וטובה. ולכן אמר ר' יוחנן מימי לא הקדימני אדם לשלום ואפילו עכו"ם בשוק, שאין דרך למהר כ"כ ולקדם לו שלום, הקדמתי לו לפי שאם יקדים לי הייתי צריך לכפול לו שלום, ואין כופלין שלום לעכו"ם.

באר שבע: שו"ת סימן נט: בפרק שני דברכות (ז.) אמרו על ריב"ז שלא הקדימו אדם שלום מעולם אפילו עכו"ם כו', וקשה לי מאי אפילו עכו"ם הלא אדרבה יותר חייב להקדים שלום לעכו"ם מלישראל, לא משום כדי שיהיה נחמד למטה ומתקבל על הבריות, אלא כדי שלא יצטרך לכפול לו שלום כדאיתא בסוף פרק הניזקין (סב.) ואין כופלין שלום לעכו"ם רב חסדא הוה מקדים יהיב להו שלמא, ופירש הר"ן כדי שלא יצטרך לכפול אם ישאלוהו הם לשלום תחלה ע"כ,

ונראה לי דמהאי טעמא הוזקק רש"י לפרש הא דקאמר התם בפרק הנזכר רב כהנא אמר להו שלמא למר שלמא למר וז"ל: שלמא למר ולא היה מתכוין לברכו אלא לבו היה לרבו ע"כ. וזה מפני שהוקשה לו היאך רשאי לומר להם תרי זימני שלמא למר הלא אין כופלין שלום לעכו"ם, דהיינו לומר לעכו"ם תרי זימני שלום עליך, מן הטעם שפרש"י התם וז"ל: ואין כופלין דהא דנותנים שלום לעכו"ם מפני דרכי שלום הוא דשרי ומשום דרכי שלום בחדא זימנא סגי למימרא להו ע"כ.

וכן מוכח בהדיא התם בגמרא דכפילת שלום היינו לומר תרי זימני שלום עליך, מדקאמר רב הונא ורב חסדא הוו יתבי חליף ואזיל גניבא כו' אמר להו שלמא עליכו מלכי שלמא עליכו מלכי, אמרי ליה ומנא לך דכפלינן שלום למלכי אמר להו שנאמר ורוח לבשה את עמשי ראש השלישים לך דוד וגו' שלום שלום לך וגו', ולפיכך פרש"י שלמא למר ולא היה מתכוון לברכו אלא לבו היה לרבו.

ומה שכתבו התוספות שם על רש"י שעל חנם פירש כן דלא קאמר אלא דאין כופלין לו שלום, נראה מדבריהם שלא היו גורסין שלמא למר שלמא למר תרי זימני אלא חדא זימנא כדגרס הרי"ף והרא"ש, אי נמי שהיו מפרשים שלמא למר שלמא למר לכל כותי ועכו"ם, אבל לא שהיה אומר לעכו"ם אחד שלמא למר שלמא למר תרי זימני, ולפיכך כתבו שעל חנם פירש כן.

וכתבו עוד על רש"י וצ"ע שלא יהא בזה גונב דעת הבריות ע"כ. ולי נראה להלין בעד רש"י שאין בזה גונב דעת הבריות כדאשכחן בפ"ק דע"א גבי רבי אליעזר שאמר נאמן עלי הדיין וכן שרי לצורבא מרבנן לומר עבדא דנורא אנא כו' (נדריים ??) וכאלה רביים.

וליישב הקושיא שהקשיתי לעיל מאי אפילו עכו"ם כו', נ"ל דרבי יוחנן בן זכאי ושאר רבנן לא ס"ל כרב חסדא, והכי דייק הלשון מדקאמר רב חסדא הוה מקדים כו', אלמא רבנן אחריני לא עבדי הכי, וכה"ג ממש כתב הר"ן בפרק בני העיר בשם י"א על אמרו על ר"י בר אלעאי שהיה מבטל כו', ואולי מה"ט לא הזכירו הרמב"ם בפ"י מהלכות ע"א.

ועי"ל דריב"ז היה מראה פנים אפי' לעכו"ם שלכך הקדים הוא לומר שלום כדי למצוא חן בעיניו כדי שיהא נחמד למטה ומתקבל על הבריות, אבל בלבו היה מתכוין להקדים שלום לעכו"ם כדי שלא יצטרך לכפול לו שלום כדעשה רב חסדא הנ"ל כן נ"ל.

ומיהו אכתי קשה לי אמאי לא מציינו בשום מקום בגמרא כפילת שלום בישראל, שהרי שאילת שלום תלמיד לרבו הוא רק שלשה תיבות בלבד ולא יותר דהיינו שלום עליך ר' ואם רבו נותן לו שלום אז הוא משיב לו שלום עליך רבי ומורי ותו לא כדאיתא בהדיא בנזיר ריש פרק רביעי ובשאר דוכתי טובא, וכן בעובדא דר"י ואליהו ז"ל בפ"ק דברכות דקאמר לאחר שסיימתי תפילתי אמר לי שלום עליך רבי אמרתי לו שלום עליך רבי ומורי כו', הרי לא השיב לו רק פעם אחת שלום, וכן בסוף פרקי אבות גבי ופגע בי אדם ונתן לי שלום והחזרתי לו שלום וכו' וכאלה רביים.

ואני שמעתי מקצת בני אדם שהיו משיבין שלום עליך שלום למי שאמר להם שלום, ואין ספק שמנהג זה יצא להם מן כפילת שלום הנזכרת בגמרא בפרק הנ"ל. כן נראה לי, הצעיר יששכר בער איילנבורג

ווי העמודים: עמוד השלום פרק כה אות כא: לסיים המקרא (ישעיה מח כב) אין שלום אמר ה' לרשעים, גם לבאר הלשון אין שלום, אבאר גמרא סוף פרק הניזקין (גיטין סב) אין כופלין שלום לנכרי, רב חסדא מקדים ויהיב להו שלמא, רב כהנא אמר שלמא ליה למר, ופירש רש"י ז"ל לא היה מתכוין לברכו אלא לבו היה לרבו, וכתבו התוספות פירש הקונטרס לבו היה לרבו, וצריך עיון שלא יהיה [בזה] גונב דעת הבריות, ועל חנם פירש כן דלא קאמר אלא אין כופלין לו שלום.

ולי נראה ליישב קושיית תוספות אמנם צריך אני להקדים קושיא עצומה מה שקשה לי לפירוש רש"י, איך הוא רב כהנא נגד המשנה דהניזקין (סא). משאלת אשה לחברתה כו' ומחזיקין ידי נכרים בשביעית כו' ושואלין בשלומן מפני דרכי שלום, ופירש רש"י ושואלין בשלומם כל הימים ואף על פי שמטיל על הנכרי שם שמים שהשלום שמו של הקב"ה [ע"כ]. אם כן משנה שלמה בדינו דמותר להזכיר שם שמים לכותי, ואם כן קשה למה פירש רש"י גבי שלמא למר, שמתכוין לרבו. ואין לומר כוונת רש"י לא קאי על מלת 'שלום', רק שקראו 'מר', כי דוחק הוא, וכי עדיף הוא מיעקב אבינו ע"ה שקרא לעשו שמונה פעמים 'אדוני'. והטור יורה דעה סימן קמ"ח הביא זה לפסק הלכה, וזה לשונו: ואסור לכפול לו שלום לפיכך טוב להקדים לו שלום כדי שלא יתחיל העכו"ם ויצטרך לכפול לו שלום.

ויראה לעניות דעתי, דכוונת רש"י דמעולם אסור להטיל שמו של שלום על העכו"ם, ולא קשה עלי מרש"י ז"ל דמפרש במתניתין אף על פי ששלום שמו של הקב"ה, דהכי פירושו, שיש היתר לומר לעכו"ם שלום בלשון לעז, שיהיה שלום עמו, אבל להזכיר מלת 'שלום' בהדיא בלשון קודש, זה אסור כי הוא אחד משמותיו של הקב"ה. ומה שרש"י נקיט במתניתין אף על פי ששלום שמו ברוך הוא, הכי פירושו אף על פי שענין השלום הוא דבר גדול ונורא, והא ראה בלשון הקודש מזכירין עליו שמו של הקב"ה והוי אמינא אסור לברך לעכו"ם בשלום אפילו בלשון לעז, על זה כוונת רש"י דאפילו הכי מותר לברכו, אבל חס ושלום להזכיר עליו שם 'שלום' בלשון הקודש. ולהכפיל שלום אפילו בלשון לעז אסור, וזה הוא במקום דאפשר.

ומה שמזכיר בגמרא רב כהנא אמר שלמא למר, הוא דיבר בלשון בבלי, שלשונם היה לשון תרגום קרוב ללשון הקודש, וכמבואר (בפסחים פז:): לא גלו ישראל לבבל אלא מפני שקרוב לשונם ללשון תורה, על כן הוכרח לדבר שלמא למר, כי לא היה להם לשון ושפה אחר. ולכן פירש רש"י שלכו היה לרבו, כי לא היה אפשר לו בענין אחר.

ובזה דברי רש"י נכונים, ואף שהוא גניבת דעת מכל מקום שרי, כי איתא בגמרא בהניזקין מביא שם על מתניתין [ושואלין] בשלומן מפני דרכי שלום, אם כן לא עשה בשבילם רק בשביל ישראל שיהיה שלום לנו, ובעבור השלום מצינו שנחקק השם מפני השלום וקל וחומר ששרי לגנוב דעת של עכו"ם מפני השלום.

יעב"ץ: חידושי גמרא: גיטין סב. גמרא שלמה למר, פירש רש"י לא היה מתכוין לברכו אלא לבו לרבו, וכתבו תוספות (בד"ה שלמא) וצ"ע שלא יהא בזה גונב דעת הבריות. ונראה לי שאין בכך גניבת דעת, דהא אמרינן (חולין צד:): היכא דקטעי נפשיה לית לן בה, ואפילו בישראל. ותדע עוד מדניאל דאמר ליה לנבוכדנצר (דניאל ד טז) מרי חלמא לשנאן וגו', ואמרינן (בשבועות לה:): דלבו היה לשמים, ואדרבה קללה תחשב לו לנבוכדנצר שהוא שונאו של מקום. ואין בזה גניבת דעת אלא כשמישבו בלחש ומקללו וכסבור הגוי שמברכו, אבל כשאומר בלישנא דמשתמע לתרי אפי והגוי טועה וסובר שלטובתו נתכוין, אין כאן גניבת דעת. (שוב זיכני השי"ת ומצאתי כדברי בספר הזוהר פרשת וארא (ח"ב כג:): שאין בזה משום גניבת דעת, ולמדו מדוד ששאל בשלום נבל (שמואל א' כה ו) עיי"ש, והובא בראשית חכמה פרק ט"ו משער היראה (ד"ה וכמו שאנו מצוים), ובראשית חכמה הביא גם הוא דומה לזה מפרק קמא דע"ז (טז:): מעובדא דרבי אליעזר בן פרטא דאמר נאמן עלי הדיין).

ומה שכתבו תוס' (הכא) שעל חנם פירש רש"י כך, דלא קאמר אלא שאין כופלין לו שלום, אומר אני מכל מקום הוכרח רש"י לפרש כן דאל"כ מאי אשמעינן, הכי הוה ליה למימר רב כהנא יהיב להו שלמא, ותו שלמא לך מרי נמי מצי למימר ליה לפי דעת תוס'. ועוד נראה לי שרש"י ז"ל היה גורס 'שלמא למר שלמא למר' תרי זימני, וכן מצאתי גם בספר חכמת שלמה שיש גורסים כך. והכי מוכח להדיא בגמרא דא"יין כופלין שלום לגוי' דתנא לעיל מיניה קאי.

ומה שכתב בחכמת שלמה בשם גליון 'פירוש לכל אחד היה מדבר [כן] ולא שהיה כופל', אינו נראה כלל, אלא היינו דקשיא ליה לרש"י היכי עביד הכי דכפיל להו שלמא, אלא ודאי שלא היה בלבו לברכו. ואתי שפיר נמי דרב כהנא אדרב חסדא דלעיל מיניה עליה קאי, דרב חסדא בעי אקדומי להו שלמא כי היכי דלא לכפול להו, ואחא רב כהנא לאשמועינן דאי אקדים ליה נכרי שלמא מצי נמי לכפולי ליה שלמא, בהאי גוונא דמתכוין לרבו.

וא"ת הכא משמע דכופלין שלום לכל שואל, ולקמן בסמוך לא אמרינן אלא דכפלינן שלמא למלכא, וי"ל למלכא מקדמינן וכפלינן, דהתם דוד לא שאל בשלומם רק שאלם אם באו אליו לדרוש בשלומם או להלחם עמו, אעפ"כ כפלו בשלומם, אבל לאדם אחר כשמקדים ונותן שלום כופלין לו שלום.

אבל עדיין צ"ע דהא מתני' היא (אבות ד ט"ו) והוי מקדים בשלום כל אדם, ואפילו לישראל במשמע, שמע מינה מעליותא היא, ואי איתא דכפלינן שלמא לכל אדם במשיב, הא עדיף טפי דלא לאקדומי, אלא לאהדורי בכפל. ואפשר דלא חיישינן להכי דמ"מ טפי עדיף לאקדומי מפני דרך ארץ וכניעה, אע"פ שיש לחשוב שמקדים ושואל כדי שיכפלו לו בתשובה. אי נמי י"ל בקושטא לא כפלינן אלא למלכי, וההיא דמקדים שלום לנכרי דחייש לכפילא נמי במלכי גויים ושריהם איירי, אי נמי בגוי אלם.

ואכתי איכא למידק דאשכחן עובדי טובא דלא הוו מקדמי בשלום, כגון רבי יוסי בן קיסמא דפרק קנין תורה (אבות ו ט) דמשתעי פעם אחת פגע בי אדם אחד ונתן לי שלום והחזרתי לו שלום, ובדאי לא משוס רמות רוחא דעבד הכי אלא כדי להחזיר לו שלום בכפל, ודוחק לומר שפגע בו פתאום והאיש ההוא הקדים עצמו לשאול לו לשלום בטרם שם רבי יוסי בו קסמא אל לבו.

וי"ל ודאי הרשות נתונה לכפול לכל אדם, ולמלך חובה היא. אי נמי רבי יוסי בן קיסמא נמי לא כפליה לשלמא, והא דהמתין לאותו איש עד שישאל בשלומם תחילה שמא בלילה היה ואמרינן (מגילה ג.) אסור לאדם שיתן שלום בלילה, או אפילו ביום בדברא דשכיחי מזיקים ולאחד נראה המזיק (עי' ברכות ריש ג:) וחשש שמא שד הוא, אבל משאל בשלומם רשאי להשיבו בשלום שמו של הקב"ה, וגמירי דלא מפקי שם שמיס לבטלה (מגילה שם), וליכא למיחש לאוזוקי. ולפוס מאי דהוינן בהך שמעתא נקטינן דלעולם יש להקדים שלום כסתם מתני' דאבות (ד טו) ותלמודא דסוף פרק היה קורא (ברכות יז). אמרו עליו על רבן יוחנן בן זכאי) ואין צורך לכפול שלום כי אם למלך וביחוד למלכי תורה, אבל להדיוט אפילו כשמשיבין לו רשות הוא, רצה משיב כדרכו רצה כופל לו אם אדם חשוב הוא והחביב עליו ביותר:

(מתוך 'ילקוט מפרשים החדש' בש"ס מדרורת עוז והדר מסכת גיטין סב)

רש"ש: גיטין סב. השתא אחזוקי מחזיקינן שואלין בשלומן מיבעיה, לכאורה הא דשואלין בשלומן בא לאשמועינן דשרי להטיל שם שמים עליהם כדפרש"י במתניתין ומה ענין זה להא דאחזוקי. ונראה משום דאחזוקי הוא ג"כ בשם וכמו שאמר בועז לקוצרים ה' עמכם. ומלאך לגדעון ה' עמך. וכמו כן בלשון העמים:

חתם סופר: גיטין סב. ר"ח מקדים ויהיב להו שלמא, פי' מהרש"ל כי דרך עולם שהמשיב כופל שלום ע"כ מקדים להו דסגי בשלום אחד, ולפ"ז י"ל רב כהנא לא הקדים כשהקדים הגוי לו שלום כפיל לי' שלמא למר שלמא למר ונתכוון לרבו דכופלין

שלום למלכא רבנן אפי' בהקדמת שלום, ומה שהקשו תוס' דהוה גניבת דעת צ"ע הא ש"ס ערוך בשבועות ל"ה ע"ב כל מלכים האמורים בדניאל וכו' עיי"ש וע"כ צ"ל משום איבה או דרכי שלום מותר, ולק"מ:

שביעית. ד ה: חוכרין נירין מן העכו"ם בשביעית אבל לא מישראל, ומחזיקין ידי נכרים בשביעית אבל לא ידי ישראל, ושואלין בשלומן מפני דרכי שלום.

רמב"ם: פירוש המשנה: מחזיקין ידי גוים, בדברים בלבד ולא במעשה, כגון שראה אותן עובדין בשביעית אומר להם יעזרכם ה' וכיוצא בברכה זו. ואמרו ושואלין בשלומן, ואפילו בימי חגיהם.

ריבמ"ץ: ר"י בן מלכי צדק: ומחזיקין ידי גוים בשביעית. פירוש אומר חרשו בטוב ואנו ניקח השדות מכם בחפירות אחר השמיטה, פירוש אחר: אומר להן אישר, ואלו ב' הפתרונות ר' זירה ור' אמי אמרו, למאן דמפרש מחזיקין אומ' להם חרשו וכו', שואלין בשלומן אומ' להן אישר, ולמאן דמפרש מחזיקין אישר, שואלין בשלומן כיצד, ופריק שואלין בשלומן כשלום ישראל, שלום עליך.

ר"ש משאנץ: ומחזיקין ידי נכרים, פליגי (ירושלמי הל' ג) ר' חייא ורבי אמי, חד אמר חרוש בה טבאות ואנא נסיב לה מינך בתר שמיטתא, חרנא אמר אישר, מאן דאמר חרוש בה טבאות מהו שואלין בשלומן אישר, ומאן דאמר אישר מהו שואלין בשלומן שואלין בשלום ישראל שלום עליך.

וסוגיא דהניזקין (סב) כמאן דאמר אישר, לא צריכה למימר להו אחזוקי בעלמא, והתם פריך השתא אחזוקי מחזקינן להו שואלין בשלומן מיבעיא ולא משני כדמשני בירושלמי שואלין בשלום ישראל החשודים על השביעית, אלא משני רבינא לא נצרכה אלא ליום חגם דתניא לא יכנס אדם לביתו של נכרי ביום חגו ויתן לו שלום מצאו בשוק נותן לו שלום בשפה רפה ובכבוד ראש:

רא"ש: ומחזיקים ידי גוים בשביעית - בירושלמי פליגי בה ר' חייא ור' אמי חד אמר חרוש בה טבות ואנא נסיבנא לה מינך בתר שמיטתה וחרנא אמר אישר, מ"ד חרוש בה טבות מהו שואלין בשלומן אישר, ומ"ד אישר מהו שואלין בשלומן בשלום ישראל אף על פי שמזכיר עליו השם שנקרא שלום כדכתיב ויקרא לו ה' שלום, ובפ' הניזקין פריך אחזוקי מחזקינן להו שואלין בשלומן מיבעיא ומשני לא נצרכה אלא ליום אידם דתניא לא יכנס אדם לביתו של נכרי ביום אידו ויתן לו שלום מצאו בשוק נותן לו שלום בשפה רפה ובכבוד ראש.

ירושלמי: שביעית ד ג: מתני': חוכרין נירין מן העכו"ם בשביעית אבל לא מישראל ומחזיקים ידי עכו"ם בשביעית אבל לא ע"י ישראל ושואלין בשלומן מפני דרכי שלום: גמרא: ...רבי חייא רבי אימי חד אמר חרוש בה טבאות ואנא נסב לה מנך בתר שמיטתא, וחרנא אמר אישר, מאן דאמר חרוש בה טבאות ואנא נסב לה מינך בתר שמיטתא מהו שואלין בשלומן – אישר, ומאן דאמר אישר מהו שואלין בשלומן - בשלום ישראל שלום עליכם.

דלמא, [-מעשה שהיה] רבי חנינא בר פפא ורבי שמואל בר נחמן עברון על חד מחורשי שביעית, אמר ליה רבי שמואל בר נחמן אישר, אמר ליה רבי חנינא בר פפא לא כן אולפן רבי (תהלים קכט ח) ולא אמרו העוברים [ברכת ה' עליכם], מכאן שאסור לומר לחורשי שביעית אישר, א"ל לקרות אתה יודע לדרוש אין אתה יודע, ולא אמרו העוברים אלו

עובדי כוכבים שהן עוברין מן העולם, ולא אמרו לישראל ברכת ה' עליכם, מה ישראל אומרים [להם] ברכנו אתכם בשם ה', לא דייכם שכל הברכות הבאות לעולם בשבילנו [הן באות] ואין אתם אומרים לנו בואו וטלו לכם מן הברכות הללו, ולא עוד אלא שאתם מגלגלין עלינו פיסים וזימיות גולגליות וארנוניות.

ר"ש סריליו: שביעית שם: חוכרין נירין מן הגוים בשביעית, מקבל עליו שדה בכך וכך כורים לשנה ומתנה עמו שיתננה לו חרושה, וקתני מתני' שיכול ללקחה מן הגוי השביעית חרושה לזורעה למוצאי שמיטה אע"ג שגורם לגוי לחורשה בשביעית.

אבל לא מישראל, מישראל החשוד בשביעי, אע"פ שיש שהות במוצאי שביעית לחורשה קודם זמן הזריעה, כיון דישראל חשוד הוא חיישינן שמא יחרשנה בשביעית. בגמרא פליגי בה אמוראי משום דקי"ל אין עודרין עם הגוי בשביעית דאע"ג דגוי בעל הקרקע אסור ישראל לסייעו דקי"ל קרקע ברשות ישראל היא דקרקע אינה נגזלת והוי ישראל עודר של ישראל, ומשום הכי נדחקו לתרצה דאיכא מ"ד אומרים להן חרוש בטוב ואנו נקח השדה מכם בחכירות אחר השביעית, ואיכא מ"ד איישר, אומר להם חזק, כמו אשרתא דדייני.

ושואלין בשלומן, משמע בגמרא דלישראל חשודין קאי, ומפרש בגמרא בשלמא למ"ד חרוש טבות, שאולין בשלומן היינו איישר, אלא למ"ד איישר מאי שואלין בשלומן, ומשני דאשמועינן כשלום ישראל, ואישראל החשודין קאי, דשואלין בשלומן כשלום ישראל הכשרים, דיינו שלום עליכם, והיינו שלא בשעת עבירה,

וסברא קמא איתא בפרק הנויקין בגמרא דילן דפריך השתא אחזוקי מחזקינן להו שואלין בשלומן מיבעיא, ומשני לא נצרכה אלא ליום אידם כדתניא לא יכנס אדם לביתו של נכרי ביום אידם ויתן לו שלום, מצאו בשוק נותן לו שלום בשפה רפה ובכבוד ראש.

גמרא: כשלום ישראל, שלום עליכם, אע"ג דמזכיר לו השם שנקרא שלום, כדכתיב ויקרא לו ה' שלום כדאיתא בפ"ק דשבת (י). דלמא, מעשה אירע, כלומר דא לימא, זאת להגיד לאנשים שילמדו מוסר ממנו. חד מחורשי שביעית, ישראל חשוד הוה. אסור לומר לחורשי שביעית, דס"ל כפירוש קמא דאגוים קאי מתניתין ובשפה רפה וכדפירישיית. פיסין, אישפינייא בלשון יוון. גולגולת, המס של גולגולת שקורין כארגו"ו בלע"ז. ארנונא, ארוחת דורון לשלטון העובד ממדינה למדינה נותן לשלטון בכל עיר שעובר בה ארוחה. זימיות, מיני אנגריא כלומר והכל יבוא לסוף לידי חשבון.

פני משה: שם: ומחזיקין יד עכו"ם בשביעית. שאומרים לו בשעה שהוא עובד בשדה איישר חילך ותתחזק וכיוצא בזה: ושואלין בשלומן. שיכול לומר שלום עליכם בלבד שלא יכפול שאין כופלין שלום לעכו"ם וכן הלכה:

גמ' ר' חייא ור' אימי. פליגי בפירושא דמחזיקין ידיהם ופירושא דשואלין בשלומן: חד אמר חריש בה טבאות וכו'. כלומר דאפילו זה מותר לומר לו תחרוש בה בטוב ואני לוקח ממך אחר שביעית: וחרנא. ואידך אומר דאסור לומר לו כך אלא איישר חילך הוא דאומר לו וזהו מחזיקין:

מ"ד חרוש וכו'. כלו' להאי מ"ד דחרוש בה טבאות היינו מחזיקין א"כ מפרש שואלין בשלומן דקתני שזהו איישר. מ"ד לעכו"ם איישר מהו שואלין בשלום ישראל שלום עליכם. כך כתוב הוא בפ"ד דע"ז (בהלכה י) וגירסא נכונה היא וכאן חסר מקצת ובסוף פ"ה דגיטין הגירסא יותר משובשת היא.

והכי פירושו: דלהאי מ"ד גופיה מפרש ואזיל דלדידיה דמחזיקין הוא חרוש בה טבאות ושאלת שלום לעכו"ם איישר הוא ומהו שאילת שלום לישראל וקאמר שלום עליכם משום דהאי מ"ד ס"ל דאסור לומר לעכו"ם שלום עליכם דשלום שמו של הקדוש ברוך הוא הוא אבל לאידך מ"ד דס"ל מחזיקין איישר הוא ושואלין בשלומן דקתני שלום עליכם הוא

דהאי מ"ד סבר דמותר הוא לומר שלום עליכם אפילו לעכו"ם ולא אסרו אלא בכפילת שלום לעכו"ם כדפרישית במתני':

דלמא. מעשה בר"ח ור' שמואל שעברו על אחד מחורשי שביעית וא"ל ר"ש איישר חילך: לא כן למדנו רבי ולא אמרו העוברים וכו'. שאסור לברך להעוברים על המצוות: לדרוש אי אתה יודע. שלא כך דרשו חכמים אלא על העכו"ם קאמר: ברכנו אתכם בשם ה'. כלומר שישאל אומרים להם לא דייכם וכו': פיסין וזימיות. מיני מסיים הם:

מראה הפנים: שם: מ"ד לגוי איישר מהו שואלין בשלומן של ישראל וכו'. כגוי' זו הכי איתא נמי לקמן סוף פ"ה וכן היא כתובה בפ"ד דע"ז והיא הגי' הנכונה וכמבואר בפנים. וכבר כתבתי בחיבורי על סדר נשים בסוף פ"ה דגיטין דמה שכתבו התוס' שם דהאי תלמודא פליג אבבלי זהו לפי מה שמצאו הגי' בגיטין וכ"כ הר"ש כאן אבל לפי הגי' הנכונה דע"ז א"כ להאי מ"ד דמחזיקין הוא איישר שואלין בשלומן מילתא אחריתא היא וזהו שלום עליכם וכמסקנת הבבלי שם דלא אסרו אלא כפילת שלום לעכו"ם וכ"פ הרמב"ם בשתייהם כאן בפ"ח דהל' שמיטה בהלכה ח' דמחזיקין היינו תתחזק או תצליח וכו' ובשאלת שלום בפ"י מהל' ע"ז בהלכה ה' ושואלין בשלומם ואפי' ביום חגם מפני דרכי שלום ואין כופלין להם שלום לעולם:

רידב"ז: מאן דאמר איישר מהו שואלין בשלומן, בשלום ישראל שלום עליכם. כן הגירסא נכונה דשואלין בשלומם דתנינן במתניתין הוא כמו בישראל דהוא שלום עליכם:

שאילת שלום לגוי / מדברי הפוסקים

שו"ת הרמב"ם: סימן תמט (מהדורת בלוי): ...ואומר כי אלה הקראים השוכנים פה בנוא אמון ובארץ מצרים ובדמשק ובשאר מקומות ארץ ישמעאל וזולתם ראויים הם לחלקם מחלקי הכבוד להתקרב אצלם במעשה יושר ולהתנהג עמהם במדת הענוה וברוך האמת והשלום, כל זמן שגם הם ינהגו עמנו בתמימות ויסירו מהם עקשות פה ולזות שפה מלדבר תועה על חכמי הרבנים... ובזאת יכון לנו לכבדם וללכת לשאול בשלומם אפילו בבתייהם ולמול את בניהם ואפילו בשבת ולקבור מתיהם ולנחם אבליהם,

וראיה לדבר הוא דתנן בגיטין (סא) פרק הנזקין בסופו מחזיקין ידי גוים בשביעית אבל [לא] ידי ישראל, ושואלין בשלומם מפני דרכי שלום, ואתמר עלה בגמרא רב חסדא מקדים להו שלמא, רב נחמן בר יצחק הוה אמר להו שלום עליך מרי³, וכוליה האי כי היכי דלא לכפול להו שלמא, דלא כפלינן שלמא לגוי. ותניא לא ילך אדם בביתו של גוי ביום אידו ליתן לו שלום ואם מצאו בשוק ביום אידו נותן לו שלום בשפה רפה ובכבוד ראש, ש"מ דשלא ביום אידו מותר ללכת בביתו ולשאול בשלומם ומעשים רבים בתלמוד יוכיחו...

טור: י"ד סימן קמ"ח: אסור ליכנס לבית הגוי ביום אידו וליתן לו שלום, מצאו בחוץ מותר, אבל יאמר לו בשפה רפה ובכבוד ראש: ואסור לכפול לו שלום לעולם, לפיכך טוב להקדים לו שלום כדי שלא יתחיל הגוי ויצטרך לכפול לו:

בית חדש: שם בקונטרס אחרון: ואסור לכפול לו שלום וכו', גמרא סוף פרק הניזקין ומבואר לשם דהמקדים אומר שלום לך והמשיב כופל לו שלום, ומבואר שם עוד דלמלך וכן לרבנן, שדינן כמלך דמאן מלכי רבנן, המקדים חייב לכפול לומר לו שלום לך שלום רבי ומורי, וילפינן לה מדכתב (דה"א יב יח) גבי עמשי לך דוד ועמך בן ישי שלום שלום לך ושלום לעוזרך, ועמשי הוא היה מקדים שלום לדוד שהרי דוד לא הקדים לו תחילה שלום אלא שאלו (שם יז) אם לשלום באתם אלי לעזרני וגו' ועל זה השיב לו עמשי

3. שו"ת הרמב"ם: שונה מגירסתנו, אצלנו הגירסא: רב כהנא אמר להו שלמא למר, עי' אוצרה"ג לגיטין עמ' רמ"ב. =מש"כ שלום עליך מרי, הכוונה שלמא למרשלפנינו.

ושלום לעוזריך אבל מה שאמר עמשי תחילה לך דוד וגו' הוא שהקדים לדוד שלום בכפל ומסתמא היה חב דוד לכפול לו ולומר שלום שלום לך שלום שלום לך דלמה יגרע מקדים זה שכופל לו שלום שלא יכפול לו המשיב השלום שהקדים, לו כל זה נראה ברור ופשוט ומהרו"ך (דרישה אות ו) האריך בזה דברים עיי"ש:

דרישה: אות ו: ואסור לכפול לו שלום לעולם לפיכך טוב וכו' ויצטרך לכפול לו, ז"ל הגמרא סוף פרק הניזקין אין כופלין שלום לגוי רב חסדא... רש"י... ר"ן...

והנה מכאן דכפילת שלום הוא מה שאנו עונין אחר הנותן לחבירו שלום, שלום עליך שלום, וכמו שהשיב אבישי לדוד שלום שלום לך, ומה שאמר עוד ושלום לעוזריך בזה לא נתן שלום לדוד אלא השיבו תשובה על מה ששאלו דוד דכתיב לעיל מיניה ויצא דוד לפניו ויען ויאמר להם אם לשלום באתם אלי לעזרתי כו', והשיב לו על זה ושלום לעוזריך, ואפשר שכמו ששם היה כפילת השלום בתשובת אבישי לדוד שאמר לו תחילה אם לשלום באתם, מזה למדו שבחזרת השלום כופלין ולא בשאילת שלום תחילה, אלא שקשה שהרי שם בגמרא אמרו מנין שכופלין שלום למלך משמע דוקא למלך, וגם משמע שהכפל הוא בשאלה כמו שהיה כופל גניבא בשאלת השלום לרב הונא ולרב כהנא.

שוב ראיתי בחכמת שלמה שם: ומצאתי שכתב אהא דאמרינן שם בגמרא שלמא עליכו מלכי שלמא עליכו מלכי, ז"ל: ביש ספרים גורסין שלמא למר שלמא למר ופירש בגליון לכל אחד היה אומר כן ולא שהיה כופל עכ"ל.

גם י"ל דהיינו מעליותא דמלך דאפילו בשאלה צריך להכפיל לו שלום והוא הדין לרבנים הנקראים מלכים כדאיתא שם, אבל לשאר כל אדם אין כופלין להם כי אם בחזרה שאז הסבירא נותנת להכפיל לו שלום על דרך שאנו אומרים למי שנותן לחבירו צפרא טבא הוא משיב לו שנה טובה, אבל מכל מקום אין כוונת הגמרא והפוסקים לזה שאין מה שמשיבין שנה טובה נקרא כפילת שלום, גם לשון תשובה זו משתנה בין בני אדם לפי הזמן ולפי המקום שקצתם אינם משיבין שנה טובה.

לכן נראה שכמו ששאלת המלך בכפל הוא מה שאומרים שלמא עליך מלכא שני פעמים, כנ"ל בגניבא כן, ועל דרך זה הוא מן הדין להשיב לכל אדם בכפל שלום עליך שלום עליך, ומנהגינו גם כן שמשיבין שלום עליך שלום.

והיותר נראה דגם דברי אבישי לדוד לא היה בלשון תשובה לחוד, כי מה שאמר לו בראשונה שלום שלום לך היה התחלה לשאלות שלום, ולבסוף השיבו לו על שאלתו אם לשלום באתם והשיב לו ושלום לעוזריך, ובזה עדיפות במלכים שכופלין להן שלום בתחילה, מה שאין כן כל אדם שהמתחיל נותן לחבירו פעם אחת שלום וחבירו נותן לו שלום פעמיים, כי המתחיל ואומר לחבירו שלום עליך אינו לשון שאלה עד שתאמר שחבירו משיב לו שלום עלי וחוזר ונותן לו שלום, דאם כן למה נותן לו שלום, אלא הוה ליה גם כן לשואלו בשלומו, ואין לומר שכן הוא באמת שחוזר ושואלו דהא אינו חוזר ומשיב לו חבירו השואלו תחילה, ועוד דאם כן הוה ליה למימר 'השלום' עליך בה"א, אלא אין כאן שאלה ותשובה כלל, אלא המתחיל אומר לו שלום עליך, רצה לומר מברכו בהשלום והוא מכפיל לו בשלום ואומר שלום עליך ועוד שלום וק"ל:

שלחן ערוך: יו"ד קמ"ח: סעיף ט: אסור ליכנס לבית העכו"ם ביום חגו וליתן לו שלום, מצאו בחוץ מותר אבל יאמר לו בשפה רפה ובכבוד ראש. סעיף י: אסור לכפול לו שלום לעכו"ם לעולם לפיכך טוב להקדים לו שלום כדי שלא יתחיל העכו"ם ויצטרך לכפול לו שלום.

טורי זהב: שם (ו): לפיכך טוב להקדים לו, לכאורה קשה על זה ממה שמצינו בריב"ז מעולם לא הקדימו אדם שלום ואפילו עכו"ם בשוק, מאי אפילו הא עיקר הדין כן הוא שצריך להקדים שלא יצטרך להכפיל.

וי"ל דשם מיירי בעכו"ם שאינו מכירו מעולם כמו שמרמז על זה לשון 'שוק' ולא מסתבר שישאל בשלומו ויצטרך לכפול, ואפילו הכי פתח הוא בשלומו שהיה מתיירא שמא יזדמן שיתן לו העכו"ם שלום תחילה, וכאן מיירי במכירו, ועל כן הוא מן הדין.

שוב ראיתי בסמ"ק סימן קל"ג וז"ל: ואסור לכפול להם שלום ודוקא שלום שהוא שמו של הקב"ה או ברכה בלשון שם, אבל ברכה אחרת אין קפידא עכ"ל, ודבר זה לא הביאו ב"י, ולפי"ז נראה דאותו ששבוהו שהקדים שלום לעכו"ם בשוק היינו אפילו בלשון ברכה אחרת, ודבר זה נכון.

ש"ך: שם ס"ק ז: שלום, כתב בבדק הבית בשם א"ח בשם הר"ם דוקא שלום שהוא שמו של הקב"ה אבל ברכה דליכא שם ליכא קפידא עכ"ל, וכן משמע קצת בפרש"י, ומכל מקום צ"ע קצת דבש"ס גבי מקדים ויהיב שלמא וגבי שלמא למר לא משמע לכאורה הכי, ושמא שלמא הוי בכלל שלום. ס"ק ח: לעולם, כלומר אפילו שלא ביום חגו.

מהר"י קשטרו: (ערך לחם) שם י: ומדקאמר ויצטרך [לכפול לו שלום], ולא פסיק ותני לאיסור, משמע שאם כבר התחיל הגוי יכול לכפול לו שלום, וכ"ש במקום איבה, גם בזמן הזה דלא בקיאי בעבודה זרה כנ"ל. וכתב ארחות חיים בשם הר"ם דדוקא שלום שהוא שמו של הקב"ה אסור לכפול, אבל ברכה דליכא שם, אין קפידא, ע"כ בספר בדק הבית, ואע"פ שאינו נראה כן מדברי הפוסקים שמכו העולם על זה, וכן נהגו.

כנסת הגדולה: שירי כנה"ג: שם יג: ואסור לכפול שלום [לעכו"ם] וכו', נ"ב לעולם ספ?? הקצר וכ"כ הפרישה ועיי"ש שהאריך בזה וכתב דהשואל שלום לחבירו שואל לו בשלום פעם אחד והמשיב כופל לו שלום עליך שלום, אבל ב"ח בקונטרס אחרון כתב דלמלך וה"ה לרבנן שדינן כמלך דמאן מלכי רבנן, המקדים חייב לכפול להם שלום, שלום לך, שלום רבי ומורי, וגם המשיב יכפול לו שלו.

לפיכך טוב להקדים שלום וכו', נ"ב קשה אם כן מאי רבותיה ממה שהיה משתבח ריב"ז דמעולם לא הקדימו אדם בשלום ואפילו [לגוי] בשוק, כיון דדינא הוא, ותירץ הט"ז... ובעיקר קושייתו נראה לי לתרץ דמן הדין אינו [-אסור] אלא שלא לכפול שלום לגוי, אבל מ"ש לפיכך טוב להקדים לו שלום אינו אלא עצה טובה שלא יבוא לטעות לכפול לו שלום, אבל אם הגוי הקדים לו והוא השיבו שלום בלתי כפל אין שום איסור, וזהו מה שהיה משתבח אותו חכם שמעולם לא הקדימו אדם שלום בשוק ואפילו גוי אף אם לא היה כופל שלום.

(ג) תקנת חז"ל לשאול בשלום חבירו בשם ה'

ברכות נד. משנה: כל חותמי ברכות שבמקדש היו אומרים עד העולם, משקלקלו המינים... התקינו שיהיו אומרים מן העולם עד העולם

והתקינו שיהא אדם שואל את שלום חבירו בשם שנאמר (רות ב) והנה בעז בא מבית לחם ויאמר לקוצרים ה' עמכם ויאמרו לו יברכה ה', ואומר (שופטים ו) ה' עמך גבור החיל⁴, ואומר (משלי כג) אל תבוז כי זקנה אמך, ואומר (תהלים קיט) עת לעשות לה' הפרו תורתך, רבי נתן אומר הפרו תורתך משום עת לעשות לה'.

ברכות סג. התקינו שיהא אדם שואל בשלום חבירו וכו', מאי ואומר וכי תימא בעז מדעתיה דנפשיה קאמר ת"ש ה' עמך גבור החיל, וכי תימא מלאך הוא דקאמר ליה לגדעון, ת"ל אל תבוז כי זקנה אמך, ואומר עת לעשות לה' הפרו תורתך, אמר רבא האי קרא מרישיה לסיפיה מדריש מסיפיה לרישיה מדריש...

רש"י: (דף נא) התקינו, עזרא וסייעתו שיהו אומרים... שיהא אדם שואל לשלום חבירו בשם, בשמו של הקב"ה ולא אמרינן מזלזל הוא בכבודו של מקום בשביל כבוד הבריות להוציא שם שמים עליו, ולמדו מבעז שאמר ה' עמכם ומן המלאך שאמר לגדעון ה' עמך גבור החיל. ואומר אל תבוז כי זקנה אמך, למוד מדברי זקני אומתך לעשות מה שראית שעשו הם ובגמרא מפרש מאי ואומר. ואומר עת לעשות לה' הפרו תורתך, פעמים שמבטלים דברי תורה כדי לעשות לה' [נ"א: רצון ה'], אף זה המתכוין לשאול לשלום חבירו זה רצונו של מקום שנאמר בקש שלום ורדפהו⁵, מותר להפר תורה ולעשות דבר הנראה אסור.

רש"י: (דף סג) וכי תימא בועז מדעתיה עבד, ולא גמרינן מיניה. תא שמע, דגמרינן ממלאך שאמר לגדעון. וכי תימא מלאך הוא דקאמר ליה לגדעון, כלומר לא שאל בשלמו ולא ברכו אלא בשליחות קאמר מאת המקום לבשרו שהשכינה עמו ולא גמרינן מיניה. תא שמע אל תבוז כי זקנה אמך, אל תבוז את בועז לומר מדעתו עשה אלא למוד מזקני ישראל כי יש לו על מה שיסמוך, שנאמר עת לעשות לה'.

רבינו האי גאון: מובא כאן בשמו ב'ספר הנר' (לרבינו זכריה אגמאתי [בן דורו שלהרמב"ם] רבינו האי ז"ל: והא דתנן כל חותם ברכות שבמקדש היו עד העולם...

ולענין אל תבוז כי זקנה אמך, הכין חזינא, [דלפום] מאי [דאמר] רבא, האי קרא מרישיה לסופיה מדריש בו וכו', ומתני' הכין היא תורף שלה: משקלקלו המינים התקינו שיהא אדם שואל את שלום הבית בשם, וטעמא דמילתא כיון [דמשום קלקולא] דמילתא חזו רבנן דצריך עלמא למהוי שם שמים תדיר בפי בני אדם, דהויה אמרין מינים בשאלות שלום 'ברוך מר לאבא וברא ורוחא דקדשא', ואצריכו רבנן [לומר] יברכה ה' למהוי הפרש שלום בשם, שנאמר והנה בעז בא מבית לחם וגו', אף אנו בשעת צורך יש לנו להתקין כזאת.

4. שופטים ו יא-יב: ויבא מלאך ה' וישב תחת האלה אשר בעפרה אשר ליואש אבי העזרי וגדעון בנו חבטו חטים בגת להניס מפני מדין: וירא אליו מלאך ה' ויאמר אליו ה' עמך גבור החיל:

5. כמ"ש בברכות ו: שעל ידי שאילת שלום מקיים פסוק בקש שלום ורדפהו.

ואומר ה' עמך וגו', מאי ואומר, הכי קאמרי רבנן בשעה שהתקינו תקנה זו אם תאמר בועז טועה היה כששאל בשם ואין מעשיו רצויין לשמים, ת"ש שהמלאך אומר לגדעון ה' עמך גבור החיל. ואומר אל תבוז כי זקנה אמך, ואומר עת לעשות לה' הפרו תורתך, מאי ואומר, ואף הכי קאמרי רבנן כשתקנו תקנה זו אם תאמר שהמלאך הוא שהיה [שואל] בשם ולא הסכימו על ידו מן השמים, תא שמע שמע לאביך זה ילדך, משמיא מפקדי לשמוע דברי חכמים, ואל תבוז לכל דודות דדמי לזקנה,

ולא תימה דאיכא שינוי מנהג, דהא כתיב עת לעשות מרישיה לסופיה, לה' עשינו דבר זה משום שאנו חוששין שמא [תופר] תורתו ויהיו עמי הארץ שומעין תמיד גידוף המינין בעבודה זרה ואין שם שמים תדיר בפיהם. ומסופיה לרישיה, מה טעם הופרנו מנהג הראשונים בשאלת שלום, מפני שהוא עת לעשות לה', ואע"פ שאין במעשה בועז ומלאך ראייה למקצת חכמים, אפילו היה הפרת תורה לעשות לה' הוא שלא תסור התורה,

ואם אית מאן דמשאל מאי שנא הא הקנתא מכולהי תקנתא דרבנן דאיצריכו בה לכולי האי, איכא למימר כיון דהכל היו צריכין ללמוד את לשונם בכל שעה ושעה דבר שלא היה מנהגם, הוצרכו למשנם [ללמודם] בכל זאת מה' שלא יקלו בדבר.

ואיכא דאמר דהאי בכל תקנות אימור, והתנויי די הכא תחלת מאי דמפרש במשנתנו מן התקנות⁶. וכבר פירשנו ומה ואל תבוז ועת לעשות לה' לשאלת שלום בשם, מה אשכחנן בתחלת מלכות אבותינו היו נשאלין בשם ושואלין בשם, אם ארכו לנו השנים ונעשינו כזקנים כך אנו שואלין, ובעת שבני אדם מתרפין, מתחזקין אנו בתורה. עד הנה דברי רבינו האי גאון ז"ל.

=הרי"ף והרא"ש [והרמב"ם ביד החזקה] משמיטים כל ההלכה

רמב"ם פיהמ"ש: ...וכיון שהזכיר בכלל התקנות שהתקינו שיהא אדם שואל בשלום חבירו בשם ה', לפי שמילת שלום עשאוה משמותיו של הקב"ה,

לפיכך בא להביא ראייה שזה מותר מבוועז שאמר ה' עמכם והשיבוהו הם יברך ה'. ואמרו אח"כ ואומר אל תבוז כי זקנה אמך, אינו ראייה על מה שלפניו כלומר שיהא אדם שואל את שלום חבירו בשם, אלא בא ללמד שלא להקל בתקנות חכמים אע"פ שנתישנו ורחק זמן אותה תקנה, ועל זה הזהיר שלמה במשל זה...

ערוך: "עת": ר' נתן אומר הפרו תורתך עת לעשות לה', פירוש התקינו שיהא אדם שואל לחבירו בשם כמו שאמר ה' עמכם, ה' עמך, וזה הוא התיקון הוא 'שלום עליכם', ושלום משמותיו של הקב"ה שנאמר (ישעיה כו ג) יצר סמוך תצור שלום שלום⁷. ואומר אל תבוז כי זקנה אמך, אמרו למעלה שהתקינו שיהא אדם שואל שלום חבירו בשם, אמרו רבנן אם אתה רואה שנאריך הזמן ונמשך הגלות אל תאמר שזו התקנה היתה בימות הראשונים ובעת מלכותם, עכשיו אנחנו נבזים, וכשהזקין הדבר אין אנו מאמינים וחייבים בתקנה זו.

ראב"י אב"ד: (הראב"ד השני): שו"ת סימן ו: (הוצאת הרב קאפח): גרסינן בפרק הרואה (ברכות נד) התקינו שיהא אדם שואל בשלום חבירו בשם שנאמר והנה בועז בא מבית לחם וגו', ואומר ה' עמך גבור החיל, ואומר אל תבוז כי זקנה אמך, ואומר עת לעשות לה' הפרו תורתך. וראיתי פירוש צרפתי שמעתי בזה הלשון התקינו שיהא אדם שואל בשלום חבירו בשם שנאמר והנה בועז בא מבית לחם וגו', כדי שלא לפרוק שם שמים מעליהם ושלא ישתכח שם שמים מפיהם. ואנו אומרים שיהיו שואלים בשם 'שלום עליך', שהקב"ה נקרא שלום כדכתיב ויקרא לו ה' שלום, והכי אמרינן בפ"ק דשבת (י'),

6. כלומר, הכלל שחכמים מתקנים תקנות חדשות מכח הפסוק עת לעשות לה' הוא נכון בכל תקנות חכמים ולמה הוזכר פה כי כאן התקנה הראשונה שבמשנה.

7. חידוש שמביא פסוק חדש ולא הפסוקים של גדעון ועיין.

ואומר אל תבוז כי זקנה אמך, לענין תפילה ומצוות נאמר פסוק זה, דאע"ג דישינ נושן הוא, אל תבוז, כלומר אע"פ שהמקום ותורתנו מימי קדם הוא ומרחוק, לא תהיה יראתו קלה בעיניך אלא הרגילה בפיך ותהא תדיר אצלו, ואומר עת לעשות לה' וגו', דכי תימא לא ישאלו בשם לפי שאין מוציאים שם שמים לבטלה והוא מצוה הבאה בעבירה, ת"ש עת לעשות לה' הפרו תורתך, מפני שרבו פורקי עול שמים רצו לתקן שיהו מזכירין אותו אע"פ שהפרו תורתך, כדאמרינן בעלמא (סנהדרין מו:): מעשה באחד שרכב על סוס בשבת וכו', עד מפני שהשעה צריכה לכך. מאי ואומר, וכי תימא בועז מדעתיה דנפשיה עבד לא סמכינן עליה [ת"ש] ואומר ה' עמך גבור החיל ואומר אל תבוז כי זקנה אמך ואומר עת לעשות לה' הפרו תורתך, נמצא שחוזר ומפרש בגמרא ואומר על תקנת שאלת שלום אע"פ שאינו מפרש למה הוצרכו אלו השני פסוקים,

וראיתי בספר אחד ספרדי שמוסיף בו וכי תימא מלאך הוא דקאמר ת"ש אל תבוז כי זקנה אמך, ותו לא כתיב ביה, וגמרא דבי מערבא מסייעא להדין פירושא דפירש חכם צרפתי, וכמה ימים יש שנקשה לי זה הדבר אע"פ שראיתי בברצילונה ספר המפתח [לרבינו נסים גאון] היה קשה אצלי כמו שהוקשה לך,

אך נראה בעיני דלהכי לא פירש בגמרא מאי ואומר על אלו שני הפסוקים, דלאו על שאלת שלום בלבד הובאו במשנה כי על זו התקנה ועל התקנה שלמעלה הימנה שהתקינו מן העולם ועד העולם ועל כל התקנות שבית דין מתקינן לפי השעה שצריכה להם, כמו שמפורש בגמרא דבני מערבא (ירושלמי כאן) אם ראית שנתיישנו דברי תורה בפיך אל תבוז עליהם, כלומר אל יהיו קלים בעיניך כאדם שרגיל בדבר ומרוב רגילות קץ בו, אלא חדש עליהם תקנות וחידושין טובים כדי שיתחזקו, ור' זעירא וכו'...

=המשך דברי ראב"י אב"ד לקמן בפרק ראשונים ואחרונים עמוד ?? עיי"ש להשלמת הענין =

ראבי"ה: ברכות סימן קמו: ...ומותר לשאול בשלום חבירו בשם שנאמר ה' עמכם, ואומר ה' עמך גבור החיל.

פסקי רי"ד: מתני' התקינו שיהא אדם שואל שלום חבירו בשם שנ' והנה בעז בא מבית לחם ויאמר לקוצרים ה' עמכם ואומר ה' עמך גבור החיל ואומר אל תבוז כי זקנה אמך ואו' עת לעשות לה' הפרו תורתך פי' התקינו שיהא אדם שואל שלום חבירו בשם של הקב"ה ולא אמרי' מזולזל הוא בשמו של הקב"ה בשביל כבוד הבריות להוציא שם שמים עליו ולמדו מבוועז ומן המלאך שאמ' לגדעון ה' עמך ואו' אל תבוז כי זקנה אמך למוד מדרכי אומתך לעשות שראית כי הם עשו ואו' עת לעשות לה' הפרו תורתך פעמ' שמבטלין דברי תורה כדי לעשות לה' אף זה המחכוין לשאול שלום חבירו זה רצונו של המקום שנ' בקש שלום ורדפהו מותר להפר דברי תורה ולעשו' דבר הנראה לאלהים מאי ואו' וכי תימא בועז מדעתיה עבד ת"ש מדקאמ' מלאך לגדעון ה' עמך גבור החיל.

ריטב"א: ת"ש אל תבוז כי זקנה אמך, כתב הר"א ז"ל נ"ל כי בעבור שבטל המנהג ונעשה כזקן שתשש כחו הביא זה הפסוק. ואומר עת לעשות לה' וכו', פירוש ומפני חשש שלא ישכחו שם שמים ויהא שם עבודה כוכבים שגור בפיהם אנו מתירין להזכיר שם שמים לבטלה.

המכתם: התקינו שיהא אדם שואל בשלום חבירו, איני יודע מתי היתה זה התקנה, כי לא היתה תקנה זו אלא מפני שהיו אדוקין לעבודה זרה ואומרים הם כי לא להזכיר בשם ה', והחסידיים שבהם היו מזכירין אותו אפילו בשאילת שלום, ובבית שני לא היתה אדיקות לעבודה זרה, ואולי בימי בועז היתה תקנה זו ואע"פ שהיא מאוחרת במשנה. או שמה בימי יוונים היה שהיו גוזרין על ישראל⁸ וכשגברה ידם של בית חשמונאי תקנו זו

8. כוונתו למש"כ בראש השנה יח: עיי"ש ומובא לקמן בדברי הראב"י אב"ד עמוד ??

ולמדרה מן הראשונים שנאמר והנה בועז בא מבית לחם, וכן בירושלמי משמע שבועז תקנה, ובתוספתא הזקנים הראשונים כשהיו רואין שהתורה משתכחת לישראל היו מבליעין אותה ביניהם שנאמר והנה בועז וגו', (פ"א - פירוש אחר) נראה שלא היתה תקנה זו מימי בועז אבל החסידים שבדור היו עושין לעצמן.

מאירי: (במשנה): והתקינו שיהא אדם שואל בשלום חבירו בשם, כדי שיודו שהשלום ושאר הברכות מגיעות מכבודו, והרי מצינו כן בבעז שאמר ה' עמכם, ואומר אל תבוז כי זקנה אמן, כלומר למוד ממה שנהגו באמך זקנים שבאומתך, ואף על פי שיש פתחון פה שלא להזכיר את השם לבטלה ודרך הדיוטות, הרי כתוב עת לעשות לה' הפרו תורתך ונוח לנו להזכירו יותר מן הראוי משלא יזכירוהו כלל כדי להרגילו בפי הבריות:

נמוקי יוסף: שואל וכו' בשם, אע"פ שמצוה ליזהר מלישא השם תמיד בשפתיו, רצו (ראו)? עיין בסוף הקטע 'אלא שראו' להיתר משום שאלת שלום כמו שעשה בועז. ואומר ה' עמך, שראו המלאך שאמר כן, ומשום דאפשר לדחות שלא בא המלאך להכי לשאול בשלומו אלא לבשרו מאת המקום, לפיכך מביא ראייה מבעז. אל תבוז, לומר בועז מדעת עצמו עשה. עת לעשות, נותן טעם דבועז יש לו סמך מן הכתוב דכתוב עת לעשות לה'. ר' נתן אומר, משמע שאינו מן הראוי כדאמרן אלא שראו לתקן כן.

משנת לחם: לר"י עמדין: שיהא אדם שואל שלום חבירו בשם וכו', הוה קשיא לי טובא דהא אמרינן (שבת י) אסור ליתן שלום בבית הכסא משום דשמו של הקב"ה הוא, ואי איתא, פשיטא בלאו הכי אסור משום הזכרת השם ממש, כדמשמע הכא. וצריך לומר דהוראת שעה היתה ולא עמדה, כי בדורות האחרונים חזרו ובטלוהו, וחזר הדבר לכמות שהיה קודם שהתקינו (והתקינו, מכלל דלצורך שעה בלבד [היינו מפני המינים] חדשוהו, ולשעתה בטלוהו, וכן מוכיח הכתוב שהביאו לעד). והכי נמי מוכח משאלת שלום דתלמיד לרב שאין בה הזכרת שם שמים.

שוב ראיתי בפרוש הרמב"ם דמפרש למשנתנו על שאילת שלום גרידא, והיינו נמי דקאמר בשם משום דשלום הוא שמו של הקב"ה, ואינו נראה וק"ל. גם בעל כרחנו צריכין אנו למה שאמרתי שבטלו הזכרת שם שמים ליישב לשון המשנה כנ"ל [-ותיקנו], ודו"ק.

רא"מ הורוביץ: ברכות סג: וכ"ת מלאך הוא דקא"ל לגדעון וכו', לפום פשטא דסוגיא היה נראה דהכי קאמר וכי תימא מלאך וכו' ר"ל שהמלאך אמר להם חידוש זה אבל הם לא היו מתקנים, ת"ש אל תבוז וכו', ועי' בירושלמי שם נזדקנה וכו'. וכ"ת הני מילי בדליכא חששא בתקנתא, אבל הכא דאיכא חששא דשם שמים לבטלה לא, ת"ש עת לעשות וכו'.

בית דין של מעלה הסכים על ידם

מכות כג: גופא אמר רב יהושע בן לוי שלשה דברים עשו בית דין של מטה והסכימו בית דין של מעלה על ידם, [אלו הן] מקרא מגילה, ושאלת שלום [בשם], והבאת מעשר... ושאלת שלום דכתיב (רות ב) והנה בועז בא מבית לחם ויאמר לקוצרים ה' עמכם, ואומר (שופטים ו) ה' עמך גבור החיל, מאי ואומר וכי תימא בועז הוא דעביד מדעתיה ומשמיא לא אסכימו על ידו, ת"ש ואומר ה' עמך גבור החיל...

מותר או חיוב

ריב"ן: ושאלת שלום בשם, דמותר לאדם לשאול בשלום חבירו בשם, כגון ישים ה' עליך שלום, ואין בו משום מוציא שם שמים לבטלה, מרבי. [-רש"י??ברכות] לישנא אחרנא: שאילת שלום בשם, דחייב אדם לשאול בשלום חבירו בשם, ואנו נמי כי שיילינן

אהדדי מדכרינן שם, דשלום שמו של הקב"ה דכתיב (שופטים ו) ויקרא לו ה' שלום, לשם ה'. עיין לקמן מאירי וגבורות ארי

ריטב"א: ושאלת שלום בשם, פירוש אע"פ שנראה כמזכיר שם שמים לבטלה שיש בו לא תשא, אלא עשו כן משום עת לעשות לה' הפרו תורתך, לפי ששכחו שמו של הקב"ה כמו שנאמר (עמוס ו) ואמר הס כי לא להזכיר בשם ה', וכבר פירשתי בסוף מסכת ברכות בארוכה בס"ד.

מאירי: מותר לאדם לשאול שלום חבירו בשם ואין בזה משום מזכיר שם שמים לבטלה, שהרי כתוב ה' עמכם, ונאמר ה' עמך גבור החיל, ויש מפרשים שחייב הוא להזכיר את השם בשאלת שלום ואין הדברים נראין:

מהרש"א: ושאלת שלום בשם וכו', עיין פירוש רש"י [-ריב"ן], וכפירוש שני [-צ"ל:ראשון] משמע בסוף מסכת ברכות דבמצות דמייתי עליה עת לעשות לה' הפרו תורתך דהיינו להפר תורה שאסרה להזכיר השם לבטלה ע"ש,

ועוד יש לומר דהכי קאמר דמותר לשאול שלום בשם דהיינו כי הך דלא הזכיר לו נתינת שלום רק ה' עמכם, שהוא בעצמו שאלת השלום, וכן ה' עמך גבור החיל וגו', שלא הזכיר לו שלום רק ה' עמך, הוא היה השאלת שלום.

ויש תימה בדבר דקאמר שהמלאך שאמר לגדעון ה' עמך גבור הסכים עם בית דין של בועז שאמר כבר ה' עמכם, והרי מעשה דגדעון היה זמן רב קודם מעשה דבועז, שכן סדר השופטים גדעון אבימלך תולע יאיר יפתח אבצן ואמרינן פרק הספינה (ב"ב צא). דאבצן זה בועז, ואין סברא דהיה בועז אפילו מכלל בית דין של גדעון שהיה ששה דורות לפניו ועוד דאיתא במדרשות דמעשה רות היה בסוף ימיו של בועז ודו"ק:

גבורת ארי: ושאלת שלום, פירש ריב"ן דמותר לאדם לשאול בשלום חבירו בשם כגון ישים ד' עליך שלום ואין בו משום מוציא שם שמים לבטלה, לישנא אחרינא שאילת שלום בשם דחייב אדם לשאול בשלום חבירו בשם.

ונראה לי דפירוש א' עיקר דהא תנן בפרק ט' דברכות (נד) והתקינו שיהא אדם שואל את שלום חבירו בשם שנאמר והנה בועז בא וגו' ויאמר לקוצרים ה' עמכם, ואומר ד' עמך גבור החיל, ואומר אל תבוז כי זקנה אמך, ואומר עת לעשות לד' הפרו תורתך, ומדמביא לקרא דעת לעשות לה' שמע מינא דסלקא דעתך אמינא דאסור לשאול בשם קא משמע לן דעת לעשות לד' הפרו תורתך וכדפירש רש"י התם עת לעשות כו' פעמים שמבטלים דברי תורה כדי לעשות לד' אף זה המתכוין לשאול בשלום חבירו זהו רצונו של מקום שנאמר בקש שלום ורדפהו מותר להפר תורה ולעשות דבר הנראה אסור

וכי תימא בועז הוא דעביד כו' תא שמע ד' עמך גבור החיל, קשה לי הא שם בפרק ט' דברכות דמביא הני קראי שכתבתי בסמוך אמרינן בגמרא (סג) מאי ואומר וכי תימא בועז מדעתיה דנפשיה קא עביד תא שמע ד' עמך וכי תימא מלאך הוא דקא"ל לגדעון, פירוש לבשרו שה' עמו ולא לשאלת שלום נתכוין תא שמע אל תבוז כי זקנה אמך, פירש רש"י אל תבוז את בועז לומר מדעתיה עשה אלא למוד מזקני ישראל כי יש לו על מי שיסמוך שנאמר עת לעשות לד'.

הרי דמקרא דה' עמך ליכא למילף דאסכימו בית דין של מעלה על שאילת שלום, דאיכא למימר מלאך הוא דקאמר ליה לבשרו שה' עמו, אבל לא שאל בשלומו ועיקר שאילת שלום בשם דשרי נפקא ליה מבוועז, ואין לומר מדעתיה דנפשיה עביד דהא כתיב אל תבוז אלא למוד מזקני ישראל ואכתי מנא ליה דאסכימו בית דין של מעלה על שאילת שלום, ואף על גב דמקרא דאל תבוז ועת לעשות מוכח דכדין עבד אפילו הכי אין לנו שהסכימו מלמעלה על ידו דאם כן נימא בכל תקנות שהסכימו בבית דין שלמעלה על ידם דודאי כל תקנתם כדין עבדו דהסכימו מלמעלה על ידם, אלא ודאי לא אמרינן הכי אלא בהני

תלת דקראי דרשינן שהסכימו מלמעלה על ידם, ואכתי תקשה שאילת שלום מנין שהסכימו הא איכא למידחי כדדחינן מלאך הוא דקא אמר להם ואי משום קרא דאל תבוז הא האי קרא לאו משאילת שלום לחוד מיירי אלא כללא הוא אכל מילי דרבנן ותקנתיהן ואפילו הכי לא אמרינן על הכל שהסכימו מלמעלה על ידם, ועוד דאי מקרא דאל תבוז נפקא ליה הא שהסכימו על ידם הוה ליה לייתי בשמעתין לקרא דאל תבוז, ועוד אי מהא נפקא ליה הא דשאילת שלום הכי נמי הוה מצי למימר מהאי קרא מקרא מגילה והבאת מעשר למה לי קרא דקימו וקבלו למקרא מגילה וקרא דהביאו את המעשר להבאת מעשר.

ועוד ק"ל בשלמא גבי מקרא מגילה והבאת מעשר ניחא הא דקאמר עשו בית דין של מטה והסכימו בית דין של מעלה על ידם דלכתחלה עשו ותקנו למטה ולאחר זמן הסכימו מלמעלה על ידם, אבל גבי שאילת שלום אין לומר שתיקנו למטה קודם ואחר כן הסכימו למעלה על ידם שהרי גדעון קדים לבועז כמה דורות דהא בפרק ה' דבבא בתרא (צא) אמרינן אבצן זה בועז.

ערוך לנר: בגמרא, ת"ש ואומר ה' עמך, קצת קשה שהרי בברכות (סג) משיב על זה וכי תימא דלמא מלאך הוא דקאמר ליה לגדעון ת"ש אל תבוז ע"ש, שמפרש כן מתניתין דשם, ואם כן לפי המסקנא דשם מנא להו דהסכימו מן השמים. ונראה לי על פי מה שכתב הריטב"א דהא דפריך מאי ואומר אף דרק מזה ראייה שהסכימו משמים היינו טעמא דפשיטא לן דגברא רבה כבועז לא היה עושה אם לא היה יודע שהקב"ה הסכים וע"ז השיב דאעפ"כ הוי אמינא משום עת לעשות עשה כן ע"ש, והשתא לפי זה אתי שפיר דמשני מואומר שגם אם תשיב דלמא מלאך קאמר שייך תא שמע אל תבוז כי זקנה אמך שמוזה אמרינן בברכות שאין סברא לומר שבוועז עשה מעצמו נגד הסכמת הקב"ה

בגמרא, עמך גבור החיל, הקשה המהרש"א חידושי אגדות היאך שייך להוכיח מזה שהסכימו בית דין של מעלה על ידו שהרי הך דגדעון קדים בעת טובא קודם מעשה דבועז, והניח בצ"ע. ולענ"ד י"ל ע"פ מה דאמרינן (ב"ב יד:) דשמואל כתב ספר שופטים וא"כ עד שמואל שנכתב ברוח הקדש ממנו מה שאמר המלאך לגדעון אפשר שלא היה יודע כן לישראל ואפשר שגם בועז לא ידע ורק אחר שנכתב כן מנביא נודע שהסכים הקב"ה גם עם בועז ששאל שלום בשם ולכן שייך שפיר שהסכים הקב"ה על ידו אחר שנכתב ע"פ נביא כן ובפרט דאמרינן במגילה (יד.) דרק נבואות הנצרכות לדורות נכתבו ושלא נצרכו לא נכתבו א"כ מה שנכתב זה מה שאמר מלאך לגדעון ראייה שנלמוד מזה שהסכימו משמים עם בועז לשאול שלום בשם

יכול לברך את חבירו בשם י"ה

עירובין יח: ואמר רבי ירמיה בן אלעזר מיום שחרב בית המקדש דיו לעולם שישתמש בשתי אותיות, שנאמר כל הנשמה תהלל יה הללויה.

רש"י: עירובין יח: מיום שחרב בית המקדש, ופסקו הכהנים מלברך בשם המפורש, כדאמר באין דורשין שהיו מברכין בשם המפורש. דיו לעולם שישתמש בשם שתי אותיות, בין לשבח לפניו, בין לברך איש את חבירו, דכתיב כל הנשמה תהלל יה, כלומר זה השם שכל הנשמה כולה ראוי להשתמש בו, מכלל דשם בן ארבע אותיות ושם המפורש לא לכל הנשמה ניתן, אלא לכהנים בלבד, דכתיב (דברים י) ולברך בשמו וכתוב (במדבר ו) ושמו את שמי המיוחד לי.

ריטב"א: עירובין שם: דיו לעולם שישתמש בשתי אותיות, פי' בשם י"ה שקורים אותו ככתבו. שנאמר כל הנשמה תהלל יה, פרש"י שם י"ה מותר לכל הנשמה לברך בו ולהזכירו בתפלה, אבל שם בן ד' אותיות לא הותר להזכירו לכל אדם אלא לכהנים בבית המקדש בלבד, ור"ח פירש דדריש כל הנשמה בדגש המ"ם, לשון הארץ הלזו הנשמה.

מדרשי חז"ל בתקנת שאלת שלום בשם

ירושלמי: ברכות ט ח: אמר ר' יהושע דרומיא שלשה דברים גזרו בית דין של מטה והסכים בית דין של מעלה עמהן, ואילו הן חרמה של יריחו ומגילת אסתר ושאלת שלום בשם... ושאלת שלום בשם, והנה בועז בא מבית לחם, ומנין שהסכימו בית דין של מעלה עמהן תלמוד לומר וירא אליו מלאך ה' ויאמר אליו ה' עמך גבור החיל...

אל תבוז כי זקנה אמך, אמר ר' יוסי בר בון אם נתיישנו דברי תורה בפין אל תבוזה עליהן מה טעמא אל תבוז כי זקנה אמך. אמר ר' זעירא אם נזדקנה אומתך עמוד וגדרה כשם שעשה אלקנה שהיה מדריך את ישראל לפעמי רגלים, הה"ד (שמואל-א א ג) ועלה האיש מעירו וגו'. עת לעשות לה' הפרו תורתך, רבי נתן מסרס קראי הפרו תורתך עת לעשות לה'. רבי חלקיה בשם רבי סימון העושה תורתו עתים הרי זה מיפר ברית מ"ט הפרו תורתך עת לה'.

רות רבה: ד ה: (ה) והנה בועז בא מבית לחם, ר' תנחומא... אמרי שלשה דברים גזרו בית דין שלמטן והסכים עמהן בית דין שלמעלה, ואלו הן: שאלת שלום בשם, ומגלת אסתר, ומעשרות. (ו) שאלת שלום בשם, החושבים להשכיח את עמי שמי (ירמיה כג כז), אימתי חשבו, בימי עתליא. ורבנן אמרי [בימי] חנניא מישאל ועזריא, ר' עזריא [בשם ריב"ס] אמר בימי שפוט השופטים ועמד בעז ובית דינו והסכים שאלת שלום בשם שנאמר והנה בעז בא מבית לחם ויאמר לקוצרים ה' עמכם, וכן המלאך אומר לגדעון ה' עמך גבור החיל.

רד"ל: שם: בימי עתליהו, דבהאי קרא מסיים כאשר שכחו אבותם את שמי בבעל, והיינו עתליה שאבותיה אחאב ואיזבל העבידו אל ישראל לבעל. ועמד בועז ובית דינו והתקינו וכו', תקנת בועז היתה מוקדמת הרבה לעתליה וכ"ש למרדכי ואסתר וכו', אלא ר"ל שבועז התקין בימיו ושכחה וחזרו ויסדוה ביממי עתליה ואינן שהוצרכה אז שלא להשכיח שם שמים. וכן בפרק הרואה משמע במתניתין שבימי בית שני נתקנה, רק הסמיכוה על בועז עיי"ש.

מהרז"ו: שם: ... והנה בועז וב"ד היו בימי שפוט השופטים הרבה דורות קודם עתליה וחנניא מישאל ועזריא, אך הכוונה שגם בימי שפוט השופטים נמצאו רשעים שחשבו כן... וכן המלאך אומר לגדעון, הנה לפי הדעה שענין רות היה בימי שמגר וענת ובימי עגלון כמ"ש לעיל פסוק ויהיה בימי ד'== ואז היה בועז, וא"כ דברי המלאך לגדעון שהיה אחר כך לראיה שהסכימו מן השמים על תקנה זו לשאול שלום בשם, אך לדעת שאבצן הוא בועז לעיל פסוק ותלכנה שתיהן, שהיה אחר גדעון עם המלאך אין הראיה שהסכימו על התקנה אלא להורות שדבר נכון תקנו שהרי כן עשה כבר המלאך מפי הקב"ה.

==בענין זה עיין יפה עינים סוף ברכות ==

(ד) שאילת שלום תלמיד לרבו

ברכות כז: (דף כז:) ...ורבי ירמיה היכי עביד הכי והא אמר רב יהודה אמר רב לעולם אל יתפלל אדם (דף כז:) לא כנגד רבו ולא אחורי רבו, ותניא רבי אליעזר אומר המתפלל אחורי רבו, והנותן שלום לרבו, והמחזיר שלום לרבו, והחולק על ישיבתו של רבו, והאומר דבר שלא שמע מרבו, גורם לשכינה שתסתלק מישראל, שאני רבי ירמיה בר אבא דתלמיד חבר הוה...
שבת פט. ואריב"ל בשעה שעלה משה למרום... אמר לו [הקב"ה], משה אין שלום בעירך, אמר לפניו כלום יש עבד שנותן שלום לרבו...
בבא קמא עג: ...והוינן בה נמלך פשיטא, ואמר רב פפא נמלך בתוך כדי דיבור קאמרינן, אמרי תרי תוך כדי דיבור הוי, חד כדי שאילת תלמיד לרב, וחד כדי שאילת הרב לתלמיד, כי לית ליה לרבי יוסי כדי שאילת תלמיד לרב שלום עליך רבי ומורי דנפיש, כדי שאילת הרב לתלמיד שלום עליך, אית ליה.

רש"י: ברכות כז: כנגד רבו, אצל רבו ומראה כאילו הם שוים. אחורי רבו, נמי יוהרא הוא. שלום לרבו, כשאר כל אדם שלום עליך, ולא אמר שלום עליך רבי.

תוספות: ברכות: והנותן שלום לרבו והמחזיר שלום, פירוש כשאר בני אדם שאינו אומר שלום עליך רבי, והיינו דאמרינן (ב"ק עג:) כדי שאילת תלמיד לרב. אי נמי ההוא לכתחילה קאמר ובתלמיד חבר דשרי כלל הני דלקמן.

רא"ש: אמר רב יהודה... והנותן שלום לרבו⁹ והחולק על ישיבתו של רבו... גורם לשכינה שמסתלקת מישראל. והנותן שלום לרבו פרש"י כמו לשאר אדם ואינו אומר שלום עליך רבי, ובירושלמי משמע דתלמיד אינו נותן שלום לרבו כלל, דגרסינן בירושלמי נהיגי גביהו דלא שייך זעירא בשלמא דרבה ומקיימי בנפשיהו (איוב כט ח) ראוני נערים ונחבאו, מיהו בגמרא דידן (נזיר כ:) אמרינן תוך כדי דיבור כדי שאילת תלמיד לרב.

רבינו יונה: והנותן שלום לרבו, ר"ל שמקדים לו שלום, ואין לו לתלמיד להקדים שלום לרב אלא כמי שיש לו מורא ממנו ואינו יכול להקדים לו שום דיבור מרוב המורא וכן אמרו (שבת פט.) כלום יש עבד שמקדים שלום לרבו, ומה שאמרו בהרבה מקומות (ב"ק עג) כדי שאילת שלום תלמיד לרב, אינו ר"ל אלא כדי חזרת שלום תלמיד לרב, מפני מורי הרב נר"ו.

תוספות: בבא קמא עג: כדי שאילת תלמיד לרב, והא דאמר בפרק תפילת השחר הנותן שלום והמחזיר שלום לרבו גורם לשכינה שתסתלק מישראל, היינו כשנותן שלום לרבו כמו לחבירו כמו שאמר ליה שלום עליך ולא אמר רבי, והא דאמר בפרק ר"ע (שבת פט.) כלום יש עבד שנותן שלום לרבו, עבד שאני שאימת רבו עליו ובשום ענין אין ליתן לו שלום.

9. פסקי הרא"ש ברכות: כ"ה גירסת הרי"ף ולא גריס "והמחזיר שלום לרבו" והמשמעות לכאורה דס"ל להחזיר מותר לתלמוד ועיין עוד במפרשים שעמדו בזה == ==

שם: כי לית ליה לרבי יוסי כדי שאילת תלמיד לרב, תימה דרב אחא מדיפתי דאמר בפ"ק דמכות (ו.) ובפרק שבועת העדות (שבועות לב.) תוך כדי דיבור כדי שאילת תלמיד לרב, כמאן דלרבנן לית להו כלל כדי דיבור אפילו כדי דיבור קטן, ור' יוסי נמי כתלמיד לרב מודי דלאו כדיבור דמי, וי"ל דסבר לה כברייתא (נויר כא.) דמי שאמר הריני נזיר ושמע חבירו ואמר ואני.

וכן הלכתא דתוך כדי דיבור כדיבור דמי והכי פסקינן הלכתא בנדרים בפרק בתרא (פז.) דתוך כדי דבור כדיבור דמי חוץ ממגדף ועובד ע"ז ומקדש ומגרש, ואפי' בכדי שאילת תלמיד לרב כריש לקיש וכרב אחא דמכות (ו.) ודשבועת העדות (שבועות לב.).

ושיעור כדי שאילת שלום תלמיד לרב מפרש ר"ת דהיינו טעמא דכשאדם מעיד עדות או עוסק במקח וממכר וחבירו נותן לו שלום או רבו ע"כ יש לו להשיב ולהפסיק כדאמר ברכות (ו.) הנותן שלום לחבירו ואין מחזיר נקרא גזלן שנאמר גזילת העני בבתיכם, ולכך תיקנו חכמים שלא יהיה זה חשוב הפסק, וכן מוכח בנויר (כ:) דקאמר תוב לא שבקת רווחא לתלמיד,

ומיהו בפ' בתרא דנדרים (פז.) אין מתיישב טעם זה לענין קריעה דכסבור שמת וקרע ואח"כ מת אם מת תוך כדי דיבור יצא ידי קריעה ואם לאו לא יצא ידי קריעה, והתם מאי שייך שיעור זה ושמא לענין קריעה הקילו.

מהרש"א: ברכות נו: והנותן שלום לרבו כו', פירש"י ותוס' דהיינו דלא אמר ליה שלום עליך רבי, והיינו דאמרינן כדי שאילת תלמיד לרב כו' עכ"ל, וקצת קשה מההיא דפרק ר"ע (שבת פט.) דאמרינן כלום יש עבד שנותן שלום לרבו כו', ולמה לא אמר בכה"ג כדי שאילת תלמיד לרב שלום עליך אדוני, ויש לחלק בין תלמיד לעבד שהוא ודאי אינו נותן שלום כלל לרבו, ועוד י"ל דיש לחלק בין נותן שלום לשאלת שלום, והיינו דשאלת שלום כדאמר התם היה לך לעזרני ודו"ק:

פני יהושע: ברכות נו: בתוספות בד"ה והנותן שלום לרבו כו' פירוש כשאר בני אדם שאינו אומר שלום עליך רבי כו' א"נ האי לכתחלה עד סוף הדיבור. לשון לכתחלה מגומגם קצת ועיין במהרש"א. ולענ"ד נראה משום דודאי דמסברא י"ל כתירוץ הראשון של התוס' דהא דאמרינן בברייתא דהנותן שלום לרבו כו' גורם לשכינה שתסתלק מישראל היינו דוקא כשאין אומר שלום עליך רבי דנמצא שמזלזל בכבוד רבו וכיון דמורא רבך כמורא שמים הוי כמזלזל בכבוד המקום מה שאין כן כשאומר שלום עליך רבי אין כאן זלזול שהרי אדרבה חולק לו כבוד ואין בו איסור כל כך. אלא דאפילו הכי נראה מצד הסברא דלכתחלה אין לעשות כן, לפי ששלום שמו של הקב"ה ואין להזכיר שם שמים בחנם אלא שבקושי התירו לשאול בשלום חבירו בשם כדאיתא לקמן בפרק הרוואה (נד) שנמצא כן בקראי דברי קבלה, ומשמע שם להדיא דעיקר שאילת שלום היינו כענין תפילה שמתפלל על חבירו שיהא בשלום,

ואם כן לפי זה משמע דלא שייך כן אלא באדם לחבירו משא"כ לרבו זילא מלתא שיתפלל התלמיד על רבו, דנהי דאמרינן לעיל לעולם לא תהא ברכת הדיוט קלה בעיניך כדאשכחן נמי בדניאל דברכיה דריוש, היינו דבדיעבד יש תועלת בברכה זו, משא"כ לכתחלה ודאי מחזי כיוהרא וחוצפא, והיינו דתנן דהתקינו שיהא אדם שואל בשלום חבירו ולא אמר שיהא שואל בשלום רבו, אלא על כרחך כדפרישית, וכדאיתא נמי להדיא בירושלמי דתמן הוו נהיגי דזעירא לא שאל בשלום דרבה.

נמצא דלפי"ז לתירוץ הראשון של תוס' כאן על כרחך הא דאמרינן כדי שאילת שלום תלמיד לרב לאו משום דאורחא דמלתא הכי הוא, אלא לענין שיעורא דתוך כדי דיבור איירי, ולאפוקי מתוך כדי דיבור דכדי שאילת שלום לחבירו דהוי שיעורא זוטא שאומר שלום עליך, נמצא דלפי"ז אתי שפיר דתוס' דהכא בתירוץ השני לא ניחא להו לפרש הך דכדי שאילת שלום תלמיד לרב דאיירי לענין דיעבד כיון דאורחא דמלתא לאו הכי הוא,

ומש"ה ניחא להו לפרש בענין אחר, דאפילו לכתחלה מותר לשאול בשלום רבו כשהוא תלמיד מובהק ולא מחזי כיוהרא דמסתמא ניחא ליה לרביה בברכתיה, ועל זה כתבו שפיר דשרי ככל הני דלקמן והיינו משום דמסתמא תלמיד חבר רשאי לחלוק על רבו כדאשכחן כה"ג טובא בר"ה ור"ח בסוף פרק אלו מציאות (ב"מ לג.) וברב כהנא ורב בפ"ק דביצה, כן נראה לי בכוונת התוספות:

רמב"ם: תלמוד תורה: ה א: ואסור לו לתלמיד לקרות לרבו בשמו... ולא יתן שלום לרבו או יחזיר לו שלום כדרך שנותנים לריעים ומחזירים זה לזה, אלא שוחה לפניו ואומר לו ביראה וכבוד שלום עליך רבי, ואם נתן לו רבו שלום יחזיר לו שלום עליך רבי ומורי¹⁰.

ספר חסידים: סימן צו: אל יתן שלום לרבו כדרך שנותנין חברים זה לזה ולא יחזיר שלום כדרך שמחזירין שלום אלא שוחה לפניו ביראה וכבוד ואומר שלום עליך רבי ומורי¹¹.

לקט יושר: תלמיד תרומת הדשן: חלק א עמוד ע: לרבו מובהק כשנותן לו שלום בשאר ימות השנה אמר לו שלום עליכם רבי ומורי, לאדם גדול אמר שלום עליכם רבי, אבל כשמקדש הלבנה אינו צריך לדקדק בנתן שלום לרבו.

טור: י"ד סימן רמב... ולא יתן שלום לרבו ולא יחזיר לו שלום כדרך שאר העם שנותנים שלום זה לזה אלא שוחה לפניו ואומר לו ביראה ובכבוד שלום עליך רבי ואם נתן לו רבו שלום אומר לו שלום עליך מורי ורבי

בית יוסף: שם: ומ"ש ולא יתן שלום לרבו ולא יחזיר לו שלום כדרך שאר העם וכו'. בפרק תפילת השחר (ברכות כ:): תניא ר' אליעזר אומר המתפלל אחורי רבו והנותן שלום לרבו והמחזיר שלום לרבו גורם לשכינה שתסתלק מישראל. ופירש רש"י שלום לרבו כשאר כל אדם שלום עליך ולא אמר שלום עליך רבי. וכך הם דברי הרמב"ם (ת"ת פ"ה ה"ה) ומפרש דלהחזיר לו שלום צריך לומר לו שלום עליך רבי ומורי. וה"ר יונה (יח: ד"ה והנותן) פירש הנותן שלום לרבו רצה לומר שמקדים לו שלום ואין לתלמיד להקדים לו שום דיבור מרוב המורא וכן אמרו (שבת פט.) כלום יש עבד שמקדים שלום לרבו ומה שאמרו בהרבה מקומות (נזיר כ:): כדי שאלת שלום תלמיד לרב אינו רוצה לומר אלא כדי חזרת שלום תלמיד לרב עכ"ל. וגם הגהות מיימון (שם אות ח) כתבו דהכי איתא בירושלמי (ברכות פ"ב ה"א) נהיגין דלא שיילי זעירא בשלמא דרבא. והרא"ש (ברכות פ"ד ס"ה) כתב בירושלמי משמע דתלמיד אינו נותן שלום לרבו כלל מיהו בגמרא דידן אמרינן תוך כדי דיבור כדי שאלת תלמיד לרב עכ"ל:

שולחן ערוך: יורה דעה: רמב סעיף טז: לא יתן שלום לרבו ולא יחזיר לו שלום כדרך שאר העם אלא שוחה לפניו כה ואומר לו ביראה ובכבוד: (שלום עליך רבי, ואם נתן לו רבו שלום, אומר לו: שלום עליך מורי ורבי. (וכן נוהגין. ויש אומרים דאין לתלמיד לשאול בשלום רבו כלל, שנאמר: ראוני נערים ונחבאו). (ירושלמי הביאו הגהת מיימוני פ"א וכ"כ תאו נתיב ב' וב"י בשם רבינו יונה).

10. רמב"ם ת"ת: ==עיינן עבודת המלך ==מפרשי הרמב"ם מביאים מקורות בשתיגמורות א) ברכות ג. בענין אליהו שאמר לאחר שסיים ?? תפילתו שלום עליך רבי, ואמר לו שלום עליך מורי ורבי - [רע"ק, רש"ש ועוד]. וגמרא סנהדרין צח. דריב"ל אמר למשיח שלום עליך רבי ומורי - [מים חיים, רש"ש ועוד].

11. ספר חסידים: =לשון הרמב"ם אולם לא מביא את החילוק בין נתינת שלום (רבי) וחזרת שלום (רבי ומורי) רצ"ע.

ט"ז: שם: (ה) ביראה ובכבוד שלום עליך רבי, ואם נותן לו רבו שלום יאמר לו שלום עליך רבי ומורי כצ"ל וכן הוא ברמב"ם ובטור והטעם דכל שמשיב שלום דרכו להוסיף קצת כמ"ש סימן קמ"ח:

ש"ך: שם: (כה) ואומר לו ביראה וכבוד. שלום עליך רבי ואם נתן לו רבו שלום אומר לו שלום עליך רבי ומורי כן צריך להיות וכן הוא בטור ורמב"ם וכן הוא בספרי המחבר הישנים:

ביאור הגר"א: שם: (לט) וי"א כו', כמ"ש בירושלמי פ"ב דברכות ר' יוחנן הוה מסתמך על ר"י בר אידי והוי ר"א חמי ליה ומטמר מן קדמוי אמר הדין תרתין מילין הדין בבלאה עבד בי חדא דלא שאל בשלמי וחדא דלא אמר שמועתא מן שמי א"ל כך אינון נהיגין גביהון זעירא לא שאיל בשלמא דרבה דאינון מקיימין ראוני נערים ונחבאו ואמרינן בפ"ט דשבת (פ.ט.) כלום יש עבד כו' והרא"ש כתב שגמ' דידן פליג כנ"ל כדי שאילת כו' וה"ר יונה כתב דשם בחזרת שלום אבל נראה דאדרבה מהירושלמי ראייה להיפך מדקפיד ר' יוחנן וכי לא ידע הברייתא (דברכות שם לפי הר"י) וכן למה לא השיב ריב"א מהברייתא ואמר כך אינון נהיגין משמע דאינון לבד ומצד המנהג ומ"ש כלום יש עבד עבד דוקא (וכ"כ תוס' בב"ק עג.):

רע"ק איגר: שם: (ט"ז ס"ק ה') והטעם דכל שמשיב שלום. ולענ"ד דיצא להרמב"ם כן מההיא דריש ברכות (ג.) לאחר שסיימתי תפילתי א"ל שלום עליך רבי והחזרתי לו שלום עליך ר' ומורי:

(סעיף ט"ז) שלום עליך ר'. בב"ק (עג.) שאילת תלמיד לרב שלום עליך רבי ומורי וברמב"ם (פ"ב ה"ג מה' עדות) תכ"ד כדי שאילת תלמיד לרב ולא הזכיר שיעורו בודאי דסמך על מ"ש כאן בה' ת"ת דהיינו שלום עליך ר' והא בב"ק מבואר דהשיעור שלום עליך רבי ומורי ואולי דהיה להרמב"ם גירסא אחרת וחידוש שלא העירו מזה האחרונים:

שיווי כנסת הגדולה כו. שיטה ד': ולא יתן שלום לרבו כו'. נ"ב: עיין בתשו' הרב אחי חלק א"ח סימן ד'.

(ה) שאילת שלום לאשה

קידושין ע. ...נשדר ליה מר שלמא לילתא, א"ל הכי אמר שמואל קול באשה ערוה, אפשר ע"י שליח, א"ל הכי אמר שמואל (דף ע:): אין שואלין בשלום אשה על ידי בעלה, אמר ליה הכי אמר שמואל אין שואלין בשלום אשה כלל.

בבא מציעא פז. תני משום רבי יוסי למה נקוד על איו שבאליו, לימדה תורה דרך ארץ שישאל אדם באכסניא שלו, והאמר שמואל אין שואלין בשלום אשה כלל, על ידי בעלה שאני.

מפרשי גמרא קידושין ע.

רש"י: אין שואלין בשלום אשה, שמא מתוך שאילת שלום יהיו רגילים זה עם זה על ידי שלוחם ויבואו לידי חיבה

תוספות: אין שואלין בשלום אשה כלל, והא דאמר בהשוכר את הפועלים (פז) איה שרה אשתך ששואלין בשלום האשה על ידי בעלה, היינו דוקא בשאילת שלום אבל לשלוח לה בשלום אפילו ע"י בעלה אסור.

רא"ש: קידושין פרק ד סימן ד: ואמר שמואל אין משתמשין באשה בין גדולה בין קטנה ואמר שמואל אין שואלין בשלום אשה כלל ואפילו ע"י שליח (ורש"י פירש) ואפי' ע"י בעלה אסור, והא דקאמר בפ' השוכר את הפועלים (פז) דע"י בעלה שואלין, היינו לשאול לבעלה היאך שלומה וניהוגה, כי הא דקאמר התם למה נקוד על אי"ו שבאליו למדה תורה דרך ארץ שישאל אדם באכסניא שלו כמו ששאלו המלאכים לאברהם איו שלום שרה, אבל כי הך עובדא דהכא שאמר רב נחמן לרב יהודה שישלח לה דברי שלומים על ידו כי האי גוונא אסור אפילו על ידי בעלה:

ר"י מלוניל: קידושין ע: אין שואלין בשלום אשה כלל. שמתוך שאלת שלום יבאו לידי חיבה. ואפילו ע"י שליח. שאינה מתכבדת כ"כ, אפילו הכי אסור שמרגיל דעתה למשוך אצלו.

מאירי: קידושין ע: ואשת איש אפילו שאילת שלום ואפילו על ידי שליח ואפילו על ידי בעלה אסור אלא למי שידוע בעצמו שאין תרבות יצרו חשוד בסוך הרהור על דברים אלו כלל על זה ועל כיוצא בו נאמר ויראת מאלהיך אני ה':

עצמות יוסף: קידושין: אין שואלים בשלום וכו'. כתבו התוספות דדוקא בשאלת שלום, אבל לשלוח לה בשלום אפילו על ידי בעלה אסור ע"כ. ולכאורה נראה דאין מקום לפירושם כפי מאי דפריך בגמרא פרק השוכר את הפועלים (ב"מ פז). ונראה שהתוספות כתבו זה אחר מסקנת הגמרא ובקל יתבאר.

המקנה: קידושין: בתוס' ד"ה אין שואלין וכו' והיינו דוקא בשאילת שלום וכו'. לכאורה קשה דאם כן מאי מקשה הש"ס שם בהשוכר את הפועלים והא דאמר שמואל אין שואלין דהא כוונת שמואל לשלוח לה שלום אבל לשאול שלומה אין במשמע דברי שמואל לאסור אפי' ע"י אחרי', וצ"ל דסבירא ליה להש"ס דשמואל אמר זה בתרי מימרי דהא דאמר דאין שואלין בשלום אשה כלל ולא אסוקי מילתא דשמואל היה והיינו דמה דאמר אין שואלין בשלום אשה ולא [אמר] כלל דמשמע ע"י אחר דוקא ולא ע"י בעלה היינו

לשאל על שלומה, ומה דאמר אין שואלין בשלום אשה כלל היינו לשלוח לה בשלום וזה אסור אפילו ע"י בעלה וק"ל:

פני יהושע: קידושין: שם אמר ליה נישדר מר שלמא לילתא אמר ליה קול באשה ערוה אפשר ע"י שליח אמר ליה הכי אמר שמואל אין שואלין בשלום אשה כו. לכאורה מעיקרא הוי ליה למימר הא דאין שואלין, אלא משום דאגב אורחא אתא נמי לאשמעינן הא מילתא גופא דאית ביה תרתי איסורי, אלא דאכתי אינו מיושב שהרי מעיקרא דאמר ליה נישדר מר שלמא, משמע על ידי שליח. ואפשר דרב יהודה הוי סבר דודאי פשיטא ליה לרב נחמן דאסור לשלוח שאלת שלום על ידי שליח דאיכא דרך חיבה טפי ועל כרחך הוי סבר דמאי דקאמר נישדר לה מר היינו שישאל בעצמו, דבהא אפשר דליכא משום הרגל חיבה כיון דאורחא דמילתא הכי הוא, וחיובא נמי איכא לשאל בשלום כל אדם ואפילו לעכו"ם מפני דרכי שלום, ומהדר ליה דבהא איכא איסורא דקול באשה ערוה, ורב נחמן דלא שמיע ליה נמי אידך מימרא דשמואל דאסור לשאל בשלום אשה איכא למימר דעל ידי שליח קאמר, כן נראה לי:

מפרשי גמרא בבא מציעא פז.

רש"י: על אי שבליו (נקוד), איו שלו נקוד והלמ"ד אינה נקודה. לימדה תורה וכו', והיינו נקודת איו דלא היו צריכין לישאל דידועין היו שהיא באהל דכל נקודה עוקרת התיבה שאינה אלא לדרשה ודרוש מינה דרך ארץ. באכסניא, אשת אושפיזא. על ידי בעלה, לא שישאל לה לשלום אלא לבעלה ישאל מה שלום הגברת.

תוספות: למה נקוד על אי שבליו, בבראשית רבה אי"ו נקוד למ"ד אינו נקוד א"ר שמעון כל מקום שאתה מוצא כתב רבה על הנקודה אתה דורש את הכתב וכאן שהנקודה רבה אתה דורש את הנקודה אי אברהם אמר רבי עזריה כשם שאמרו לו לאברהם איה שרה כך אמרו לשרה אי אברהם וה"נ הוי פי" הכא אבל לפ"ה דפירש דמשום הכי נקוד דעל חנם שאלו לו קשה דהיה לו לנקד על איה שרה דהיא עיקר השאלה ששאלו עליה.

על ידי בעלה, היינו דוקא לשאל איה פלונית, אבל לשאל בשלומה אפילו ע"י בעלה אסור כדאמרינן בפרק עשרה יוחסין (קדושין ע).

ר"ן: חידושי ב"מ פז. על ידי בעלה שואלין, פירוש שואלין לבעלה בשלום אשתו, אבל לשלוח לה שלום אפילו על ידי בעלה אסור וכדאמרינן בפרק עשרה יוחסין דאין שואלין בשלום אשה כלל:

מאירי: בבא מציעא: אף על פי שאין שואלין בשלום אשה, על ידי בעלה שואלין, ומידה הגונה ומעלה לשאל באכסניא שלו שנאמר ויאמרו אליו איה שרה אשתך:

תוס' הרא"ש: ב"מ: למה נקוד על אי שבליו, בבראשית רבה אל"ף יו"ד וא"ו נקוד, למ"ד אינו נקוד, א"ר שמעון בן אלעזר כל מקום שאתה מוצא כתב רבה על הנקודה אתה דורש את הכתב, וכאן שהנקודה רבה אתה דורש את הנקודה, אי אברהם, אמר ר' עזריה כשם שאמרו לו לאברהם איה שרה כך אמרו לה לשרה איה אברהם, והכי נמי פירושו הכא, ולפירוש הקונטרס היה לו לנקוד על איה שרה, ועוד אפילו נקודה לא צריך.

מהר"ל: ב"מ: למה נקד על אי שבליו. וא"ת מנ"ל דבא ללמוד דרך ארץ שמא שאלו לשרה שלא ידעו היכן הוא, וזה לא קשיא דהא לאברהם באו המלאכים תחלה ואם כן ידעו היכן הוא, אלא לא שאלו רק משום דרך ארץ. והא דלא נקוד על למד שבליו והשתא היו דורשין הכתב דזה לא קשיא דכל נקודה עוקרת הכתוב לומר שאין כאן מקומו וכאן נמי הנקודה עוקר הכתוב למדרש איו, אבל אין כאן מקומו שהרי כאן היו מדברים

עם אברהם ושאלו איה שרה אשתך ולא היו שואלין (את) [על] אברהם אלא בעת שהיה אברהם עוסק בסעודה ולא היה עם המלאכים אז שאלו לשרה איה אברהם.

מהרש"א: קידושין שם: למדה תורה דרך ארץ כו', עיין בדברי נימוקי יוסף בזה, והרא"ם כתב על פרש"י שבחומש ולאשה על האיש הוא שיבוש וראיותיו שם בארוכה ותוכן דבריו שבאו הנקודות לעקור התיבה לדרוש מיניה שישאל אדם באושפיזו היינו דוקא לאיש על האשה אבל לאשה על האיש אסור ומה ששאלו לשרה אי"ו אברהם שאני מלאכים דלית בהו יצה"ר,

ואין אלו אלא דברי נביאות ותמוהין הן, דאכתי קושית תוס' דבשמעתין במקומה עומדת דלמה באו הנקודות על תיבת אליו טפי ה"ל למנקד על איה שרה שהיא עיקר השאלה ששאלו עליה ונלמד מיניה דלא היו צריכין לשאול עליה אלא ללמוד ד"א שישאל אדם לאיש על האשה אבל נקודות אי"ו משמע ללמוד ד"א לשאול לאשה על האיש,

והנראה לקיים כל פירושי רש"י שלפנינו שבכולם כתוב ולאשה על האיש והשתא שפיר באו הנקודות על אי"ו ומיהו ה"ה ד"א לשאול לאיש על האשה דעיקר קרא בהם קמיירי ומה שהביא הרא"ם ראייה לדבריו לאסור לשאול לאשה על האיש משום דקול באשה ערוה לאו ראייה היא דודאי לצורך דבר מה מותר לדבר עם האשה דהא עלי דבר עם חנה ואלישע עם השונמית ולא קאמר דבור באשה אלא קול בנהנה מקולה,

ודקאמר בפרק י' יוחסין לישדר שלמא לילתא משום דאמר שמואל קול באשה ערוה היינו דמדמה שילוח שלום לאשה לקול אשה שמביא ג"כ לידי חיבה כדמסיק דאפי' על ידי בעלה אסור אבל לשאול באכסניא לאשה על האיש כיון דד"א הוא מקרי לצורך ג"כ ומ"ש דשאני מלאכים דלית בהו יצה"ר דאל"כ הא דהקשו בגמרא על התוספתא דלמדה ד"א כו' מהא דאמר אין שואלין בשלום אשה למה לא הקשו על המקרא עצמו דכתיב ויאמרו אליו איה גו' אלא ע"כ לומר דשאני מלאכים כו' עכ"ל, אין כאן מקום קושיא דהמקרא אפשר לפרשו ששאלו איה שרה כדי לבשרה שיהיה לה בן אבל על התוספתא שאמרה ד"א לשאול באכסניא שאינו אלא שאלת שלום פריך שפיר מדאמר שמואל כו',

גם מ"ש הרא"ם מדברי התוספות דשמעתין כיון דשלא ע"י בעלה אלא אפי' לשאול איה פלונית אסור וכ"ש שישאל לה איה בעליך וא"כ מאי ולאשה על האיש כו' עכ"ל, האי ק"ו אין לו עיקר דודאי שלא על ידי בעלה אפי' איה פלונית אסור דלאו ד"א הוא ואדרבה איכא חשדא אבל לאשה על האיש ד"א הוא וליכא חשדא כלל ותו לא מידי דו"ק:

שער אפרים: שו"ת סי' קטז: נשאלתי לבאר דברי התוס' בבבא מציעא ודברי התוספות בקידושין פרק עשרה יוחסין דסותרים זה את זה, שבב"מ דף פז ד"ה ע"י בעלה, משמע דוקא לשאול איה פלונית אז מותר אבל בשאלת שלום אסור, ובפרק י' יוחסין משמע שם בתוס' ד"ה אין שואלין וכו', דבשאלת שלום מותר ע"י בעלה רק לשלוח לה בשלום אסור אף על ידי בעלה, ומביא ראייה בפרק הפועלים, ושם בב"מ פרק הפועלים מביא ראייה מפרק י' יוחסין.

בודאי קושיא נכונה היא לכאורה, אבל צריכים אנו לדקדק לפי הבנה זו בתוס' פרק הפועלים דדוקא לשאול איה פלונית מותר ומשא"כ בשאלת שלום אסור, וא"כ מאי מקשה בגמ' שם והאמר שמואל אין שואלין בשלום אשה כלל ומתרץ ע"י בעלה שאני וכו', ולפי דברי התוס' הו"ל לתרץ בקיצור דדוקא בשאלת שלום אסור אבל לשאול איה פלונית מותר, וזה מותר לעולם אף ע"י אחרים ולמי לי לתרץ ולחלק בין ע"י בעלה לאחרים.

אלא על כרחך שבקיה להתוס' דאיהו דחיק ומוקי אנפשיה דמ"ש התוס' בפרק הפועלים היינו דוקא לשאול איה פלונית פירושו שלבעלה ישאל איה אשתך, ודברי התוס' מכוונים ממש כמ"ש רש"י ד"ה באכסניא שלו, לא ישאל לה לשלום אלא לבעלה ישאל מה שלום הגברת.

ומה שכתבו התוס' אח"כ אבל לשאול בשלומה אפילו ע"י בעלה אסור, ר"ל היינו לשלוח לה בשלום, וזה שמסיימים התוס' כמבואר בפ"י יוחסין ושם איירי בשליחות שלום וכמ"ש התוס' פ"י יוחסין, ואף שהלשון קצת דחוק אבל הענין מכוון ומוכרח בגמ' דהפועלים וכמו שהוכחתי מכח קושיא הנ"ל ותירוצו, והנלנ"ד כתבתי.

===עיי"ש עוד קטעים ארוכים מבן המחבר=ושו"ט גם בדברי מהרש"א ב"מ שם עיי"ש

בטור ושולחן ערוך ומפרשיו

טור: אבן העזר סימן כא... ואין שואלים בשלום אשה כלל אפילו על ידי שליח ואפילו על ידי בעלה אסור לשלוח לה דברי שלומים אבל מותר לשאול לבעלה איך שלומה

בית יוסף: שם: ו: ואין שואלים בשלום אשה כלל ואפילו ע"י שליח ואפי' ע"י בעלה וכו'. ג"ז בפרק י' יוחסין (ע): ומ"ש אבל מותר לשאול לבעלה איך שלומה. כ"כ שם התוספות (ע): מדאמר בפרק הפועלים (ב"מ פז). שואלים לאיש בשלום אשתו:

דרישה: שם [ו] אבל מותר לשאול לבעלה איך שלומה, כ"כ התוספות פרק עשרה יוחסין (ע): ד"ל מור"ש (מהרש"ל) ולפי זה נהגו היתר באיגרת שלומים שלנו שפורטין האשה ואף על פי כן נהגו להחמיר שלא להזכירה בשמה עכ"ל ונראה דאין ראייה מכאן להתיר לכתוב לאיש שידרוש בשלום אשה דלשון זה משמע דהכותב מבקש מהאיש שיגיד לאשתו איך שהכותב דורש בשלומה ומזה לא איירי כאן אלא מיירי ששואל את האיש על שלום אשתו ולא שיגיד לאשתו בשמו דבר (וכמו שעשו המלאכים גבי אברהם ששאלו לו איה שרה וגו'. כתונת פסים):

בית חדש: שם: ד: ואין שואלים בשלום אשה וכו', הכי איתא בריש פרק עשרה יוחסין (ע) והתוספות והרא"ש כתבו לשם דמותר לשאול לבעלה היאך שלומה וניהוגה כמו ששאלו המלאכים לאברהם איה שלו' שרה כדאיתא פרק השוכר את הפועלים ונראה דאפילו לאחריים יכול לשאול היאך שלומה וניהוגה דאין איסור אלא לשלוח לה שלום שמרגיל לבה ודעתה (אצלה) [אצלן] ויהיו רגילים זה עם זה ויבואו לידי חיבה כמו שפירש"י הילכך אפילו ע"י בעלה אסור אבל לשאול היאך שלומה וניהוגה לא יבואו לידי חיבה כיון שאינו שולח אליה ולפי זה אפילו לאחריים יכול לשאול והא דנקטו התוספות והרא"ש ורבינו ומותר לשאול לבעלה היינו משום דכך מצינו במלאכים ששאלו לאברהם בשלום שרה. וכתב מהרש"ל (בביאורו לטור) וז"ל: ולפי זה נהגו היתר באיגרת שלומים שלנו שפורטים בו האשה ואעפ"כ נהגו להחמיר שלא להזכירה בשמה עכ"ל והיינו לומר שבתחלת האגרת כותבים וע"ש זוגתך וכו' אבל בסוף האגרת שרגילין לכתוב ותאמר שלום לפלוני ופלוני אסור לכתוב ותאמר שלום לזוגתך דהיינו שאלת שלום ששולח לה ע"י בעלה דאסור:

שלחן ערוך: אבה"ע סימן כא סעיף ו: אין שואלים בשלום אשה כלל, אפילו ע"י שליח, ואפי' ע"י בעלה אסור לשלוח לה דברי שלומים. אבל מותר לשאול לבעלה איך שלומה.

ט"ז: שם: (א) אבל מותר לשאול לבעלה. כתב רש"ל ולפי זה נהגו היתר באגרת שלומים שלנו שפורשים בו האשה ואף על פי כן נהגו להחמיר שלא להזכירה בשמה עכ"ל וכתב מו"ח ז"ל היינו שבתחילת האגרת כותבין ולאשתך וכו' אבל לבסוף האגרת שרגילין לכתוב ותאמר שלום לפלוני אסור לכתוב ותאמר שלום לזוגתך דהיינו שולח לה ע"י בעלה שאלת שלום דאסור. ונראה לי דכל זה הוא מצד שמראה אהבה בדרישת שלום אבל אם יש צורך כגון שלא היתה בקו הבריאה או כיוצא בזה מותר לכתוב תודיעני משלום אשתך:

חלקת מחוקק: שם: (ז) אין שואלים בשלום אשה כלל. כלומר אפילו שלא לשלוח לה שלום רק לשאול על שלומה גם זה אסור רק לבעלה מותר לשאול מה שלום הגברת והטעם פשוט כי באולי האחר יגיד לה שפלוני שאל על שלומך ויבאו לידי חיבה אבל לשלוח אפילו ע"י בעלה אסור והכי איתא בהדיא בב"מ פ' השוכר דף פ"ז (דע"י אחר אסור לשאול בשלומה) דקאמר ע"י בעלה שאני משמע בהדיא מה שמותר על ידי בעלה אסור ע"י אחר ובב"ח הוה אחרים לבעלה והוא נגד הגמרא הנ"ל דאמרה בפ"י ע"י בעלה שאני ועיין בב"ח מ"ש דבתחלת האיגרת יכול לשאול בשלום זוגתו אך לבסוף אסור לכתוב ותאמר שלום לזוגתך:

בית שמואל: שם: יג אבל מותר לשאול לבעלה. וה"ה לשאול לאחר על שלומה מותר והא דכתבו הפוסקים על ידי בעלה משום דמצינו במלאכים דשאלו ע"י אברהם כ"כ ב"ח מיהו בשם פ' השוכר דתירץ ע"י בעלה שאני משמע לשאול לאחר על שלומה אסור וכ"כ בח"מ ומזה נהגו לכתוב בתחלת אגרת ע"ש זוגתך וכו' אבל בסוף הכתב שרגילים לכתוב ותאמר שלום לזוגתך אסור דהיינו שאלת שלום ששולח ע"י בעלה ב"ח וכתב בט"ז אם לא היתה בקו הבריאה מותר לכתוב תודיעני משלום אשתך:

פתחי תשובה: אבה"ע שם: (ד) אפי' ע"י שליח, וצ"ע גבי אלישע שאמר לגיחזי רון נא לקראתה ואמר לה השלום לך כו' הגהת יד אפרים. ולפי דברי הריטב"א סוף קדושין שהבאתי בס"ק הקודם לק"מ):

שי למורה: אבה"ע שם: אבל מותר לשאול לבעלה. נ"ב עיין ב"ש מה שתמה על זקניי הב"ח ולענ"ד ל"ק מידי דניהו דמותר לשאול גם לאחר אבל ד"א ודאי אינו ומה דמשני ע"י בעלה שאני והיינו דאין ד"א לשאול רק ע"י בעלה כדאמרו למדה תורה ד"א אבל בכ"ז מותר לשאול גם לאחר ודו"ק:

ערוך השלחן: אבה"ע שם: סעיף ח: אין שואלין בשלום אשה כלל אפילו ע"י שליח ואפילו ע"י בעלה אסור לשלוח לה דברי שלומים אבל מותר לשאול לבעלה איך שלומה והטעם שאין שואלין בשלום אשה דשמה מתוך שאילת שלום אפילו ע"י שליח יהיו רגילין זה עם זה ויבואו לידי חיבה [רש"י שם] ולפ"ז אין האיסור רק בשאילת שלום שיש בזה קירוב דעת ואהבה אבל לאמר לה צפרא טבא וכה"ג נראה דאין איסור ולשאל לאחר מה שלום אשה פלונית י"א דגם זה רק ע"י בעלה שרי ולא ע"י אחר [חמ"ח] ויש מתירין [ב"ח] ולשאל לאשה על שלום אישה שרי [מהרש"א ב"מ פ"ז א] ויש רוצים לאסור מטעם קול באשה ערוה ואינו נראה דבסתם דיבור לא נאסרה עם הנשים ורק בקול ערב שהשומע נהנה מזה [שם].

ולכתוב במכתב פרישת שלום לזוגתך או ותאמר שלום לזוגתך אסור דזהו שאילת שלום ע"י בעלה אבל לשאול בשלומה במכתב מותר דהרי שואל לבעלה איך שלומה ובכתו וכלתו ואחותו נראה דאין איסור כלל בשאילת שלומם דלא שייך בהן קירוב דעת דדרך ארץ כן הוא שהאב שואל בשלום זרעו וחוב הוא עליו וכן אחיו לאחותו ועקרי העניינים האלה תלוי הכל לפי דעת ויראת שמים ואם יצרו נכנע וכפוף לו ואין מעלה טינא בלבו כלל אין חשש בשאילת שלום [ריטב"א שם] ולכן מצינו באלישע שאמר למשרתו רון נא לקראתה ואמר לה השלום לך אך משם אין ראייה דע"פ הדיבור עשה הכל שהרי נביא היה וצ"ע מב"מ פ"ז. אלא דצ"ל מדכתיב בתורה למידין הימנה וא"כ גם מאלישע ראייה]:

עור מקודש: אבה"ע שם: אין שואלין. נוהגים לומר לנשים כשנכנסים תיבה שהוא כעין בקשות טובה. והן משיבות. ובקידושין ע"י משמע ששייך במה שמשיבה על שאלת שלום קול ערוה וכן הביא בב"ש ז"ל ואולי כמ"ש הפוסקים ז"ל לגבי שאלת שלום דאבל שעכשיו לא שייך שאלת שלום. כן הוא בזה ובש"ס לא הקפידו רק לגבי שלום ולא בלשונות הנהוגים כעת:

הנהוג לילך אחר מילה לומר להיולדת מזל טוב. היינו מצד שאין זה בחינת סגנון שאילת שלום אשה שיש למנוע. רק הוא בקשת תפילה שהי' למזל טוב, גם אל משפחת האם כי חז"ל אמרו סתם נולד בן באותה משפחה נתרפאה כל המשפחה, וגם דכתיב למשפחותם לבית אבותם, מכל מקום כתיב גם כן איש יודי איש ימיני ואמרו חז"ל שהיינו שהי' משני שבטים. ומדהוזכר כן לגבי חיוב המוטל בסיפור ישועת השי"ת משמע שחל זכות אבות גם מצד האם בדורותיה למעלה, ושייך גם כן ברא מזכה אבא גם לגבי משפחת האם למעלה, ולזה יש כיבוד אם גם כן על ידי תורה ומעשים טובים של הבן אחר מותה, כידוע ממנהג עם בני ישראל באמירת קדיש ולהתפלל, והרי מדה טובה קיימא לן שהיא מרובה, ולזה נראה שרק אב ממשך פקידה על רבעים כשמעשה אבותיהם בידיהם כלשון הפסוק עון אבות כו' וכתוב אבותינו חטאו כו' מה שאין כן מצד אם אין פקידה נמשכת לדורותיה אחריה בשום אופן ובמדה טובה יש חסד לאלפים בין מצד אב בין מצד אמהות וכן הוא בבחינת נתרפאה כל המשפחה,

וכתבתי במק"א שכל מה שאינו שאילת שלום על דעת חיבה אינו בכלל מניעת שאילת שלום אשה, וכמו שנוהגים לדרוש שלום נשים ומה יעשה בהן בבריאות ובהצלחה, ונוהגים להתפלל עבורן ולברכן, ובפרט שגם שאילת שלום דידן קיל עוד יותר משאלת שלום שבימי חז"ל לגבי תוך י"ב חודש כמפורש בשו"ע.

אך מכל מקום איני נהוג לילך בשביל כך לבד באם אוכל למנוע את עצמי לפי דיעות הבריות, וכשאני הולך לסעודת ברית מילה אני אומר ב' פעמים מזל טוב שם, ומסתמא היא עונה ברוכים תהיו, ואין ברכתה קלה בעיני ביום שמחתה במצוה וכמו שהמזל טוב לה כולל למשפחתה אולי כן ענייתה ברוכים תהיו הוא במקום אמירת כל משפחתה ויום ההוא הוא תחילת ימי טוהר של יולדת זכר שמורה בחינת היפוך מדת הדין למדת הרחמים בבחינת נעשה חלב כמ"ש המג"א ז"ל ושייך בזה בחינת וחסידיך יברוכה ששייכת ברכה לבחינת חסדים ובבחינת ברכת כהנים אנשי חסד.

וגם כשהסעודה למנחה כמו בשבת"ק, אני סומך את עצמי על מה שאני אומר כמה פעמים מזל טוב אז בבואי להסעודה. ויש לזה טעם קצת שאם היו ממהרים לילך לומר מזל טוב בשחרית שבת"ק (באיש מסוים בעירו שייך כן כי מרגישים בבואו ומסתמא עונים לו ברוך תהי' באומרו בשעת סעודה מזל טוב מה שאין אנשים שאינם מסוימים ובאים רבים בפעם אחד טוב להם יותר לילך בשחרית שאז הם אנשים מעטים וכל אחד ואחד ניכר ומסוים בבואו ועל כל פנים בעת אומרו ועונים לכל אחד ואחד בפני עצמו היטב מה שאין כן למנחה להחפזון ולבואם בערבוביא ובפעם אחד) הי' משמעות מזה שהוא בחינת שאילת שלום ששייך בו בקש שלום ורדפהו חוץ ממקומך דהיינו גם כן בחינת חפזון ומהירות.

וכשאני הולך לסעודת ברית מילה אני סומך את עצמי על אמירתי מזל טוב כמה פעמים בביהכ"נ הק' וכוונתי לכל המשפחות ומסתמא הנשמות של כל משפחות האם משייכים ברכה למעוררים עליהם מזלא טבא והנשמות יש להן כח שיחה טובה וגם אין אומר ואין דברים להם בזה בכל הארץ קום הקו של חסד וברכה בזה מסתמא ואז אני ככל רוב בני העיר שאינם נהוגים לילך לומר מזל טוב ורק הקרואים וקרובים הולכים:

עוד מצאתי. מה שכתבתי במק"א אודות להתפלל עבור אשה גם בפניה שאין כשאלת שלום אשה הנה שלא בפניה פשיטא שאין חשש כלל ואדרבא מוטל להתפלל וגם שידעת מזה. אך גם בפניה אין חשש וכמפורש גבי אליהו הנביא ע"ה ואלישע הנביא ע"ה שהתפללו בעד הנשים הצרפית ושונמית ז"ל וכדומה ומשמע שהי' תפילותיהם בפניהן (ובבחינת בנים לבניך שלום הרי הבקשה להיות לה בנים היא תפילה על שלומה. וכן בבחינת חלב חטים ישביעך שלום גבולך הרי הבקשה על פרנסה היא גם כן בגדר תפילה על שלום) אלא ודאי שרק דרישת שלום בסגנון דרישה הנהוגה בעולם להראות אהבה זה לזה רק זה מהמנמע לנשים. ולזה המנהג פשוט שילכו לומר מזל טוב להיולדת אחר המילה וכן אומרים מזל טוב בשעת נשואין לנשים וכדומה ורק דרישת שלום הוא בחינת אהבה ביותר בבחינת

מש"ה למען אחי ורעי אדברה נא שלום שזה מורה על אחוות וריעות. וזה נמנע מצד קירוב הדעת בבחינת שלום לרחוק ולקרוב. מה שאין כן זולת זה נכון להתפלל עבורן היטב:

וכן מה שנוהגים לברך הקרובות בנות אחיו ואחותיו וכדומה בנשיאת כפים על גבי ראשיהן, כל שאין קירוב בשר יד ליד, גם המקומות המגולים ואין בשר נוגע לבשר, אין קפידא, כי לא מצינו רק בבחינת מה שאמרו חז"ל המרצה מעות כו' ליהנות כו' יד ליד כו', וגם שהסתכלות נמנע גם על מלבושים כשמכירים ומכירה בצורתה הסתכלות הוא בחינת סרסור הראשון בבחי' ולא תתורו כו' עיניכם ובבחינת לא חזית אריה כו', מה שאין כן נגיעה דכתיב לשון כל הנוגע בה כו', מה שאין כן מלבוש איננה בכלל זה,

והרי רק בנדה ההרחקה יתרה מבזולת כידוע מהיתר אכילה בקערה אחת עם אשת איש וכדומה וגם באשתו נדה אין קפידא לפעמים בנגיעה בבגד שעליה וגבי מתוך ת' זווי שויא משך בגד מעל אשה שסבר שהיא אשת איש ושהי' לו לחשוש שמא היא גויה ובדרא דאיסורא ודאי הי' חושש בכל אפשריות ורק לגבי ממון לא חשש על ידי אהבת המצוות בבחינת יתן כל הון ביתו כו', ובסוכה אמרו חז"ל שאין הפרש בזה מצד טרדתו בניגוד להרהורי תאוה כמ"ש שם ראייה מההספד, וחז"ל נקטו המרצה מעות מידו לידי אשה כו' שזה לא סגי בלא נגיעה בשר לבשר ולא נקטו המושיט מידו איזה לבוש, וההפרש בין הסתכלות לנגיעה יבואר ממלבושים ניכרים של יודעה ומכירה דלית דחש מלטלטלם ומלתקנם בידי, אלא ודאי שהסתכלות חמור טפי ואלו היה בזה דרא דאיסורא לא היה התנא הקדוש מרכב לכלה כי דרא דאיסור הוא בלא פלוג, אך נגיעה בלבוש אין בה קפידא ורק בחינת ארכב אכתפיה שגם שלא נקבע על זה איסור קבוע מכל מקום אמר שאי לא דמיא עליהו ככשורא ימנעו מפועל ההוא שהוא צד התגרות ביצר לפעמים כי יש בזה מעין חיבוק מה שאין כן זולת זה:

האחרונים ז"ל אסרו לכתוב ותאמר שלום לזוגתך, ויש נוהגים לכתוב מזוגתי לזוגתך שלום וכן הייתי נוהג כמה פעמים וגם שלא ראיתי כעת מפורש בזה להיתר. מכל מקום מסברא נראה שכן הוא שכמו ששלוחו כוותיה ואסור לכתוב ותאמר שלום לזוגתך משום שאמירתו של הבעל הוא בשליחותו כן הוא מה שהאשה עושה לבעלה שליח לדרוש שלום בגינה. שהרי זה רק כאשה דורשת שלום אשה ולא יותר ועל ידי זה גם כשלא שמע כלל מאשתו וכותב כן מסתמא כי כשיאמר לה שתעשה כן בטוח שתצייתנו בזה זכין לאדם שלא בפניו כיון שדרישת שלום לעם בני ישראל בפרטות הוא מצוה וזכות ולומר לאשתו שתדרוש בגינה בשלום חברתה פשיטא שאין קפידא בזה שהרי איננו אומר לדרוש על שמו ולא שייך בזה שליחות רק מיועץ ומזכיר אשתו שתעשה מצד עצמה ולזה נוהגים כנ"ל. ויש נוהגים לכתוב זוגתי פורסת שלום לזוגתך וזה קיל יותר שיש בזה משמעות שאלה על שלום שעד כה ובזה כ' להקל על ידי בעלה וכמש"ה איה שרה אשתך, וגם שכתבתי לעיל לחלק בין שלום לשארי דברים טובות ובקשות מכל מקום בחינת איה אשתך הוא ממש כשאלה על שלום ואמרו חז"ל וכי דרכו של בועז לשאול על נשים ולמה זה ישאל עליה אם לא בבחינת שאלה על שלומה שהיא קירוב הדעת

וכדי להמנע ממחזי כשיקרא יש עדיפותא בלשון מזוגתי לזוגתך ד"ש או פ"ש כי לשון זה סובל שהסתמיות הוא כמפורש ודרישת או פריסת שלום משמע גם כן לשון שאלה על שלעבר ד"ש הוא מלשון דרשו שלום העיר והתפללו שמשמע קצת שהדרישה היא על שלעבר ופ"ש הוא מבחינת פורס סוכת שלום וגם שזה נוטה לעתיד להמשיך השלום עליהם יש בו גם כן בחינת לשעבר בבחינת מפרש שיחתו דהיינו שלום בפירוש אתמר ומכל מקום השלום היינו על לשעבר אך מאשה לאשה ממילא ההיתר פשוט וכנהוג היטב:

נראה שבן שואל לשלום אמו הנשואה לאביו חורגו וכן אב לבתו הנשואה בלי שום חשש כמו מאיש לאיש וגם שלא ראיתי כעת מפורש כן מכל מקום מסברא כן הוא שאם לגבי

יחוד היותר חמור לאיסור בדררא דאורייתא ותקנה קדומה קבועה אב ובת אם ובן הם כאיש ואיש כל שכן בזה:

נראה שבת בנו ובת בתו ולהלן ואם אביו ואם אמו ולמעלה לגבי יחוד שוה לבן ואם ואב ובת וממילא כן הוא לגבי דרישת שלום כנ"ל וכן לגבי קטן וקטנה שאין בהם איסור יחוד שוה גבול זה גם כן לגבי הנ"ל לגבי דרישת שלום גם דדרישת שלום אסור גם ברכים מכל מקום בזה שווים יחוד ודרישת שלום זה לזה במכ"ש כנ"ל ורק לגבי מה שרבים עומדים שם בשעה ההוא וגם בעלה שאני דרישת שלום כי הוא קירוב הדעת ליומא אחרא מה שאין כן קטן וקטנה מותר:

=עיין חוט שני לרה"ג נסים קרליץ אהע"ז עמודים כז, כח, נט-סא

(1) שאילת שלום ביוצא לדרך / ולמלוה את המת ובבית הקברות

ברכות סד. ואמר רבי אבין הלוי הנפטר מחבירו אל יאמר לו לך בשלום אלא לך לשלום שהרי יתרו שאמר לו למשה (שמות ד) לך לשלום עלה והצליח דוד שאמר לו לאבשלום (שמואל ב טו) לך בשלום הלך ונתלה ואמר רבי אבין הלוי הנפטר מן המת אל יאמר לו לך לשלום אלא לך בשלום שנאמר (בראשית טו) ואתה תבוא אל אבתיך בשלום.

רש"י: הנפטר מן המת, כשהיו מוליכים ארונות ממקום למקום לקבורה היו מלויים אותו מעיר לעיר, וחוזרים אלו ואחרים מלויים אותו משם והלאה, והחוזרים קרי נפטרים נוטלין רשות להפטר ממנו¹².

כשיש מת לפניו או בבית הקברות אסורים בשאילת שלום

ספר חסידים: סימן תשמ: כשיש מת מוטל ובאו אורחים לא יתן להם שלום ואם נתנו לו שלום לא יחזיר להם שלום. סימן תשמא: מי שמוליך מת עמו או ספרים ויהודי פוגעו לא יתן לו שלום ולא יענה לו שלום, וכן כשמת בעיר שהרי כתיב (מלכים-ב ד כט) כי תמצא איש לא תברכנו וכי יברכך [איש] לא תעננו...

תרומת הדשן: פסקים סי' כה: אשר כתבת משאילת שלום בבית הקברות, בספר חסידים נמצא דאין שואלין בשלום כשיש שם מת בעיר עד לאחר הקבורה. ובתוס' דאלפס פרק ואלו מגלחין קרוב לסופו כתב דאין שואלין בשלום בבית הקברות כשיש שם מת, ובשאין שם מת שואלין ברחוק ארבע אמות מן הקברות. ולא ידעתי מה רצונך לומר בהא דנדרון דידן ככפר קטן, מה ענין כפר קטן לכאן¹³.

לקט יושר: ח"ב עמוד פו: [כתב מהר"ר אהרן פפנהיים יצ"ו] אשר כתב משאילת שלום בביה"ק, בספר חסידים נמצא דאין שואלים בשלום כשיש מת בעיר עד לאחר קבורה. ובתוס' דאלפס פ' אלו מגלחין קרוב לסופו כתב דאין שואלין בשלום בביה"ק כשיש מת, וכשאין מת שואלין ברחוק ד"א מן הקברות. ולא ידעתי מה רצונך לומר בהא דנדרון זה ככפר קטן מה ענין כפר קטן לכאן. מצאתי ב"ד בסי' שמ"א [ובסי' שמ"ג] וז"ל: ובשאלת שלום שאף אחרים אסורין כשהמת בעיר, מצאתי בתשב"ץ משום לועג לרש.

12. רש"י ברכות סד:==ביאור הדבר עיין - ספר המכתם מהרש"א בשם הר"ן ב"י יו"ד סי' שעו ונמוק"י סוף מו"ק ביאור הגר"א כאן ברכות, אור הישר כאן בדומה לגר"א ??.

13. תרומת הדשן: דבריו מובאים גם בלקט יושר ח"ב עמ' פו ושם מסיים: מצאתי ב[טור] יו"ד בסימן שמח וז"ל ובשאלת שלום שאף אחרים אסורים כשהמת בעיר, מצאתי בתשב"ץ (סי' תל"ט) משום לועג לרש, עכ"ל.

שולחן ערוך: יורה דעה שמג ב: בכפר קטן אין שואלים שלום זה לזה כשהמת בעיר. הגה: וכל שכן שאין שואלים בשלום כשיש מת על בית הקברות. (כתבי מהר"ר אסרלין סימן כ"ה בשם ספר חסידים) אבל כשאין מת שם, שואלין, ברחוק ארבע אמות מן הקבר (בתוס' דאלפס פרק ג' דמ"ק והכל בו בשם הר"מ).

ש"ך: (על דברי ההג"ה וכ"ש שאין שואלין בשלום בביה"ק וכו'): אפילו בעיר גדולה.

(ז) שאילת שלום לפני התפילה

ברכות יד. אמר רב כל הנותן שלום לחבירו קודם שיתפלל כאילו עשאו במה שנאמר (ישעיהו ב כב) חדלו לכם מן האדם אשר נשמה באפו כי בְּמָה נחשב הוא, אל תקרי בְּמָה אלא בְּמָה, ושמואל אמר במה חשבתו לזה ולא לאלוה. מתיב רב ששת בפרקים שואל מפני הכבוד ומשיב, תרגמה רבי אבא במשכים לפתחו.

(אמר רבי יונה אמר רבי זירא כל העושה חפציו קודם שיתפלל כאלו בנה במה, אמרו לו במה אמרת, אמר להו לא אסור קא אמינא=, וכדרב אידי בר אבין דאמר) [אמר] רב אידי בר אבין אמר רב יצחק בר אשיאן אסור לו לאדם לעשות חפציו קודם שיתפלל שנאמר (תהלים פה) צדק לפניו יהלך וישם לדרך פעמיו.

צריך לברר כאן גריסת הגמרא שלרש"י לא גרסינן כל השורה ומדברי הרשב"א והריטב"א נראה שכן גרסו ==עיינבמפרשים (עין יעקב, ילקוטשמעוני??) ועוד ==

רש"י: חדלו לכם מן האדם, כשיש לכם לעסוק בכבוד המקום אל תתעסקו בכבוד אדם דאי לאו הכי למה ליה לחדול. ושמואל, לא דריש לשון במה אלא כמשמעו במה חשבתו לזה שהקדמת כבודו לכבודי. שואל מפני הכבוד, והא קריאת שמע קודם תפלה הוא וקתני שואל. תרגמה רבי אבא, להא דרב ושמואל דאסרי. במשכים לפתחו, אבל פגעו בדרך שואל. הכי גרסינן: אמר רב אידי בר אבין אמר רבי יצחק בר אשיאן אסור לאדם לעשות חפציו קודם שיתפלל. צדק, תפלה שמצדיקו לבוראו והדר וישם פעמיו לדרכי חפציו.

רש"י: האורה סימן ד: דין נתינת שלום: וכד משכים אינש קמי צלותא אסור למיתן שלמא לחבריה, שיאמר שלום עליך, אבל מפני דרכי שלום אומר לו צפרא דמי טב [והוא מהדר ליה דמרי טב, ודוקא] במשכים לפתחו אבל פגעו בדרך או בבית הכנסת נותן לו שלום בכל לשון ואין בכך כלום, כדתנן בפרקים שואל מפני הכבוד ומשיב שלום לכל אדם, ועדיין לא התפלל.

תוספות: במשכים לפתחו, וכן הלכה, אבל פגעו באקראי מותר.

רשב"א: אמר להו אנא אסור אמרי, כלומר ואפי' במוצא חבירו בשוק כדי שלא יפנה לבו לשום דבר עד שיתפלל, וכתב הראב"ד ז"ל דהיינו שנהגו לומר בבקר צפרא דמרי טב כדי שיתן לב שהוא אסור להתעכב בדברים אחרים כלל עד שיתפלל ומפני שהוא משנה בלשונו יזכור.

ריטב"א: תרגמה ר' אבא במשכים לפתחו, [פירש"י ז"ל דהא דרב ושמואל במשכים לפתחו] אבל פגעו בדרך שואל. ויש מפרשים דאותו שהתפלל משכים לפתחו של שואל שלא התפלל עדיין, וכיון דהשכים לפתחו ראוי הוא לשאול לו לשלום, ומתניתין דקתני שואל מפני הכבוד מיירי בכי האי גוונא. [חידוש שמדובר שהשכים הנשאל ועיין] וא"ת אמאי לא אוקים מתניתין בתפילה של ערבית ותו לא קשיא מידי, וי"ל דלא אפשר לאוקמה בשל ערבית לפי שאין שאילת שלום בלילה.

אמרו ליה הכי אמרת, כלומר היינו דרב. אמר להו אסור אמרי כדרב אידי, כלומר כשם שאסור לצאת לדרך ולעשות חפציו קודם שיתפלל כך אסור להתעכב בדרכים וליתן שלום לפוגעים בו אלא שימהר לבית הכנסת ויתפלל כדי שלא יתייאש מן התפילה. וכתב הראב"ד

דעל כן נהגו לומר מי שפוגע חבירו בבוקר יאמר לו צפרא דמרי טב, דכיון שהוא משונה נראה כמי שהוא טרוד ועומד לתפילה ויתן לבו שלא יעכב בדרכים אחרים כלל עד שיתפלל ויזכור מתוך השינוי.

ויש אומרים דאינו אסור אלא כשמזכיר לו שלום משום דשמו של הקב"ה שלום, וכיון דכן כשאומר צפרא דמרי טב ואינו מזכיר שלום, מותר.

רבינו יונה: ודוקא במשכים לפתחו וכו', ואמרו חכמי פרובינצ"א ז"ל דאפילו במשכים לפתחו אינו אסור אלא כשמזכיר לו שלום משום ששמו של הקב"ה שלום (שבת י:). כדבעינן למימר לקמן, אבל מותר לומר לו צפרא דמארי טב כיון שאינו מזכיר לו שלום, ונראה למורי הרב נר"ו שאפילו זה אינו מותר אלא כשהוצרך ללכת לראות לעסק מעסקיו או לשום ענין, אבל אם אינו הולך אלא להקביל פניו קודם התפילה, אפילו זה הלשון אסור.

רא"ה: אמר רב... אל תקרי במה אלא במה, ודוקא במשכים לפתחו אבל כשאינו משכים לפתחו שרי, דתנן בפרקים שואל מפני הכבוד ומשיב שלום לכל אדם, פירוש ומיהו דוקא בפני הדחק כגון שואל מפני הכבוד או משיב בכל אדם, אבל לשאול בשלום חבירו דרך רשות [ולאו מפני הכבוד] בודאי אסור. ואף על פי שאינו מתפלל עדיין. ומינה אמרי ר' יונה ור' זירא בגמרא דאסור לאדם ליתן שלום לחבירו קודם שיתפלל.

הלכך תלתא דינין נינהו, במשכים לפתחו כאילו עשאו במה, בשאינו משכים לפתחו ושואל בשלום חבירו דרך רשות ולאו מפני הכבוד אסור, כל היכא דמפני הכבוד מותר ואפילו בין הפרקים, ומשיב שלום לכל אדם דינו כשואל מפני הכבוד.

מאירי: מי שלא קרא את שמע ולא התפלל ומצא חבירו בדרך נותן לו שלום ואין בכך כלום, אעפ"כ אין ראוי להאריך בכך, וכבר נהגו בענין זה להקל בשאלת שלום ולומר צפרא דמרי טב והלה משיב ודמרי טב ובריך, ומ"מ יזהר שלא ישכים לפתחו של חבירו קודם ק"ש ותפלה להקדים לו שלום לביתו שהדבר נראה כאלו מקבלו עליו באלוה. ואם בירך הברכות או אחת מהן או קרא שמע אף על פי שלא התפלל והלך להשכים לפתחו של חבירו להקדים לו שלום, אין האיסור חמור כל כך שהרי קבל עליו מלכות שמים, ומ"מ אסור עד שיתפלל אלא שאם נזדמן לו בדרך נותן לו שלום ואם בא הלה בביתו והוא קורא מפסיק לו על הדרכים שהזכרנו:

ואסור לו לאדם להתחיל בשום מלאכה או לצאת לדרך עד שיתפלל זכר לדבר צדק לפניו יהלך וישם לדרך פעמיו:

תשב"ץ: (קטן): סימן רמו: ושואל מהר"ם [-מרוטנברג] ז"ל בשלום כל אדם קודם התפילה בבית הכנסת, ומה שהספר אומר אסור בשאלת שלום קודם תפילה רוצה לומר כשמשכים לפתחו אבל אם מצאו בדרך או בבית הכנסת מותר לשאול.

[מובא באליה רבה בהמשך]

ראב"ד: מסכת מידות: פ"א (כז:): איש הר הבית היה מחזור... וא"ל איש הר הבית (כח). שלום עליך וכו', שלום עליך, בפירושי רבותינו מפרשים אע"ג דאמרינן (ברכות יד) הנותן שלום לחבירו קודם שיתפלל כאילו עשהו במה, זהו במשכים לפתחו, שעומד בפתח הבית וכל אדם שעובר לפניו נותן לו שלום, אז אסור, אבל אם יפגיע אדם את חבירו ברשות הרבים הרי יש לו ליתן שלום כמו כן כאן.

וגם הא דאמרינן שאסור ליתן שלום לחבירו בלילה חיישינן שמא שד הוא בפ"ק דמגילה (ג), שמא בעזרה לא היה שום שד רשות לכנוס, ולי נראה שמרחוק אסור ליתן שלום אבל כשמכירו שפיר דמי.

והא נמי דאמרינן שאסור ליתן שלום קודם שיתפלל הני מילי בשכבר הגיע זמן תפילה אבל בלילה כגון הכא שלא הגיע עדיין עת התפילה, שפיר דמי. (נדפס אחר דף לג.)

מהרש"א: כאילו עשאו במה וכו', הענין בזה כמ"ש שהתפילה היא במקום עבודת הקרבן, והרי זה שמקבל פני חבריו בשאילת שלום קודם שמקבל פני שכניה בתפילה, הוא דמיון ההולך להקריב בכמה ומניח להקריב קרבנו יתברך שעל גבי מזבח שבמקדש.

מרומי שדה: להנצי"ב: ברכות יד. אמר רב כל הנותן שלום לחבירו קודם שיתפלל כאילו עשאו במה, ושמואל אמר במה חשבתו וכו', יש לעיין במה פליגי, ונראה להקדים דשאלת שלום הוי כגמילות חסד דמקיים בזה ואהבת לרעך כמוך, שפירש הרמב"ם בהלכות אבל, כמו שאתה רוצה שיתנהגו אחרים עמך כן תעשה לחבירך, אכן אינו דומה לשאר מצוה שבין אדם לשמים דאפילו אם אינו מכוין לשם שמים, הוי מצוה שבין אדם לשמים, ושכר מצוה בהאי עלמא ליכא, משא"כ מצות גמילות חסד תליא, אם עושה אך ורק לשם שמים הוי כמצות ציצית וכדומה, אבל אם עושה לשם אהבת דרך ארץ, אינו מקבל שכר אלא בעולם הזה, כמו דמא בן נתינה. והנה אם נותן שלום לשם שמים הוי כבונה במה, שהיא מצוה בשעתו, ושלא בזמנו הוא אסור, והכא נמי נתינת שלום לפני התפילה, משא"כ אם מכוין לדרך ארץ בעלמא אינו במה כלל, ואינו אסור אלא משום במה חשבתו לזה, נמצא דרב ושמואל לא פליגי בדין, אלא מר איירי במכוין לשם שמים ומר איירי בשלא לשם שמים...

בדברי הפוסקים

טור: אורח חיים סימן פט: ...וכיון שהגיע זמן תפלה אסור לאדם להקדים לפתח חבירו ליתן לו שלום אבל אם פגע בו יכול ליתן לו שלום ואסור לו להתעסק בצרכיו או לילך לדרך עד שיתפלל

בית יוסף: שם: וכיון שהגיע זמן תפילה אסור לאדם להקדים לפתח חבירו וכו', בפרק היה קורא (ברכות יד.) אמר רב כל הנותן שלום לחבירו... וכתבו תלמידי ה"ר יונה בשם רבני פרוניציא דאפילו במשכים לפתחו אינו אסור אלא כשמזכיר לו שלום משום דשמו של הקב"ה שלום, אבל מותר לומר לו צפרא דמרי טב, כיון שאינו מזכיר לו שלום, ונראה למורי הרב נר"ו שאפילו זה אינו מותר אלא כשהוצרך ללכת לראות לעסק מעסקיו או לשום ענין, אבל אם אינו הולך אלא להקביל פניו קודם התפילה אפילו זה הלשון אסור עכ"ל.

ורבינו ירוחם (נ"ג ח"ג כד ע"ג) כתב: פירוש שלום כמו כריעה, אבל שלום בפה מותר כמו צפרא דמרי טב וכיוצא בו, ואפילו כריעה אינה אסורה אלא במשכים לפתחו אבל אם פגע בו בשום מקום או בבית הכנסת מותר וכן כתב גאון בתשובה ע"כ:

ואמאי דאמרינן תו בגמרא שאסור לעשות חפציו קודם שיתפלל כתב הרשב"א (ברכות יד.) כלומר ואפילו במוצא חבירו בשוק כדי שלא יפנה לבו לשום דבר עד שיתפלל, וכתב הראב"ד דהיינו שנהגו לומר צפרא דמרי טב כדי שיתן לב שהוא אסור להתעכב בדברים אחרים כלל עד שיתפלל ומפני שהוא משנה בלשון יזכור ע"כ, וכן כתב בארחות חיים (תפלה סי' יד.).

וכתב עוד בארחות חיים (שם) ובאותן המקומות שנהגו לתת שלום איש לחבירו אחר שאומרים האל הקדוש נראה שמכאן יצא להם המנהג, דעד כאן נאסרו אם לא בשינוי דברים ומכאן ואילך הותרו, וכתב עוד ובתשובות דקמאי לא חשו חכמים אלא בענין כריעה אבל בלא כריעה לא חשו ונותן שלום בכל לשון שירצה בין בדרך בין בבית הכנסת ואין בכך כלום, והכריעה איסור גמור אפילו בלא נתינת שלום קודם שיתפלל...

כנסת הגדולה: הגהות ב"י סימן פט: א. אבל מותר לומר לו צפרא דמרי טב וכו'. נ"ב: שאילת שלום של חכמים – השואל אומר צפרא דמרי טב, והמשיב אומר צפרא דמרי טב ואריך, ספר חסידים סימן י"ח.

שלחן ערוך: או"ח סימן פט סעיף ב: כיון שהגיע זמן תפלה, אסור לאדם להקדים לפתח חבירו ליתן לו שלום, משום דשמו של הקב"ה שלום, אבל מותר לומר לו צפרא דמרי טב; ואפילו זה אינו מותר אלא כשהוצרך ללכת לראות איזה עסק, אבל אם אינו הולך אלא להקביל פניו קודם תפלה, אפי' זה הלשון אסור. וכן אסור לכרוע לו כמששכים לפתחו, וי"א דכריעה אסורה אפי' בלא משכים לפתחו. ואם התחיל לברך הברכות (אח"כ), אין לחוש כל כך. ואם אינו משכים לפתחו, אלא שפגע בו בדרך, מותר ליתן לו שלום. וי"א שאפילו במוצא חבירו בשוק לא יאמר לו אלא צפרא דמרי טב, כדי שיתן לב שהוא אסור להתעכב בדברים אחרים כלל, עד שיתפלל.

מגן אברהם: שם: ז) לראות איזה עסק, ואגב זה הולך לפתח חבירו לומר לו צפרא דמרי טב אבל ליתן לו שלום אפי' בכה"ג אסור: ח) אין לחוש כל כך, כתוב בלחם חמודות היינו כשאין משכים לפתחו דלא הוזכרה בגמרא לאיסור, אבל במשכים לפתחו אסור דהא פריך בגמרא מההיא דבפרקים שואל מפני הכבוד והתם כבר אמר הברכות, וכ"כ הב"ח, אבל מה שהקשה דברי השו"ע אהדרי לא ידעתי מאי קא קשיא ליה:

פרי חדש: שם: אסור לאדם להקדים לפתח חבירו ליתן לו שלום וכו'... וכתוב בב"י בשם רבינו ירוחם דפירוש שלום כמו כריעה אבל שלום בפה מותר, ואפילו כריעה אינה אסורה אלא במשכים לפתחו ע"כ.

ואין זה נכון, דסתם קאמר רב הנותן שלום לחבירו ואין דרך לכרוע לחבר. ויראה שטעם רבינו ירוחם הוא דלא שייך למימר שעשאו במה אלא בידע לו, ורב [ו]שמאל הלכה כרב באיסורי. וגם זה אינו נכון, דנהי דמשמע דלא שייך במה אלא בכורע, מ"מ דילמא אפילו לרב איסורא איכא אפילו בשאלת שלום, ושמאל פליג עליה במאי דקאמר רב דבכורע עשאו במה, וקאמר איהו דאפילו בכורע ליכא עשאו במה אלא איסורא דבמה חשבתו לזה ולא לאלוה, ועוד דלשמאל דלא דריש במה לשון במה, אלא במה חשבתו לזה להקדים כבודו לכבוד המקום, משמע ודאי דאפילו שלום אסור ואפילו צפרא דמרי טב, כיון שמשכים לפתחו, לכך הרי מקדים כבודו לכבוד המקום. אבל אם הוצרך ללכת שם לשום ענין אפילו שלום מותר ואפילו לכרוע, והא דקתני בברייתא [שם] הקורא את שמע ופגע בו רבו או גדול ממנו בפרקים שואל וכו', אורחא דמילתא נקט, וכל שאינו משכים לפתחו להקביל פניו, פגע בו מיקרי.

והא דתנן במדות (א ב) איש הר הבית היה מחזר על כל משמר ומשמר ואבוקות דולקות לפניו, וכל משמר שאינו עומד אומר לו איש הר הבית שלום עליך ניכר שהוא ישן וכו'. התם לא הוי משכים לפתחו, אי נמי כיון שלא הגיע זמן תפילה מותר, וכדלקמן גבי יוצא לדרך.

ומעתה אבא לדברי המחבר ז"ל מ"ש שאם התחיל לברך הברכות אין לחוש, היינו כשאינו משכים לפתחו, דאלו במשכים אפילו שלום אסור, דהא פרכינן אמתניתין דתנן בפרקים שואל מפני הכבוד, ולישני ליה שאני התם שכבר קיבל עליו עול מלכות שמים, אלא ודאי דקודם תפילת שמונה עשרה במשכים לפתחו אסור בכל גוונא, וכדכתיבנא אפילו צפרא דמרי טב שהרי הקדים כבודו לכבוד המקום:

ומ"ש בשם יש אומרים שאפילו במוצא חבירו בשוק לא יאמר לו אלא צפרא דמרי טב, לאו מעיקר דינא הוא, שהרי מבואר בסוגיא דכל שאינו משכים שלום מותר ואפילו לכרוע

שרי דומיא דמתניתין דמפני הכבוד ומפני היראה דהיינו כריעה, אלא לא כתב הראב"ד (מובא ברשב"א) אלא שנהגו בכך כדי שלא יתעסק בדברים אחרים וה"ה לעשות צרכיו קודם שיתפלל, דהיינו דוקא תפילת שמונה עשרה, ודלא כיש מקילין בכך, דליתא כדמוכח בהדייא גבי שאילת שלום וכדכתיבנא, ומינה נילף למימרא אחריתי דתרווייהו בחדא גוונא מיתניי, והכי נקטינן:

שו"ע הרב: שם: כיון שהגיע זמן תפלה דהיינו משעלה עמוד השחר אסור לאדם להקדים לפתח חבירו ליתן לו שלום ורמז לדבר שנאמר חדלו לכם מן האדם אשר נשמה באפו כי במה נחשב הוא כלומר במה חשבתו לזה שהקדמת כבודו לכבודי ועיקר כבודו של מקום ועבודתו היא תפלת י"ח ולפיכך אפילו השכים ובירך כל ברכות השחר ואמר כמה שירות ותשבחות ואפילו קבל עליו עול מלכות שמים בקריאת שמע בעונתה קודם התפלה אסור להשכים לפתח חבירו ליתן לו שלום או אפילו לומר לו צפרא דמריה טב אם אינו הולך אלא להקביל פניו אבל אם הוצרך ללכת לראות איזהו עסק ואגב זה הולך לפתח חבירו לומר לו צפרא דמריה טב מותר אבל לא יתן לו שלום כי שמו של הקב"ה שלום ואין זה כבוד המקום לחלק כבוד בשמו לבשר ודם קודם שחלק לו כבוד בעבודת התפלה וכן אסור לכרוע לו על ברכיו אפילו בלא נתינת שלום (כי זהו כבוד גדול כמו כבוד שבתפלה שכורעים בה להקב"ה ואסור להקדים כן לבשר ודם).

והוא שמשכים לפתחו אבל אם מצאו בשוק או בבית הכנסת יכול לכרוע לו וליתן לו שלום מן הדין אבל נהגו שלא ליתן שלום קודם התפלה אפילו מצאו בשוק אפילו בלא כריעה ואפילו הוא רגיל ליתן לו שלום בכל יום אלא יאמר צפרא דמריה טב שעל ידי שמשנה בלשון יתן לב שהוא אסור להתעכב בדברים אחרים כלל עד שיתפלל כמו שיתבאר.

ויש אוסרין לכרוע על ברכיו אפילו מצאו בשוק ואפילו בלא נתינת שלום כלל ויש לחוש לדבריהם ומכל מקום יש להקל בזה אם התחיל כבר לברך ברכות השחר הואיל ואיסור זה לא נזכר בתלמוד אלא הוא מסברא אבל אם הוא משכים לפתחו אסור לכרוע לו (אפילו בלא נתינת שלום) עד שיתפלל י"ח:

ערוך השלחן: שם: סעיף יח: ונלע"ד דה"פ דלכאורה לפי לשון הש"ס משמע דהאיסור הוא רק משום שלום אבל להקדים לפתח חבירו אין איסור ובאמת יש מי שסובר כן שיכול להקדים לפתח חבירו ולומר לו צפרא דמרי טב [תר"י בשם רבני פרוכניצא] ורבינו הב"י ס"ל דלהקדים לפתחו אסור גם בלא שום אמירה דכן פסק הר"י [עב"י] דזה שכתב שם דאסור להקדים אפילו באמירת צפרא וכו' אין הכונה דבלא אמירה מותר דא"א לומר כן דהא אמירת צפרא וכו' אינו כלום אלא אורחא דמילתא כן הוא אבל עיקר האיסור הוא להקדים לפתח חבירו ושיעור דברי רבינו הב"י כן הוא ואפילו זה אינו מותר אלא כשהוצרך ללכת לראות איזה עסק כלומר איזה ענין והוא דבר מצוה ואין כונתו לעסק ממש וכן מבואר ממקור הדין [עב"י] אבל אם אינו הולך אלא להקביל פניו אפילו זה הלשון אסור כלומר אפילו זה הלשון דאינו כלום מ"מ אסור משום דקבלת פניו עצמו אסור ובהולך לאיזה עסק ופגעו מותר גם באמירת שלום לדעה ראשונה שאח"כ אלא דלא מיירי מזה ולא זה בא להשמיעינו והעיקר בא להשמיעינו שיש איסור בהקבלת פנים בלבד וכן יש להורות:

סעיף יט: ודע דזה שכתב רבינו הב"י דאחר הברכות אין לחוש כל כך אין כונתו לאמירת שלום אלא לענין כריעה [ט"ז סק"ב] או באמירת שלום כשאין מקדים לפתחו אבל במקדים לפתחו להדיא מוכח בגמרא שם דאסור באמירת שלום [מג"א סק"ח] וכן להקדים לפתחו בלבד ולומר צפרא דמרי טב ג"כ מותר וזהו שדקדק לומר אין לחוש כל כך כלומר דאם אין שני הדברים מקדים לפתחו ואמירת שלום מותר אבל בשני הדברים אסור ודע דכל מקום דאסור באמירת שלום אסור אפילו ברגיל להקדים לו שלום ועוד נ"ל דאפילו להי"א דגם בשוק אסור באמירת שלום זהו כשהוא מתחיל בשלום אבל אם חבירו אמר לו שלום כגון שהתפלל מותר לו להשיב שלום דמשיב קיל מהתחלה כדמוכח בגמ' ע"ש:

סעיף כ: איתא בגמרא אסור לו לאדם לעשות חפציו קודם שיתפלל שנאמר צדק לפניו יהלך וישם לדרך פעמיו ופירש"י צדק תפלה שמצדיקו לבוראו והדר וישם פעמיו לדרך חפציו עכ"ל ועוד אמרו שם דכל המתפלל ואח"כ יוצא לדרך הקב"ה עושה לו חפציו שנאמר צדק לפניו יהלך וגו' וגירסת הר"ף והרא"ש גם במימרא ראשונה אסור לו לאדם לצאת לדרך קודם שיתפלל ע"ש והטור והש"ע סעיף ג' כתבו שני הדברים וז"ל אסור לו להתעסק בצרכיו או לילך לדרך עד שיתפלל תפלת י"ח ע"ש ובודאי כן הוא דאפילו לגירסא שלנו הלא גם דרך בכלל חפציו ופשטא דקרא דוישם לדרך פעמיו הוא על דרך ולשון הרמב"ם בפ"ו דין ד' כן הוא אסור לו לאדם שיטעום כלום או שיעשה מלאכה מאחר שיעלה עה"ש עד שיתפלל תפלת שחרית וכו' ולא יצא בדרך קודם שיתפלל עכ"ל ונראה דגירסתו בגמרא כהר"ף אך מלאכה למד מקרא [מלכים א', יד, ט] דואותי השלכת אחרי גויך דמינה ילפינן איסור טעימה כמו שיתבאר וגם מלאכה הוי כן שמשליך מלאכת שמים אחרי גיוו ועוסק במלאכתו וגם מבואר בגמרא [ה':] שתפלה צריך להיות סמוכה למטתו ופירשו התוס' שאסור לעשות מלאכה קודם התפלה ע"ש ופשוט הוא דלאו דוקא מלאכה אלא ה"ה כל מין עסק דאיזה הפרש יש בין זל"ז:

משנה ברורה: שם: (ח) זמן תפלה, היינו מעמוד השחר ועיין בבה"ל בס"א:

(ט) להקדים וכו', וה"ה אם הולך בבהכנ"ס ממקום הקבוע לו למקום חבירו ליתן לו שלום:

(י) לפתח חבירו, וה"ה אם היה אביו או רבו. ואם יש לחוש לאיבת גברא אלמא אם יכול ליתן ידו בלא אמירת שלום שפיר דמי [פמ"ג] וכשפגעו בדרך יש להקל בגברא אלמא גם באמירת שלום דבלא"ה מדינא מותר וכדלקמן כנ"ל:

(יא) דשמו וכו', ואין ראוי להזכיר שמו על האדם ולכבדו קודם שמכבד להקב"ה. ובלשון לע"ז יש לעיין. ומסתברא דאם אומר הרחום ירחמך או החנון יחננך וכדומה שרי דמברכו בשמו של הקב"ה [פמ"ג עיין שם עוד]:

(יב) כשהוצרך, ר"ל שהוצרך ללכת דרך חצירו של חבירו בראיית איזה עסק ואגב זה הולך לפתחו לומר לו צפרא דמרי טב אבל ליתן לו שלום אף בכה"ג אסור וע' בבה"ל. ודע דמה שכתב הש"ע לראות איזה עסק דוקא לראות אבל להתעסק ממש אסור קודם התפלה וכדלקמן בס"ג:

(יג) וי"א וכו', וכן יש להורות [ב"ח וע"ת]:

(יד) אין לחוש, פי' דאז מותר לכרוע כשאין משכים לפתחו אבל במשכים לפתחו בין לכרוע או נתינת שלום אפילו התחיל בברכות אסור:

(טו) במוצא וכו', ולא יתן שלום אף על פי דרגיל ליתן לו שלום:

(טז) כדי שיתן, ר"ל דאף דמדינא מותר מ"מ נהגו קדמונינו להחמיר בזה מזה הטעם ואם התחיל הברכות אין לחוש כ"כ ומותר ליתן שלום. וכ"ז לפתוח לומר לחבירו שלום אבל כשחבירו שואל בשלומו מותר להשיב בכל ענין וכ"ש דמי שכבר התפלל מותר להשיבם לפתחו של חבירו שלא התפלל ליתן לו שלום אף על פי שיצטרך להשיבו:

(ח) שאלת שלום באמצע התפילה

ברכות יג. במשנה: בפרקים, שואל מפני הכבוד ומשיב, ובאמצע שואל מפני היראה ומשיב דברי רבי מאיר. רבי יהודה אומר באמצע שואל מפני היראה ומשיב מפני הכבוד, ובפרקים שואל מפני הכבוד ומשיב שלום לכל אדם.

ברכות יג: בפרקים שואל וכו'...חסורי מחסרה והכי קתני בפרקים שואל מפני הכבוד ואין צריך לומר שהוא משיב, ובאמצע שואל מפני היראה ואין צריך לומר שהוא משיב דברי רבי מאיר, רבי יהודה אומר באמצע שואל מפני היראה ומשיב מפני הכבוד (דף יד.) ובפרקים שואל מפני הכבוד ומשיב שלום לכל אדם.

רש"י: במשנה: בפרקים, בין ההפסקות ולקמן מפרש להו במתניתין בין פרשה ראשונה לשניה בין שניה לשמע כו'. שואל מפני הכבוד, שואל בשלום אדם נכבד שראוי להקדים לו שלום. ומשיב, שלום אם הקדימו לו ובגמרא פריך כיון דשואל פשיטא דמשיב. ובאמצע, באמצע הברכה או הפרשה. מפני היראה, אדם שהוא ירא מפניו שלא יהרגהו אבל מפני הכבוד לא. רבי יהודה, בגמרא מפרש פלוגתייהו.

פיהמ"ש לרמב"ם: ודברי ר' מאיר בפרקים שואל מפני הכבוד וקל וחומר להשיב שלום למי שישאל בשלומו, וכמו כן מה שאמר באמצע שואל יתחיל הוא לתת שלום וקל וחומר להשיב שלום, ופי' מפני הכבוד הוא לתת שלום או להשיב שלום על איש ראוי לכבודו כגון אביו או רבו או חכם ממנו ומפני היראה איש שהוא מיוחד ממנו כגון אנס או מסור או גוי והלכה כר' יהודה

רשב"א: ברכות יג: מתני' בפרקים שואל מפני הכבוד ומשיב ובאמצע שואל מפני היראה, פי' רש"י ז"ל אדם שהוא מתירא שמא יהרגנו וכ"כ הרמב"ם ז"ל, ותמיה לי אי מפני סכנת נפשות צריכא למימר פשיטא שאין לך דבר עומד בפני פקוח נפש והא לא צריכה הכא למתני וכדאקשינן בפ' במה מדליקין (ל). גבי המכבה את הנר בשביל החולה שישן, ועוד דמה שהתירו בק"ש אסרו בתפלה ואפילו הכי בסכנת עקרב התירו, ועוד שהרי בברייתא שנינו היה קורא את שמע ופגע בו אביו או רבו או מי שגדול ממנו בחכמה בפרקים שואל מפני הכבוד ואין צריך לומר שמשב ובאמצע שואל מפני היראה ומשיב, דאלמא משמע לכאורה דבהני דאיתי בברייתא אית בהו מפני הכבוד ואית בהו מפני היראה ובכל הני דהיינו אביו או רבו ומי שגדול ממנו בחכמה ליכא חד שמתירא ממנו שמא יהרגנו,

אלא ודאי מפני הכבוד היינו מי שגדול ממנו בחכמה, וכדאמרינן לקמן בגמרא גבי רב בר שבה שאני רב בר שבה דלא חשיב עליה דרבינא, כלומר כיון שאינו גדול כמוהו בחכמה, ואביו ורבו היינו מפני היראה, שהוא מצוה ביראתם, גבי אב דכתיב איש אמו ואביו תיראו, ורבו דכתיב מפני שיבה תקום ויראת ותנן מורא רבך כמורא שמים, וכן פירשו הגאונים זכרונם לברכה.

רא"ש: ברכות ב ח: מפני היראה. פירש"י אדם שהוא מתירא שמא יהרגנו. ולא נהירא לי פשיטא שאין לך דבר שעומד בפני פיקוח נפש. ונראה דאביו ואמו ורבו חשיב מפני היראה דכתיב איש אמו ואביו תיראו ותנן מורא רבך כמורא שמים:

מאירי: ברכות יג: ...ואמר על זה שבפרקים אלו רשאי להפסיק ולהקדים שלום למי שלא הקדימו לו, ואף מפני הכבוד אף על פי שאין לו יראה ממנו, כמו אם פגע בו רבו או גדול בחכמה, ואין צריך לומר שמשיב אם הקדימו האחר שלום. ובאמצע אינו מפסיק מפני הכבוד אלא מפסיק מפני היראה, כגון גדול משאר האומות אפילו לשאול וכל שכן להשיב, אבל לכל אדם לא, שאף על פי שאין הברכות מעכבות מ"מ לכתחלה אסור.

ויש מפרשים בענין 'מפני היראה' אביו או רבו, ו'מפני הכבוד' כל שגדול ממנו בחכמה, ומביאים ראיה ממה שאמרו בברייתא היה קורא את שמע ופגע בו אביו או רבו או מי שגדול ממנו בפרקים שואל מפני הכבוד ובאמצע מפני היראה, אלמא שבאותם שהזכיר יש יראה וכבוד, ולדעתי אין זה נראה, שעל כל אותם שהזכיר הוא אומר שבפרקים שואל וביראה לא פי' בה כלום, וא"ת אם תפרוש מפני היראה שחושש שמא יהרגו כמו שפירשו גדולי הרבנים וגדולי המחברים, מה הוצרכה והרי אין דבר עומד בפני פיקוח נפש, ואף בתפלה שאסרו בכל הפסק התיירו מחמת עקרב והוא הדין לכל חשש הריגה, תדע שאין אנו מפרשים יראה חשש הריגה אלא חשש שנאה ויראת איזה היזק:

ר' יהודה אומר באמצע שואל מפני היראה ומשיב מפני הכבוד ובפרקים שואל מפני הכבוד ומשיב לכל אדם, והלכה כר' יהודה. ומשיב ושואל שהתרנו לא סוף דבר בלשון הקדש אלא אף בכל לשון שהרי אף לגוי אנו מפסיקים...

ומ"מ יש שמסלילין בכך לומר שלא להפסיק באמצע אא"כ בהפסק ענין... ויש שאין מתירים אלא בפרקים ויש שאין מתירים בכך אף לפרקים שלא הותר לדעתם הפסק אלא בכדי שאלת שלום שהוא שיעור תוך כדי דבור ויש חולקים להפסיק אף ביתר מאכאן מפני היראה אלא שבאלו ר"ל לקדיש ולקדושה וברכו נוהגים מ"מ שלא להפסיק אלא שיהא הקורא שותק ושומע מפי הצבור או מפי שליח צבור שמאחר ששומע כעונה נוח לו לצאת שלא בהפסק ויש אוסרים אף לשתוק בכונת שמיעה שמאחר ששומע כעונה הוה ליה הפסק ואין הדברים כלום:

החינוך: מצוה תכ: קריאת שמע: ...וכן מענין המצוה מה שאמרו שאדם שואל בשלום מי שהוא חייב לכבדו ומשיב שלום לכל אדם בין הפרקים, ובאמצען שואל מפני היראה כלומר למלכי האומות או לשרים הגדולים, ומשיב מפני הכבוד... וזה כמה שלא ראינו מי שיקפיד על חבירו כלל אם לא יפסיק לו ואפילו בין הפרקים...

בדברי הפוסקים

הרבה פרטי דינים נאמרו בדין זה - וכאן הבאנו רק את עיקר הדין של שואל ומשיב, מפני היראה ומפני הכבוד בתוך התפילה.

רמב"ם: הלכות קריאת שמע ב טו: היה קורא ופגע באחרים או פגעו בו אחרים, אם היה בין פרק לפרק פוסק ומתחיל ושואל שלום מי שהוא חייב בכבודו כגון שפגע באביו או רבו או מי שהוא גדול ממנו בחכמה, ומשיב שלום לכל אדם שנתן לו שלום.

שם: הלכה טז: היה קורא באמצע הפרשה אינו פוסק ומתחיל לשאול אלא בשלום מי שהוא מתירא ממנו כגון מלך או אנס וכיוצא בהן, אבל מי שהוא חייב בכבודו כגון אביו או רבו אם נתן לו שלום תחלה פוסק ומשיב לו שלום.

טור: אורח חיים סימן טו: בין הפרקים שואל בשלום אדם נכבד מפני כבודו ומשיב שלום לכל אדם, ובאמצע אפילו באמצע הפסוק שואל מפני היראה ומשיב מפני הכבוד, ופירש"י מפני היראה אדם שירא ממנו שמא יהרגו וכן כתב הרמב"ם ז"ל אנס, ולא נהירא לאדוני אבי ז"ל דהא מילתא דפשיטא שאין לך דבר שעומד בפני פיקוח נפש, ופירש הוא מפני היראה היינו יראת אביו או רבו דכתיב איש אמו ואביו תיראו ותנן מורא רבך כמורא שמים וכן פירשו הגאונים...

בית יוסף: שם בין הפרקים שואל בשלום אדם נכבד וכו'. בפרק היה קורא (יג). איפליגו רבי מאיר ורבי יהודה במתניתיין ופסקו הפוסקים כרבי יהודה דאמר באמצע שואל מפני היראה ומשיב מפני הכבוד בפרקים שואל מפני הכבוד ומשיב שלום לכל אדם:

...ומ"ש רבינו ופירש רש"י מפני היראה אדם שירא ממנו וכו' ולא נהירא לא"א ז"ל (שם) דהא מילתא דפשיטא וכו'. כלומר ולמה לתנא למיתני שואל מפני היראה ופירש הוא יראת אביו או רבו וכו' וגם הרשב"א (יג: ד"ה מתני' ובתשו' ח"א סי' שכא) תמה על דברי רש"י והרמב"ם (פ"ב הט"ז) ופירש הוא כדברי הרא"ש וכתב עוד דמי שגדול ממנו בחכמה אף על פי שאינו רבו הוי בכלל מפני היראה:

בית חדש: שם: בין הפרקים שואל וכו'. משנה פרק היה קורא פליגי בה רבי מאיר ורבי יהודה והלכה כרבי יהודה ומה שהקשה הרא"ש דהא מילתא דפשיטא היא וכו' הוא תימה דא"כ מה ישיב הרא"ש אהא דפרק אין עומדין (לב ב) דא"ר יוסף לא שנו אלא למלכי ישראל אבל למלכי אומות העולם פוסק הא מילתא דפשיטא היא ולא היה צריך לאומרו ועוד דלהרא"ש קשה מאי דעתיא דאותו חסיד (שם) שלא השיב להגמון כשנתן לו שלום הלא מילתא דפשיטא היא אלא בעל כרחך דאיכא סברא לומר אין ספק מוציא מידי ודאי דסכנת מלך ואנס והגמון היא ספק דשמא לא יקפיד וכאן הוא ודאי איסור וסכנת עון שמפסיק בשבחו של מקום יתברך לכך הוצרך לאומרו דאין להכניס עצמו בסכנת ספק נפשות דמלך או אנס

ואדרבה על פירוש הרא"ש קשה לפע"ד דהיאך נתיר מפני יראת אביו או רבו הלא מפורש בקידושין (לא ב) איזהו מורא שלא יהא יושב במקומו ולא יכריע את דבריו וכו' אבל להקדים לו שלום הוא נכנס בכלל הכבוד אבל מצד המורא אדרבא לא יקדים לו שלום כדכתיב (איוב כט ח) ראוני נערים ונחבאו וכדאיתא בירושלמי (ברכות פ"ב ה"א) דלא שאיל זעירא בשלמא דרבה וא"כ למה יפסיק באמצע ליתן שלום לאביו ולרבו מפני היראה

הלכך נראה לפע"ד עיקר כפירוש רש"י והרמב"ם דאין להפסיק באמצע אלא מפני יראת המלך או אנס אבל לאביו ולרבו ולמי שגדול ממנו אין להפסיק באמצע אלא בין הפרקים מפני הכבוד והכי נקטינן ודלא כמה שפסק בשלחן ערוך (ס"א) כהרא"ש גם הסמ"ג (עשין יח ק ב) והסמ"ק בהלכות ק"ש (סי' קד עמ' עט) כתבו כרש"י והרמב"ם ונשאר הרא"ש והרשב"א כיחיד כנגד רבים מיהו ודאי גבי ק"ש אפילו מפני יראת מלך ישראל מותר להפסיק דכיון דכתיב (דברים יז טו) שום תשים עליך מלך שתהא אימתו עליך לפיכך התירו לו חכמים להפסיק בק"ש ולשאול בשלומו מפני היראה תדע דדוקא גבי תפלה תנן (ברכות ל ב) אפילו המלך ישראל שואל בשלומו לא ישיבנו אלמא דוקא תפלה אבל ק"ש אף שואל מפני היראה כ"ש שהוא משיב לו שלום וכן כתב ה"ר יונה בפרק היה קורא (ט ב ד"ה ודברת) על הא דמייתי האלפסי דאיתא ביומא (יט ב) ודברת בם ולא בתפלה כלומר בק"ש יש לך רשות להפסיק לשאלת שלום מפני היראה ולהשיב מפני הכבוד אבל לא בתפלה כדתנן ואפילו המלך שואל בשלומו לא יפסיק עכ"ל ופשוט הוא:

כנסת הגדולה: שם: בין הפרקים שואל בשלום אדם נכבד וכו', נ"ב: כתב הרמב"ם

ז"ל [הלכות ק"ש פ"ב הט"ז], כגון אביו או רבו. ועיין בתשובת רשב"א ז"ל סימן שכ"ג. וכתב רבינו יהודה החסיד: דוקא שלום ולא יותר. וכל מה שאומר שואל ומשיב, היינו בפנים חדשות, [ש]אם לא ישאל יבא לידי שנאה. ובבית הכנסת שאין אנו שואלין בשלום, חלילה להשיב ולשאול ואפילו בד"ת, לא בין הפרקים ולא בברכותיה ולא בפסוקי דזמרא. כך מצאתי בהגהות מרדכי שנדפס בקראקא [חדושי "אנשי שם" ברכות סימן לה אות ד].

שלחן ערוך: או"ח סו: סעיף א בין הפרקים שואל בשלום אדם נכבד ומשיב שלום לכל אדם. ובאמצע שואל בשלום מי שהוא ירא ממנו כגון אביו או רבו או מי שהוא גדול ממנו בחכמה וכ"ש מלך או אנס, ומשיב שלום לאדם נכבד ואפילו באמצע הפסוק, חוץ מפסוק שמע ישראל ובשכמל"ו שלא יפסיק בהם כלל, אם לא מפני מי שירא שמה יהרגנו...

מגן אברהם: שם: א) שואל בשלום. אפילו בלשון לע"ז (תלמידי ר"י), ומהר"ם טיקטין כתב בגליון הרי"ף בשם נימוקי מהרא"ש דוקא בפנים חדשות שואל ומשיב, שאם לא ישאל יבא לידי שנאה, ובבית הכסא שאין אנו שואלין בשלום חלילה לשאול או להשיב אפילו מדברי תורה לא בין הפרקים ולא בפסוקי דזמרה עכ"ל, ובס' החינוך כתב ומי שלא ראינו שיקפיד על חבירו כלל לא יפסיק אפי' בין הפרקים עמ"ש סי' ר"ז וסי' ק"ד ס"ה:

ב) גדול ממנו בחכמה. כ"כ הרב"י בשם ח"י הרשב"א והמעייין שם יראה דליתא רק כוונתו דמי שגדול ממנו בחכמ' הוי מפני הכבוד וכ"ה בגמ' ואם הקור' גדול ממנו אינו מפסיק אפי' לת"ח משמע שם ברשב"א דף י"ט דמותר לכתחלה לשאול בשלום הקור' אף על פי שידוע שיצטרך להשיבו ובתרומת הדשן סי' קל"ה אית' דת"ח מופלג בדורו הוה בכלל מורא ע' סי' תע"ב ס"ה:

אליה רבה: שם: ב) ומשיב שלום לכל אדם וכו'. מצאתי בספר החינוך לרא"ה פ' ואתחנן [מצוה תכ] זה לשונו, וזה כמה שלא ראינו מי שיקפיד על חבירו כלל אם לא יפסיק לו ואפילו בין הפרקים ע"כ [מג"א סק"א]. כתב גליון מרדכי [בחידושי אנשי שם פ"ב אות ג] בשם רבי יהודה חסיד, משיב מפני הכבוד דווקא שלום ולא יותר, וכל מה שאומר שואל משיב היינו בפנים חדשות שאם לא ישאל יבא לידי שנאה. ובבית הכנסת שאין אנו שואלים, חלילה להשיב או לשאול ואפילו מדברי תורה, לא בין הפרקים ולא בברכות ובפסוקי דזמרה ע"כ [מג"א שם]. משמע דאם אינו עוסק בברכות ובפסוקי דזמרה שואלין בבית הכנסת. וכ"מ בתשב"ץ [קטן] סי' רמ"ו זה לשונו, שואל הר"מ בשלום כל אדם קודם תפלה ואפילו בבית הכנסת:

שו"ע הרב: שם: אף על פי שאסור לספר בברכות קריאת שמע אפילו בדברי תורה ואפילו בלשון הקודש התירו שאילת שלום מפני היראה ומפני הכבוד ומפני דרכי שלום. כיצד בין פרק לפרק שואל בשלום אדם נכבד מפני כבודו ומשיב שלום לכל אדם מפני דרכי שלום ומותר לשאול בשלום הקורא אף על פי שידוע שיצטרך להשיב לו ומי שלא ראינו שיקפיד על חבירו כלל לא יפסיק אפילו בין הפרקים (בין להשיב בין לשאול מפני הכבוד) ובאמצע הפרק שואל בשלום אדם מי שהוא ירא ממנו כגון אביו שנאמר בו איש אמו ואביו תיראו או רבו שאמרו בו מורא רבך כמורא שמים ומשיב שלום לכל אדם נכבד.

ערוך השלחן: שם סעיף ד: ודע דזה שהותר להפסיק אפילו באמצע הפרק לשאול מפני היראה ולהשיב מפני הכבוד מיהו באמצע שמע ישראל או באמצע ברוך שם וכו' לא יפסיק בשום פנים אם לא שמתירא מחשש הריגה וי"א עוד דבכל אמצע פסוק לא יפסיק דבקל לגומרו בלי קפידא ואם פסק חזור לתחלת הפסוק [עמג"א סק"ג] וגם יש לדעת דבמקום שמותר להפסיק מותר אפילו בלשון חול ובמקום שאסור אפילו בלשון הקודש [שם סק"א] ויש מן הגדולים שכתבו עוד דהאידינא לא ראינו מי שיקפיד על זה כלל ולכן אין לנו אפילו להשיב שלום ואין דרכינו בכך אף לאביו או לרבו ואפילו בין הפרקים לא יפסיק [שם בשם החינוך] ואדרבא עתה נחשב לקלות מי שמפסיק והרי אנו רואים אפילו שר כשיבא לבית יהודי ומוצאו מתפלל לא ידבר עמו וימתין עד שיסיים תפלתו ולכן עתה כל מין הפסק אסור עד גמר התפלה וכן המנהג פשוט ואין לשנות

וכששואלים שאלות איסור והיתר אצל המורה יכול לענות בין פרק לפרק אך כשהשואל הוא בר דעת ממתין עד שגומר התפלה וכן נכון לעשות אם לא כשהענין נחוץ לשעתו דאז מצוה לשאול גם באמצע התפלה והמורה מפסיק בין פרק לפרק ומשיב להשואל:

משנה ברורה: שם: (א) בין הפרקים, דוקא בשפגעו זה את זה ממילא אבל במשכים לפתחו או לילך בבהכ"נ ממקום הקבוע לו למקום חבירו ליתן לו שלום ואפילו לאביו ורבו אסור ואפילו קודם שהתחיל ברוך שאמר כיון שהוא קודם התפלה [פמ"ג בסימן פ"ט ע"ש בפרש"י וכן מוכח לפי הטעם האמור בגמרא י"ד דבמה חשבתו לזה וכו' ע"ש בפרש"י ועיין בקידושין ל"ג ע"ב שלא יהא כבודו חמור מכבוד שמים]:

(ב) שואל בשלום, אפילו בלשון לע"ז. ודוקא בפנים חדשות שואל ומשיב שאם לא ישיב יבא לידי שנאה ובספר החינוך ג"כ כתב דמי שלא ראינו שיקפיד על חבירו כלל לא יפסיק אפילו בין הפרקים ע"כ לפי מנהגנו כהיום שאין אנו נוהגין לשאול בשלום בבהכ"נ בעת התפלה חלילה לשאול או להשיב אפילו ד"ת לא בין הפרקים ולא בפסוקי דזמרה. אם עבר והפסיק בק"ש אפילו במקום שאין רשאי להפסיק ולא שהה כדי לגמור את כולה לכו"ע אינו חוזר רק לאותו הפסוק וי"א לאותו התיבה שפסק ממנה אם הוא במקום דסליק ענינא:

(ג) אדם נכבד, שראוי להקדים לו שלום כגון שהוא זקן או ת"ח וכן אם הוא עשיר שראוי לכבד לו מחמת עשרו: (ד) לכל אדם, שהקדים לו שלום ומשמע בחידושי הרשב"א דמותר לכתחלה לשאול בשלום הקורא אף על פי שידוע שיצטרך להשיבו ועיין לעיל בסק"ב:

(ה) אביו או רבו, ר"ל רבו מובהק שעיקר תורתו הימנו אף על פי שהוא גדול בתורה עתה יותר מרבו ושייך בהו מורא מדכתיב איש אמו ואביו תיראו ותנן ומורא רבך כמורא שמים: (ו) גדול ממנו, ואם הם שוים הוי בכלל מפני הכבוד ואם הקורא גדול ממנו אינו מפסיק כלל אפי' לת"ח: (ז) בחכמה, והאחרונים פסקו דאפי' אם הוא גדול ממנו הוי רק מפני הכבוד אם לא שהוא ת"ח מופלג בדורו אז הוי בכלל מורא:

(ח) וכ"ש מלך, אפי' מלך ישראל הוי בכלל מפני היראה דכתיב שום תשים עליך מלך שתהא אימתו עליך: (ט) או אנס, או מלשין: (י) הפסוק, י"א דבאמצע הפסוק לא יפסיק אם לא במקום דסליק ענינא ואם פסק חוזר אח"כ לתחלת הפסוק. ולענין מעשה כשמפסיק לענות קדיש או קדושה כמו שיתבאר לקמיה אם א"א לו למהר לסיים הענין יכול לפסוק אפילו באמצע הענין ולסמוך על בעלי סברא הראשונה שלא חלקו בכך לצורך מצוה רבה כזו ולענות עם הצבור ואח"כ יחזור לתחלת הפסוק:

(יא) חוץ מפסוק, שאין דבר גדול כקבלת מלכות שמים ומטעם זה לא יפסיק ג"כ בין שמע ישראל לבשכמל"ו שגם הוא מכלל היחוד [ב"י]: (יב) בהם כלל, משמע דאפילו קדיש וקדושה וברכו לא יענה ועיין בבה"ל. ואפשר דאם הקריאה היה לאחר ג' שעות דהוא רק כקורא בתורה צריך להפסיק: (יג) אם לא וכו', ודינו הוא כמו בתפלה לקמן בסימן ק"ד:

==הופסה= במשלי כו יד מברך רעהו בקול גדול בבקרהשכם קללה תחשב לו, עיין מאירי שם שחז"ל דרשו מפסוק זה הנותן שלום לחבירו קודם התפילה, ובמגיה שם שלא מצא זה בשום חז"ל ובר"י נחמיאש שם מפרש כך (בפירוש אחד) על דעת עצמו עיי"ש.

(ט) שאילת שלום בלילה

מגילה ג. ועבודה חמורה מתלמוד תורה והכתיב (יהושע ה) ויהי בהיות יהושע ביריחו וישא עיניו וירא והנה איש עמד לנגדו [וגו'] וישתחו (לאפיו), והיכי עביד הכי והאמר רבי יהושע בן לוי אסור לאדם שיתן שלום לחבירו בלילה חיישינן שמא שד הוא, שאני התם דאמר ליה כי אני שר צבא ה', ודלמא משקרי, גמירי דלא מפקי שם שמים לבטלה.

[וכן איתא בגמרא סנהדרין מד. / ונביא כאן גם מהמפרשים שם]

רש"י: (מגילה ג.) והיכי עביד הכי, שהשתחוה לו דכתיב ויפול על פניו וישתחו.

רש"י: (סנהדרין מד.) היכי עביד, דמשתחוה לאדם בלילה, דכיון דאמר לו הלנו אתה אם לצרינו מכלל דלילה הוא דאי ביממא וכי לא היה מכיר בין שרי ישראל לשרי אומות העולם. שמא שד הוא, ואין מוציאין שם שמים על המזיק, ושלום שם שמים הוא, שנאמר (שופטים ו) ויקרא לו ה' שלום, וכל שכן שאין משתחוה דדומה כמשתחוה לשעירים.

תוספות: (מגילה ג.) חיישינן שמא שד הוא, פירש ריב"א דדוקא חוץ לעיר [היכא דשכיחי מזיקין] כגון בשדה ובלילה, וכן היה יהושע צר על יריחו בשדה רחוק ממחנה ישראל, אבל במקום שבני אדם מצויין אין לחוש דאם לא כן אדם שאמר לנו [בלילה בעיר] כתבו גט לאשתי היכי כתבינן ניהוש שמא שד הוא [ולא נכתוב] עד דנחזי ליה בבואה דבבואה ולא אשכחן דפריך ליה גמרא אלא גבי מי שהושלך בבור פרק התקבל (גיטין סו).

תוספות: (סנהדרין מד.) חיישינן שמא שד הוא, דוקא בשדות ובהרים מקום שאין בני אדם מצויין דשכיחי שם שדים אפילו ביום כדהיא דפרק בתרא דיבמות (קכב). שעלה להר אבל בעיר אפילו בלילה לא חיישינן, דאי לאו הכי היאך אדם נותן שלום לחבירו בלילה והיאך אשה מתגרשת בלילה. והא דלא משני הכא דחזו לה בבואה דבבואה כדמשני (ביבמות שם) משום דאין בבואה ניכרת בלילה.

ריטב"א: (מגילה ג.) והיכי עביד הכי והאמר ר' יהושע בן לוי אסור לאדם וכו', ואע"ג דיהושע לא יחב ליה שלמא דגריע מיניה עביד דסגר ליה כדכתיב ויפול יהושע וכו' ולא חשש דילמא שד הוא וסגיד ליה.

וכתבו בתוספות שאין דברים אלו אמורים אלא דוקא בשדה ובלילה כמעשה דיהושע דהוה בשדה ובלילה, אבל בעיר אפילו בלילה לא חיישינן, ומי שאמר בלילה כתבו גט לאשתי כותבין ונותנין...

וכ"ת ועובדא דיהושע מנ"ל דבלילה הוה דהא לא כתיב הכי בקרא, וי"ל דאפילו תימא דיממא כיון דאודעיה דלאו בר אינש הוא דכתיב כי אני שר צבא ה' והוה בשדות הוה ליה למיחש שמא שד הוא ומפרקינן דכיון דמדכר שם שמים לאו שד הוא.

▲ עיין בדברי הראב"ד למס' מידות לעיל <?>

רבינו חננאל: (סנהדרין מד.) ואסיקנא האי דנפל יהושע קמי המלאך בלילה משום דאמר ליה אני שר צבא ה' עתה באתי. וגמירי דלא מפקי השדים שם שמים לבטלה שאילולי כך אסור לאדם לתת שלום לחבירו בלילה שמא שד הוא ונמצא משתחוה לו.

יד רמ"ה: (סנהדרין מד.) ויקוד יהושע על פניו כו', ומקשינן והיכי עביד הכי והאמר ר' יהושע בן לוי אסור לאדם שיתן לחבירו שלום בלילה חיישינן שמא שד הוא, ונמצא כמשתחוה לשעירים. ויש אומרים לפי ששלום שמו של הקב"ה הוא ואין מוציאין שם שמים על החול, והכא מדכתיב בתריה בלילה ההוא משמע דכוליה מעשה בליליא הוה, ומפריקין שאני התם דאדכר ליה שם שמים וגמירי דלא מפקי שדים שם שמים לבטלה.

מאירי: (סנהדרין מד.) עובדי האלילים וזובחי לשעירים ולשדים וכיוצא באלו מאותם האמונות הקדומות ראוי לנו שלא להתחבר עמהם כל כך בדברי חיבה ואהבים וכל שאנו צריכים ליתן להם שלום אין ראוי להזכיר להם אחד משמותיו של הקב"ה והאין נזכרהו יתברך למי שכופר מציאותו או מכחיש יכלתו ומסלק השגחתו:

שפת אמת: (מגילה ג.) בגמ' והיכי עביד הכי כו', לכאורה קשה מנ"ל דהוי בלילה ומלשון התוס' משמע קצת דאפי' ביום במדבר וחורבה אסור מ"מ קשה מנ"ל להגמ' להקשות בפשיטות הכי, והריטב"א נדחק לפרש דכיון דהשיב לו שאינו בן אדם שוב הו"ל למיחש כמו בלילה ע"ש, אבל ברש"י בסנהדרין מצאתי דפי' כפשוטו מדלא הכיר יהושע אי משלהם הוא ודאי היה בלילה ע"ש, והרמב"ם ושו"ע לא הביאו זה הדין דאסור ליתן שלום ואפשר דס"ל דהאידינא דלא שכיחי מזיקין מותר בכל גווני.

מהרש"א: (סנהדרין מד.) חיישינן שמא שד. והא דאשה מתגרשת בליל' ולא חיישינן דלמא שד היא, היינו דאיכא שני עדים וסופר והרי שלשה אינם רואים. ולכך אי אפשר לומר שהוא שד. ועוד כיון דמכיר אותה לא חיישינן ודוקא שאין מכיר אותו בפרצוף פנים, חיישינן שמא שד הוא אבל היכא שמכיר אותו לא חיישינן.

(י) שאילת שלום בבית המרחץ

שבת י. ...מיתבי הנכנס לבית המרחץ, מקום שבני אדם עומדין לבושין יש שם מקרא ותפלה ואין צריך לומר שאילת שלום... מקום שבני אדם עומדים ערומים ולבושין יש שם שאילת שלום... מקום שבני אדם עומדין ערומים אין שם שאילת שלום...

(דף י:) אין שם שאילת שלום, מסייע ליה לרב המנונא משמיה דעולא דאמר אסור לאדם שיתן שלום לחבירו בבית המרחץ משום שנאמר (שופטים ו) ויקרא לו ה' שלום, אלא מעתה הימנותא נמי אסור למימר בבית הכסא דכתיב (דברים ז) האל הנאמן, וכי תימא הכי נמי והאמר רבא בר מחסיא אמר רב חמא בר גוריא אמר רב שרי למימר הימנותא בבית הכסא, התם שם גופיה לא איקרי הכי דמתרגמינן אלהא מהימנא, הכא שם גופיה איקרי שלום דכתיב ויקרא לו ה' שלום.

שופטים פרק ו: (יא) וַיִּבֹא מִלְאָךְ ה' וַיֵּשֶׁב תַּחַת הָאֱלֹהִים אֲשֶׁר בְּעֶפְרָה אֲשֶׁר לְיוֹאָשׁ אָבִי הָעֶזְרִי וַגְּדֵעוֹן בְּנוֹ חֲבֵט חֲטִים בְּגַת לְהַנִּיחַ מִפְּנֵי מִדְּבָר: (יב) וַיִּרְא אֱלֹהֵי מִלְאָךְ ה' וַיֹּאמֶר אֵלָיו ה' עִמָּךְ גְּבוּר הַחַיִּל: (יג) וַיֹּאמֶר אֵלָיו גְּדֵעוֹן בִּי אֲדֹנָי וַיֵּשׁ ה' עִמָּנוּ וְלָמָּה מִצְאָתָנוּ כָּל זֹאת וְאֵיךְ כָּל נִפְלְאוֹתָיו אֲשֶׁר סָפְרוּ לָנוּ אַבּוֹתֵינוּ לֵאמֹר הֲלֹא מִמִּצְרַיִם הֶעֱלָנוּ ה' וְעַתָּה נִטְשָׁנוּ ה' וַיִּחַגְּנוּ בְּכַף מִדְּבָר: (יד) וַיִּפֶן אֵלָיו ה' וַיֹּאמֶר לָךְ בְּכַחֲךָ זֶה וְהוֹשַׁעְתָּ אֶת יִשְׂרָאֵל מִכַּף מִדְּבָר הֲלֹא שְׁלַחְתִּיד: ... (כב) וַיִּרְא גְּדֵעוֹן בִּי מִלְאָךְ ה' הוּא ס וַיֹּאמֶר גְּדֵעוֹן אָהָה אֲד-נִי אֵל-הַיָּם כִּי עַל כֵּן רָאִיתִי מִלְאָךְ ה' פְּנִים אֶל פְּנִים: (כג) וַיֹּאמֶר לוֹ ה' שְׁלוֹם לָךְ אֵל תִּירָא לֹא תָמוּת: (כד) וַיִּכֶן שָׁם גְּדֵעוֹן מִזִּבְחֵם לַה' וַיִּקְרָא לוֹ ה' שְׁלוֹם עַד הַיּוֹם הַזֶּה עוֹדְנֵנוּ בְּעֶפְרָת אָבִי הָעֶזְרִי:

רש"י: ויקרא לו, גדעון להקב"ה ה' שלום. הימנותא, להזכיר אמונה בבית הכסא.

תוספות: דמתרגמינן אלהא מהימנא, תימה דשלום נמי מתרגמינן דעבד ליה שלום, וי"ל דהתם קראו שלום על שם שהוא עושה שלום, דאי לא קראו שלום אלא בעי למימר ה' שלום ה' העושה לו שלום א"כ הוה ליה למימר ה' שלומו.

רבינו חננאל: שבת י: אמר רב המנונא אסור ליתן שלום לחבירו בביהכ"ס שהשם גופיה איקרי שלום שנאמר ויקרא לו ה' שלום אבל לומר נאמן בבית הכסא מותר שאינו שם שנא' האל הנאמן ומתרגמי' אלהא מהימנא:

ר"ף: ברכות סוף פ"ג: גרסינן בפ' יציאות השבת (י.) אמר רב אדא בר אהבה מתפלל אדם תפלתו בבית המרחץ, ואוקימנא במרחץ חדש שעדיין לא רחץ בו אדם אבל מרחץ ישן לא... אמר רב המנונא משמיה דעולא אסור לאדם שיתן שלום לחבירו בבית המרחץ משום שנאמר ויקרא לו ה' שלום כלומר שמו של הקב"ה שלמא הוא: אמר רב חמא בר גוריא אמר רב שרי ליה לאיניש למימר הימנותא בבית הכסא ואף על גב דכתיב האל הנאמן ההוא כמה דאת אמר אלהא מהימנא אבל שם גופיה לא איקרי נאמן והזמנה לבית הכסא למיקם בגויה וצלויי איבעיא ולא איפשטא:

ובמסכת שבת פ"א כתב הר"ף: א"ר אדא בר אהבה מתפלל אדם... מסייע ליה לרב המנונא דאמר רב המנונא משמיה דעולא אסור לאדם שיתן שלום לחבירו בבית המרחץ שנאמר ויקרא לו ה' שלום: אמר רבה בר מחסיה אמר רב חמא בר גוריא אמר רב שרי ליה לאינש למימר הימנותא בבית הכסא ואף על גב דכתיב האל הנאמן ההוא נאמן כמה דאת אמר אלהא מהימנא אבל שם גופיה לא איקרי נאמן:

רבינו יונה: ברכות סוף פ"ג: אבל שם גופיה לא איקרי נאמן, וכתב רבינו משה ז"ל שמותר לומר בבית הכסא רחום שאינו אלא כינוי ולא מצינו שמו ממש שיקרא רחום, והראב"ד ז"ל הגיה עליו שלא מצינו בשום מקום רחום על האדם ואסור לאומרו בבית המרחץ או בבית הכסא, ונראין דברי רבינו משה ז"ל למורי הרב נר"ו דהא כתיב זרח בחשך אור לישרים חנון ורחום וצדיק וזה נאמר על הצדיק כי למעלה דבר בענין הצדיק ובהצלחתו ואמר הון ועושר בביתו וצדקתו עומדת לעד כי כשהצדיק יש לו הצלחה מעושר וכבוד ועושה צדקותיו זרח במעלתו והצלחתו והצדקות שעושה אור לישרים שמתפארים בהצלחתו מפני שהוא רחום וחנון וצדיק

ריטב"א: אבל שם גופיה איקרי שלום כדכתיב ויקרא לו ה' שלום, וא"ת ומה ראייה מהאי קרא דהא בדידיה מתרגמינן 'קדם אלהא דעבד ליה שלים' וכדמתרגמינן באידך 'אלהא מהימנא', וי"ל דהכא מסברא ומעיקרא דקרא אמרינן ליה, ולרווחא דמילתא נקטינן תרגומא, דבלאו הכי נמי משמע האל הנאמן שם תואר פירוש שהוא נאמן לאחרים, מה שאין כן באידך דכתיב ויקרא לו ה' שלום, דלא משמע שם התואר מדלא כתיב שלמן, וחנון ורחום מותר להזכירם בכל מקום דשמות תואר הם, וכן אדם נקרא כן כאמרם ז"ל מה הוא רחום אף אתה היה רחום, וכן פירש הרב החסיד ז"ל [דאשכחן] (תהלים קיב) זרח בחשך אור לישרים חנון ורחום וצדיק, דאירא את ה' דלעיל מינה קאי.

וכתבו בתוספות שמכל מקום אפילו שלום מן השמות הנמחקים הוא, וכן (ה') אין נזהרין לכתבו בשטרות של רשות וכיוצא בו, והכין מוכח בשבועות (לה:), ויש שנוזהרים לכתבו חסר באגרות של רשות.

מאירי: הנכנס לבית המרחץ מקום שבני אדם עומדים לבושים יש שם ק"ש ותפלה וכל שכן שאלת שלום... נכנס למקום שבני אדם עומדים בו מקצתם ערומים ומקצתם לבושים... ויש שם שאלת שלום... מקום שבני אדם עומדים שם ערומים אין שם שאלת שלום ואין צ"ל ק"ש ותפלה... ושאלת שלום זה אף בלא הזכרת השם אסור, שהשלום בעצמו משמותיו של הקב"ה הוא שנאמר ויקרא לו ה' שלום.

יש בני אדם שרגילים בדבריהם דרך שבועה לומר 'הימנותא', וביאור ענינה כלומר באמונה או במי שהוא נאמן, ומילה זו הואיל ואין גופה מיוחד לאחד משמותיו של הקב"ה מותר לאמרה אף בבית הכסא, ואף על פי שהוא נגזר ממילת האל הנאמן, אין מילת נאמן אמורה אלא דרך תואר מושאל אצלו ית' כמו שנודע למבינים, ואף על פי שרוב שמות בדרך זה מ"מ יש מהן שנתייחדו בפי ההמון יותר ונאסרו על פי יחודם.

חידושי הר"ן: שבת י: אסור לאדם שיתן שלום לחבירו בבית המרחץ, וכתב רבינו יחיאל ז"ל דמהכא שמעינן דאסור לכתוב באגרת שלומים שלום דשם קדש הוא ומצוי אדם לזורקן באשפות ובמקומות המטונפים וכן אנו נוהגים שלא לכתוב שלום שלם:

הכא שם גופי איקרי שלום, וקשיא לי אמאי לא מני לי' באותו שמות של הב"ה שמונה שם במס' שבועות וצ"ע::

שו"ת הרא"ש: כלל ג סימן טו: ...ומה שאמר רבי מצליח דשלמה האמור בשיר השירים אינו נמחק לפי שהוא קדש, כדאמרינן בפרק שבועת העדות (דף לה:): כל שלמה האמור בשיר השירים קדש – לא כיון יפה,

דמאי קדושתו דמפרשינן ליה למי שהשלום שלו, ואין זה שם שבשביל זה יהא אסור למוחקו, דשלום עצמו הוא שם ויש בו קדושה כדאמרינן בפרק קמא דשבת (י) דבבתיים הפנימיים של בית המרחץ אין בהם שאלת שלום, וקאמר התם מסייע ליה לרב המנונא דאמר רב המנונא משמיה דעולא אסור לאדם ליתן שלום לחבירו בבית המרחץ שנאמר ויקרא לו ה' שלום, ולא מצינו מי שאוסר למחוק שלום, ובכל אגרות כתובים שלום וזורקין ונמחקין, ואעפ"י ששלום הוא שם כדקאמר התם, אלא מעתה הימנותא נמי אסור למימר בבית המרחץ משום דכתיב האל הנאמן, וכי תימה הכי נמי והאמר רב חמא בר גוריא אמר רב שרי ליה לאיניש למימר לחבריה הימנותא בבית המרחץ, התם שם גופיה לא איקרי נאמן דכתיב האל הנאמן ומתרגמינן אלהא מהימנא, הכא שם גופיה איקרי שלום דכתיב ויקרא לו ה' שלום. והקשה ר"י ה' שלום שם גופיה נמי לא איקרי שלום אלא שנקרא כך על שם שעושה השלום ומתרגמינן דעביד שלמא, ותירץ מדלא כתיב ה' שלמן משמע דשם גופיה איקרי שלום.

הרי מוכיח דאף על פי שהשם עצמו נקרא שלום כיון שאינו שם העצם אלא על ידי הפעולה נקרא כך הוה ליה כמו הגדול הגבור והנורא האדיר האמין והחזק חנון ורחום אך אפים ורב חסד שנמחקין. וכל שכן שלמה שאינו קדוש אלא בשביל שהשלום שלו שהוא נמחק.

מהרש"א: שבת י: שם גופיה אקרי שלום כו', יש לעיין בזה דגם לפי דברי התוס' שיש לחלק דהכא גבי שלום מוכח דקראו לשם שלום (וכמ"ש פירוש לדבריהם בח"ה) ע"ש, מכל מקום טעמא איכא בזה כיון דשניהם עושה ה' למה אקרי שמו שלום טפי מנאמן, ועוד בכל הכינויים כגון רחום וחנון אמאי לא קאמרינן הכי דהכי נמי כתיב אל רחום וחנון וגו',

וי"ל בזה על פי מה שאמרו (מדרש) חסד אומר יברא שהוא גמילות חסדים, אמת אומר אל יברא שהוא כולו שקר, צדק אומר יברא שהוא עושה צדקות, שלום אומר אל יברא שהוא כולו קטטה, והשתא בכל כנויינן הנמחקין כגון רחום וחנון ורב חסד וארך אפים כדאמרינן במסכת שבועות כיון שהאדם משותף בו לעשות חסד ורחמנות וחינונות אין שמו של הקב"ה נקרא כן אלא אל רחום וחנון וחסד הוה כמו אלהא המרחם וחנון וכמ"ש באל הנאמן הכא ושרי לאומרה בבהכ"ס כמ"ש הרמב"ם, משא"כ שלום שאין מידה זו באדם כלל ושמו יתברך ב"ה מקרי שפיר שלום על שם שהוא עושה שלום, וכן למידת אמת כיון שאינה באדם חותם של הקב"ה נקרא שמו אמת כמ"ש בכמה דוכתינן ע"ש, ובתוס' פ"ק דסוטה מוכח דשלום אינו נמחק, ומיהו לא הוזכר גבי אמת שיהא אסור לומר בבית הכסא ושלא נמחק כמו גבי שלום, כיון דשמו ית' ב"ה גופיה לא אקרי אמת רק חותמו וק"ל:

מרומי שדה: שבת י: אסור לאדם שיתן שלום לחבירו בבית המרחץ, נראה דדוקא ליתן שלום אסור, דזהו ברכה בשמו ית' כדאי' בברכות י"ד הנותן שלום לחבירו קודם שיתפלל כאלו עשהו במה כו', אל תיקרי במה אלא במה. וביארנו שם דדוקא בלשון שלום דהוי בכלל מצות גמ"ח, והוי דבר שבקדושה כלשון השו"ע באו"ח סי' פ"ט ס"ב, משום דשמו של הקב"ה שלום. ומשו"ה מתקרי במה, שהוא קדוש ומצוה בזמנה, ושלא בזמנה אסור. וה"נ ליתן שלום לחברו, דשלא בזמן תפלה הוי מצוה, ובזמן תפלה הוי במה. אבל להגיד המלה שלום לשם דבר אחר בעלמא, ודאי שרי לומר. והיינו שכתב הרמב"ם בהל' קר"ש פ"ג ה"ה שלא אסור להזכיר בביה"כ אלא שמות המיוחדים, והן שמות שאינם נמחקים. וכן אי' בשו"ע בסי' פ"ה. אבל שלום מותר להגיד, ורק שאילת שלום אסור, וזהו בכלל מש"כ שם ולא קר"ש בלבד, אלא כל דבר שהוא מדברי הקדש אסור לאומרו בביה"מ ובביה"כ כו', ולא כהב"ח שהביא המג"א סי' פ"ד:

והא דמקשה הגמרא הכא אלא מעתה הימנותא נמי אסור למימר בביה"כ דכתיב הא' הנאמן. אין הכוונה דיהיה אסור לומר תיבת נאמן, דא"כ היה להגמרא לומר אלא מעתה נאמן אסור לומר, דהא ודאי דתיבת הימנותא אינו שם הקדש. אלא הכי קאמר, דאם רוצה להזכיר את הקב"ה ברמז בביה"מ, והיה נהוג לומר הימנותא שכך הוא, ומיכווין לשמו ית', יהא אסור משם שדומה להשם הא' הנאמן, ובאמת שרי. וכמו שאנו נוהגין לומר העליון שכך הוא, אף על גב דכתיב א' עליון, מכ"מ אין תיבת עליון שם קדש שיהיה אסור לומר בביה"מ, אפילו כשרוצה להזכיר ולרמז על הקב"ה. אבל כל זה מיירי בשמרמז על הקב"ה, אז שלום אסור ונאמן שרי. משא"כ בלא זה, פשיטא דשרי ואין חשש כלל:

שפת אמת: בגמרא אסור לאדם שיתן שלום לחבירו בבית המרחץ כו', והרמב"ם לא הביא האי דינא [ועי' בכסף משנה (פ"ג מה' ק"ש) שעמד ע"ז והניח בתימא] ומשמע דס"ל דלאו הלכתא הוא, ועי' בחידושי הר"ן שהקשה למה לא נחשב בשבועות (לה:) שלום בהדי השמות שאינם נמחקין אם איתא שהוא שם והניח בצ"ע.

ולכאורה היה נראה דהטעם דאסור ליתן שלום בבית המרחץ על פי מה שכתוב בסוף ברכות התקינו כו' שלום חבירו בשם, א"כ נראה דבתיבת שלום היה התקנה דהוא ג"כ שם, וכן מצאתי להדיא שם בפירוש המשניות להרמב"ם, וכדבריו נראה, דהא מצינו בגמ' שאילת שלום לרב שלום עליך רבי כו', א"כ משמע דלא אמרו יותר וקשה הלא התקנה היתה לשאול בשם, וצ"ל דשלום הוא השם.

ולפ"ז אתי שפיר דנהי דאינו שם גמור אלא כמו חנון ורחום מ"מ הא האמירה הוא להזכיר שמו ית', ולא דמי לנאמן דמותר להזכיר בבית הכסא משום דלא הוי אלא כדברי חול הנאמרים בלשון קודש, משא"כ במכוין להזכיר שמו ית' נראה דודאי אסור.

אלא דלפ"ז צ"ע תירוץ הגמרא שלום גופיה שם הוא, הא גם רחום אי יאמר אותו לשמו ית' ודאי ג"כ אסור דלא מיקרי דברים של חול כיון שחפץ להזכיר שמו, ואולי י"ל דנאמן כיון דאינו שם כלל רשאי להזכיר גם בכה"ג, כמו להזכיר שבחו בלע"ז דנראה דמותר.

ואם היה אפשר לומר הפירוש בגמ' ג"כ כנ"ל, כטעם שכתבתי משום שחפץ להזכיר שמו, יתיישבו דברי הרמב"ם מה דלא הביא האי דינא, דהא פשיטא, ולא הוצרך להודיענו כיון שכתב דברי חול רשאי להזכיר בלשון הקודש ממילא משתמע דברוצה לומר לשון הקודש בעצמו להזכיר שמו ית' אסור.

סוטה י קדושת שם שמעון ושמש

סוטה י: ואמר רב יוחנן שמשון על שמו של הקב"ה נקרא שנאמר כי שמש ומגן ה' אלהים וגו', אלא מעתה לא ימחה, אלא מעין שמו של הקב"ה, מה הקב"ה מגין על כל העולם כולו אף שמשון מגין בדורו על ישראל.

רש"י: שמש, לשון חומה כמו ושמתי כדכוד שמשותיך (ישעי ו נד). על שמו של הקב"ה, משמע שכינהו בשמו של הקב"ה ממש. מעין שמו, שאין שמש שם ממש אלא מגן ומציל.

תוספות: שם: אלא מעתה לא ימחה, תימה לרבי מאי שנא משלום דאמר בפ"ק דשבת (י:) אמר רב המנונא משמיה דעולא אסור לאדם שיתן שלום לחבירו בבית המרחץ משום דשם גופיה איקרי שלום כדכתיב ויקרא לו ה' שלום, ולא קא חשיב ליה במס' סופרים (פ"ד) בהדי שמות שאין נמחקין. ונראה דתנא ושייר, ועדיף מחנון ורחום דאמר בפרק שבועת העדות (שבועות לה). דנמחק, דלא אשכחן שקרא הקב"ה שמו כך חנון, והכא פריך אהא דקאמר על שמו של הקב"ה נקרא משמע דשמו נקרא כך, והיינו דקא דחי אלא מעין שמו כמו חנון על שם שהוא חנון ומרחם על בריותיו.

מהרש"א: שם: שמשון מעין כו' שנאמר כי שמש ומגן ה' אלהים גו', בתוס' בד"ה אלא מעתה לא ימחה, תימה כו' והכא פריך אהא דקאמר על שמו של הקב"ה כו' עכ"ל, וצ"ל דהמקשה פסיקא ליה בשום דוכתא דשמשון נמחק, ולאן משום דלא חשיב ליה בהדי הנך שאינן נמחקין דהא איכא למימר תנא ושייר כדאמרינן גבי שלום ודו"ק:

רש"ש: גמרא אלא מעתה לא ימחה, נ"ל דקאי על שמש לא על שמשון וכן משמע מפרש"י ותוס', תדע מהא דלא פריך לקמן אהא דיהודה נקרא כולו ע"ש של הקב"ה, והמהרש"א בחירושי אגרות במחכ"ת שגה בזה:

וכן כתב בשו"ת תשבץ ח"א סימן קעז עיי"ש ח"ל: תשובה דע שאין השם מתקדש אא"כנתכוון הכותב לקדשו אבל כתבו שלא בכונת קדוש אינו קדוש... אלא שצ"ע בזה מ"ש במס' סוטה (י"ד ע"א) שמשון על שם הקב"ה נקרא, ואקשי אי הכי יהיה אסור למחקו, ולא קשה מידי שלא אמרו זה על שמשון אלא על שמש ומגן ה' צבאות, ולפום האי דס"ד דשם הקב"ה שמש הוא, ותיירצו דכינוי הוא שהוא שמש.

מדברי הפוסקים / שאילת שלום בבית המרחץ

טור: אורח חיים: סימן פד: מרחץ חדש שלא רחצו בו מותר לקרות בו ובישן בבית החיצון יש שם ק"ש ותפלה ומניח תפילין ויש שאילת שלום ובבית הפנימי הכל אסור וצריך לחלוץ תפילין ובאמצעי יש שאילת שלום ולא ק"ש ותפלה ואינו מניח תפילין אבל היו בראשו אין צריך לחלצן:

בית חדש: סימן פד: (א) מרחץ חדש וכו'... ותו איתא התם דבפנימי דאסור אפילו שאילת שלום, היינו טעמא דשם גופיה איקרי שלום דכתיב ויקרא לו ה' שלום, פירוש גרעון קרא לו להקב"ה ה' שלום, אבל הימנותא פירוש להזכיר אמונה בבית הכסא או בית המרחץ שרי, דאע"ג דכתיב האל הנאמן, שם גופיה לא איקרי הכי, דמתרגמינן אלהא דמהימנא.

משמע מכאן דאי הוה שם גופיה מיקרי נאמן הוה אסור למימר הימנותא בבית הכסא ובבית המרחץ דחשוב כאילו הזכיר שמו יתברך, אם כן לפי זה אדם שנקרא שמו 'שלום' אסור לקרותו בשמו בבית הכסא ובבית המרחץ, והא דאמר אסור לאדם שיתן שלום לחבירו בבית המרחץ לאו דוקא שאילת שלום אסור דהוא הדין להזכיר שלום אסור, אלא אורחא דמילתא הוא דאין מזכיר שלום בחנם אלא כשפורס בשלומו של חבירו ונותן לו שלום,

מיהו דוקא שלום בלשון הקודש הוא דאסור להזכיר אבל בלשון לעז אין בו איסור, דאע"פ דשמות המיוחדים והם שמות שאינן נמחקין אסור להזכירם בבית הכסא ובבית המרחץ אפילו בלשון לעז דדברים של קודש אסור לאמרן אפילו בלשון חול כדאיתא בפרק כירה (מ:): וכדכתב הרמב"ם בפ"ג מהלכות ק"ש (ה"ה), שאני התם דמיוחד לקדושה כגון דברי תורה וק"ש ושמות שאינן נמחקין, אבל הזכרת שלום אינו מיוחד לקדושה ואין בו איסור אלא כשמזכירו בלשון הקודש אבל לא בלשון חול:

וצ"ע למה השמיט הרמב"ם בפ"ג מהלכות ק"ש הך מימרא דאסור ליתן שלום בבית המרחץ, והרי"ף והרא"ש כתבוה בשני מקומות בסוף פרק מי שמתו ובפרק קמא דשבת, ונראה דסבירא ליה דאידחיא הך מימרא, מדמותבינן עלה מדשרי למימר הימנותא בבית הכסא אף על גב דכתיב האל הנאמן, והא דקאמר בגמרא שם גופיה לא נקרא נאמן דמתרגמינן אלהא דמהימנא, הכי נמי מתרגמינן דעבד ליה שלום, ומה שכתבו התוספות בפרק קמא דשבת (י:): לחלק בין זה לזה סבירא ליה להרמב"ם דדברים דחויים הם כדי ליישב בשינויא דחיקא ואשינויא לא סמכינן אלא על פשט התרגום בשניהם, ושרי למימר הימנותא וליתן שלום לחבירו בבית המרחץ. זו היא דעת הרמב"ם ואין כן דעת שאר הפוסקים אלא אסור להזכיר שלום בבית הכסא ובבית המרחץ. והכי נקטינן:

עוד כתב הרמב"ם לשם הכינויים כגון רחום ונאמן וכיוצא בהן מותר לאמרן בבית הכסא, והראב"ד השיג ואמר לא מצאנו שם רחום כי אם על הבורא ואסור לאמרן בבית הכסא

עכ"ל וה"ר יונה בסוף פרק מי שמתו הסכים לדעת הרמב"ם ויש להחמיר, מיהו בלשון לעז נראה דלדברי הכל שרי וכדפרישית לגבי שלום:

שלחן ערוך: אורח חיים: סימן פד: מרחץ חדש שלא רחצו בו מותר לקרות בו, ובישן, בבית החיצון שכל העומדין שם לבושים מותר, ובאמצעי שקצת העומדין שם לבושים וקצת ערומים, יש שם שאילת שלום אבל לא ק"ש ותפלה.

הגה: ומותר להרהר שם בד"ת (ר"ן פ"ק דשבת ופרק כל הצלמים), ובפנימי שכולם עומדים שם ערומים, אפילו שאלת שלום אסור. (ואסור לענות אמן בבית המרחץ) (ר"ן פרק כירה).

טורי זהב: אורח חיים: סימן פד: (ג) אפילו שאלת שלום אסור, כ"ה בפ"ק דשבת אסור לאדם שיתן שלום לחבירו בבית המרחץ שנאמר ויקרא לו ה' שלום, אלא מעתה

הימנותא נמי אסור לומר בבית המרחץ דכתיב האל הנאמן והאמר רב שרי למימר הימנותא בב"ה התם שם גופיה לא איקרי הכי דמתרגמי' אלהא מהימנ' הכא שם גופיה איקרי שלום.

משמע מזה דדוקא בענין שמכויין באמרו שלום על השלום ממש כדרך נותני שלום להבאים מן הדרך, אבל אם יש אדם ששמו שלום ודאי אין אסור להזכיר שמו בבית המרחץ או בבית הכסא, דאינו מתכוין על ענין השלום אלא הזכרת שמו של אותו אדם, ע"כ לא אמרו בגמ' אסור לומר שלום במרחץ אלא אסור ליתן שלום, וכן אח"כ אלא מעתה הימנותא נמי כו', לא אמר נאמן אלא הימנותא, דהוא ענין נאמנות, משא"כ בהזכרת התיבה דרך סי' [סימן] בעלמא לא עלה אפילו על דעת המקשן לאסור. וכן הטור ושו"ע לא זכרו אלא שאילת שלום ולא אמירת שלום.

ועוד ראייה מדכתב הרמב"ם שמותר לומר במרחץ רחום וכתב על זה הראב"ד לא מצינו שם רחום כי אם על הבורא ואסור לאומרו בבית המרחץ עכ"ל, והביאו בכסף משנה שהר"ר יונה חולק ע"ז דהרי כתיב חנון ורחום וצדיק, הרי לפניך דכל שיש לאדם ג"כ אותו תואר כמו שיש להש"י מותר לאמרו כ"ש מקריאת שם בלבד שאין מכוון אלא לסימן קריאת האדם שפשיטא דמותר. ומו"ח ז"ל כתב דאסור לקרות לאדם במרחץ אם שמו שלום ואינו מכוון לפע"ד:

מגן אברהם: אורח חיים: סימן פד: ב: שאלת שלום אסור, דשלום שמו של הקב"ה, והוא הדין במבואות המטונפות אסור בשאלת שלום. ואדם ששמו שלום אסור לקרותו בשמו, אבל בלשון לעז שרי לקרותו (ב"ח)...

פרי חדש: אורח חיים: סימן פד: אפילו שאלת שלום אסור, ואם נתן לו שלום איכא פלוגתא במסכת דרך ארץ (רבה פרק י) יש אומרים משיבו ואין בכך כלום, ויש אומרים דאומר לו מרחץ הוא, והכי נקיטנן. ומיהו לא מצי למימר ליה אין משיבין שלום במרחץ כדאמרינן פרק ג' דעכו"ם (ע"ז מד): כשיצא אמר ליה אין משיבין במרחץ. וכפי זה איש שנקרא שלום אסור לקרותו בבית הכסא ובבית המרחץ, וכ"כ בב"ח, אלא שכתב שבלשון לע"ז מותר. ולא נהירא דכיון דשלום הוא שמו של הקב"ה ודברים של קודש אסור לאומרן בלשון חול, פשיטא דאסור. והרמב"ם ז"ל השמיט זה, ואכתוב טעמו לקמן סימן פ"ה סעיף ב' יעויין שם:

בכור שור: סנהדרין סה. שאני מגדף הואיל וישנו בלב, פרש"י שאפילו מברך השם כל היום ואין כוונתו כלפי מעלה אלא שהעלה את השם לדבר אחר כו', אינו מתחייב עכ"ל. אין להביא מכאן ראייה להשגת הט"ז על הב"ח באו"ח סי' פ"ד דס"ל להט"ז דאדם ששמו שלום מותר לקרותו בבית המרחץ ובית הכסא, די"ל דלענין קטלא הכא שאני ומכ"ש למ"ש התום' כאן (ד"ה הואיל) דקרא כתיב גבי מגדף דבעינן מחשבה.

ולענ"ד יש להביא ראייה לדעת הב"ח מהא דקיי"ל ביו"ד (רמ ב) גבי אביו, גבי רבו (רמב טו) דאפילו אדם אחר ששמו כשם אביו או רבו, אפילו אינו פלאי, אסור להזכיר בפני אביו או רבו, והטעם מפני השומעים שיסברו שלאביו או רבו קראו בשמו, ואם כן ק"ו לשכינה במקום שאסור להזכיר שמו שאסור לקרות אחרים שם זה מטעם הנזכר.

ועוד קצת ראייה מגמרא סוטה י. דא"ר יוחנן שמשון על שמו של הקב"ה נקרא ופריך אלא מעתה לא ימחה, ואין לפרש דה"ק אי כתב על הקב"ה שמשון לא ימחה, דקשה דילמא האמת כן דאין לומר דהמקשה פסיקא ליה בשום מקום דשרי כמ"ש מהרש"א ז"ל שם דמה"ת נזכר עד עתה בשום מקום לכתוב שמשון על שם הקב"ה, דהא השתא הוא דחידש ר' יוחנן לומר דמשון על שם של הקב"ה נקרא,

והנראה דהכי פריך אלא מעתה שם שמשון הנכתב על שמשון בן מנוח לא ימחה, וזה פסיקא ליה דכל שמשון הנזכר בקרא נמחק, וא"כ מאי קפריך כיון דהכוונה היה על האדם ולא על הש"י, אלא דכל שכותב השם אפילו כוונתו על האדם אינו ראוי למחוק, ואע"ג דאי כתב שם אלקים שלא על הקב"ה מותר למחקו כמ"ש ש"ך יו"ד סי' רע"ו סק"ב, י"ל דשאני התם דשם אלקים שכותב על האדם אין לו שייכות לשמו של הקב"ה, ואדרבא אמרינן בגמרא שבועות ונדרים דע"ז נמי אקרי אלוה, משא"כ שמשון שנקרא כן על שמו של הקב"ה, וא"כ אדם הנקרא שלום משמע שנקרא על שם מעשה השלום שהוא שמו של הקב"ה והו"ל כשאלת שלום דמאי שנא, דהתם נמי אינו מכוין לשם הקב"ה.

ומה שהביא הט"ז ראייה מדלא קאמרינן אסור לומר שלום בבית המרחץ, כבר תירץ הב"ח דאורחא דמילתא נקט, ולענ"ד לתרץ דרבנותא קמ"ל דאע"ג דנתינת שלום דבר גדול הוא עד שהתקינו לשאול בשם כמ"ש ר"פ הרואה (ברכות נד) ופ' בתרא דמכות (נג:), וסד"א שאפילו במרחץ אע"ג דאינו מזכיר השם מ"מ מילת שלום עכ"פ שרי, קמ"ל דלא, וכ"ש שאסור לקרות אדם כן שאין בו שום מצוה,

ומ"ש עוד הט"ז להביא ראייה משם רחום, לענ"ד אינו ראייה דהרמב"ם סבירא ליה דרחום פירושו מי שהוא רחום כמ"ש גמ' שבועות דף ל"ו, ואינו שם כלל כמו אלהא מהימנא, ואפילו על הקב"ה מותר לאומרו בבית המרחץ, והראב"ד השיגו לומר כיון דלא אשכחן לשון זה כי אם בהקב"ה משמע דשם ממש הוא כמו שלום דמבואר בקרא דשם הוא, וחולק ר"י על זה כיון דכתיב חנון ורחום וצדיק שלא על הקב"ה ופירושו שהוא מרחם, הכא נמי בהקב"ה פירושו שהוא מרחם, ואפילו על הקב"ה מותר לומר רחום בבית המרחץ כמו הימנותא, דלאו שם הוא כלל להקב"ה, משא"כ שלום דשם הוא אסור להזכירו בשום אופן. כן נלע"ז עיקר ליזהר כהב"ח שלא לקרות אדם ששמו שלום בבית המרחץ ובבית הכסא כי אם בפירושו בלשון לע"ז, וכן משמע דעת המג"א.

מחצית השקל: אורח חיים: סימן פד: (ב) שאלת כו', אבל בלשון לעז שרי לקרותו, אף

על גב דקיימא לן דברים של קודש אסור לאמרן במקום הטנופת אפילו

בלשון חול, וכדאיתא בשבת דף מ: , היינו דוקא דברים המיוחדים לקדושה כגון דברי תורה וקריאת שמע או שמות שאין נמחקין, מה שאין כן הזכרת שלום שאין מיוחד לקדושה שרי בלע"ז, כן כתב הב"ח. אבל הט"ז (סק"ג) חולק ומתיר אפילו בלשון הקודש כיון דאין כוונתו לשלום ממש כי אם ליתן סימן על איזה אדם מותר:

שו"ע הרב: אורח חיים: סימן פד: ... והבית הפנימי שכל העומדים שם הם ערומים אפילו

שאלת שלום אסור כי שלום הוא שמו של הקב"ה שנאמר ויקרא לו ה'

שלום והוא הדין שאסור ליתן שלום לחבירו במבואות המטונפות. ואדם ששמו שלום יש אוסרין לקרות בשמו אלא בלשון (לע"ז), ויש מתירין כיון שאין מתכוין על ענין השלום אלא להזכרת שמו של אותו אדם (ובדברי סופרים הלך אחר המיקל וכן נוהגין).

שערי תשובה: אורח חיים: סימן פד: [ב] אסור. עבה"ט ועיין בבכור שור בחידושי

סנהדרין סה שכתב בישוב דברי הב"ח והביא ראייה לדבריו ומסיק

שהעיקר כדברי הב"ח וצריך ליזהר מלקרוא אדם ששמו שלום בבית המרחץ ובבה"כ כי אם כפרושו בלשון לע"ז, וע"ש מ"ש על דברי הש"ס דסוטה גבי שמשון ועיין מ"ש בשו"ת בית אפרים חלק אה"ע סי' פ"ו דף קס"ב ע"ב בביאור דברי התוס' שבת דף י' אהא דשם גופיה איקרי שלום, ועל דברי הכ"מ ולח"מ על הרמב"ם שהשמיט הדין דאין שאילת שלום

במרחץ, ובדברי הנקודות הכסף ביו"ד סי' רפ"ה ע"ש, ועיין ביו"ד סי' רס"ו שלא לכתוב שלום שלם, ובר"י סי' פ"ה כתב דרובא דעלמא אין נזהרים וע"ש שהביא מחידושי הריטב"א שבת כתי" בשם התוספות דשלום משמות נמחקין ואין נזהרין לכותבו בשטרות של רשות וכ"כ הרא"ש בתשובה כלל ג' ובר"ן בחידושי שבת כתי" כתב משם רבינו יחיאל שאסור לכתוב שלום באגרת הרשות שמצוי לזרוק באשפות וכן אנו נוהגין שלא לכתוב שלום שלום עכ"ל ועיין בתשב"ץ ח"א סי' קע"ב ובשו"ת הרשב"ש סי' רס"ז והרשב"ש ח"ב סי' ר"ך ובשו"ת זקן אהרן סי' ע"ב וסי' קפ"ח:

משנה ברורה: אורח חיים: סימן פד: (ו) אפילו ש"ש אסור, כי שלום הוא שמו של הב"ה הוא שנאמר ויקרא לו ד' שלום וה"ה שאסור ליתן שלום לחבירו במבואות המטונפות דכל דינו כבית הפנימי ואדם ששמו שלום יש אוסרין בבית המרחץ לקרותו בשמו אלא בלשון לע"ז ויש מתירין כיון שאינו מתכוין על ענין השלום אלא להזכרת שמו של אותו אדם ובדברי סופרים הלך אחר המיקל וכן נוהגין וירא שמים יש לו להחמיר יען כי הרבה מאחרונים אוסרין ויבלע המ"ם ויאמר רק שלו בלא מ"ם או שלון בנו"ן וגם באגרת הרשות נכון שלא לכתוב שלום עם וא"ו רק שלם שמצוי לזרוק באשפות:

שלחן ערוך: או"ח סימן פה: אפילו להרהר בדברי תורה אסור בבית הכסא ובבית המרחץ... דברים של חול, מותר לאמרם שם בלשון הקדש. וכן הכנויים, כגון רחום, נאמן וכיוצא בהם מותר לאמרם שם, אבל השמות שאינם נמחקין אסור להזכירם שם.

מגן אברהם: שם: שאינם נמחקין, לאו דוקא דהא איכא שלום דאסור להזכיר שם כמ"ש סימן פ"ד:

פרי חדש: או"ח סימן פה: ...וכן הכנויים כגון רחום נאמן וכו'. לשון המחבר הוא לשון הרמב"ם ז"ל פרק ג' מהלכות קריאת שמע (הלכה ה). והנה הרב ז"ל לא הזכיר איסור שם שלום בבית המרחץ. ולא עוד אלא שכתב דדוקא בשמות המיוחדין אסור להזכירן בבית המרחץ, מכלל דכל שם שאינו מיוחד מותר להזכירו, ושם שלום לא מניין ליה באינן שמות שאינן נמחקין, משמע דס"ל להרב ז"ל שמותר להזכיר שם שלום בבית המרחץ. ויש לתמוה בזה דבהידיא איתא בברייתא בפרק קמא דשבת (י) שבבית הפנימי של בית המרחץ אין שם שאלת שלום. ואמרינן מסייע ליה לרב המנונא משמיה דעולא דאמר אסור לאדם שיתן שלום לחבירו בבית המרחץ משום שנאמר ויקרא לו ה' שלום, ואין בזה חולק. וכן אמרינן בפרק קמא דמגילה (ג) ובפרק נגמר הדין (סנהדרין מד) אסור לו לאדם שיתן שלום לחבירו בלילה חיישינן שמא שד הוא. וכתב רש"י ז"ל שמא שד הוא ואין מוציאין שם שמים על המזיק, ושלום שם שמים הוא שנאמר ויקרא לו ה' שלום עד כאן. ובספרי (נשא פיסקא מב) נמי אמרינן גדול שלום ששמו של הקב"ה קרוי שלום שנאמר ויקרא לו ה' שלום.

ולענ"ד יראה שדעת הרב ז"ל לדחות ההיא מימרא דפרק קמא דשבת, חדא מההיא מימרא אחריתי דמיינתין התם דפרכינן אלא מעתה הימנותא אסיר למימר בבית הכסא דכתיב (דברים ז, ט) האל הנאמן, וכי תימא הכי נמי והאמר רב אשי שרי למימר הימנותא בבית הכסא. ומשני התם שם גופיה לא איקרי הכי דמתגרמינן אלהא מהימנא, הכא שם גופיה איקרי שלום דכתיב ויקרא לו ה' שלום. ויראה דהאי שינוייה היא דחייבת בעלמא מכח מה שהקשו בתוספות ז"ל דגם גבי שלום מתרגמינן דעבד ליה שלם. ותירוץ התוספות אינו מספיק. ועוד אם איתא דשלום חלוק מנאמן לפי ששלום הוי שמו ממש, א"כ היכי מזולתינן כולי האי להתיר ליתן שלום לנכרי כדאמרינן בהניזקין (גיטין סא). וכן אמרו (ברכות יז) על ר' יוחנן (בן זכאי) שלא הקדימו אדם שלום ואפילו נכרי. וכן בהניזקין (סב) אמרינן עוד שלמא עלייכו מלכי שלמא עלייכו מלכי. וכן אמרינן התם (נו) גבי ר' יוחנן בן זכאי כי

מטא להתם אמר שלמא עלך מלכא שלמא עלך מלכא. והא אמרינן באומר מודים מודים משתקין אותו כדאיתא בפרק אין עומדין (ברכות לג:), וא"כ במכל שכן שלום שלום אם הוא שמו של הקב"ה ממש. ועוד כן מוכח בפרק קמא דסוטה (י) דגרסינן התם א"ר יוחנן שמשון על שמו של הקב"ה נקרא שנאמר כי שמש ומגן. ופרכינן אלא מעתה לא ימחה. מכאן מוכח דכל שהוא שמו של הקב"ה ממש שאינו ראוי שימחה, וכיון דקיימא לן דשם שלום נמחק ואינו מהשמות המיוחדים, משמע ודאי שאינו שמו של הקב"ה ממש, ודלא כמו שכתבו בתוספות ז"ל, וביאור לשון התוספות ז"ל עיין בספר גופי הלכות דף קל"ה.

וההיא ברייתא דמייחתי הש"ס (שבת שס) לסייעתא למאן דאמר ששם שלום הוי שמו של הקב"ה אינה סייעתא כולי האי, דדילמא ההיא ברייתא דקתני דבבית הפנימי אין שם שאלת שלום, דילמא בשאלת שלום מהשמות המיוחדים, דתנן בפרק בתרא דברכות (נד, א) ועוד התקינו שיהא אדם שואל בשלום חבירו בשם שנאמר (רות ב, ד) והנה בעז בא מבית לחם וכו'. וקרא דויקרא לו ה' שלום הנה המתרגם תירגם דעבד ליה שלם, ואינו שמו ממש. וכן במסכת חגיגה (יב, ב) גבי הא דאמרינן ז' רקיעים הם, וחד מינייהו ערבות שבו צדק ומשפט וצדקה גנוזי חיים וגנוזי שלום, ואמרינן גנוזי שלום דכתיב (שופטים ו, כג) ויקרא לו ה' שלום, וכתב רש"י ז"ל ויקרא לו קראה אצלו עד כאן. והנה מכל הל"ן הוכחות דמייחתינן אפשר שדחה הרב (הרמב"ם) ז"ל ההיא מימרא דפרק קמא דשבת מהלכה. זהו מה שנראה להליץ בענין זה:

מעשה אבוא למה שהתיר הרב (הרמב"ם) ז"ל (ק"ש ג ה) להזכיר בבית הכסא שם רחום, והשיג עליו הראב"ד ז"ל לא מצאנו שם רחום כי אם על הבורא ואסור לאומרו בבית הכסא עד כאן. ובכסף משנה כתב בשם ה"ר יונה דאשכחן רחום וצדיק דכתיב (תהלים קיב ד) זרח בחשך אור לישרים חנון ורחום וצדיק, דלעיל דהאי קרא מיירי בצדיק והצלחתו, ולא נהירא דבמסכת שבועות (לה) אהא דתנן משביעני אני עליכם ברחום וחנון, פרכינן עלה בגמרא למימרא דחנון ורחום שמות נינהו, ורמינהי חנון ורחום הרי אלו נמחקין, אמר אביי תמניתין במי שהוא רחום קאמר, א"ל רבא אי הכי בשמים ובארץ נמי במי שהשמים והארץ שלו קאמר, ומשני הכי השתא התם כיון דליכא מידי אחרינא דאיכרי רחום וחנון ודאי במי שהוא חנון במי שהוא רחום קאמר, הכא כיון דאיכא שמים וארץ בשמים ובארץ קאמר עד כאן. הנה מכאן מוכח בהירייה כדברי הראב"ד ז"ל שכתב שלא נמצא שם רחום כי אם על הבורא, ולכן אסור להזכירו בבית הכסא:

ולענין הלכה נקיטנן דאסור להזכיר שם שלום כפשטא דשמעתתא דפרק קמא דשבת (י). וכן להזכיר שם חנון ורחום כדברי הראב"ד ז"ל בהשגותיו. וכבר כתבתי בסימן פ"ד שכפי זה אסור לקרא לאיש ששמו שלום בבית הכסא ובבית המרחץ. ואם נקרא בשם שמשון מתוך מה שכתבו התוספות ז"ל (סוטה י) דלפום מאי דשנינן דשם שמשון הוא מעין שמו של הקב"ה הוי כמו חנון, יראה דאסיר. אך לענ"ד יראה דיש להתיר בשם שמשון, כן נראה לי.

פרי מגדים: ג שאינם. עיין מ"א. הנה הר"מ ז"ל בפרק ג' מקריאת שמע הלכה ג' ד' השמיט שאלת שלום, ועיין פרי חדש די"ל הר"מ סובר דאדחי מהלכה ושורי שאלת שלום וכינוין, מה שאין כן המחבר בסימן פ"ד דאוסר שאלת שלום ומתיר רחום כו', ועל כרחך כמו שכתב בכסף משנה [שם ג, ה] רחום שייך ג"כ על אדם, (וצדק הט"ז בסימן פ"ד ס"ק ג' דאדם ששמו שלום שרי), ושאלת שלום כאומר ה' שלום עמך אסור. ומכל מקום הלשון שכתב [השו"ע] שאינם נמחקין לאו דוקא, דהאיכא שאלת שלום, והר"מ לשיטתיה. ומיהו י"ל דרחום וחנון דשרי, באומר כך, אבל לאמור הרחום ירחם עליך אסור כמו שאלת שלום, והוא הדין "שלום" כך בלא שאילת שלום שרי, וכללא דווקא והבן:

(יא) שאילת שלום לשרוי באבילות

מועד קטן טו. אָבֵל אסור בשאילת שלום, דקאמר ליה רחמנא ליחזקאל (יחזקאל כד) האנק דום. מנודה מהו בשאילת שלום, אמר

רב יוסף תא שמע ובשאילת שלום שבין אדם לחבירו כבני אדם הנזופין למקום, אמר ליה אביי דלמא מנודה לשמים שאני דחמיר.

מצורע מהו בשאילת שלום, תא שמע ועל שפם יעטה שיהו שפתותיו מדובקות זו בזו שיהא כמנודה וכאבל ואסור בשאילת שלום שמע מינה וניפשוט מינה למנודה אמר רב אחא בר פנחס משמיה דרב יוסף מי קתני שאסור שיהא כמנודה וכאבל [קתני] במילי אחרנייתא ואסור נמי בשאילת שלום

מועד קטן כא: תנו רבנן אבל שלשה ימים הראשונים אסור בשאילת שלום, משלשה ועד שבעה משיב ואינו שואל, מכאן ואילך שואל

ומשיב כדרכו.

שלשה ימים הראשונים אסור בשאילת שלום, והתניא מעשה ומתו בניו של רבי עקיבא נכנסו כל ישראל והספידום הספד גדול, בשעת פטירתן עמד רבי עקיבא על ספסל גדול ואמר אחינו בית ישראל שמעו אפילו שני בנים חתנים מנוחם הוא בשביל כבוד שעשיחם, ואם בשביל עקיבא באתם הרי כמה עקיבא בשוק, אלא כך אמרתם תורת אלהיו בלבו, וכל שכן ששכרכתם כפול, לכו לבתיכם לשלום, כבוד רבים שאני.

משלשה ועד שבעה משיב ואינו שואל מכאן ואילך שואל ומשיב כדרכו, ורמינהו המוצא את חבירו אבל בתוך שלשים יום מדבר עמו תנחומין ואינו שואל בשלומו לאחר שלשים יום שואל בשלומו ואינו מדבר עמו תנחומין...

אמר רב אידי בר אבין הוא שואל בשלום אחרים שאחרים שרויין בשלום, אחרים אין שואלין בשלומו שהוא אינו שרוי בשלום, והא מדקתני משיב מכלל דשיילינן ליה, דלא ידעי, אי הכי התם נמי התם מודע להו ולא מהדר להו הכא לא צריך לאודועינהו...

❖ מפרשים לגמרא מו"ק

רש"י: (דף טו:) דהא אמר ליה רחמנא ליחזקאל האנק דום, כלומר בדבר זה תנהוג אבילות שתדום ולא תשאל לשלום. תא שמע דתני גבי תעניות הן יושבין כמנודין ואבלים כו'. שפם משמע שפתותיו מדובקות. מי קתני כמנודה שאסור בשאילת שלום.

רש"י: (דף כו.) לכו לבתיכם לשלום, הרי שאל בשלומן.

תוספות: אסור בשאילת שלום דקאמר ליה רחמנא ליחזקאל האנק דום, דמשמע שתיקה משאילת שלום, ומתלמוד תורה נמי משמע בסמוך מהאנק דום, והא דהיה יחזקאל נוהג אבילות בהאנק דום ובכל שאר דברים לא היה עושה, שהיה צריך להראות בקצת דברים שהוא אבל ולא היה נוהג דיני אבל אלא למשל.

ריטב"א: אבל אסור בשאלת שלום מדקאמר ליה רחמנא ליחזקאל האנק דום, והכי נמי שמע מינה דאסור בדברי תורה, ותרווייהו שמעינן מינה שיאנק וישב דומם מדברי תורה ודברי שלום כי אסף שלומו מהעם ההוא בעונותיהם וכי אבדה תורתם כדכתיב (ישעיה כט) הנני יוסיף להפליא את העם הזה וגו', והיינו דשמעינן להו תרווייהו מהאי קרא, ובתוספות נסתפקו מהיכן שמעינן תרתי ונ"ל שהטעם כמו שכתבתי.

ואיכא דקשיא ליה ומאי שנא דהכא עבדינן כיחזקאל ממש ובאיך מילי עבדינן איפכא דידיה, ויש מתרצים דקרא משמע הכי באנקה ודממה נהוג אבלות ובשאר דברים מתים אבל לא תעשה לא תעטה על שפם וכו' והיינו דלא כתיב ברישיה דקרא מתים אבל לא תעשה, ואין צריך לכל זה דהא ודאי סברא הוא דמשום אבלות מנעו מדברי תורה ומשאלת שלום, ובמאי דאמר ליה דלא ליעביד אבלות אית לן למיעבד איפכא, אבל במאי דקאמר שינהוג אבלות כל שכן לדידן דעבדינן כוותיה.

מאירי: אבל אסור בשאלת שלום מדקאמר רחמנא ליחזקאל האנק דום, כלומר דום משאלת שלום, ואם החמיר ביחזקאל שהיה מונעו מכמה דברים שבאבלות ולא השאיר מהם אצלו אלא צווחה מדכתיב האנק, ושתיקה משאלת שלום ודברי תורה מדכתיב דום, כל שכן בשאר אבלים. ויש מקום עיון מה ראו לומר שבאלו החמיר ליחזקאל יותר משאר דיני אבלות, והרי פשוטו של מקרא פירושו שיהא דומם מצווחה, ואין כאן איסור שאילת שלום ודברי תורה, וגדולי המפרשים הביאוה מלישנא דקרא דכתיב 'האנק דום, מתים אבל לא תעשה, פארך חבוש עליך', וכל הנזכרים אחר מה שאמר 'מתים אבל לא תעשה', ר"ל שלא יעשה אבל כבשאר מתים, הוא שהתירם ליחזקאל אבל האנק דום שנזכר קודם אמרו אבל לא תעשה לא הותרו לו.

ואין נראה לי, שאף אלו השנים הוזכרו אחר שאמר לא תספור ולא תבכה, שכן הוא המקרא: הנני לוקח את מחמד עיניך במגפה, לא תספור ולא תבכה ולא תבא דמענתך, האנק דום, מתים אבל לא תעשה, פארך חבוש עליך ונעלך שים ברגליך, לא תעטה על שפם ולחם אנשים לא תאכל.

ומ"מ נראה לי שאלו השנים יצאו מכלל האחרים, שאם נפרש בו שידום מצווחה הרי כשגלה סוד נבואתו לעם הזכיר את כולם חוץ משני אלו כדכתיב (פסוק כא-כג) אמור לבית ישראל וגו' הנני מחלל את מקדשי גאון עזכם וגו', על שפם לא תעטו ולחם אנשים לא תאכלו, ופארכם על ראשיכם ונעליכם ברגליכם וגו', ולא הזכיר להם ענין האנק דום כלל.

וגאוני הראשונים פירשוהו כעין האחרות כלומר מצווחה ומשתיקה של שאלת שלום ודברי תורה מתים אבל לא תעשה ומדשרנהו לדידיה אלמא לכלי עלמא אסור.

ומ"מ למדנו שהאבל אסור בשאלת שלום, ואף המצורע כן דכתיב על שפם יעטה, שיהיו שפתותיו מדובקות זו בזו, אבל המנודה הדבר בספק שאם ממה שאמרו במסכת תענית על המתענים שלא נענו שאסורים בשאלת שלום כבני אדם הנזופים למקום, שמא מנודה לשמים חמור, ואם מפני שאמרו במצורע שיהא שפתותיו מדובקות כמנודה וכאבל ואסור בשאלת שלום, אין כאן ראייה שמאחר שאמר אח"כ ואסור בשאלת שלום שמא פירושו שיהא כמנודה בשאר ענינים ושיהא אסור יותר מן המנודה בשאלת שלום, ולא הובררה ומתוך כך יש מקילים בה אלא שהמנהג קבוע להחמיר:

==חידושי הר"ן על גמ' זו (מצולם), ועיין עוד באוצר מפרשים הוצאת הרי פישל ==

מדברי הפוסקים / שאילת שלום באבל

רמב"ם: הלכות אבל ה א: אלו דברים שהאבל אסור בהן ביום ראשון מן התורה ובשאר ימים מדבריהם: אסור לספור..., ולשאול שלום... שם ה פ: ומנין שהאבל אסור בשאלת שלום, שנאמר האנק דום, כל שלשה ימים הראשונים מי שנתן לו שלום אין מחזיר לו אלא מודיעו שהוא אבל, ומשלשה ועד שבעה מי ששאל בשלומו מחזיר לו

שלום, ומשבעה ועד שלשים שואל בשלום אחרים אבל אחרים אין שואלין בשלומם עד לאחר שלשים, ועל אביו ועל אמו אין שואלין בשלומם עד לאחר שנים עשר חדש, אם בשאלת שלום נאסר באבל קל וחומר שהוא אסור להרבות דברים ולשחוק שנאמר דום... שם י א: השבת עולה למנין אבילות, ואין אבילות בשבת אלא בדברים שבצנעה... אבל דברים שבגלוי אינו נוהג בהן אבילות... ונותן שלום לכל אדם...

ראב"ה: ח"ג הלכות אבל סימן תתמא: (לו) ומסקנא דהילכתא אבל אסור בשאלת שלום שלשת ימים הראשונים, והני מילי לשאול בשלום יחיד אבל לרבים משום כבודם כשבאים להספיד או לנחמו ונפטרים אומר להם לכו לבתיכם לשלום ושכרם כפול. ומשלשה ועד ששה משיב לשאינם יודעים באבלו ואינו שואל, מכאן ואילך משיב ושואל אל בני אדם שאינם יודעים שהוא אבל ושואל לאחרים שהם שרויין בשלום, אבל אחרים אינם שואלים בשלומם עד שלשים יום אם הם יודעים באבלו שהוא אינו שרוי בשלום, והני מילי לחמשה מתי מצוה אבל על אביו ועל אמו אין שואלין בשלומם עד שנים עשר חדש. ונראה לי דאם יודע שהוא אבל ושואל בשלומם מפני שאינו יודע ההלכה, אי נמי ששכח שהוא אבל – משיב לו, אבל בשלשת ימים הראשונים מודיע להו ולא מהדר להו, אבל לבתר שלשה לא צריך לאודיענהו ומשיב, ומיהו אינו שואל עד לאחר שבעה. והאי דנקט לבתר שלשה משיב לא [היה] צריך אלא אגב שואל נקט משיב.

ירושלמי תנא מקום שנהגו לשאול בשלום אבלים בשבת שואלים, ובדרום נוהגים להיות שואלים, רבי הושיעיא רבה הוי אזיל לחד אתרא וחמא אבלייא בשבתא ושאל בהון, אמר לון אני איני יודע מנהג מקומכם אבל שלום עליכם כמנהג ארצינו וכמנהג מקומינו, ומסיק שבא להודיענו שאין אבילות בשבת, הדא היא דתימא (משלי י כב) ברכת ה' היא תעשיר זו שבת דכתיב ויברך אלהים את יום השביעי וגו', ולא יוסיף עצב בה שאין בה אבילות כמה דאת אמר נעצב המלך על בנו ולעיל כתיב נמי שבשבת פורס אבל ונותן לאחרים:

טור יו"ד: סימן שפ"ה: אבל אסור בשאלת שלום. כיצד שלושה ימים הראשונים אינו שואל בשלום כל אדם ואם אחרים לא ידעו שהוא אבל ושאלו בשלומם צריך להודיעם שהוא אבל ולא ישיבם. מג' עד שבעה אינו שואל, ואם אחרים לא ידעו שהוא אבל ושאלו בשלומם משיב להם. מז' עד שלשים הוא שואל בשלום אחרים שאחרים שרויין בשלום ואין אחרים שואלין בשלומם, וכ"ש שמשיב למי ששאל בשלומם. לאחר שלשים הרי הוא כשאר כל האדם. בד"א בשאר קרובים אבל על אביו ואמו שואל בשלום אחרים אחר שבעה ואין אחרים שואלין בשלומם עד אחר י"ב חדש. תניא המוצא חבירו אבל תוך ל' יום, מדבר עמו תנחומין ואינו שואל בשלומם, ולאחר ל' יום שואל בשלומם ואינו מדבר עמו תנחומין כדרכו אבל מדבר עמו מן הצד, שאינו מזכיר לו שם המת אבל אומר לו תתנחם. מתה אשתו ונשא אחרת אינו נכנס לביתו לדבר עמו תנחומין מצאו בשוק אמר לו תתנחם בשפה רפה ובכובר ראש, וכתב הרמב"ן אבל לא נשא אחרת מדבר עמו תנחומין עד שיעברו שלש רגלים כיון שכל כך מתאבל עליה שאינו רשאי לישא אחרת, ועל אביו ואמו מדבר עמו תנחומים כל י"ב חדש, לאחר י"ב חדש מדבר עמו מן הצד. ירושלמי מקום שנהגו להיות שואלין בשלום אבילים בשבת שואלין ר' אושעיא רבה אזל לחד אתר וחמא תמן אבליא בשבתא ושאל בהון ואמר איני יודע מנהג מקומכם אבל שלום עליכם כמנהג מקומי:

בית יוסף: שם... ומ"ש ועל אביו ועל אמו מדבר עמו תנחומין כל שנים עשר חדש וכו'. בפרק אלו מגלחין שם: ירושלמי מקום שנהגו להיות שואלים בשלום אבילים בשבת שואלים רבי אושעיא רבה אזל לחד אתר וכו'. בפרק היה קורא (ב ז) וכתבו

הרא"ש בפרק אלו מגלחין (סי' לח). והרמב"ם כתב בפרק י' (ה"א) שהאבל נותן שלום לכל אדם שהוא מכלל דברים שבפרהסיא:

דרכי משה: שם: (א) ומה שנוהגין האידנא לשאול בשלום אבלים לאחר שבעה נראה דסבירא להו דשאלת שלום שאנו נוהגין בה אינה שאלת שלום המוזכרת בגמרא וכמו שהארכתי בזה בסייעתא דשמיא באורח חיים סימן פ"ט (אות א) מיהו ממצעה דרבי עקיבא שכתבתי בסמוך דלא התירו אלא משום כבוד רבים לא משמע כן:

(ב) וכן הוא בנמוקי יוסף ובמרדכי הלכות אבל: כתב הכל בו אם אסור בשאלת שלום כל שכן שאסור להרבות בדברים וכן כתב הרמב"ם פרק ה':

פרישה: שם: (א) אבל אסור בשאלת שלום. מדאמר ליה רחמנא ליחזקאל האנק דום כן הוא לשון הגמרא פרק אלו מגלחין דף טו. וכתבו שם התוספות על זה (ד"ה אסור) זה לשונם דהאנק דום משמע שתיקה משאלת שלום ומתלמוד תורה נמי משמע בסמוך מהאנק דום והא דהיה יחזקאל נוהג אבלות בהאנק דום ובכל שאר דברים לא היה עושה שהיה צריך להראות בקצת דברים שהוא אבל ולא היה נוהג דיני אבל אלא למשל עד כאן לשון התוספות ואין להקשות אם כן איך למדו מהאי קרא ד"חזקאל בקצת דברים דמדצוהו עליו שמע מינה דבאבלות אחרים גם כן הוא נוהג ובקצת דברים איפכא יש לומר ודאי בהאנק דום אי אפשר לומר דבשאר אבלים מותר ואותו צוהו לדום כדי שלא יהא נוהג אבלות דאיפכא מסתברא דמי שאינו אבל הוא ברשות עצמו לדום או לדבר וכן איפכא כגון בנעילת הסנדל שדרשו מדקאמר ליה השם יתברך ליחזקאל ונעליך תשים ברגליך שמע מינה דבאחרים אסור אי אפשר לומר דילמא נעילת הסנדל סימן אבלות הוא דהא כולי עלמא נמי מנעלים ברגליהם וכן כולם ודו"ק:

(ב) וכתב הרמב"ן אבל וכו' עד שיעברו "שתי" רגלים. נוסחא זו נראה שהיא עיקר כי כן הוא דעת רמב"ן כמו שכתב לקמן בסימן שצ"ב בשמו ולספרים דגרסי שלש רגלים וכו' צריכין לגרוס וכתב "הרמב"ם" אבל וכו' שסבירא ליה הכי כמו שכתב בשמו בסימן שצ"ב (שם): (ג) וחמא תמן. פירוש וראה שם: (ד) אבל שלום עליכם כמנהג מקומי. עיין לעיל באורח חיים סימן רפ"ז. מורי ורבי (מהרש"ל בביאורו לטור סוף סי' שפד):

בית חדש: שם: א אבל אסור בשאלת שלום וכו'. בפרק אלו מגלחין (כא) כל הסוגיא ומבואר לשם בעובדא דרבי עקיבא דשואלין בכבוד רבים אפילו תוך שלשה ימים גם מוכח להדיא דאמירת לך לשלום או שלום לכם זהו שאילת שלום דאסור לשאול:

שלחן ערוך: יו"ד שם: סעיף א: אבל אסור בשאלת שלום. כיצד, שלשה ימים הראשונים אינו שואל בשלום כל אדם, ואם אחרים לא ידעו שהוא אבל ושאלו בשלומו, לא ישיב להם שלום אלא יודיעם שהוא אבל. מג' עד שבעה, אינו שואל, ואם אחרים לא ידעו שהוא אבל ושאלו בשלומו, משיב להם. משבעה עד ל', שואל בשלום אחרים שהם שרויים בשלום, ואין אחרים שואלים בשלומו, וכ"ש שמשיב למי ששואל בשלומו. לאחר ל' יום, הרי הוא כשאר כל אדם. בד"א, בשאר קרובים, אבל על אביו ואמו שואל בשלום אחרים אחר שבעה, ואין אחרים שואלים בשלומו עד אחר י"ב חדש.

הג"ה: ומאחר שאסור בשאלת שלום, כ"ש שאסור להרבות בדברים (רמב"ם פ"ה וכל בו). ואם עושה לכבוד רבים, כגון שרבים באים לנחמו, מותר לומר להם: לכו לבתיכם לשלום, דלכבוד רבים שרי (נ"י פרק אין מגלחין ובהגהות מ"י ובמרדכי הלכות אבל). ויש מקילין האידנא בשאלת שלום האבל לאחר ל', ואין טעם להם, אם לא שיחלקו לומר שזה מה שאנו נוהגים לא מקרי שאלת שלום שבימיהם (סברת הרב). ועיין בא"ח סימן פ"ג.

סעיף ב: המוצא את חבירו אבל בתוך ל' יום, מדבר עמו תנחומין ואינו שואל בשלומו. לאחר ל' יום, שואל בשלומו ואינו מדבר עמו תנחומים כדרכו, אלא מן הצד, שאינו מזכיר

לו שם המת, אלא אומר לו תתנחם. מתה אשתו ונשא אחרת, אינו נכנס לביתו לדבר עמו תנחומין. מצאו בשוק, אומר לו תתנחם בשפה רפה ובכובד ראש. אבל אם לא נשא אחרת, מדבר עמו תנחומין עד שיעברו ג' רגלים. ועל אביו ועל אמו מדבר עמו תנחומין כל י"ב חדש; לאחר י"ב חדש מדבר עמו מן הצד.

סעיף ג: מקום שנהגו להיות שואלים בשלום אבלים בשבת, שואלים. וכתב הרמב"ם שהאבל נותן שלום לכל אדם בשבת, שהוא מכלל דברים שבפרהסיא. הגה: ואסור לשלוח מנות לאבל על אביו ואמו כל י"ב חודש, ואפילו בשבת, במקום שנהגו שלא לשאול בשלומם בשבת (מהרי"ל סי' לא), אבל במקום שנהגו לשאול בשלומם בשבת, גם זה שרי.

לבוש: שם: אבל אסור בשאילת שלום, ...יש מקילין האידנא בשאלת שלום לאבל על אביו ואמו לאחר ל', ואין טעם להם אם לא שיאמרו שאילת שלום שלנו אינו כמו שאילת שלום שבימיהם, ואינו נכון.

סעיף ג: ...כתב מורי מהרמא"י ז"ל וזה לשונו, ואסור לשלוח מנות לאבל על אביו ואמו כל י"ב חדש דהוי כמו שאילת שלום, ואסור אפילו בשבת במקום שנהגו שלא לשאול בשלומם בשבת, אבל במקום שנהגו לשאול בשבת גם זה שרי, עד כאן לשונו.

ש"ך: שם: א) ויש מקילין האידנא בשאילת שלום האבל, על אביו ואמו אחר ל': ב) אם לא שיחלקו כו'. ובאמת אין זה טעם נכון דא"כ תוך ל' נמי ולא מצינו לשום פוסק שחילק בכך:

רעק"א: שם: (בהג"ה) לא מיקרי שאלת שלום, עי' מג"א (תקנ"ד כ"א) מ"ש לתמוה בזה:

ערוך השלחן: שם: סעיף ב ...יש מקילין האידנא בשאלת שלום האבל לאחר ל' על אביו ואמו ואין טעם לזה ואם יאמרו שזה שאנו נוהגים בשאלת שלום שלנו אין זה בכלל שאילת שלום שבגמ' א"כ נתיר גם קודם ל' ומדברי רבינו הרמ"א מתבאר דחילוק זה הוא רק לאחר ל' ע"ש וכמדומני שעכשיו גם בתוך ל' אין נזהרין בזה ואולי מטעם זה ועי' באור"ח סי' פ"ג ומג"א סי' תקנ"ד:

סעיף ד: מקום שנהגו לשאול בשלום אבלים בשבת שואלים... ואסור לשלוח מנות לאבל כל ל' יום ועל אביו ואמו כל י"ב חודש והיינו שיש מקומות ששולחין מנות זה לזה בשבת וזהו במקום שאין שואלין בשלום אבלים בשבת אבל במקום שנהגו לשאול גם זה מותר, ובחול אסור ואיך הדין במשלוח מנות דפורים נתבאר באור"ח סי' תרצ"ו ע"ש.

ודע דנ"ל דכשם שאין שאילת שלום בבית האבל כל ז' לא האבל לאחרים ולא אחרים לאבל כמו כן אחרים זה לזה לא ישאלו לשלום בבית האבל דבתוך ימי שבעה אין להזכיר שלום בבית הזה: אחרונים: אבן יעקב, באר משה ועוד

=== בדברי פוסקי זמננו: גשר החיים ח"א פרק כא (מצולם), הר צבי יו"ד סי' ר"צ, אבן יעקב לבעל ציץ אליעזר סימן נה, וציץ אליעזר ח"ח סי' לג, יביע אומר ח"ד סימן לח אות י, בנין אריאל (שו"ת לגרונ"ג גולדברג שליט"א עמוד 127) מסיק שלרוב השיטות מותר להתעניין בשלום האבל (מצב בריאותו ופרנסתו), ואינו בכלל איסור שאילת שלום, (ע"פ גשר החיים, פני ברך ועוד).

שאלת שלום בתעניות וט' באב

תענית יב: משנה: ...עברו אלו ולא נענו ממעטין במשא ומתן בבנין ובנטיעה באירוסין ובנישואין ובשאלת שלום בין אדם לחבירו כבני אדם הנזופין למקום...

שם יד: ובשאלת שלום, תנו רבנן חברים אין שאלת שלום ביניהן, עמי הארץ ששואלין מחזירין להם בשפה רפה ובכבוד ראש, והן מתעטפין ויושבין כאבלים ומדונין כבני אדם הנזופין למקום עד שירחמו עליהם מן השמים.

שאלת שלום בתעניות

רמב"ם: הלכות תעניות ג ח: עברו אלו ולא נענו, ממעטין במשא ומתן... וממעטין בשאלת שלום בין אדם לחבירו, ותלמידי חכמים לא ישאלו שלום אלא כנזופין וכמנודין למקום, ועם הארץ שנתן להם שלום מחזירין לו בשפה רפה וכבוד ראש.

שאלת שלום בט' באב

רמב"ם: הלכות אבל ה יא: תלמידי חכמים אין נותנין זה לזה שלום בתשעה באב, אלא יושבים דוים ונאנחים כאבלים, ואם נתן להם עם הארץ שלום מחזירים לו בשפה רפה וכבוד ראש...

תורת האדם: לרמב"ן: אות קח: [בענין ט' באב]... תוספתא (תענית ג יב) אין שאלת שלום לחברים בתשעה באב ולהדיוטות בשפה רפה, פירוש משיבין את ההדיוטות בשפה רפה. וכך אמרו בירושלמי (תענית א) אין שואלין בשלום חברים בתשעה באב אבל משיבין את ההדיוטות בשפה רפה:

...וכן בשאלת שלום משיב שכן באבלות לאחר שלשה משיב שלום לכל אדם, עשו תשעה באב כאבל לאחר שלשה, וכאן וכאן בקושי התירו, לפיכך חברים עושין אותו כשלשה ימים הראשונים ונוהגין איסור במלאכה ואין שאלת שלום ביניהם כלל, שכן באבלות אין מתירין מלאכה לאחר שלשה אלא למי שאין לו מה יאכל, ואין מתירין שלום אלא למי ששאל שלא יהא צריך להודיעו שהוא אבל. =נעתק בטור א"ח תקנ"ד ובשר"ע שם סעיף כ'

לקט יושר: ח"א עמוד קי ענין ג: מה שאומר אחד לחבירו בליל ט"ב גוטא נאכט אין זה שאלת שלום, אבל מ"מ הוא לא אמר. העתקתי ממהר"י אוברניק יצ"ו שהעתיק ממהר"ר פנחס יצ"ו ששמע מהגאון זצ"ל היכא שאסור לשאול בשלום, היינו דוקא בלשון שלום עליכם אבל טוב שבת, טוב יום טוב אינו בכלל ש"ש. [מצאתי בסמ"ק שלא לחון גוי ע"ש].

טור שו"ע הלכות ט' באב ומפרשים

טור: אורח חיים תקנ"ד: ... אין שאילת שלום לחברים בט"ב הדיוטות שאינן יודעין ונותנין שלום משיבין אותן בשפה רפה

בית יוסף: שם: אין שאלת שלום לחברים בתשעה באב והדיוטות שאינן יודעים משיבין אותם בשפה רפה. תוספתא (פ"ג הי"א) וירושלמי (פ"א ה"ח) כתבם הרא"ש בסוף תעניות (סי' לז) והרמב"ן בתורת האדם (מהדרו' שעוועל עמ' רנו) והרמב"ם בסוף הלכות תענית (פ"ה הי"א):

בית חדש: שם: אין שאלת שלום לחברים. פירוש תלמידי חכמים אין נותנין זה לזה שלום בתשעה באב וכן כתב הרמב"ם בפרק ה' הלכה י"א אבל במרדכי (מ"ק סי' תתצה) כתב לשון התוספתא אין שאלת שלום לחבירו וכו' משמע כל שהוא חבירו אפילו אינם חברים:

שלחן ערוך: שם סעיף ב: אין שאלת שלום לחבירו בתשעה באב, והדיוטות שאינם יודעים ונותנים שלום, משיבים להם בשפה רפה ובכבוד ראש.

מגן אברהם: שם: כא: אין שאלת שלום, כתוב ביו"ד סי' שפ"ה י"א דזה מה שאנו נותנים שלום לא מקרי שאלת שלום שבימיהם, וצ"ע דהא בטור שם מביא הירוש' שכתב בהדיא שלום עליכם, וגם בגמרא אמרי' כדי שאילת תלמיד לרב שלום עליך רבי, ולכן אין להקל, ונראה לי דאסור גם כן לשלוח דורון לחבירו דזהו בכלל שאלת שלום כמ"ש ביו"ד שם:

כב: לחבירו, פי' תלמיד חכם אין נותנין שלום זה לזה, אבל במרדכי כתב לחבירו משמע כל שהוא חבירו אפילו אינו ת"ח אסור (כ"ח), ולא ידענא מאי קאמר דודאי אסור ליתן שלום לכל אדם אך עם הארץ שאינן יודעין ונותנין שלום משיבין להם בשפה רפה:

אליה רבה: שם: פא) אין שאלת שלום וכו'. כתב ביו"ד סי' שפ"ה יש אומרים דזה מה שאנו נותנין שלום לא מיקרי שאלת שלום שבימיהם, וצ"ע הא בטור כתב שלום עליכם וגם בגמרא אמרינן שלום עליך רבי, ולכן אין להקל (מג"א ס"ק כא). ולענ"ד כוונת רמ"א על צפרא דמריה טב דנהיגין האידנא, דלא מיקרי שאלת שלום וכמ"ש לעיל סי' פ"ט [ס"ב]. גם נ"ל דבט' באב הכל אסור, דלא עדיף מאבל תוך ל' דהכל אסור. כתב מג"א [שם] אסור לשלוח דורון לחבירו בט' באב:

פרי מגדים: שם: כא אין, עיין מג"א, ועיין בהלכות פורים כהאי גונא משלוח מנות הוא הדין בט' באב אין לשלוח. עיין אליה רבה אות כ"א צפרא דמרי טב נמי בט' באב אסור דבאבל נמי תוך שלשים אסור, ועיין ש"ך יורה דעה שפ"ה ב':

כב לחברים עיין מג"א, בב"ח בתוספתא אין שאלת שלום לחברים, היינו תלמידי חכמים בט' באב, וכן הוא בר"מ ז"ל פרק ה' מתענית הלכה י"א ובמגיד משנה שם. אבל במרדכי הגירסא לחבירו, משמע אף שאין תלמיד חכם אסור. ועל זה השיג המג"א דוודאי אף לגירסא וחברים ה"ה לכל אדם אין שאלת שלום בט' באב, רק עמי הארץ אין יודעים הדין ונותנים שלום משיב להם בשפה רפה. וי"ל דעת הב"ח דחייש לאיבה התירו ליתן לעם הארץ שלום, וכן משמע לשון הר"מ ז"ל תלמידי חכמים אין נותנים, דאל"כ לימא בקיצור אין שאלת שלום, ואם אחד נתן משיב בשפה רפה, ומיהו י"ל יודיע לו שהיום אסור:

(יג) אמירת שלום למי שהולך בגילוי ראש

יביע אומר מביא הרבה מדברי הפוסקים ומסיק שמותר, ובברכי יוסף אוה קנו, ובאגרות
משה חד סי' מ"ס"ק כד כותבים שעדיף לומר בוקר טוב בלא מילת "שלום".

(==) אין בה משום גניבת דעת

חולין צד: ...היכי מכרזינן אמר רב יצחק בר יוסף נפל בישראל לבני חילא, ולימא נפל טריפתא לבני חילא, לא זבני, והא קמטעי להו, אינהו הוא דקמטעו נפשייהו,

כי הא דמר זוטרא בריה דרב נחמן הוה קאזיל מסיכרא לבי מחוזא ורבא ורב ספרא הוו קא אתו לסיכרא, פגעו אהדדי, הוא סבר לאפיה הוא דקאתו, אמר להו למה להו לרבנן דטרוח ואתו כולי האי, א"ל רב ספרא אנן לא הוה ידעינן דקאתי מר אי הוה ידעינן טפי הוה טרחינן, א"ל רבא מ"ט אמרת ליה הכי דאחלישתיה לדעתיה, א"ל והא קא מטעינן ליה, איהו הוא דקא מטעי נפשיה.

רש"י: חולין צד: נפל בישראל לבני חילא, בא לידינו בשר לעובדי כוכבים. לא זבני, דגנאי הוא להם מאחר שאין אנו רוצים לאוכלה. אינהו הוא דקא מטעו אנפשייהו, דלא משיילי אי טרפה אי כשרה והאי דקתני לעיל מפני שמטעהו, במוכר לו בחזקת שחוטה, וכן הפותח חביות המכורות לחנוני דאומר לו בשבילך אני פותחם דודאי גונב דעתו.=

הוה אתו לסיכרא פגעו אהדדי, וכסבור מר זוטרא שלקראתו יצאו. כולי האי, יצאתם יותר מדאי. לא הוה ידעינן, ולעשות עסקינן וליילך למקום אחר יצאנו. דאחלישתיה לדעתיה, שהיה סבור תחלה שכבדנוהו. והא קמטעינן ליה, אם לא הייתי מגלהו היה מחזיק לנו טובה חנם. איהו הוא דמטעי אנפשיה, אחרי שאנו לא אמרנו לו לקראתך יצאנו.

=תוספות ורא"ש חולקים על רש"י, וע"ע ראש יוסף.

תוספות: שם: אינהו דקא מטעו אנפשייהו כי הא, פירש בקונטרס, והא דקתני לעיל מפני שמטעהו במוכר לו בחזקת שחוטה, וכן הפותח חביות המכורות לחנוני כשאומר לו בשבילך אני פותחן דודאי גונב דעתו, ואין נראה דהא אלא אם כן הודיעו קתני דמשמע אפילו בסתם אסור ולא שרי אלא בכה"ג, ועוד דמאי פריך מרב יהודה דפתח ליה לעולא דהא ודאי שלא היה מטעהו רב יהודה לומר לו בשבילך אני פותחן,

לכך נראה דהתם בסתם ואסור משום דאין לאורח לאסוקי אדעתיה דמכורות לחנוני, אבל הכא איבעי [להו] לאסוקי אדעתיהו דטרפה היא, ומר זוטרא איבעי ליה לאסוקי אדעתיה שלא לקראתו היו באים אלא לצורך עצמם.

והא קא מטעינן ליה, וא"ת והא אין זה טעות כיון דבלאו הכי היו באים לכבודו כדקאמר ליה טפי הוה טרחנאף דכה"ג אמרינן לעיל שאני עולא דחביב ליה לרב יהודה, וי"ל דלא דמי כלל דלעיל נהי דליכא פסידא כל כך במה שפותחן כיון שהיו מכורות לחנוני מ"מ בעבורו פתחן וכיון דאפילו לא היו מכורות היה פותחן בעבורו לא הוצרך להודיעו כלל, אבל הכא לא באו כלל בעבורו.

(==) הקדמת שלום כרבית דברים

בבא מציעא עה: תניא רבי שמעון בן יוחי אומר מנין לנושה בחבירו מנה ואינו רגיל להקדים לו שלום שאסור להקדים לו שלום תלמוד לומר נשך כל דבר אשר ישך, אפילו דיבור אסור.

רמב"ם: הלכות מלוה ולוה ה' יב: מי שלוה מחבירו ולא היה רגיל מקודם להקדים לו שלום אסור להקדים לו שלום, ואין צריך לומר שיקלסו בדברים או ישכים לפתחו שנאמר נשך כל דבר אפילו דברים אסורים, וכן אסור לו ללמד את המלוה מקרא או גמרא כל זמן שמעותיו בידו אם לא היה רגיל בזה מקודם שנא' נשך כל דבר.

ראשונים ואחרונים

רמב"ם: הלכות דעות פרק ה הלכה ז: תלמיד חכם לא יהא צועק וצווח בשעת דבורו כבהמות וחיות, ולא יגביה קולו ביותר אלא דבורו בנחת עם כל הבריות, וכשידבר בנחת יזהר שלא יתרחק עד שיראה כדברי גסי הרוח, ומקדים שלום לכל האדם כדי שתהא רוחן נוחה הימנו, ודן את כל האדם לכף זכות, מספר בשבח חבירו ולא בגנותו כלל, אוהב שלום ורודף שלום, אם רואה שדבריו מועילים ונשמעים אומר ואם לאו שותק... כללו של דבר אינו מדבר אלא בדברי חכמה או בגמילות חסדים וכיוצא בהן...
 ==עוד ברמב"ם בהלכות תשובה בענין חילול ה' מזכיר 'מקבל אנשים בשמחה וסבר פנים יפות'...

רמב"ם: הלכות תלמוד תורה ה ה: ואסור לו לתלמיד לקרות לרבו בשמו... ולא יתן שלום לרבו או יחזיר לו שלום כדרך שנותנים לריעים ומחזירים זה לזה, אלא שוחה לפניו ואומר לו ביראה וכבוד שלום עליך רבי, ואם נתן לו רבו שלום יחזיר לו שלום עליך רבי ומורי.

רמב"ם: הלכות סנהדרין יג ו: הרוגי בית דין אין מתאבלין עליהן, ובאין קרוביהן ושואלים את שלום העדים ואת שלום הדיינים להודיע שאין בלבם עליהן כלום שדין אמת דנו, ואף על פי שאין נוהגין אבלות הרי הן אוננים עליהם שאין אנינות אלא בלב.

ראב"י אב"ד: (הראב"ד השני): שו"ת סימן ו: (הוצאת הרב קאפח): גרסינן בפרק הרואה (ברכות נד) התקינו שיהא אדם שואל בשלום חבירו בשם שנאמר והנה בועז בא מבית לחם וגו', ואומר ה' עמך גבור החיל, ואומר אל תבוז כי זקנה אמך, ואומר עת לעשות לה' הפרו תורתך. וראיתי פירוש צרפתי שמעתי בזה הלשון התקינו שיהא אדם שואל בשלום חבירו בשם שנאמר והנה בועז בא מבית לחם וגו', כדי שלא לפרוק שם שמים מעליהם ושלא ישתכח שם שמים מפייהם. ואנו אומרים שיהיו שואלים בשם 'שלום עליך', שהקב"ה נקרא שלום כדכתיב ויקרא לו ה' שלום, והכי אמרינן בפ"ק דשבת (י),

ואומר אל תבוז כי זקנה אמך, לענין תפילה ומצוות נאמר פסוק זה, דאע"ג דישן נושן הוא, אל תבוז, כלומר אע"פ שהמקום ותורתנו מימי קדם הוא ומרחוק, לא תהיה יראתו קלה בעיניך אלא הרגילה בפיך ותהא תדיר אצלו, ואומר עת לעשות לה' וגו', דכי תימא לא ישאלו בשם לפי שאין מוציאים שם שמים לבטלה והוא מצוה הבאה בעבירה, ת"ש עת לעשות לה' הפרו תורתך, מפני שרבו פורקי עול שמים רצו לתקן שיהו מזכירין אותו אע"פ שהפרו תורתך, כדאמרינן בעלמא (סנהדרין מו:): מעשה באחד שרכב על סוס בשבת וכו', עד מפני שהשעה צריכה לכך. מאי ואומר, וכי תימא בועז מדעתיה דנפשיה עבד לא סמכינן עליה [ת"ש] ואומר ה' עמך גבור החיל ואומר אל תבוז כי זקנה אמך ואומר עת לעשות לה' הפרו תורתך, נמצא שחוזר ומפרש בגמרא ואומר על תקנת שאלת שלום אע"פ שאינו מפרש למה הוצרכו אלו השני פסוקים,

וראיתי בספר אחד ספרדי שמוסיף בו וכי תימא מלאך הוא דקאמר ת"ש אל תבוז כי זקנה אמך, ותו לא כתיב ביה, וגמרא דבי מערבא מסייעא להדין פירושא דפירש חכם צרפתי, וכמה ימים יש שנקשה לי זה הדבר אע"פ שראיתי בברצילונה ספר המפתח [לרבינו נסים גאון] היה קשה אצלי כמו שהוקשה לך,

אך נראה בעיני דלהכי לא פירש בגמרא מאי ואומר על אלו שני הפסוקים, דלאו על שאלת שלום בלבד הובאו במשנה כי על זו התקנה ועל התקנה שלמעלה הימנה שהתקינו מן העולם ועד העולם ועל כל התקנות שבית דין מתקנין לפי השעה שצריכה להם, כמו

שמפורש בגמרא דבני מערבא (ירושלמי כאן) אם ראית שנתיישנו דברי תורה בפין אל תבז עליהם, כלומר אל יהיו קלים בעיניך כאדם שרגיל בדבר ומרוב רגילות קץ בו, אלא חדש עליהם תקנות וחידושין טובים כדי שיתחזקו, ור' זעירא וכו'.

ונחזור לראשונות, כיון דקים לן מן התקנה לשאול שלום בשם, ושלום עצמו הוא שם כדאמרינן בפ"ק דשבת (י:). אסור לאדם ליתן שלום לחבירו בבית המרחץ ובבית הכסא דשם גופיה איקרי שלום, יש לנו ללמוד מזה הדבר שהוא שם שאינו נמחק, דהא חזינן בפרק שבועת העדות (לה:). אשר מנו אלו השמות שאין נמחקין אמרו נמי כל שלמה האמור בשיר השירים קודש שנאמר שיר השירים אשר לשלמה, למי שהשלום שלו, וכן מלכיא מנו בלשון קודש שנאמר (דניאל כ לו) אנת מלכא מלך מלכיא, ונראה לי דלהכי קראום 'קודש' – שאינן נמחקין, וגם נמי שלום קודש הוא ואינו נמחק.

וגם י"ל שאין לכותבו בשטרי הדיוטות כדאמור (ר"ה יח:). למחר הוא פורע את חובו ונמצא שטר מוטל באשפה¹⁴, אלא שאנו רואים חכמת הראשונים שהיו כותבין בשטריהן כדאמור (סנהדרין לא:). לדזיו ליה כבר בתיה שלום, וטול אגרתא וכתב שלמכון יסגא לעלם (שם יא:), ושמא על שאלת שלום חתמו¹⁵, וי"ל אחר שתקנו שאלת שלום לא נמנעו לכתבו בכל מקום כי גדול כח השלום, וגם נמי שאלת שלום אין לו שיעור כי אפילו מאה פעמים ביום, בין לאחד בין לשני בני אדם בין לאלף, והתירוהו לגוים מפני דרכי שלום כי עת לעשות הוא. ואני רואה כמו כן כשגזרה יוון הרשעה שלא להזכיר שם שמים עד שעמדו בית חשמונאי, כשנצחום הוא [היו] כותבין בשנת כך וכך ליהונתן [-אולי צ"ל ליוחנן כגירסתנו בגמרא] שהוא כהן לאל עליון (ר"ה יח:), נמצא מפני השעה הצריכה להם לא חשו לשטר מוטל באשפה כי בשעה שכתבו מקום נקי הוא.

אך זה צריך אדם ליזהר שלא יזכרו במקום הטנפת, כאשר הזכירו אסור לאדם שיתן שלום לחבירו בבית המרחץ ובבית הכסא, וכשם שהתירו לומר הימנותא בבית הכסא דשם גופיה לא איקרי נאמן, הכי נמי לעניות דעתי רחמנותא וחנינותא ואריכות אף ורובי חסדים דהוא תרגום רחום וחנון ארך אפים ורב חסד, דכי מתרגמינן נאמן מהימנא הכי נמי רחמנא וחנינא, ואי שם גופיה שלום והתירוהו לגוים ובשטרי הדיוטות ובביקור חולים אפילו ק' פעמים, דביקור חולים אין לו שיעור, למה נחלק בין 'שלום' ו'המקום', ו'מי שאמר והיה העולם', ו'בורא עולם', ו'צור', מדוע נאסור את האדם שלא יאמר 'בעזר הבורא אעשה דבר זה' שהוא דרך אדם לבקש רחמים על מה שיש בלבו לעשות שיצליחהו בוראו,

אבל משאר השמות המיוחדין שהוזכרו שאינן נמחקין אין להם היתר לגוים ולא לכתבם בשטרי הדיוטות, כי אין לגלות לגוים שמות שאינן יודעים ולא מכירין, אלא בשלום ובשאר

14. ויהי דבר ה' אלי לאמר: בן אדם הנני לקח ממך את מקדמי עיניך במגפה ולא תספד ולא תבכה ולא תבוא המעטה; האנק דם, מתים אבל לא תעשה [אל תעשה אבל כשאר מתים]. פארך חבוש עליך ונעליך תשים ברגליך ולא תעשה על שפם ולחם אנשים לא תאכל: (יחזקאל כד טו-יז)

15. ראב"י אב"ד: זה לשון הגמרא ראש השנה יח: איתמר רב ורבי חנינא אמרי בטלה מגילת תענית, רבי יוחנן ורבי יהושע בן לוי אמרי לא בטלה מגילת תענית... מותיב רב אחא בר הונא בתלתא בתשרי בטילת אדכרתא מןשטריא, שגזרה מלכות יוון שמד שלא להזכיר שם שמים עלפיהם, וכשגברה מלכות חשמונאי ונצחום התקינו שיהו מוכירין שם שמים אפילו בשטרות. וכך היו כותבים: בשנת כך וכך ליוחנן כהן גדול לאל עליון. וכששמעו חכמים בדבר אמרו: למחר זה פורע את חובו ונמצא שטר מוטל באשפה, וביטלום. ואותו היום עשאוהו יום טוב. ואי סלקא דעתך בטלה מגילת תענית - קמיייתא בטול, אחרנייתא מוסיפין? - הכא במאי עסקינן - בזמן שבית המקדש קיים.

ופירש רש"י: בתלתא בתשרי כו', כך כתוב במגילה לשון ארמי 'בטילת אדכרתא', ביטלו אזכרת שם שמים מן השטרות ובקושי יכלו לבטל שכבר נהגו העם, וכששמעו חכמים ובטלום הוכשר הדבר בעיניהם, ונחשב להם לנס, ועשאוהו יום טוב, עכ"ל. ובמהרש"א שם מסביר שאותו יוחנן כה"ג היה ינאי המלך שהיה גם כה"ג אבל היה אויב גדול לחכמים, ולכן נחשב נס שהיו יראים שיחשובו שלכן בטלו החכמים לשון 'כהן גדול לאל עליון' מן השטרות לפי שהוא פסול לכהונה לפי דעתם ונעשה נס שלא כעס עליהם ועל כן עשאוהו יום טוב.

=לשון הגמרא גיטין פו. וב"ב קעו = ויש לפרש כאן הכוונה ==

כינוי הלעז הרגילים בהם, אע"פ שהשלום שהתירו להם הוא קודש, אין למדין ממנו, כי בו היו רגילים והתירוהו מפני דרכי שלום.

וכן בזמן הזה אין לשאול בשלומם בלשון שלום ממש [ככתבון], כי אין בקיאין ורגילים בו, אלא בלעז שלהם,

אבל נראה לי שכל אלו 'רחום' ו'חנון', ו'ארך אפים', ו'נאמן', ו'מי שאמר והיה העולם', ו'בורא עולם', ו'צור', ו'יוצר הכל', אין להזכירם במקום הטנופת, כי אע"פ שהתירו הימנותא למימר ליה לחבריה בבית הכסא, הוא כאדם שאומר לחבירו הנני עמך באמונה, אבל אדם המתכוין להזכיר שם יוצרו צריך להשמר ממקום הטנופת, אבל בשלום אין לומר כי כאשר אומר 'שלום עליך' שם גופיה מזכיר עליו. ו'ריב' המזכירין בלעז מאחר שמתכוין לברך את חבירו בשם, צריך להזהר ממקום הטנופת. ולישראל חבירו, שישראל כולם ביקאין בשמותיו של הקב"ה, מותר אפילו בשם ממש כתקנת בועז.

אלא שיחלוק הבעל דין ויאמר מאחר שתקנת שלום הוא נטוע בפי כל הבריות אין להזכיר שם ממש. וסבורני שיחלוק עלי בעל דין על מה שכתבתי ששלום אינו נמחק, שהרי רבותינו לא הזכירוהו בפרק שבועת העדות בשמות שאינן נמחקין, וגם ידקדק בלשון ויאמר שם גופיה איקרי שלום, אבל אינו שם גופיה, ואני איני יכול לצלול באותן מים אדירים, כי נראה לי מאחר שאמרו (שבועות לה) כל 'שלמה' האמור בשיר השירים קודש, אנו מבינים שהשלום קודש הוא, ומי שמדקדק שם גופיה איקרי שלום אבל אינו שם גופיה, אינו דקדוק, כי המקום שמו ובו שמו.

אחר שכתבתי זה מצאתי פירכא למה שכתבתי לך 'ריב' המזכירין בלע"ז צריך לזהר ממקום הטנופת, דגרסינן בפרק ר' ישמעאל אומר (ע"ז מד:) שאל פרוקלוס בן פלוספוס וכו' עד וכי תימא בלשון חול קאמר ליה והאמר אביי דברים של קודש אסור לאמרן בלשון חול, ודברים של חול מותר לאומרן בלשון קודש, תנא כשיצא אמר לו אין משיבין בבית המרחץ (ע"כ), מכאן למדנו שדברי תורה אסור לאומרן במקום הטנופת, היכא דאמרן בלשון חול ליכא איסורא של מקום הטנופת אע"ג דאיכא איסורא מדברים של קודש שאסור לאמרן בלשון חול, מכל מקום אין בו איסור מקום הטנופת.

ושמא יחלוק עלי בעל הדין למה שכתבתי, כי רבותינו הראשונים היו כותבים בשטריהם שלום, כדאמרין (סנהדרין לא:) לדזיו ליה כבר בתיה שלום (שם יא:), ושלמכון יסגא לעולם, ויחלוק עלי ויאמר כי לשון ארמי לשון חול הוא, ואם כי דבר זה אינו נראה, כי ארמי קרוב לשונו לתורה ואינו לשון חול, דאי לא תימא הכי התרגום דידן שאנו מתרגמין כל התורה כולה, היכי עבדינן, והאמר אביי דברים של קודש אסור לאומרן בלשון חול,

אך ממה דגרסינן בפרק כירה (שבת מא.) נראה דארמי לשון חול הוא, דגרסינן התם ר' זירא הוה מישתמיט מיניה דרב יהודה... וקאמר לשמעיה הביאו לי נתר הביאו לי מסרק... בשלמא הביאו לי נתר הביאו לי מסרק הא קאמר דברים של חול מותר לאומרן בלשון קודש וכו', ומיהא מיתחזי דארמי לשון חול הוא, דאמרין בעלמא אין מלאכי השרת מכירין בלשון ארמי, ודבר ברור הוא דכלשון חול מדאמרין (פסחים פז:) מפני שקרוב לשונם ללשון תורה... ונראה שהתרגום וגמרא של תלמוד אסור לאמרן במקום הטנופת שמאחר שהתירוהו חשוב הוא כלשון הקודש לענין תרגום ותלמוד לכל מילי כלשון הקודש... ואתה עיין כל אלו הדברים וחבר כל הדברים... אחר שכתבתי כל זה דברתי עם רוב החכמים של כאן... ע"כ טרחת וכתבתי לך.

ספר חטידים: סימן יח: [שורש התפילה]...שאלת שלום של חכמים השואל אומר צפרא דמרי טב והמשיב אומר צפרא דמרא טב ואריך לעולם. המשיב כופל

השלום.

המשיב כופל השלום, במקור חסד מביא מקור מדברי בראשית רבה פרק לח אם קדמך חברך בעדשים קדמהו בבשר, למה שהוא גמל עליך תחילה, וכן הפסוק ברות אצל בועז והקוצרים.

סימן נא: אסור להנהיג עצמו בדברי חלקות ופיתוי ולא ידבר אחד בפה ואחד בלב אלא תוכו כפיו והענין שבלב הוא הדבר שבפה. ואסור לגנוב דעת הבריות ואפילו דעתו של גוי, ואותן שמחרפין את הגוים בשעת שאלת שלומם והגוי סבור שאמר לו טובה, חוטאים, כי אין לך גניבת דעת גדול מזה, אך כל מה שנוכל למעט בשאלת שלום של רשע יש לנו למעט אך מפני דרכי שלום נוכל להקדים שלום לגדולים שבהם ועוד שלא יצטרך לכפול להם שלום כי כן דרך העולם המשיב כופל שלום...

סימן קכד: אל יעמוד אדם לדבר עם מלמדי תינוקות פן יבטלם בדבריו, צא ולמד מחוני המעלג ואבא חלקיה בן בתו שלא רצו להשיב במלאכה אפילו שלום כדאיתא בתענית (תענית כד) כשנתנו לו שלום זוגא דרבנן לא השיב שלום, כ"ש במלאכת שמים ארור עושה מלאכת ה' ברמיה.

ארחות חיים: להרא"ש: **סימן כא:** אל ידבר בין נטילת ידיים לברכת המוצא, ויקדים שלום לכל אדם. **סימן נז:** אל יהיו פניך זעומות נגד עוברים ושבים וקבל אותם בפנים מאירים. **סימן קל:** אל תתעצל להקדים שלום לכל אדם ואפילו לנכרי מפני דרכי שלום¹⁶.

❖ שאילת שלום לרשע מחמת יראה אינו בכלל איסור חנופה

ספר יראים: **סימן רמח:** לא תחניפו. צוה יוצרנו בפרשת ואלה מסעי לא תחניפו את הארץ. ותניא בסיפרא הרי זו אזהרה לחנפים. והריני מפרש פירוש חנופה שהזהירה עליה התורה – כל השומע דבר עוולה ושאינו הגון או רואה דבר רע ואמר טוב הוא, ואינו שותק מתוך יראה לא מגופו ולא מממונו אלא מתוך רשע לבבו או חושב בלבבו ואומר (בלבבו) ברע עשה פן אפו עלי ויתקוטט עמי ואינו מפסיד בקטיטתו כי אם חסדו ואהבתו, נקרא חנף עובר בלא תחניף, ... אבל המשלים לרשע ומראה עצמו אוהבו מחמת יראתו אינו נקרא רשע, כדתנן בגיטין בהנוקין (סא). שואלין בשלומן מפני דרכי שלום. ותניא (ברכות יז) רבן יוחנן בן זכאי מעולם לא הקדימני אדם שלום ואפילו [גוי] בשוק.

ר"י ברונא: שו"ת **סימן קיב:** פעם אחת הלכתי בריגנשפור"ק בשבת על הגשר ופועלים גוים בונין סידקי הגשר ואמרתי להם בלשון אשכנז – גו"ט העל"ל אוי"ך גו"ט העל"ף אוי"ך [ה' יעזור לכם], והבחורים נסתכלו בי, ואמרתי משנה שלמה היא בפרק הנוקין (גיטין סא). מחזיקין ידי גוים בשביעית, אלמא [שלא] בשעת איסור שרי.

ואל תשיבוני הני מילי בלא שם שמים אלא חיזקו בעלמא כי הא דר' יהודה אמר להם חיזקו ורב ששת אמר להם אשריתו כדמפרש התם בסוף הפרק (שם) הא ליתא, דהא תנן (שם) ושואלין בשלומן מפני דרכי שלום, ופרש"י אע"ג דמטיל עליהם שם שמים, שהשם איקרי שלום. וכי תימא הני מילי להטיל עליהם שלום, אבל לא אמר להם השם יסייע להם דאיסור ואף בלשון אשכנז חשוב שם שמים, דהנשבע בשם דיאו"ן כתב המרדכי דחשיב שבועה, הא ע"כ ליתא, דא"כ מאי פריך השתא אחזוקי מחזיקין שואלים בשלום מבעיאי, ופרש"י השתא אחזוקי מחזיקין [ידיהם] בדבורא בדבר האסור לישראל כגון עבודה שואלים בשלומם כל ימות השנה מבעיאי. ומאי פריך שאני שאלת שלום דאיכא הטלת שם שמים כדפי', אבל החזקת ידיים אינו אלא דבור בעלמא בלא הזכרת שם שמים, אלא על כרחו פי' על ידי הטלת שם ותדע דאם לא כן פשיטא דשרי:

וחזיתי לדעתיהו דמהנדזי אהדדי, אמרתי להם אולי אתם מגמגמים דכפלתי להם שלום, ואמר רב (שם) נותנים שלום לגוי ואין כופלין, היינו דוקא כי יהיב לחד גברא ב' פעמים

16. ראב"י אב"ד: =לשון הגמרא גיטין פז. וב"ב קעו =ויש לפרש כאן הכוונה ===== להסביר =====

אבל אנא לבעלי אומנות אלו אמרתי כן ואח"כ לבעלי אומנות אחרים, דבכה"ג שרי כדאמרינן בגמ' (שם) רב נחמן בר יצחק אמר להו שלמא למר שלמא למר, ופירשו התוספות לא שהיה כופלם אלא היה נותן שלום לכל אחד, אע"ג דרש"י פירש שם שכוונתו הייתה לרבו ולא נתכוון לברכו, וזה לא שייך הכא. נ"ל דלא פירש"י כן אלא למאי הוצרך לומר למר, אלא ודאי הערים, ורש"י בא לישב אפילו אם על אחד מהם אמר כן, אבל אם היו הפועלים כולם במקום אחד ויכול לכלול כולם בדיבור אחד בלשון רבים שלום לכם, אסור לכפול, דהא גניבא אמר לרבינא שלמא (אפי") עלייכו מלכי שלמא עלייכו מלכי וחשיב כפל גמור כדאיתא שם בסוף הפרק. נאם ישראל מברונא:

ר"י ברונא: שו"ת סימן קיג: שאלוני, כשהגוי יוצא רגיל לומר – גו"ט גזענ"ן אוי"ק [ג-ה] יסתכל עליך? ורגילים להשיב – שנה טובה, טובה על כל ישראל. [לכאורה הכוונה על ישראל דוקא] ואומר אני דלאו שפיר עבד אלא ישיב כפשוטו מא"ן דנ"ק אוי"ק [תורה?], דהשתא אתחול מתחילי בשלום (בשלמא) בהזכרת השם להשיב להם מיבעי, דתנן (גיטין סא) שואלים בשלום, ואמרינן בגמרא רב חסדא מקדים ויהיב להו שלמא. ונראה לי לפרש כדי שלא יתחיל הגוי ואז יצטרך להשיב טפי כדרך העולם שאומר לו צפרא למרי טב ומשיב לו לשנה טובה תזכה. ויש רוצים לומר כשמשיבים כופלים שלום לישראל, ואי אתחיל הגוי צריך להשיב לו נמי כפל כמנהגם דאל"כ איכא איבה, ואין נראה לי, וכל העושים כן גונבים דעת הבריות, ואסור לגנוב דעת הבריות אפילו דעתו של גוי כדאמרינן בחולין (צד). וא"ת והלא רש"י פירש בסוף הנזקין (שם) רב נחמן אמר להו שלמא למר ופרש"י וכוונתו לרבו היה, הכ"ג [הרי כמה גדולים] כתבו דחשיב גניבת דעת, ועוד הרהור ודאי שרי אבל הוצאת פיו בערמה אסור. נאם ישראל מברונא:

מש"כ ועוד הרהור ודאי שרי, פירש בניב שפתים עמוד קיט: דאף רש"י לא התיר אלא בשאומר שלמה למר ומהרהר על רבו, שדיבור מתאים עם מה שחושב בלבו, אבל כשמעלים ממנו מחצית דבריו וכו' גם לרש"י אסור.

רדב"ז: ח"א סימן רכ: שאלת ממני על מה שנהגו שלא לכתוב שלום מלא בכתבים אם יש לזה סמך. תשובה: יפה הם עושים לפי שהוא שמו של הקב"ה שנא' ונק' לו ה' שלום כדאיתא במס' שבת וכיון שהכתבים אין נזהרין בהם לשומרם אלא משליכין אותם ולפיכך כותבין אותו חסר כדי שלא יהיה שם. וא"ת א"כ גם מלת אמת לא יכתבו שכן הקב"ה נקרא אמת. ולפיכך אני אומר שמה שיש ליזהר שלא לכתוב שלום מלא היינו בזמן שאלת שלום דבאותה שעה מתכוין לתת שלום לחבירו מאת בעל השלום כמו שאמר בועז לקוצרים ה' עמכם שזו כוונת הנותן שלום לחבירו אבל אם בא לכתוב בכתב שיש שלום בעולם או בין פלוני לפלוני וכיוצא בזה שזה שהוא ספור דברים ואינו בשעת שאלת שלום אין צריך להזהר וכותב אותו שלום וליכא קפידא בהכי שהרי אינו מכוין לשם ולא חייל עליה קדושה.

מהרש"א: מכות כג: ואמר ופועל צדק זה אבא חלקיה, בתענית (כג:) דיהבו ליה רבנן שלמא ולא אסבר להו. ויש לדקדק למה לא השיב להם שלום כלום כיון ששאילת שלום וכ"ש השבתה מצוה היא, ואם מפני שהיה מושכר, הרי פועל חוזר אפילו בחצי יום, ואפשר שהיה עני כדמוכח התם כי כריך ריפתא לא אמר להו לרבנן כרוכו ופלג ריפתא לינוקא כו' ע"ש, וזהו הפועל צדק שהזכירו בו כמ"ש עושה צדקה בכל עת זה הזן בניו ובנותיו כשהם קטנים, וה"ל פעולת צדק על מתכונת היותר שלמה אף שהיה אפשר לו מזונותיו בדרך אחר, והשתא הפעולה ממש צדקה היה לפרנס את בניו ובנותיו.

תענית כג: שכיר יום הוה אמינא לא איפגר כו', יש לדקדק כיון דשאילת שלום מצוה היא הו"ל למפגר ולבטל ממלאכתו דהא פועל חוזר אפילו בחצי יום, ויש ליישב שהיה עני והיה צריך לשכר מלאכתו לפרנסת בניו הקטנים שהוא מצוה כמ"ש עושה צדקה בכל עת זה המפרנס בניו כשהם קטנים:

גור אריה: בראשית לג יא: קח נא את ברכתי וגו', רש"י: ברכתי, מנחת, מנחה זו הבאה על ראיית פנים ולפרקים אינה באה אלא לשאילת שלום וכו'. וכתב הגור אריה: אינה אלא לשאילת שלום, פירוש אחר ששאילת שלום נקרא ברכה כמו שמפרש, אף המנחה שבאה בשביל שאילת שלום נקרא ברכה (וע"ע ברא"ם):

גור אריה: בראשית מז ז ויברך יעקב את פרעה, רש"י: הוא שאלת שלום כדרך כל הנראים לפני המלכים לפרקים וכו'. וכתב גור אריה: והקשה הרמב"ן שאין דרך ליתן שלום למלך, כמו שאמרו (שבת פט.). כלום יש עבד שנותן שלום לרבו, ובודאי לא כוון רש"י רק שאילת שלום הנהוג למלך:

פלא יועץ: ערך שלום: ...ועוד הזהירונו רבותינו זכרונם לברכה אמרו (אבות ד טו) הוי מקדים בשלום כל אדם, ואמרו עליו על רבי יוחנן בן זכאי שהיה מקדים שלום לכל אדם ואפילו לנכרי בישוק (ברכות יז) ואמרו (שם) שמי שנותנין לו שלום ואינו משיב עליו נאמר גזלית העני בבתיכם, קרי בה לשון עניה.

והן אמת שאמרו בזהר הקדוש כי לא טוב ליתן שלום או להשיב שלום לאדם רשע, שגורם רעה לעצמו, מכל מקום יוכל לומר לכל אדם בדרך שאומרים בכל לשון, טובים ימים, ובה ניצול שלא להזכיר שלום שהוא שמו של הקב"ה במבואות המטנפות.

וכמה חיובא רמיא על העשירים על התלמידי חכמים להקדים שלום לכל אדם, ובפרט לעניים אומללים כדי שלא יחשדום שמתוך גאותם הם נבזים בעיניהם ונמאסים חס ושלום, וכמה פעמים יארע שהעני נותן שלום לעשיר בבושת פנים בשפה רפה עד כדי שקולו לא יישמע, והעשיר טרוד במחשבתו בעסקיו ואינו משיב, או שמשיב בלחש, ובאים לחשדו ולדבר עליו תועה.

הנה כי כן מה טוב להקדים שלום לכל אדם בסבר פנים יפות בשפה ברורה, וידרוש שלום כל אדם ובפרט לעני ואביון יאמר לו: איך שלומך, מה אתה עושה, הטוב טוב, ולמצוה רבה תחשב שמשמח לב אומללים ואתיקורי מתיקרי בה.

ומה מאד יגדל העונש למי שאינו חושש לעשות נחת רוח לבריות ובפרט לעניים מרודים בדבר שאין בו חסרון כים רק דבר שפתים, אין זה כי אם רוע לב אשר גאות לבש.

אבל אין הכי נמי שאין דרך הקטנים ליתן שלום לגדולים דכתיב (איוב כט ח) ראוני נערים ונחבאו, והכי נמי אין דרך גדולים ליתן שלום לקטנים מאד, שצריכים לנהג קצת סלסול בעצמם בעבור תהיה יראתם מוטלת על הבריות, ותו דמידי דלאו אורח ארעא המשנה ידו על התחתונה, וגנאי הדבר בעיני כל רואיו, אבל לשאר כל אדם יקדים שלום, ויקרא לו השם שלום.

וצריך כשנותן שלום שיהיו פיו ולבו ישרים, ולא הא מאותם שנאמר עליהם (ירמיה ט ז) בפיו שלום את רעהו ידבר ובקרבו ישים ארבו, שהרי זה גונב דעת הבריות, וסיפרה תורה על שבט יה שמתוך גנותם למדנו שבחם שכיון ששנאו את יוסף לא יכלו דברו לשלום, לכן אם יראה לו שראוי ומותר לשנאתו, על דרך שנכתב בערך שנאה) לא ידרוש שלומו וטובתו אם לא ששואל מפני המורא. ובענין הבאת שלום בין איש לחבירו צריך לשקול בפלס אם הם מאותן שהפיזור להם הנאה וכו', או הם מאותם שהכינוס הנאה להם וכו'.

ברכי יוסף: יו"ד רע"ו ס"ק מא: הגה"ה ויש נזהרין אפילו במילת שלום וכו', ראיתי בחידושי הר"ן פ"ק דשבת כ"י (י:) אההיא דאמרי' שם גופיה איקרי שלום, שתמה דא"כ אמאי לא מני ליה באותן שמות שאינם נמחקים, וכתב משם רבינו יחיאל דמהכא שמעינן דאסור לכתוב באגרת שלומים שלום, דשם קדש הוא, ומצוי אדם לזורקן באשפות ובמקומות המטונפים. וכן אנו נוהגים שלא לכתוב שלום שלם. עכ"ל. אבל הרא"ש בתשובותיו כלל ג' סימן ט"ו, כתב דלא מצינו מי שאוסר למחוק שלום, ובכל אגרות כותבים שלום וזורקין ונמחקין וכו'. ע"ש.

וכזה ראיתי בחידושי הריטב"א לשבת כ"י (י:) שכתב וז"ל וכתבו בתוס' דמ"מ אף שלום מן השמות הנמחקין הוא, וכן אין נזהרין לכותבו אף בשטרות של רשות וכיוצא, עכ"ל, ומיהו עלה במחשבה להרגיש על הרא"ש שכתב דלא מצינו מאן דאסר למחוק שלום, וכן על הריטב"א שכתב משם התוס' דשלום מן השמות הנמחקין, דהרי כתבו התוס' בסוטה דף יו"ד ע"א, אמאי דאמרינן התם שמשון על שמו של הקב"ה נקרא, אלא מעתה לא ימחה, תימא לרבי מ"ש משלום וכו', ולא קחשיב ליה בהדי שמות שאינם נמחקין, ונראה דתנא ושייר, ועדיף מחנון ורחום דנמחק, דלא אשכחן שקרא שמו כך חנון, והכא פריך אהא דקאמר על שמו וכו' משמע דשמו נקרא כך, והיינו דקא דחי אלא מעין שמו וכו', עכ"ל, ומשמע מדבריהם דסברי דשלום אסור למחוק, ושוב נזכרתי דתוס' סוטה אינם התוס' העיקריים, והראיה מפסקי התוס' שאינם מכוונים לדברי התוס' בפנים, ובביאור דברי התוס' הנז' עמ"ש הרב גופי הלכות דף קל"ד, והסכים עמו הרב פר"ח בא"ח סימן פ"ה, ולי נראה דפירושו דחוק, והמעייין יראה דיש לפרש לפי דרך הרב הנז' יותר פשוט, ועוד באופן אחר, ואין כאן מקום להאריך בזה, ועיין בתשובת הרשב"ץ ח"א סימן קע"ז, בתשובות מהר"ש בנו סימן רס"ז, ובתשובות זקן אהרן סימן קפ"ח, ובלחם חמודות ס"פ מי שמתו, ובספר אליה רבה א"ח סימן פ"ה ס"ק ג', שוב ראיתי מ"ש בספר נקודות הכסף בסימן זה, ע"ש, ובספר שמלה חדשה דף קכ"כ ע"ג, ובערי המערב נזהרין שלא לכתוב וי"ו בתיבת שלום באגרות, וכ"כ מהריק"ש משם הרדב"ז, וכ"כ בספר פרי צדיק דף צ' ע"ד, אך בגלילותנו אין נזהרין כלל,

ברכי יוסף: אר"ח סימן פה ס"ק ח: אבל השמות שאינם נמחקין וכו', לאו דוקא דהאיכא שלום דאסור להזכיר, כמש"ל סי' פ"ד, עכ"ל הרב מגן אברהם (ס"ק ג), וראיתי בחידושי הר"ן כ"י למסכת שבת (י:) אהא דאמרינן שם גופיה אקרי שלום, שתמה דא"כ אמאי לא מני ליה באותן שמות שאינם נמחקין, וכתב משם רבינו יחיאל דמהכא שמעינן דאסור לכתוב באגרת שלומים שלום, דשם קדש הוא, ומצוי אדם לזורקן באשפות ומקומות המטונפות, וכן אנו נוהגים שלא לכתוב שלום שלם, עכ"ל, אמנם הרא"ש בתשובה כלל ג' סט"ו כתב דלא מצינו מי שאוסר למחוק שלום, ובכל אגרות כותבים שלום וזורקין ונמחקין וכו', ע"ש, וכן ראיתי בחידושי הריטב"א לשבת כ"י שכתב וז"ל, וכתבו בתוס' דמ"מ אפילו שלום מן השמות הנמחקין הוא, וכן אין נזהרין לכותבו בשטרות של רשות וכיוצא, עכ"ל, ומיהו ק"ק על הרא"ש שכתב דלא מצינו מי שאוסר למחוק שלום, וכן על הריטב"א שכתב משם התוס' דשלום מן השמות הנמחקין, דהרי מדברי התוס' פ"ק דסוטה דף יו"ד ע"א משמע מדבריהם דס"ל דשלום אסור למחוק כאשר יראה הרואה, ועיין בתשב"ץ ח"א סי' קע"ז ובשו"ת זקן אהרן סי' קפ"ח ובנקודות הכסף סי' רע"ו ובפר"ח בדין זה ובספר שמלה חדשה, ועיין בשו"ת מהר"ר שלמה בן מהר"ר שמעון בר צמח

בסימן רס"ז, ועיין בשו"ת הרדב"ז (ח"ב) סי' ר"ך,

שם: ס"ק ט: איש ששמו שלום כתבו הרב ב"ח והרב פר"ח והרב מגן אברהם לעיל סי' פ"ד, דאסור לקרותו בשמו בבה"כ ובית המרחץ. אך בלשון לעז התיירו הב"ח והמג"א. והפר"ח אסור. וק"ק על הרב יד אהרן ריש סי' פ"ד דמוכח מדבריו שהרב פר"ח שרי בלשון לעז, ע"ש. ובפירוש אסר הרב פר"ח סי' פ"ד אפי' בלעז.

אך הרב ט"ז התייר לקרות אדם ששמו שלום בבית הכסא ובית המרחץ. ולי נראה שהעיקר כדבריו, דהא להרמב"ם מוכח דשרי לתת שלום במרחץ, כמ"ש הרבה מהאחרונים. וכבר כתבו הרא"ש והריטב"א דבכל אגרות כותבים שלום ונזרקות באשפה. והגם דהר"ן כתב שלא לכתוב שלום שלם, וכ"כ מור"ם בי"ד סי' רע"ו דיש נזהרין בזה, מ"מ עין רואה ואזן שומעת דרובא דעלמא אינן נזהרין מלכתוב שלום מלא בפרק כל כתבי. ומאחר שכן נראה דלתת שלום או להחזיר שלום בבית הכיסא ובית המרחץ אסור, אך לקרוא איש ששמו שלום שרי. וכן משמע ממ"ש הרב זקן אהרן סי' ע"ב. והמחמיר בזה הנה שכרו אתו. אך בלעז מותר גמור והבו דלא לוסף עלה ואין להחמיר כנ"ל. ועמ"ש הרדב"ז (ח"ב) סי' ר"ך.

✧ גדר שאילת שלום

אבני נזר: חלק יו"ד סימן תעד: ב"ה יום א' ויקרא תרמ"ז. שפעת שלום וברכה לכבוד אהובי ידיד נפשי הרב הגדול המפורסם נ"י עה"י כקש"ת מוהר"ר יעקב נ"י לאנדא האב"ד דק"ק נאשעלסק.

א) דבר מה שרצה כ"ת לחלק בין שאילת שלום לברכת שלום, דשאלת שלום שאסרו למי שאינו שרוי בשלום היינו דוקא לשואלו אם הוא בשלום, ולדידי אין הפירוש שאילת שלום כמו שחשב כת"ר, רק ששואל מהשי"ת שיהיה חבירו בשלום.

והרי שאילת שלום בשם למדו בפרק הרואה מדכתיב והנה בועז בא מבית לחם ויאמר לקוצרים ה' עמכם, ושם מתרגם המתרגם ואמר לחצדיא יהא מימרא דה' בסעדכון. ובאלישך שם וז"ל: עוד יתכן למדוני שצריך המשיב שלום להוסיף על השואל בשלומו וזה כי הוא ברכם שיהי' ד' עמהם והם הוסיפו שלא בלבד יהי' ה' עמו כי אם גם יברכהו הוא יתברך בעצמו עכ"ל. הנה מפורש כי שאילת שלום הוא בעצמו ברכת שלום.

(ולנו עוד ראיה מאברהם דיום שלישי למילתו היה ובא הקב"ה ושאל בשלומו, שלא יתכן פירוש אחר רק ברכת שלום. - הערה מבנו השם משמואל).

ובמכות (כג:): פרש"י ושאלת שלום בשם דמותו לאדם לשאול בשלום חבירו בשם כגון ישים ד' עליך שלום עכ"ל. הנה דשאלת שלום היינו ברכת שלום. ובתוס' קדושין (ע:): לכאורה נראה מתוס' דשאלת שלום וברכת שלום תרי מילי. אך בתוס' ב"מ (פז.). מבואר שאין הפירוש כן, והחילוק בין לשלוח לה דברי שלום אסור בין לשאול את בעלה. [מה שלומה. כן פרש"י שם] היכן היא:

ב) ומה דקשיא ליה למר למה לא התפלל עליו שיסור מיגון ויהיה בשלום, הנה התפילה הוא שמתפלל נעשה צינור שע"י יורד השפע על מי שמתפלל עליו, כמ"ש הר"ן בדרושיותיו בענין תפילת יצחק על רבקה שעל כן רבקה עמדה אצלו בעת התפילה יע"ש, הרי דשפע יורד תיכף בעת התפילה, ועל מי שאינו שרוי בשלום אי אפשר שירד עליו שפע שלום:

ג) ומה דקשיא ליה למר בהא דמבעיא להש"ס מנודה מהו בשאלת שלום ובעי למיפשט ממתני' דתענית ואסורים בשאלת שלום כבני אדם הנזופין למקום, וק"ל למר דהא ודאי בעיא דמנודה בשאלת שלום היינו אם מותר לשאול בשלום אחרים אבל ודאי אחרים אסורים לשאול בשלומו, שהרי אינו שרוי בשלום ומרוחק מן העדה, וא"כ אימא דהא דבתענית דאסורין בשאלת שלום היינו משום לתא דחבירו שחבירו ג"כ מנודה לשמים.

לדידי לא קשיא מידי דשם כל הנדוי משום שאין השי"ת מרוצה להם ואין הגשמים יורדין, והרי כל תעניתם שיהיה השי"ת מרוצה להם שירדו גשמים ויהיה בשלום, על כן ודאי מותר, ומצוה לברך את חבירו שיהי' שרוי בשלום, היינו שיהיה השי"ת מרוצה להם וירדו גשמים ויהי' בשלום, וע"כ האיסור משום לתא דמברך שאסור בשאילת שלום. מעתה גם במנוחה אפשר שמוותר לשאול בשלום המנוחה כיון שביד המנוחה לשמוע דברי חבירו ויקרבוהו, וכדתנן במס' תמיד שבמקדש ברכו את המנוחה השוכן בבית הזה ישים בלבך שתשמע לדברי חבריך ויקרבוך, וכל שבידו לאו כמחוסר מעשה ושייך ביה ברכת שלום, ובידו עדיף ממחוסר זמן לענין דיחוי בקדשים ולקצת פוסקים גם לענין דשלב"ל, ולא דמי לאבל דמחוסר זמן, והי' בזה שלום וברכה וכ"ט למר ולתורתו: כנפשו ונפש ד"ש וש"ת הק' אברהם.

יהודה יעלה: שו"ת או"ח סימן ט: במתניתין סוף פרק הרואה תנן והתקינו שיהא אדם שואל את שלום חבירו בשם שנאמר והנה בועז וכו', עת לעשות לד' וכו'. והוא מתקנת עזרא ובית דינו. והרמב"ם השמיט תקנה זו בחיבורו, וצ"ע מה ראה על ככה, ועוד בסנהדרין פרק נגמר הדין ובריש מסכת מגילה אמרינן אסור ליתן שלום לחבירו בלילה, והוא שנויה בלי שום חולק וש"ס פריך מינה, והשמיטו ג"כ הרמב"ם והפוסקים והדבר תמוה וצ"ע, ולא ראיתי מי הקדימני לעמוד באלו.

תשובה: ה' אתנו ליישב הדברים על מכוונם. וראשון תחילה נבואה שערי דעה דבפרק ה' מהלכות דעות זה לשון הרמב"ם: תלמיד חכם מקדים בשלום כל אדם כדי שיהי' רוחן נוחה הימנו ע"ש, ולכאורה קשה הרי זו מתני' היא במס' אבות פ"ד ר' מתיא בן חרש אומר הוי מקדים בשלום כל אדם וכו', ולכו"ע אתני' ולא לת"ח בלבד, ונ"ל כיון שאמרו ז"ל מאן דבעי למהוי חסידא יקיים מילי דאבות הרי לאו לכו"ע אתני' רק למאן דבעי למהוי חסידא, וכבר אמרו בפרקי אבות ולא עם הארץ חסיד ממילא רק על ת"ח קאמר שיקדים בשלום כל אדם, וא"ש דברי הרמב"ם.

אמנם כן, הא גופא קשה כיון דתקנה קדומה הוא זו על ידי עזרא ובית דינו, ותקנה כוללת לכל אדם, ר' מתיא בן חרש מאי אתיא לאשמעינן, וגם איך אמרה רק לת"ח ומילי דחסידות בלבד וכי לגרוע מתקנת עזרא ובי"ד אתי והא אין בי"ד יכול לבטל דברי בי"ד וכו' וצ"ע לכאורה:

ונ"ל כיון דטעם תקנת עזרא היה משום עת לעשות לה' וכו', ופירש רש"י שם משום כבודן של הבריות, היינו כבוד הנשאל, אם כן התקנה היתה דוקא לשאול בשלום ישראל חבירו בן ברית, וכלישנא דמתני' בפ' הרואה שיהיה אדם שואל שלום חבירו דייקא. וגם הראי' לזה להתיר הזכרת ד' מפני כבוד הבריות הוא מגדעון ובוועז ומלאך שהזכירו את ה', היינו נמי על בן ברית, אבל על נכרי לא תיקנו משום כבוד הנשאלים, לא הוי בהו עת לעשות לה' וממילא אפילו איסורא איכא דהפרו תורתך קרי לי' מתני' להוציא הזכרת שם שמים על בשר ודם כמ"ש רש"י שם.

וא"כ רבי מתיא בן חרש בא להוסיף על תקנת עזרא, ואמר הוי מקדים בשלום כל אדם דייקא, אפילו לנכרי בשוק, וטעמא ע"כ משום כבוד השואל וכמ"ש הרמב"ם כדי שיהיה רוחן נוחה הימנו, והיינו כבוד השואל, ולכן דוקא בת"ח מקרי' נמי עת לעשות לד' והוא כבוד הת"ח, משא"כ אחר אין רשאי להזכיר את ה' על נכרי מפני כבוד השואל כנ"ל.

ואף על גב דאיתא בסוף פרק הנוקין והעתיקו הרמב"ם בפ"י מעכו"ם ובשו"ע יו"ד סי' קמ"ח אין כופלין שלום לגוי אבל שואלים בשלומם מפני דרכי שלום ע"ש, הרי דהתירו לכל אדם ולא לת"ח בלבד, התם מפני דרכי שלום, היינו כבוד הכלל של כל ישראל, וגם בזה מצוה לא אמרו אלא התירא, אבל בת"ח מצוה וחסידות הוא לעשות כן משום כבוד וכמ"ש הרמב"ם וא"ש. וכל זה טעמא משום דשלום שמו של הקב"ה, לא התירו להזכיר שם שלום אלא מפני עשה דכבוד תורה, ר"ל אם השואל ת"ח, אפילו הנשאל נכרי או

מפני עשה דגדול כבוד הבריות, ר"ל הנשאלים בני ברית, ועיין פירוש רש"י במתניתין דברכות שם.

אמנם צריך להבין כיון שמותר ורצון ד' הוא משום בקש שלום וכו', א"כ מאי הפרו תורתך דקרינן ליה וכי בכל מקום דעשה דוחה ללא תעשה נקרא הפרו תורתך, הרי מצותו כן הוא, ועי' מהרי"ק שורש קל"ט בטעמא דדחי' עשה לל"ת אי גזה"כ הוא דנדחה או משום דבמקום עשה לא נאמרה ל"ת כלל. והנה ריש מס' תמורה ובמג"א סי' רט"ו מבואר דבלא ברכה מוציא שם שמים לבטלה לכו"ע איסור מדאורייתא, ונפקא לן מאת ה' אלקיך תירא, וא"כ מתני' דברכות אתי שפיר דעשה דכבוד הבריות דוחה רק לא תסור דרבנן וא"כ בשב ואל תעשה כדאייתא ברכות כ', לכן קרא ל' הפרו תורתך משום אסמכתא דקרא דדברי קבלה בקש שלום וכו', אבל מתניתין דפ' אבות ק' מאי קמ"ל לת"ח דתיפוק ליה עשה דכבוד תורה דוחה לל"ת. ונ"ל כיון דאפשר לשאול בלשון אחר בלא הזכרת ה' אפשר לקיים שניהם מקרי, ובכה"ג אין עשה דוחה לל"ת בעלמא, אבל עשה דכבוד תורה עדיף ודוחה אפילו בכה"ג.

ביאור סוגיא דעירובין יח: ורש"י שם

והנה בערובין דף יח: אהא דאמר ר' ירמיה בן אליעזר מיום שחרב בית המקדש דיו לעולם שישתמש בשתי אותיות שנאמר כל הנשמה תהלל וכו', פירש רש"י מיום שחרב ביהמ"ק ופסקו הכהנים מלברך בשם המפורש וכו' דיו לעולם וכו' בין לשבח לפניו ובין לברך איש את חבירו דכתיב כל הנשמה וכו', כלומר זה השם שכל הנשמה כולה ראוי להשתמש בו וכו', מכלל דשם בן ד' וכו' לכהנים בלבד דכתיב ולברך בשמו וכתיב ושמו את שמי המיוחד לי עכ"ל.

ואריכות לשון רש"י וכפל טעמים נ"ל כוונתו כלפי מ"ש כל הנשמה תהלל וכו', היינו לשבח לפניו ית' משמע, ועדיין לברך איש את חבירו מנ"ל שראוי להשתמש בו, לכן סיים דהרי שם בן ד' יחדו הכתוב לכהנים בלבד, שמי המיוחד לי, והתם לברך את ישראל קאמר, ממילא שמעינן דשתי אותיות ראוי להשתמש בו כל הנשמה מלבד הכהנים לברך את חבירו נמי, וקרא כל הנשמה תהלל וכו' לרבנותא נקטה אפילו לשבח לפניו העולם אינו כדאי להשתמש אלא בשתיים אותיות לבד ומשחרב בהמ"ק אפי' לכהנים נמי לא כנ"ל.

והקדים רש"י להביא פסוק המאוחר תחילה דכתיב (דברים י) ולברך בשמו, וכתיב (במדבר ו) ושמו את שמי המיוחד לי, נ"ל כוונתו משום ולברך בשמו היינו דומיא דלשרת, ר"ל לשבח ולהלל לפניו, בשמו המיוחד לכהנים בלבד ניתן, ואח"כ מייתי דגם לברך את חבירו מושמו את שמי וכו' על בני ישראל. אלא דעדיין י"ל לכהנים מצוה ולישראל רשות לברך חבירו אפילו בשם בן ד', לכן כתי' קרא דדברי קבלה כל הנשמה וכו', דאמרה דוד הע"ה גם בזמן המקדש אסור לישראל כנ"ל.

[ובספר פרי מגדים על או"ח בט"ז אות ל"ה בסי' קכ"ח כתב וז"ל: והנה בקרא (דברים י) לשרתו ולברך בשמו אפשר דנשיאת כפים דמקדש אתקש דבשמו אפשר שמו המיוחד כמו ושמו שמי המיוחד וכו' עכ"ל, נעלם ממנו דברש"י ערובין יח הנ"ל שכתב כן בהדיא כנ"ל, וצ"ע.]

נקטינן מיהת מההוא דערובין, דלכל אדם רשות להשתמש בשם שתי אותיות לברך את חבירו, ועל כרחך ליכא איסור דאורייתא להוציא אזכרת שם שמים על בשר ודם אלא שם בן ד', דאפילו לשבח לפניו ית' אין העולם כדאי בו כנ"ל, ולכהנים אפילו לברך לישראל בו מצותן בכך הוא, אבל שאר השמות אפילו בן שתי אותיות הנ"ל שאינו נמחק מותר לברך בו לחבירו, וא"כ הדרא קושיא לדוכתא מאי הפרו תורתך איכא בדבר,

תקנת עזרא היתה לשאול בשם העצם

וצריך לומר תקנת עזרא ובית דינו היה לשאול שלום חבירו בשם ר"ל בשם העצם בן ד' אותיות, וכדמייתי קראי דגדעון ובוועז ומלאך, דזה אסור להזכירו מיהת על בשר ודם, ואפשר דגם בכנוי, ר"ל בקריאתו, נמי אסור, ושפיר קרי ליה הפרו תורתך, והיינו כנ"ל כיון דהיה אפשר לשאול בשאר שמות שאינם נמחקים שאין אסור בדבר כלל כמ"ש כל הנשמה וכו', ומ"מ התירו משום עת לעשות לד' וכו'.

אמנם הא גופא קשיא כיון דאפשר לשאול בשם אחר בהיתר גמור מאי חזי עזרא ובית דינו עת לעשות לה' שתיקנו לשאול בשם העצם ב"ה, נהי דמכללא דר"ל דקאמר כל מקום שאתה מוצא עשה ול"ת אפשר לקיים שניהם אין עשה דוחה לל"ת לא קשי' משום די"ל אין למידין מן הכללות וכו', ועוד אינו ל"ת ממש אלא אזהרת עשה הוא את ה' אלקיך תירא כדמסיק ריש תמורה דמה"ט לא לקי, אבל מ"מ קשי' למה הפרו תורתך להזכיר שם העצם וצ"ע.

בשלמא על גדעון ובוועז ומלאך לא קשי' הא שהזכירו שם העצם על בשר ודם, די"ל לפי שהיו ת"ח ושם שמים שגור בפיהם והא גופא הוא מכבוד התורה כמ"ש הרמב"ם הנ"ל שיהא רוח הבריות נוחה מהן, ועשה דכבוד תורה עדיף לדחות ל"ת אפילו באפשר לקיים שניהם.

(ובזה ניחא לתרץ תמיהת הגאון בטורי אבן מס' מגילה דף כ"ח אהיה דשבועות לב: דאבותניהו לכולהו משום עשה דכבוד תורה עדיף, והקשה הנ"ל כיון דקיי"ל ת"ח שמחל על כבודו כבודו מחול א"כ אפשר לקיים שניהם שימחול הת"ח על כבודו וכה"ג אין עשה דוחה לל"ת כדאיתא בכתובות (מ) אלו אמרה לא בעינא וכו' ע"ש, ולפמ"ש לא קשיא מידי, עשה כבוד תורה דחמיר טפי מתלמוד תורה דיחיד, ודינו כתלמוד תורה דרבים כדמסיק הש"ס ריש מגילה עדיף מהאי טעמא לדחות עשה אחרת או ל"ת אפילו באפשר לקיים שניהם).

ועכ"פ אסור זה הזכרת ה' על בשר ודם דמאת ה' אלקיך תירא נפקא לן רק שלא להוציא שם שמים לבטלה ממש בחנם על לא דבר, אבל בברכה שאינה צריכה דעת תוס' ורא"ש הוא שאינו אסור מדאורייתא רק מדרבנן, והרי בעירובין יח הנ"ל השוה רש"י, וכן משמע בגמ' שם, בין לשבח לפני ה' ית' ובין לברך איש את חבירו, א"כ כל שאינו מזכיר את השם בלבד לבטלה ממש אלא לברך לחבירו ולשאול בשלומו נמי רק אסור דרבנן הוא, פשיטא דמשום כבוד תורה הותר להם לשואלים הנ"ל להזכיר לשם העצם נמי על בשר ודם, אבל על עזרא ובית דינו שתקנו כן לכל אדם קשה מאי עת לעשות לד' כיון דאפשר הוא לשאול באחד משאר שמות הקדש שאינם שם העצם המיוחד לכהנים בהיתר גמור כנ"ל, וצ"ע.

טעם התקנה משום תרעומת המינים ועכשיו בטלה

ונ"ל דקשה עוד מאי שנא דלא תני לתקנה זו דעזרא בס"פ מרובה בהדי אינך תקנות, אלא סמכיה התנא להתם בסוף פרק הרואה דתנא עוד תקנתא שהתקינו לומר מן העולם ועד העולם מפני המינים, וע"כ צריך לומר דהיינו טעמא דתקנה זו נמי, דומיא דאיך תקנתא מפני המינים, ר"ל אותן הכופרים בתחית המתים לכן התקינו להזכיר שם שמים, אפילו שם העצם, על בשר ודם כדי לאמת ולחזק עי"ז אמונת תחית המתים, כמ"ש בפ' בראשית וייצר ה' אלקים את האדם, הזכיר שם מלא, לפי שכתוב וייצר בשני יודי"ן א' יצירה לתחית המתים, והיינו עת לעשות לה', לכן הפרו תורתך, ואפשר גם בגדעון ובוועז וכו' מהאי טעמא עשו כן.

ולכן עכשיו שבטלו תרעומת המינים הכופרים בתחית המתים, אוקמיה אדיניה דאסור לשאול בשם, לכן השמיטו הרמב"ם שפיר כנ"ל, וממילא מובן דהא קא משמע לן ר' מתיא בן חרש במסכת אבות גם אחר שבטל תקנת עזרא ואסור לשאול ולהזכיר שם העצם על

בשר ודם, מ"מ היו מקדים בשלום כל אדם בשאר כל לשון, או אפי' בשאר שמות הקדש כנ"ל.

ולכאורה מוכח ממתני' דברכות הנ"ל כדעת הרמב"ם דאפילו ברכה שאינה צריכה אסור מדאורייתא מדקרי להו הפרו תורתך להזכיר שם שמים לברך בו את חבירו עכ"פ בשם העצם כנ"ל, וקשי' על תוס' והרא"ש, וצ"ל דס"ל לחלק דוקא להזכיר על בשר ודם הו"ל איסור דאורייתא אבל ברכה שאינה צריכה לשבח להקב"ה עדיף ומותר מן התורה, וע"כ פליגי על פירש"י דערובין י"ח הנ"ל שהשוה ברכה לאדם עם ברכה לגבוה, וס"ל קרא כדכתיב כל הנשמה תהלל וכו' דוקא לשבח לפניו ית' ולא לברך את חבירו, אמנם לפמ"ש בהיתר שאר שמות שאינם נמחקים לכו"ע שוים ברכה לאדם בהם עם ברכה לגבוה כמשמעות לשון הגמ' [אין??] העולם כדאי להשתמש וכפירש"י, רק בשם העצם פליגי תוספות ורמב"ם בברכה לגבוה אבל ברכה לאדם לכו"ע אסור מדאורייתא.

ולפי"ז צ"ל הא דרב אליעזר בערובין משחרב ביהמ"ק דיו לעולם להשתמש בשתי אותיות, ר"ל אפילו לשבח לפני ה' קמ"ל וכדמייתי קרא כל הנשמה תהלל וכו', דאילו לברך את חבירו בשם העצם גם קודם חורבן ביהמ"ק היה אסור מדאורייתא נמי לכו"ע גם לשיטת תוס' הנ"ל מדקרי ליה הפרו תורתך, והיינו מדדיחודו הכתוב לכהנים ושמו את שמי המיוחד וכו', אבל לישראל הוא בכלל אזהרת עשה את ה' אלקיך תירא, אלא דצע"ק לפי"ז מ"ש דנקט ריש תמורה מהאי קרא מקלל את חבירו בשם ותיפוק ליה אפילו מברך לחבירו בשם נמי, וצ"ל מברך דוקא בשם העצם אסור מדאורייתא אבל מקלל בשם אפי' בכינוים נמי אסור. מיהת נקטינן דתקנת עזרא ובית דינו היה בשם העצם, ומטעם הנ"ל מפני המינים, ושפיר חזי הרמב"ם שהשמיטו כנ"ל.

במחלוקת הראשונים אם שם "שלום" נמחק

עוד נ"ל דתוס' בסוטה (י) כתבו דשם שלום אין נמחק, א"כ לדעתם ודאי שם שלום נמי בכלל אזהרה את ה' אלקיך תירא שלא להוציא שם שמים לבטלה הוא, אמנם בתשובות הרא"ש כלל ג' סימן ט"ו כתב בהדיא וז"ל: ולא מצינו מי שאוסר למחוק שלום ובכל אגרת וכו' ע"ש, וברמ"א יו"ד סוף סי' רע"ו ובש"ך ובנקודת הכסף שם מפלוגתת תוס' סוטה ותשובת הרא"ש בזה. ולדידיה כיון דנמחק נ"ל שאינו בכלל אזהרת הכתוב הנ"ל, ומכ"ש דהרבה מבני אדם נקראים בשם שלום ופשיטא דשרי לשאול בשם שלום משום כבוד תורה או כבוד הבריות הנשאלים, אף על גב דאפשר בלשון אחר, א"כ צ"ל לדידיה נמי כיון דקרא כתיב ה' שלום, ה"ל קדוש כמו אותיות כ"ם הנטפלים לשם מאחריו (או מלפניו) דמ"מ מדרבנן אסור למחקם, עיין ט"ז יו"ד סימן רע"ו סק"ז, אבל כיון שהוא שם ותיבה בפני עצמו, משא"כ אותיות הנטפלים אחריו שהם תיבה א' עם השם, לכן לא גזרו בזה איסור מחיקה, ומכל מקום קדוש הוא כמו אותיות הנטפלים לפני ה', עיין ש"ך סימן רע"ו ס"ג, וראוי היה שלא להזכירו על בשר ודם.

ועיין ש"ך יו"ד סימן קמ"ח סק"ז, וט"ז סק"ו בשם סמ"ק ובשם ארחות חיים, דשלום ושלמא דוקא שמו של הקב"ה אסור להזכיר על עכו"ם, וש"ך רמז על פירש"י וכוונתו בגיטין דף ס"א דפירש"י במתני' וז"ל: להוציא שם שמים, וגם הרמב"ם העתיקו בפ"י מעכו"ם, אם כן ממילא משמע דבישראל משרא שרי ומצוה נמי איכא כיון דאפילו בעכו"ם שרי שלא ביום אידו, ואפי' ביום אידו נמי במצאו בחוץ, אמנם כל זה הוא מפני דרכי שלום אחר תקנת עזרא ובית דינו שסמכו אקראי דבועז וגדעון וכו' ששאלו גם בשם העצם, התקינו הם שיהיה חייב לשאול עכ"פ בשם שלום ע"ש הכתוב בקש שלום ורדפהו, וזה כבודו של הקב"ה ורצונו ית' לקיום העולם כנ"ל.

ואם כן נראה לי תקנת עזרא ובית דינו היה רק אם ישאל לשלום חבירו צריך לשאלו בשם שלום שמו של הקב"ה, אבל מי שירצה למנוע ושלא לשאול כלל לשלום חבירו, רשאי כדי שלא יצטרך להזכיר שם שמים על בשר ודם, ובא ר' מתיא בן חרש והוסיף תקנה,

הוי מקדים בשלום כל אדם, לכתחילה לעשות כן למצוה, וכיון שהעתיק הרמב"ם האי דר' מתיא בן חרש בהלכות דעות תו לא צריך להעתיק כלל תקנת עזרא דיש בכלל [מאתים מנה], וגם י"ל דהרמב"ם לטעמיה בפ"ג מהל' ק"ש פסק כתוספות סוטה הנ"ל דשלום אין נמחק, א"כ י"ל עזרא תיקן לשאול בשם שלום להוראת שעה משום גדול השלום כמו בסוטה שנמחק השם מהאי טעמא, לכן השמיטו הרמב"ם.

ועיין פרי חדש או"ח סי' פ"ה ביאר בארוכה טעם השמטת הרמב"ם איסור הזכרת שם שלום בבית הכסא, והעלה דמפרש לברייתא דבית הפנימי אין שם שאילת שלום, היינו דוקא בשמות המיוחדים דתנן בפרק בתרא דברכות ועוד התקינו שיהא אדם שואל בשלום חבירו בשם וכו', אבל שם שלום נמחק אינו שמו של הקב"ה ממש מדמזולזלין כולי האי להתיר ליתן שלום לנכרי, והוכיח הרמב"ם דנדחה האי מימרא דפ"ק דשבת אסור ליתן שלום בבית הכסא, ומשמע בפרי חדש שם דגם האי מימרא דריש מגילה ופ' נגמר הדין אסור ליתן שלום לחבירו בלילה וכו', ופירש"י משום דשלום שאילת שלום, הוא נדחה מהלכה מהני טעמי עש"ה. וממילא אתי שפיר השמטת הרמב"ם גם להא, אף על גב שלא הרגיש בזה הפ"ח עש"ה.

ולענ"ד אשכחן עוד טעמא ברייתא דבר קפרא ביבמות דף כט, לעולם ידבק אדם וכו' בהבאת שלום וכו' שנאמר בקש שלום ורדפהו וכתוב רודף צדקה וחסד וכו', ופירש"י תשלום שכר גדול להבאת שלום וכו', משמע דעצה טובה קמ"ל ולא תקנה וחוב הוא לשאול בשם דוקא, ועמ"ש בחי' סיום מס' נדרים בח"א בזה ע"פ סוגיא דברכות דף י"ד אסור ליתן שלום לחבירו קודם שיתפלל וכאלו עשאו במה, ובמחבר או"ח סי' פ"ט בשם הרבנו יונה דוקא שלום שהוא שמו של הקב"ה אסור קודם תפלה וכו',

במשנה דתמיד איש הר הבית א"ל שלום עליך

ועי' בפרי חדש סי' פ"ט שם הקשה ממשנה מס' תמיד איש הר הבית א"ל שלום עליך וכו', ותי' התם לא הוי משכים לפתחו, א"נ כיון שלא הגיע זמן התפלה מותר עש"ה, ויפה כיון שכן כתב הראב"ד בפירושו שם בשם רבותינו שהקשו כן, ותירוץ שני התירוץ (אבל פי' כדבריו שם משכים לפתחו וז"ל שעומד בפתח הבית וכל אדם שעובר לפני ביתו נותן לו שלום אז אסור אבל אם יפגע אדם את חבירו ברשות הרי יש לו ליתן וכו' ע"ש ולשון המחבר סי' פ"ט אסור להקדים לפתח חבירו וליתן לו שלום וכו') ועמ"ש בחי' כתובות כד: מ"ש בזה.

ושם בפירוש הראב"ד על תמיד הקשה עוד וז"ל: וגם הא דאמרינן שאסור ליתן שלום לחבירו חיישינן שמא שד הוא בפ"ק דמגילה, שמא בעזרה לא היה לשום שד רשות לכנס, ולי נראה שמרחוק אסור ליתן שלום אבל כשמכיר שפיר דמי וכו' עכ"ל, והוא פליאה דודאי בעזרה אין לחוש, ואפילו בבית חול נמי במקום שבני אדם מצויים אפילו אין מכירו ומרחוק מותר ואפילו ברחוב העיר נמי כמ"ש תוס' ריש מגילה שם בהדיא, ובפסקי תוס' שם במגילה פ"ק סי' ד' העתיקו אין נותנים שלום לחבירו בלילה בשדה וכו' ע"ש, ונ"ל כיון דהאידנא כבר החרימו אמוראי בתראי שלא יראו המזיקין בין הבריות אין לחוש שמא שד הוא ומותר ליתן שלום, לכן השמיטוהו הפוסקים כנ"ל:

[הגהות ר' יוסף שאול נתנון מתוך דבריו בהסכמתו לספר]:... ואני תמה דמצינו במקרא מלא בשמואל א' ג פסוק י' ויאמר שמואל דבר כי שומע עבדיך, וכתב רש"י ולא הזכיר שם שמים אמר שמואל קול אחר הוא, וכן כתב הרד"ק כי יש דרש שחש שמואל קול שד הוא, הרי אף שהיה בעזרה חשש לזה וצ"ע. אחר שלחתי זאת להרב הזה ג'ני' על מה שהקשיתי על הראב"ד דנתייבתי דלא קשיא, דהנה כלטעמו שלהראב"ד הוא שהקדושה של ביהמ"ק לא היה יכול להיות שם מויקין, והנה זה בשעת קדושת עולמים ששם היתה קדושה יתירה וזרחה ושפעה הקדושה, אבל בענין דשמואל קדושה לשעתה אולי לא היה קדוש כ"כ, וגדולה מזו מצינו לענין אמה כליא עורב שכתבו התוס' בכמה מקומות שהיה צריכין כליא עורב אף בקדושת עולמים במקדש שני וע' תוס' מנחות ק"ז ע"א ד"ה כליא עורב ודו"ק.

שוב אחרי כותבי רבות בשנים מצאתי להגאון בשו"ת בית אפרים חלק אבן העזר סי' פ"ו תוך התשובה הרגיש בתמיהתינו וז"ל: וצ"ע על הפוסקים שלא הזכירו הך דהתקינו שיהא שואל בשלום חבירו בשם וכו' עכ"ל, והנאני. והנ"ל בישובו כתבתי ונכון הוא:

כ"ד הק' יהודא אסאד

בית אפרים: שו"ת אבן העזר ח"ב סימן פו: ...והך חילוקא דכתיבנא נראה שהוא מבואר בתוס' דשבת י: דאמרינן התם שם גופיה לא איקרי הכי דמתרגמינן אלקא מהימנא והכא שם גופיה איקרי שלום, ופירשו התוס' דהתם קראו שלום על שם שהוא עושה שלום כו', מבואר שם החילוק בין שם שלום להנאמן, דשלום השם גופיה איקרי הכי אף על פי שהוא נקרא כן על שם שהוא עושה שלום מ"מ סוף סוף קבוע הוא להיות לשם, הו"ל כשם העצם, משא"כ הנאמן שאינו רק מצד הפעולה נקרא כן אבל לא להיות לשם קבוע,

וכ"כ הרמב"ם פ"ג מהלכות ק"ש דנאמן רחום וכיוצא יכול להזכירו בבית הכסא, והראב"ד חולק שלא מצינו רחום אלא שמו של הקב"ה, והכסף משנה שם כתב בשם ר"י דמצינו על איש חנון ורחום וצדיק, וכן הוא בפ"י תלמידי ר"י על הרי"ף ברכות ע"ש. ונראה ג"כ דבהא פליגי דהראב"ד סבר כיון דלא אשכחן רחום רק על שמו של הקב"ה אם כן שם רחום הוא קבוע לשם דאם ע"ש הפעולה גם באנשים יש מקום לקרות בשם זה והלכך אף על פי שנקרא כן ע"ש שהוא מרחם על הארץ ועל הבריות מ"מ מחמת פעולה זו קבעו השם הזה וא"כ דמי לשם שלום, ור"י כתב דבאמת מצינו כן וכן גם בבני אדם וא"כ באמת אינו שם קבוע כלל,

ומה שהקשה בכס"מ ולח"מ שם דלמה השמיט הרמב"ם איסור שאילת שלום במרחץ, נלענ"ד על פי מאי דאמרינן בסוף ברכות שהתקינו שיהא אדם שואל בשלום חבירו בשם כו', אם כן כיון דשאלת שלום הנזכר בכרייתא הוא בשם ממילא נכלל במ"ש שם דכינאי שאין נמחקין אסור להזכיר. אך בפירוש המשנה שם כתב שהתקינו שיהא שואל בשלום חבירו בשם מפני שמלת שלום הוא שמו של הקב"ה, משמע דמפרש דמה שנותן לו שלום הוא גופיה השאלה בשם.

וצ"ע על הפוסקים שלא הזכירו הך דהתקינו שיהא שואל בשלום חבירו בשם, ועיין ביו"ד סימן רפ"ה בנה"כ הביא דברי התוס' דסוטה דף י' דמבואר שם דס"ל דשלום משמות שאין נמחקין ולא דמי לרחום וחנון דלא אשכחן שקרא הקב"ה שמו חנון כו', והיינו דקא דחי אלא מעין שמו כמו חנון ע"ש שהוא חנון ומרחם על בריותיו ע"ש, מבואר כמ"ש לחלק ענין זה.

ובאמת שצ"ע על ר"י שכתב דאשכחן רחום וחנון באדם דהא בשבועות (לו) אמרינן כיון דליכא מידי אחרינא דאיקרי רחום וחנון כמי שהוא רחום וחנון קאמר כו', ואפשר לומר דכיון עכ"פ אין דבר ששם העצם הוא רחום וחנון רק ע"ש הפעולה לבד והלכך אף ששם זה נופל גם באדם מ"מ א"ל ששבועתו היתה באדם שהוא רחום או חנון שאין לנו לתלות שבועתו באדם שאין מדת הרחמנו' רק דרך השאלה ועראי לפי השעה ובודאי שכוונתו על השם שהרחמנות הוא עצמותו הוא ומדותיו אחד, וכמ"ש הט"ז בא"ח סימן קי"ח בשם הר"ר מנחם שלכך אומרים המלך המשפט דלשון זה משמע שהוא עצמו הוא המשפט כמו שאנו אומרים הוא החכמה הוא המדע ע"ש.

(ור"ל הוא הקב"ה בעצמו החכמה לכן אנו אומרים הוא המדע והכוונה שהוא הקדוש ברוך הוא בעצמו המדע לפי שהוא עצם המעלות והמדות וכה"ג המלך המשפט היינו שהוא בעצמו המשפט ובדבר זה שגם בס' אפיקי יהודה דף ק' ע"ב שכתב ע"ז כי טעות נפל בלשון זה כי לא להשוות אצלו ית' הורדפו שבלשון חכמה באנו כו' וצ"ל הוא היודע הוא המדע כו' והנה אחרי שהוא מרבה בחקירות ומקשה עצמו לדעת ענינים על בוריי נכשל בדבר שפשוט לבר בי רב שאינו יודע בחקירות ולא יכול להתאפק מלמחוק ולהגיה על

לא דבר לפי שהבין שבא לומר שחכמה ומדע אצלו ית' אחד הוא. אך פשוט הוא לכל המעיין שהדברים ככתבן ומתפרשין כמ"ש),

וגם כאן כשתולה השבועה במי שהוא רחום הכוונה על הקדוש ברוך הוא שעצמותו ית' הוא רחום וחנן משא"כ בשמים וארץ כיון דאיכא שמים וארץ בשמים וארץ קאמר. אבל מ"מ לענין דברי הראב"ד דס"ל דלא מצינו רחום כ"א על הבורא ור"ל דמחמת זה הוא שמו של הקב"ה כך ע"ז שפיר קאמר רבינו יונה דאשכחן רחום וצדיק כו':

שוב מצאתי בפרי חדש או"ח סימן פ"ה הביא הך דסוף ברכות וגם הקשה שם על ר"י מהך דשבועות והכריע דזה כדעת הראב"ד ע"ש, ולענ"ד אין מזה הכרע דשפיר אפשר לומר כמ"ש בפירוש דברי הש"ס, ולפי שהדברים מתפשטין חוץ לענינינו קצרותי.

ומצאתי בדברי אח"ז (?אדוני חמי זקני) בספר בכור שור בסנהדרין דף ס"ה שפלפל ג"כ בדברי הט"ז והב"ח בענין מי ששמו שלום, והביא שם דברי הש"ס בסוטה דף י' גבי שמשון ודברי הש"ס דשבועות ע"ש...

ביאור רס"ג: לגר"פ פערלא: עשה א בתו"ד: (עמוד 94) ...ועם זה ניחא לי מאי דאמרינן בריש פ"ק דמגילה ובסנהדרין (מד.) א"ר יוחנן אסור לו לאדם שיתן שלום לחבירו בלילה חיישינן שמא שד הוא, ופירש"י שם וז"ל שמא שד הוא ואין מוציאין שם שמים על המזיק ושלום שם שמים הוא וכו' עכ"ל עיין שם, ומשמע ודאי דהיינו משום מוציא שם שמים לבטלה דאם לא כן איזה טעם לאסור לקרא שם שמים על המזיק. ואם כן הדבר תמוה לכאורה דהרי אין איסור מוציא שם שמים לבטלה אלא בשמות שאינם נמחקין, ושלום אינו משמות שאינם נמחקין.

הן אמת דמדברי התוס' בסוטה (י.) מתבאר דס"ל דשלום אינו נמחק והא דלא חשיב ליה בין שמות שאינם נמחקין היינו משום דתני ושייר עיין שם, אבל כבר הביא הש"ך (יו"ד ס"ס רע"ו) מתשובות הרא"ש (כלל ג טו) שכתב דלית מאן דחש לה עיין שם ובנקוה"כ שם, וכן הביא הר"ב ברכ"י שם ובאו"ח (פ"ה) בשם הריטב"א בחידושו לרב"ת כת"י שהביא בשם התוס' דשלום מן השמות הנמחקין הוא, אלא שמחידושו שבת המיוחסים להר"ן (י:) מבואר דס"ל דשלום אינו נמחק, וכן נראה מדברי רבינו יחיאל שהביא הר"ן שם עיין שם והביאו ג"כ בברכ"י שם עיין שם, ועל כל פנים לרוב הפוסקים דס"ל דשלום נמחק, ואם כן לית ביה איסורא דמוציא שם שמים לבטלה מאי חששא איכא בנתינת שלום בלילה.

ועל פי זה היה נראה לכאורה לתרץ מה שהוקשה לי על הרמב"ם ז"ל ושאר הפוסקים שהשמיטו הך מימרא דר"י דאסור ליתן שלום לחבירו בלילה, ולא הביאנה להלכה אף שאין מי שחולק עליו, וזה תימא, ולא מצאתי כעת מי שיתעורר בזה, אבל לפמש"כ אפשר לומר עפמש"כ הר"ב פרי חדש (באו"ח סי' פ"ה) לתרץ מה שהשמיט הרמב"ם (בפ"ג מהלכות ק"ש) מאי דאמרינן בפ"ק דשבת (י:) דאסור ליתן שלום בבית הכסא ובבית המרחץ משום דשם גופיה איקרי שלום, וכבר הקשו כן בכס"מ ובלח"מ שם, ועל זה תירץ הפר"ח עפ"מ דאמרינן בפ"ק דסוטה אר"י שמשון על שמו של הקב"ה נקרא ופריך אלא מעתה לא ימחה ומשני אלא מעין שמו של הקב"ה עיין שם, הרי דכל דשם גופיה איקרי הכי אינו נמחק, אם כן למאי דס"ל לעולא דשם גופיה איקרי שלום ע"כ אינו נמחק, וכיון דחזינן במסכת סופרים ובפרק שבועת העדות דלא חשיב ליה בין שמות שאינם נמחקין מוכח דלא קי"ל כעולא בהכי, ולא ס"ל כמש"כ התוס' בסוטה שם דתני ושייר, וס"ל כסברת המקשה בשבת שם דהו"ל כהימנותא דשרי, דהקב"ה לא איקרי הכי ולהכי נמחק ושרי להזכירו בכה"כ ובהמ"ד עיין שם שהאריך. ובדרך זה הלך גם מהר"י עייאש בלחם יהודא שם עיין שם.

ומעתה אפשר לומר דר"י ס"ל ג"כ כעולא בהא דשם גופי' מיקרי שלום ואינו נמחק. וכיון שאינו נמחק שייך ביה איסור מוציא שם שמים לבטלה, והילכך אסור ליתן שלום לחבירו

בלילה דחיישינן דילמא שד הוא והו"ל מוציא שם שמים לבטלה, אבל הרמב"ם לטעמיה אזיל דפסק דלא כעולא וס"ל דשם גופיה לא איקרי שלום ונמחק, ואם כן לא שייך ביה חששא דמוציא שם שמים לבטלה, ואם כן מותר ליתן שלום בלילה, ולכן השמיט מימרא דר"י מהלכה:

איברא דמלבד דעדיין אין זה מספיק לתרץ שאר הפוסקים שהשמיטוה. גם לדברי הרמב"ם אין זה מספיק דעיקר דברי הפר"ח לענ"ד אינם מספיקים ואינם מוכרחים כלל. והיותר מחזור ונכון לומר דס"ל להרמב"ם כדעת התוס' דשלום אינו נמחק, וטעמי' דעולא היינו משום הא גופא דשם גופיה איקרי שלום ואינו נמחק. וזהו כוונת הרמב"ם במש"כ שם (בפ"ג מהלכות ק"ש הלכה ה') וז"ל: וכן הכינויים כגון רחום ונאמן וכיו"ב מותר לאמרן בביה"כ, אבל השמות המיוחדין והן השמות שאינן נמחקין אסור להזכירן בביה"כ ובבית המרחץ ישן עכ"ל, דמש"כ דהכינויים כגון רחום ונאמן וכיו"ב מותר היינו מדאמרין בגמרא דהימנותא שרי וס"ל דהוא הדין לכל הכינויים כיו"ב הנמחקין כמש"כ במגדל עוז שם עיין שם, ומש"כ דשמות שאינן נמחקין אסור היינו ההיא דעולא דאסור ליתן שלום בבה"מ. וה"ה לכל כיו"ב מכינויים שאינם נמחקין, ולא השמיט הרמב"ם כלום אדרבה ביאר דבריו ביותר. ולק"מ. ולפי זה מה שלא הביא ההיא דאסור ליתן שלום בלילה צ"ע כעת ואין כאן מקום להאריך בזה.

על כל פנים הא ודאי קשה להסוברין דשלום נמחק איזה חששא איכא בנתינת שלום בלילה. ואפילו אם ודאי שד הוא מאי איסורא איכא. כיון דנמחק ולית ביה איסורא משום מוציא שם שמים לבטלה, אבל הוא הדבר אשר דברנו דכל שמוציא שם שמים דרך שיחה בטלה ודברי הבאי הרי זה עובר בלא תשא, וכמבואר להדיא בדברי הרמב"ן ז"ל שהבאתי, ומתבאר ג"כ מכל גדולי הראשונים ז"ל וכמו שביארנו, וממילא אפילו באחד מכל הכינויים עובר כמו לענין שבועה, והילכך כאן שמזכיר את השם דרך נתינת שלום לשד דלאו בר נתינת שלום הוא, הו"ל כמזכיר שם שמים לצורך שיחה בטלה ודברי הבאי והרי זה בכלל אזכרת לאו דלא תשא, אפילו באחד מכל הכינויים הנמחקין, ושפיר קאמר רבי יוחנן דאסור, וזה ראייה למש"כ:

מיהו יש מקום לדחות לפמש"כ הרמ"ה ז"ל בסנהדרין שם וז"ל: חיישינן שמא שד הוא ונמצא כמשתחוה לשעירים, ויש אומרים לפי ששלום שמו של הקב"ה הוא ואין מוציאין שם שמים על החול עכ"ל עיין שם, ונמצא דלפי פירוש ראשון לאו משום מוציא שם שמים לבטלה אתינן עלה, ואם כן הסוברים דשלום הוא מהכינויים הנמחקין מצו סברי כפירוש הרמ"ה ואם כן לא קשה מידי.

וביאור דברי הרמ"ה בזה הוא על פי מש"כ רבינו ירוחם (ח"ג נתיב ג') במה שאמרו בפ"ב דברכות כל הנותן שלום לחבירו קודם שיתפלל כו', וכתב על זה: פירוש שלום כמו כריעה אבל שלום בפה מותר וכו' וכ"כ גאון בתשובה עכ"ל, וכ"כ בארחות חיים בשם תשובה דקמאי והובא בב"י (או"ח סי' פ"ט) עיין שם. וזהו כוונת הרמ"ה שכתב דנמצא כמשתחוה לשעירים, שנתנת שלום היינו בכריעה. ואין להאריך בזה. ועל כל פנים לפי זה אין מכאן הכרע.

ועיין בשיטה מקובצת לסנהדרין שנדפס סוף ספר חמרא וחיי להרב כנה"ג שהביא בשם המאירי שכתב וז"ל: אסור לאדם שיתן שלום לחבירו בלילה חיישינן שמא שד הוא, עובדי האלילים וזובחי השעירים והשדים וכיוצא באלו מאותן האמונות הקדומות ראוי לנו שלא להתחבר עמהם כל כך בדברי חיבה ואהבים, וכל שאנו צריכין ליתן להם שלום אין ראוי להזכיר להם אחד משמותיו של הקב"ה, והיאך נזכירוהו יתברך למי שכופר מציאותו או מכחיש יכלתו ומסלק השגחתו עכ"ל עיין שם. מבואר דס"ל דשדים לאו דוקא, אלא כן מכנה הכופרים ועובדי אלילים שזובחים לשעירים ולשדים, ואם כן לדבריו לא שייך טעמא דהרמ"ה כלל ועכצ"ל כפירש"י:

והנה בההיא דתנן ריש פרק בתרא דברכות (נד) התקינו שיהא אדם שואל את שלום חבריו בשם וכו', פירש"י ז"ל בשמו של הקב"ה ולא אמרין מזלזל הוא בכבודו של מקום בשביל כבוד אדם להוציא שם שמים עליו ולמדו מבוועז וכו' עכ"ל, עיין שם, מבואר דס"ל דהתקנה לא היתה אלא להתיר ולא לחובה.

וכן פירש"י סוף מכות (כג: בד"ה ושאלת שלום) וז"ל: ושאלת שלום בשם דמותר לאדם לשאול בשלום חבריו בשם כגון ישים ה' עליך שלום ואין בו משום מוציא שם שמים לבטלה מ"ר, לישנא אחרינא, שאילת שלום בשם דחייב אדם לשאול בשלום חבריו בשם ואנו נמי כי שיילינן אהדדי מדכרינן שם דשלום שמו של הקב"ה וכו' עכ"ל, עיין שם. ולשון ראשון היינו כמו שפירש בברכות שם וכן פירש הרע"ב. וללשון שני התקינו היינו שהתקינו לחובה שיהא חייב לשאול שלום חבריו בשם, וכן פירש בערוך (ערך עת) עיין שם. והנה ללשון ראשון פירש"י בשם שם המיוחד כמו ישים ה' עליך שלום ובלשון שני כתב דסגי בשלום לחוד, וכן כתב הערוך שם, והדבר פשוט דהיינו משים דהא בהא תליא.

והנה שני הפירושים באו לתרץ מאי דקשה אמאי האידנא אין שואלים שלום בשם כדאתקינו עזרא וסייעתו. ולזה פירש"י בפירוש הראשון דלא התקינו כן לחובה אלא להתיר באו שאם ירצה לשאול בשם רשאי ואינו עובר על איסור מוציא שם שמים לבטלה, וכיון דאינו אלא רשות אין בזה שום קושיא מאי דהאידנא לא נהוג לשאול לשלום בשם, ואין הכי נמי דאי בעו לשאול בשם רשאיין אף עכשיו, אבל לפירוש השני שהוא גם פירוש הערוך ס"ל דלעולם תקנתא הוה לקבוע חובה לשאול דוקא בשם, ואנן האידנא נמי מדכרינן שם משום דשלום גופיה שם הוא דשמו של הקב"ה שלום:

ואמנם ראיתי להרמב"ם (בפיה"מ פרק הרואה) שכתב וז"ל: וכשאמר בכלל התקנות שתקנו שיהא אדם שואל בשלום חבריו בשם האל מפני שמלת שלום הוא שם משמות הקב"ה והביאו ראיה שהדבר ההוא מותר מענין בועז שאמר ה' עמכם והשיבוהו יברכה ה' עכ"ל עיין שם. מתבאר מדבריו ז"ל דמפרש בשם דקתני מתני' היינו שלום דהוא גופיה שם משמותיו של הקב"ה, וכפירוש הערוך ופירוש האחרון של רש"י. ומכל מקום מפרש דלא באה התקנה להטיל חובה אלא להתיר לשאול שלום בשם, והראיה שהביאו מבוועז לא לחיוב אלא להיתר הוא שהביאוהו ובזה נקט כפירוש הראשון של רש"י.

וארכבה אתרי רכשי, דהדברים נראין לכאורה כסותרין זה את זה, דאם מפרש 'בשם' דקתני מתני' היינו שם שלום, ע"כ צריך לפרש דהתקנה היתה לחיובא שנהיה חייבין לשאול שלום בשם, דלהתיר אין צורך לתקנה דמהיכא תיתי לאיסורא דהרי שלום לא עדיף משאר כינויים הנמחקין דלית בהו איסורא דמוציא שם שמים לבטלה, וכיון שהרמב"ם מפרש דהתקנה היתה להתיר ולא לחובה ע"כ צ"ל דבשם היינו בשם המיוחד שאינו נמחק ושייך ב' איסורא דמוציא שם שמים לבטלה ולכן הוצרכו לתקן להתיר מפני תיקון העולם כמשכ"ל. והשתא אם כן הרמב"ם שמפרש התקנה להתיר ובשם היינו שלום, הוא תרתי דסתרי אהדדי. והוא תימא לכאורה.

ומיהו אפשר לומר דגם דעת הרמב"ם לפרש דהתקנה היתה לחובה כפירוש הערוך ולזה הוצרך על כרחך לפרש דבשם היינו שלום וזהו שכתב מפני שמלת שלום הוא שם וכו' דהוא מגומגם לכאורה, אלא דכוונתו לתרץ בזה דכיון דחובה הוא אמאי אנן האידנא לא מדכרינן שם בנתינת שלום, ולזה כתב מפני שמלת שלום הוא שם וכו', אלא משום שהוקשה לו להרמב"ם ז"ל דאיך הביאו ראיה לזה מבוועז שאמר ה' עמכם ומנ"ל דבוועז בתורת חובה אמר הכי ודילמא אינו אלא רשות, ולזה כתב דבאמת לא הביאו ראיה מבוועז לענין שהוא חובה, אלא משום דלא תקשה איך תקנו להזכיר שמו של הקב"ה בנתינת שלום והתירו בקום ועשה איסור מוציא שם שמים לבטלה, לזה הביאו ראיה מבוועז שהוא מותר, ואין דבר איסור משום מוציא שם שמים לבטלה, ולכן שפיר מצי לתקן הדבר לחובה לעשות כן לדורות.

אלא דאכתי לא פלטינן מהקושיא דלמה לי ראייה להתיר ומהיכא תיתי לומר דאסור דהא לא עדיף שלום משאר כל הכינויין שאין בהן איסור מוציא שם שמים לבטלה, אבל לפי מה שביארנו ניחא שפיר דכאן בדרך נתינת שלום אם איתא שיש בו איסור הו"ל בכלל אזהרה דלא תשא כמשכ"ל, ואם כן גם בכל הכינויים אפילו הנמחקין שייך איסור זה, ולזה שפיר הוצרכו להביא ראייה מקרא דבועז דמותר, ומיהו לפמשכ"ל דלדעת הרמב"ם שלום הוא מן השמות שאינן נמחקין אם כן בלאו הכי ניחא דהרמב"ם לטעמי' אזיל דשלום אינו נמחק, ואם כן הו"ל בכלל איסור מוציא שם שמים לבטלה דנפק"ל מקרא דאת ה' אלקיך תירא דאפילו בהזכרה בעלמא לחנם עובר בעשה זו, ולהכי שפיר איצטרך קרא דבועז למיגמר מיני' דשרי, ואין להאריך בזה:

אגרות משה: או"ח ח"ד סימן מ ענין ג: אם יש קפידא מלכתוב שלום במכתבים ובדבר כשכותבין מכתבי רעות אם יש קפידא מלכתוב תיבת שלום לגמרי או שצריך לחסר המ"ם /המ" / ולעשות נקודה לסימן.

הנה ברמ"א י"ד סימן רע"ו סעי' י"ג שיש נזהרין אבל הש"ך ס"ק ט"ז וכן בנקה"כ כתב דרוב העולם אין נזהרין בזה, והעיקר שיש שנזהרין הוא כשכותב תיבת שלום לברכה שהוא בתחלת המכתב ובסופו אבל כשכותב ספור דברים שיש שלום בין פלוני לפלוני לא שייך זה כלל כדאיתא בפ"ת ס"ק כ"ח בשם רדב"ז.

ואני בעצמי ברוב מכתבי שהוא מה שאני משיב בדברי תורה אני גומר כתיבתו, דהא מכתב זה יזהרו בהכרח לשמרו מחמת שהוא דברי תורה וממילא הרי יהיה גם זה שמור, ואף שם ממש היה שייך להתיר, דכל הטעם הוא שלא לכתוב שמות באגרת כדי שלא יבא לידי בזיון, ומכתב בדברי תורה הא לא יבא לידי בזיון, אך שמ"מ בשם גמור כשנזדמן שצריך אני להזכיר באיזה מכתב אף של דבר תורה אינו כותבו אלא בקוף במקום הה"א משום שעכ"פ אולי לא ישמרו כל כך, אבל בתיבת שלום כיון שמעצם הדין מותר דהא רוב העולם אין נזהרין בזה אין טעם לחשוש בדבר שאף שם מותר לכתוב,

והנה אף במכתבי רעות הוא טעם קלוש מאד דהא אף לכוונת ברכה הא לא שייך על מה שנכתב לברכה שיהא לו שלום לומר שהוא כותב זה לכוונת השם שהוא נותן הברכה, ובהכרח שכו"ע יבינו שתיבת שלום הוא הברכה שיהא שלום לו וסומך שיבין למי שכותב שלום לך או שכותב שלום וברכה שמתכוין לברכו שהשי"ת יתן שיהיה לך שלום או שיתן לו השי"ת שלום וברכה, ואין מקום לטעות כלל, שא"כ כמו שמותר לכתוב סיפור דברים כשכותב שיש שלום בין פלוני ופלוני למש"כ הרדב"ז, יש להתיר לכתוב תיבת שלום לכוונה שהשי"ת יברכהו שיהיה לו שלום, ורק לכתוב שלום עמך יש לאסור דשייך גם לפרש שהברכה הוא שהשי"ת הנקרא שלום יהיה עמך דמצינו ברכה כה"ג בעז שאמר ברכתו ה' עמכם שזהו ברכה בעצם שהשי"ת יהיה עמו שא"כ יש לפרש כשיכתוב במכתבו שלום עמך שכוונתו על השם שיהיה עמו שייך לאסור אף שהוא נתכוין לברכה אחרת שהשי"ת יתן שיהיה שלום ושלוח עמו, ששייך להחמיר מאחר ששייך לפרש גם על ה' שנקרא שלום יהיה עמו, ולשון שלום עמך לא רגילין כלל למיכתב שלכן אין לאסור להרדב"ז, ומאחר שמסתבר טעמו דרדב"ז הוא טעם גדול למה שמקילין רוב העולם ואין נזהרין בזה כדכתב הש"ך,

ואין הטעם שאין נזהרין בזה מטעם דפליגי על תוס' סוטה דף י' וסברי דשלום אינו משמות שאין נמחקין כדמשמע מהש"ך שמביא מתשובת הרא"ש שהוא סובר שהשלום אינו מהשמות שאין נמחקין שהוא כמו חנון ורחום אלא דאף לתוס' אלו שכותבין באגרות הוא נכתב לכוונת הברכה שמברך אותם שיהא לו שלום בכל אשר לו כדלעיל והוא מטעם סברת הרדב"ז שכתבתי שאין טעם לחלק.

אבל נראה דזהו כשכותבין בהאיגרות שלום לך ולביתך או כשכותבין שלום וברכה דהלשון מוכיח שהוא לכוונת ברכה אבל לא כשכותבין שלום לכד היינו שכותב בהאגרת לידידי

פלוני שלום וכ"ש כשכותב בהאגרת כבוד ידידי פלוני שלום שזה הא הוא לשון סתום בכוונת ברכתו אם הוא שמברכו שיהא לו שלום וחסר לאסוקי תיבת לך או שכוונתו בברכתו שה' ששמו שלום יהיה עמך וחסר תיבת עמך, שבזה נמי שייך ליזהר וכמעט שהרוב כותבין כן, ואף שהוא ספק יש ליזהר, וגם כשכותב שלום לבד אף בלא עמך עוד ראוי יותר להחמיר דהא אפשר לפרש שעיקרו הוא להזכרת שם שמים בתחלת דבריו שלכן ניחא מה שהרא"ש בתשובתו שם בכלל ג' סימן ט"ו הביא ראיה ששלום אינו מהשמות שאין נמחקין מהא דבכל אגרות כתובין שלום וזורקין ונמחקין ולפ"מ שכתבתי דמשלום לך ומשלום וברכה לא שייך להחמיר כלל הא ליכא ראיה אלא הוא משום דהיו רגילין לכתוב באגרות לבד בהתחלה או בגמר תיבת שלום לבד דבזה אם שלום היה משמות שאין נמחקין היה ראוי ליזהר שלא לזרוקו והעולם היו זורקין ומוחקין גם כשהיו כותבין בהאגרות שלום לבד שמזה מוכיח הרא"ש שהוא רק כמו חנון ורחום, והביא הש"ך מתשובת הרא"ש שהעולם אין נזהרין אף בזה וכן לא היו נזהרין אף בזמן הש"ך שא"כ הוא מצד תשובת הרא"ש שפליג על התוס'.

שלכן לדינא אם כותבין שלום לבד מאחר דהתוס' סברי שהוא אינו נמחק וראוי להחמיר כדבריהם שהרי הרא"ש כותב שיש להחמיר להסוברין שהוא משמות שאין נמחקין, ואף שהעיקר לדינא הוא כהרא"ש וגם רבי בתוס' היה פשיטא ליה שנמחק וכן סובר הגר"א ביו"ד שם ס"ק כ"ט, מ"מ מהראוי להחמיר כתוס', אבל כשכותבין שלום לך שלום לכם או שלום וברכה שלום וכל הטוב וכדומה אין בעצם צורך להזהר, אבל מ"מ הרבה נזהרין גם כשכותבין באופן זה, ואני בעצמי איני כותב לעולם תיבת שלום לבד אלא עם עוד ברכות, לכן איני מקפיד כל כך ואף שאני זהיר ברוב הפעמים אירע שלפעמים אני גומר אבל אלו שכותבין לפעמים תיבת שלום לבד טוב שגם כשכותבין עם עוד תיבות לא יגמורו.

עיונים וחסרונות ==

== עקידת יצחק

== רשימת גמרות בענין שאילת שלום למשל ברכות ט: כי עיילת להתם שאיל בשלמא דר"ב אחי במעמד כל החבורה. תנחומא נשא "צריך לאדם ליתן שלום לחבירו בפה מלא" וכו'. = להעזר בשימותה מלקטיסובצילומים == ענין "סבר פנים יפות" והיחס שלו למצות שאילת שלום = עיין ארחות ישר לגר"ח קנייבסקי ערך "סבר פנים יפות" עם הרבה מ"מ עמוד ע-עא

(א) להבחין בין "נתינת" שלום, והיינו כשנפגשים במקרה ובדרך כלל קצר מאד, לבין "שאילת" שלום, שרוצה לדעת מצבו ויותר באריכות קצת. אלא שצ"ע לשון חז"ל בכל מקום כמו במשנה ברכות "שאל" מפני היראה וכו', לכאורה היה צריך להיות "נותן" וכו"ב.

(ב) האם הכוונה ל"ברכה" שמברכו בשלום אוהת ענינות ושאלה כפשוטו, ויש בזה צדדים במקורות.

שייך לשאילת שלום

= חרדים פרק מז סימן לז: אסור לתת שלום לרשע ומפני דרכי שלום יכוין שנותן השלום לרבו או לשי"ת, שנאמר (שמואל-א כח ו) ואמרתם כה לחי ואתה שלום, אמר להם דוד שיכוונו לחיי עולמים וכו'.

שער הציון למשנה ברורה: להקביל פני חבירו נחשב דבר מצוה לענין עירובי חצרות כי הוי בכלל שאילת שלום ועוד עיי"ש.

== מזוה"ק מקץ (רבי חייא ורבי יוסי שראו אדם עם טלית ועם חרב, עיין ספ"ל בצדק) נלמד מכאן יסוד בהלכות

שאילת שלום שאם ע"י שאילת שלום יש חשש שהשני יצער אותו או הוא פטור == ==

חסר: נחלת בנימין (בריאר) או"ח סימן לו

חוט שני לר"נ קרליץ חלק אה"ע, אין שואלים בשלום אשה...

פאת שדך ח"ב סימן כה אם מחזיר שלום רק בניענוע הראש אם נחשב "גזלן"

מעשה באבא חלקיה תענית כד: שלא השיב שלום לזוגא דרבנן == ובמהרש"א שם
ומהרש"א מכות כד = לקחת מבר אילן ==

==לציין שסוגיית גיטין ס מובא בספ"ל אמת ושקר פרק גניבת דעת ועיין שם אם יש עוד
מפרשים ולהשוות לכאן ==

תוספות יום טוב ברכות פרק ט משנה ה

ואומר אל תבוז וגו' - פי' הר"ב אלא למוד מבעז. [גמ' דהכא] וכי תימא א"כ קרא דה' עמך למאי בעי הכא. וי"ל דאי לאו דמלאך שאמר כן לא הוינן מפרשי לקרא דאל תבוז לענין בעז. [ובגמ' דסוף מכות (כג ב) שלשה דברים עשו ב"ד של מטה והסכימו ב"ד של מעלה וכו'. ושאלת שלום דכתיב והנה בעז וגו' ואומר ה' עמך גבור החיל]. והרמב"ם מפרש שזה שאמר ואומר אל תבוז אינה ראייה על שישאל בשם אבל ראייה שלא יבוז וילעיג לתקנת חכמים אף על פי שהם ישנות וקדמוניות ועל זה הזהיר שלמה בזה המשל:

רבי נתן אומר וכו' - כ' הר"ב פעמים שמבטלין וכו'. וכפירש"י בפסקא שבגמ' ולדבריהם הביא התנא להא דר"נ לראיה לאוקימתא דאל תבוז וכו' אלא למוד וכו' דכתיב עת לעשות וא"ר נתן שנדרשהו מסיפיה לרישיה ושמעת מיניה שפעמים מבטלים וכו' ואף על גב דכיון דלא פליג הוה ליה למנקטיה בלשון א"ר נתן ולא ר' נתן אומר דמשמע דפליג לא קשיא כלל דאיכא טובא במשנה כהאי גוונא ובפרק בתרא דבכורים רצוני להזכיר הרבה. והרמב"ם כתב שהביא ראייה על כל העוברים על התקנות ההם כי יבא זמן להפרע מהם ולענוש אותם כי הם הפרו תורה. וז"ש הפרו תורתך עת לעשות לה'. אבל מי שיעזוב הפסוק על סדורו ויפרשהו ויאמר עת לעשות לה' הפרו תורתך יאמר כי כשיבא העת להפרע מהם ולהנקם יזדמנו סבות לבני אדם להפר תורה כדי שיבא עליהם העונש במשפט וזה הענין ארוך ורחוק עמוק עמוק מי ימצאנו וכו' כי אין ביכולת אדם להשיגו כאשר אין בכח שכל האדם להיות שכלו כולל דעת הקב"ה וזהו שאמר הכתוב (ישעיה נה) כי גבהו שמים מארץ כן גבהו דרכי מדרכיכם ומחשבותי ממחשבותיכם וכבר העיד הכתוב כי משפטיו ישרים כי כל דרכיו משפט. עכ"ד:

רמב"ם הלכות מלכים פרק י הלכה יב

שני עכו"ם שבאו לפניך לדון בדיני ישראל, ורצו שניהן לדון דין תורה דנין, האחד רוצה והאחר אינו רוצה אין כופין אותו לדון אלא בדיניהן, היה ישראל ועכו"ם אם יש זכות לישראל בדיניהן דנין לו בדיניהם, ואומרים לו כך דיניכם, ואם יש זכות לישראל בדיניהן דנין לו דין תורה ואומרים לו כך דינינו, ויראה לי שאין עושין כן לגר תושב אלא לעולם

דנין לו בדיניהם, וכן יראה לי שנוהגין עם גרי תושב בדרך ארץ וגמילות חסדים כישׂראל, שהרי אנו מצווין להחיותן שנאמר לגר אשר בשעריך תחננה ואכלה, וזה שאמרו חכמים אין כופלין להן שלום בעכו"ם לא בגר תושב, אפילו העכו"ם צוו חכמים לבקר חוליהם, ולקבור מתיהם עם מתי ישׂראל, ולפרנס ענייהם בכלל עניי ישׂראל, מפני דרכי שלום, הרי נאמר טוב ה' לכל ורחמיו על כל מעשיו, ונאמר דרכיה דרכי נועם וכל נתיבותיה שלום.

תשובה מיראה הלכות מלכים פרק י הלכה יב

ובמש"כ אין כופלין להם שלום דבגר תושב מותר, אתי שפיר קושית הט"ז ביו"ד סי' קמ"ח מ"ש בברכות י"ז א', שאמרו עליו על רבן יוחנן בן זכאי שלא הקדימו אדם שלום מעולם ואפי' נכרי בשוק דמאי רבותיה אדרבא לנכרי צריך דוקא להקדים דאסור לכפול להם שלום, ולדברי רבינו ז"ל אתי שפיר די"ל לפי דברי התוס' בשם ר"ת בגיטין לו: דגם בזמן בית שני היו נוהגין יובלות, א"כ מש"כ לעיל שפיר גם בימי בית שני גר תושב וזהו הרבותא לגר תושב שהקדימו הוא ולא המתין שיקדימו אף שמוותר. ובעודי בזה נ"ל מזה ראייה למש"כ הרמב"ם ז"ל בחיבורו פ"ה מת"ת דהשואל בשלום רבו אומר לו שלום עליך רבי וכששואלו והוא משיבו אומר לו שלום עליך רבי ומורי, ועי' ביאורי הגר"א ז"ל ביו"ד סי' ר"מ וכבר נפלאתי עליו מברכות ג. ומפרק חלק צח. שהביא ז"ל בעצמו,

וכעת נ"ל דענין זה הוא כפילת שלום, שלפי הנראה לי מדברי הגמ' גיטין ס"ב א', ענין כפילת שלום הוא או שאומרים שלום שלום או שמישיב לו בלשון כפול, אבל השואל אינו שואל בלשון כפול רק שלום לבד וזש"ש רב חסדא מקדים להו שלמא שהקדים לשואל להם בכדי שלא יצטרך לכפול בתשובתו עיין שם ברש"י ותוס', ורב כהנא א"ל שלמא למר היינו רק פעם אחד ולא ב' פעמים וי"ל אף בתשובתו אמר כן,

וא"כ יש לתרץ קושית הט"ז בפשיטות כמובן, ועי' שם דאמר רב יהודה אמר רב מנין שכופלין שלום לת"ח ומנין שכופלין שלום למלך מדכתיב ורוח לבשה את עמשי וכו' והיינו דהשואל בשלום המלך כופל בשאלתו ג"כ כמו שכופלים בתשובת אחר השואל בשלום והראיה מעמשי ראש השלישים שהוא התחיל לדרוש בשלום דוד המלך ע"ה וכפל בשלום, ומזה לומד ר"י אמר רב דגם בת"ח הדין כן ממש"כ שלום שלום במלך וכתוב בי מלכים ימלוכו, ולפי"ז מ"ש במשנה אין כופלין שלום לעכו"ם משמע דלכו"ע כופלין צריך לפרש פי' אחר בזה שלת"ח בעל כרחך הוא באופן אחר ממה שכופלין לכל אחד, ותליא בפלוגתא דר"ח ור"כ בפ"י דברי המשנה מ"ש אין כופלין, ובזה יש לתרץ מה שהקשתי משנים רבות בס"ד מאי טעמא לא כתב הרמב"ם דין זה דכופלים שלום לת"ח ואכמ"ל.

ציונים: במצות שאילת שלום

- אבות דר' נתן,**
הוי זהיר בשאילת שלום בין אדם לחבירו, פרק ב"ט
- אבן יעקב,** ר' אליעזר ולדנברג, ציץ אליעזר
שאילת שלום באבל בין האנשים המנחים זה לזה (חידוש של ערוך השלחן) סימן נה
- אבן שלמה,** קובץ
האם שאילת שלום הנהוגה בימינו היא כפי התקנה שנזכרת במשנה ברכות נד / הב' עקיבא רז 542
- אבני נזר,**
גדר שאילת שלום ועוד יו"ד א תעד
- אגרות משה,** ר' משה פיינשטיין
קדושת מילת שלום במכתב יו"ד ד מ
- אדרת אליהו,** ר' עמנואל חי ריקי
במשנה גיטין, גיטין סב
- אהל יוסף,** ר' יוסף אשכנזי
בענין אמירת שלום לפני התפילה לאורח, 322
- אוצר האגדה,** ר' משה דוד גרוס
שאילת שלום, שאילת שלום
- אוצר חילוף מנהגים,**
בני ארץ ישראל תלמיד אומר לרבו שלום עליך רבי, בני בבל אין תלמיד שואל בשלום רבו סימן לג עיי"ש הרבה מקורות
- אוצר מפרשי התלמוד,**
תוך כדי דיבור ושאלת תלמיד לרב ב"ק עג סוגיא גיטין סא סב
- אוצרות הש"ס,**
שלום ושאלת שלום ח"ג עמוד 2034
- אוצרות חיים,** ר' יוסף חיים זלה"ה
בדין שאילת שלום, תי
- אוצרות ירושלים,** קובץ
מאמר יסודי בענין מצות שאילת שלום מאת הרב יוסף שלום וינפלד, סא-ע
- אור המזרח,** קובץ, ר' ישראל שציפנסקי עורך
שאלת שלום בשם התקנה זמנה ומהותה מאת הרב שיראל שציפנסקי, לב 110
- אור ישראל,** קובץ
שאלת שלום באשה, ובעיקר דין ש"ש, מאת הרב גדליה אברלנדר עז עמוד קצב
- אורות הרמב"ם,** ר' אברהם י. ה. קוק
בדין שאילת שלום ביאור איך ע"י שעונים עליכם השלום הוי הוספה על שלום עליכם, דעות פ"ה ה"ה
- אינציקלופדיה תלמודית,**
- קדושת שלום וש"ש בשם, כרך לא, כנויי ה'
אמונת יוסף, ר' יוסף דינקלס
שאלת שלום ברבו ובענין שואל ומשיב בזמן ק"ש ועוד, ירושלמי ברכות פ"ב עמוד מג. מהספר
- אמירת שלום כהלכה,** ר' ישראל י. וידבסקי
דיני אמירת שלום שאילת שלום, כל הספר
- אמת ליעקב,** ר' יעקב קמנצקי
מחזיקין ידי נברים, וש"ש לנכרי ועוד מסכת שביעית ד ג
- אספקלריא,** ר' שמואל אדלר
ערך שאילת שלום חלק כה עמוד 479
- ארח מישרים,** =
פרק שלום פרק לה
- ארץ החיים,** ר' חיים טצרנוביץ
ברכות כז:
- באר יצחק,** קובץ
משלוח מנות וגדר איסור שאלת שלום באבל מאת ר' בצלאל גלינסקי ג' עמוד שלא
- באר משה,** ר' משה שטרן דבצינער רב
בקר טוב לאבל ח"ד סימן קו
- באר שבע,** =
סוגיות שאילת שלום בש"ס שו"ת נט
- ביכורי ארץ,** ר' אברהם יצחק טוקר
שאלת שלום חבירו בשם, ברכות סימן יד
- בירור הלכה,** ר' יחיאל אברהם זילבר
בבית המרחץ / או"ח סי' פה עמוד צו של הספר, ח"ו עמ' 301
- קול קורא שלום-שלון מא הרב דוד מרדכי רובנפיין ח"ז עמ' מב של הספר, ח"ז 58
- בירורי חיים,** ר' חיים סגל
נתינת שלום קודם שחרית סימן ג
- בן יהוידע,** רבנו יוסף חיים בן איש חי
בכל הגמרות עיי"ש,
- ביאור גמרא קידושין עבאריכות
- בנין אריאל,** ר' זלמן נחמיה גולדברג
להתעניין באבל מה שלום בריאותך וכו', 721
- בנין שלמה,** ר' שלמה הכהן מווילנא
מחיקת השם שלום ח"ב יו"ד סימן כב
- בצל החכמה,** ר' בצלאל שטרן
משכים לפתחו לפני התפילה ועוד, ה' ע
לשאל בשלום אשה, ה' מח: לשאל בשלום אשה בטלפון ה' מט: שאילת שלום מאשה לאיש, ה' נ: -ועיי"ש גם סימנים ע עא בענין שאילת שלום לפני התפילה

ברכי יוסף, החיד"א

קדושת שם שלום ===

ברכת אברהם, ר' אברהם ארלנגר

הנותן שלום לרבו, ברכות כד

ברכות משה, ר' משה יוזוק

הנותן שלום לרבו, ברכות כד

ברכות שמים, ר' רפאל בלום

כפילות שלום לגוי, גיטין סב

בתורתו יהגה, ר' דוד פלק

מעשה עם הגר"ח עוזר שלפני בואו לוילנא

היה מקדים שלום לכל אדם אבל אחר שבא

לעיר גדולה אמר שאין אפשרות ולכן פסק

ממנהגו, תלא בספר

גליוני הש"ס, ר' יוסף ענגעל

בביאור הסוגיא שבת י שבת י

שו"ת רש"י במודר ??

גרי"פ פערלא, ביאור לרס"ג מצוות

שאיילת שלום, עשה א ח"א 95

גשר החיים, ר' יחיאל מיכל טוקצינסקי

ח"א סי' כא

דבר משה, ר' משה רחמרין

הוא מקדים שלום לכל אדם, אבות ד, סימן רכג-ו

דברי סופרים, ר' נחום יברוב

שאיילת שלום באבל, פרק לו

דברי שלום, ר' שמואל יצחק יהדייקין

אין שואלים בשלום אשה, ח"ב סי' יד, ציונים

עמ' ב

בענין אבל אסור בשאיילת שלום, ח"ג סי' יז

ובציונים שם עמ' א

דרך החיים, מהר"ל מפראג

שאיילת שלום ועוד מהר"ל אבות פ"ד עמוד קצד

האורה, ספר, מפסקי רש"י ובית מדרשו

דין נתינת שלום עמוד 7

הליכות ישראל, ר' ישראל גרוסמן

לפני התפילה, סימן מא

הליכות שלמה, ר' שלמה זלמן אוירבאך

בענין שאילת שלום בזמן הזה / ולהענין ליתן

שלום למי שהולך בגילוי ראש ויחזיר שלום

כך, יט

הלל אומר, קובץ

מאמר של הרב אלחנן בן נון, רב היישוב שילה,

אמירת שלום, שאילת שלום, שלום בחז"ל

המדרש כהלכה, ר' ישראל בארי קולונדר

כמה נחשאים ע"ש, ר-רט

העליה, קובץ

מעלת אמירת שלום, הרב שלמה אריאליקובץ

ד עמוד נט

הערות, מרן הגרי"ש אלישיב

שלום לגוי, גיטין סא סב

הר צבי, הרב צבי פסח פראנק

איחול חיים ארוכים באבל יו"ד סימן רצ

השלמת המידות, ר' שלמה הלוי פיינזילבר

שאיילת שלום, עמ' כז, כח

התעוררות תשובה, ר' שמעון סופר

בדין שאילת שלום, ח"ד כב

והארכת ימים, ר' יעקב פיש

שאיילת שלום, סימן נח

ויצבור יוסף, ר' יוסף בר שלום

לומר לאבל בקר טוב, ערב טוב עמוד רפו, ח"ד

סימן פ, 013

זכר יהוסף, ר' זכריה יוסף שטרן

שאיילת שלום לרבו ונפק"מ לדין משלוח מנות

בפורים או"ח ב סימן רנ

זכר נתן, ש"ש נתן קאָגל

שלום לאורח הבא מחוץ 64 אוצה"ח

זכרון שלמה, קובץ

שאיילת שלום בט באב, בשם הרידב"ז 128

חוט של חסד, עלון

ש"ש בין איש ואשה 159 אוצה"ח

חוט שני, הרדה"ג ניסים קרליץ ז"ל

שאלה בשלום אשה, אבן העזר עמוד נט

חומת ירושלים, קובץ

שאיילת שלום לרבו, מתוך שו"ת ביכורי שלמה

ח"ב יו"ד סימן ט"ו האדמו"ר מאלכסנדר בעל

ישמח ישראל, סימן ז

חזון איש, ר' אי"ש קרליץ

צריך להתאמץ בשאיילת שלום, אגרת עג

חמדת בנימין, ר' אברהם בנימין זילברברג

ביאור הגמ' מכות כג, מכות כג

חפץ ה', אור החיים הקדוש

גמרא ברכות ו ברכות ו

הנותן שלום לרבו ובדברי התוס', ברכות כז

חרדים, ר' אלעזר אזכרי

מצוה מדברי קבלה ומד"ס התלויות בפה /

בקש שלום וודפחו מצוה מדברי קבלה

להקדם שלום לכל אדם... פרק לח ד ד

יביע אומר, ר' עובדיה יוסף

למי שהולך בגילוי ראש, ובענין ש"ש בבית

המרחץ, ו או"ח טו אות ח ט

יד דוד, ר' דוד זינצהיים

שלום לגוי גיטין סב

יהודה יעלה, ר' מהר"י אסאד

בדין שואל בשלום חבירו בשם ובענין שאילת

שלום ועוד, או"ח סי' ט

יעקב שור, ר' יעקב שור

נותן שלום לרבו, ברכות כז

ישיב יצחק, ר' יצחק שכטר

נתינת שלום זל"ז בבית אבל, א סימן כו

כנסת ישראל, ר' יעקב ישראל לוגסי

ספר פנים יפות, ערכו של חיוך פרק כז

מעלת אמירת שלום מקורות ועבודות פרק כח

כף החיים, ר' יעקב חיים סופר

או"ח ג
מצוות השלום, ר' יוסף דוד עפשטיין
 עיונים בדין שאילת שלום, 560 והלאה
מקור הלכה, ר' בנימין זילבר
 שאילת שלום ודבר שבקדושה בבית המרחץ,
 שבת סימן ה
מרומי שדה, הנצי"ב מוולאזין
 ביאור בדברי הגמ' ברכות, ברכות יד.
 גזילת העני בביתכם שע"י שאינו משיב לו
 שלום הוא מתבייש לבקש צרכיו ונמצא גוזלו,
 ברכות ו:
משא בני קהת ר' שמאי גרוס
 השמטת הרמב"ם, דעות ה ו
משנה ברורה, מרן החפץ חיים
 אין אנו נהגים לשאול בשלום בבית הכנסת
 בעת התפילה, סו
משנה לחם, יעב"ץ
 התקנה לשאול בשם התבטלה וראיות לזה
 משנה סוף מסכת ברכות
משפטי הלוי, ר' הלל יצחק הלוי
 ???
נחלת בנימין, ר' בנימין ברויאר
 שלום לפני התפילה סימן לו
נחלת שבעה, ר' שמואל הלוי
 נתינת שאילת שלום במי שבא מרחוק בשבת
 אולם בתוך התחום שיש חילוקי מנהגים ופסק
 שאין צריכים שאילת שלום כי אינו בא ממקום
 סכנה ואומר ברוך הבא, סי' ע"ד
נטעי נאמנים, מכון משנת ר' אהרן
 למה נהגים בשאילת שלום לתת יד, ח"ב עמ'
 980
ניב המדרשיה, קובץ
 השלום בהלכה ובאגדה, ובענין שאילת שלום
 בארוכה מאת הרב בצלאל לנדוי, תשל"ב ג
 שאילת שלום מקורה מטרתה ומשמעותה
 מאת הרב אליעזר בן שלמה תשמו
ניצוצי אור, ר' ראובן מרגליות
 כמה נקודות, גיטין סב
ספר הנר, רבנו זכריה אדמאתי
 בתקנת שאילת שלום בשם, מאת רב האי גאון
 סוף ברכות
נרות אהרן, ר' אברהם אהרן הלוי פראג
 קדימת שלום לכל אדם, דעות פ"ה ה"ז
נשמת אברהם, הרב ד"ר אברהם סופר
 שלום בגילוי ראש, א עמוד צב
נתן פריו, ר' נתן גשטטר
 גמ' מכות כג, מכות כג
סדר הלכה, ר' דוד שלמה הכהן
 ש"ש בשם מותר או חייב, בדברי ריב"ן מכות
 ומהרש"א שם, דעות ו
סדר יעקב, ר' יעקב וורשנר

האריז"ל במקום נקי השיב 'עליכם שלום'
 ובמקום לא נקי השיב 'ברכה וטובה', קנו ג
 יכול לתת שלום כפול לגוי בשם ברכי יוסף,
 קנו טו
כפי אהרן, ר' אהרן אפשטיין
 להגביה הכובע לאות דרישת שלום סמוך
 לבית תיפלתם סימן כו
 שאלת שלום בשם סימן סג
כתב סופר, ר' אברהם ב. סופר
 כופלין שלום לגוי גיטין סב
לב אברהם, ר' אברהם ווינפלד
 לומר לאבל לחיים, שני גורים באיסור ש"ש
 באבל א סימן צה
להורות נתן, ר' נתן גשטטר
 שאילת שלום, ח"ב או ח"ה או"ח לו 64
לחם שמים, יעב"ץ
 לרבו וחשוב צריך לכפול שלום וביאור הסוגיא
 שואל מפני היראה וכו', ברכות פ"ב
למועד, קובץ
 שאילת שלום תלמיד לרב הרב אלתר הילביץ
לקט יושר, ר' יוסף יחפא
 האיסור לאבל רק כשמוכיר שלום שהוא שם
 ה', עמ' קי
מאורות ירושלים,
 אמירת ושאלת שלום לפני התפילה, מאת
 הרב חיים יצחק פרוש, ג עמוד קח
מאיר עוז, ר' מאיר ערבה
 סימן סו, סו
מבשר טוב, אדמו"ר מביאלא לוגנו
 נתינת שלום לפני התפילה, בתוך ספר שיעורי
 מבשר טוב ברכות סי' יט
מגדל דוד, ר' דוד הכהן תלמיד מהרש"ל
 כופלין שלום לגוי גיטין סב
מהר"ם שיק,
 סוגיא גיטין סב סג, גיטין סב
מילי דברכות, ר' אהרן פישר
 איסור שאילת שלום ועוד או"ח פד
מילי דברכות, ר' צבי גרודזינסקי
 נותן שלום לרבו, ברכות כו
מכתב לחזקיהו, ר' חזקיהו מדיני
 חי' לברכות ו, ברכות ו:
מנחת שלמה ר' שלמה זלמן אוירבאך
 שאילת שלום משום רבית דברים, ח"ב סימן
 סח (ב) וע"ע חשוקי חמד ב"מ לדף עה:
מסורה, מאסף תורני
 בתקנה לשאול חבירו בשם מפי השמועה
 הגרי"ד סולוביצקי
מסביב לשלחן, עלון
 אמירה והקדמת שלום, כמה נושאים ודיונים
 חשובים גליון 101
מעט דבש, ר' דוד בן יצחק
 שאילת שלום בבית הכנסת ובבית המרחץ,

מקדים שלום אבל לא סתם דיבור עיי"ש. ח"ו
ב אלפים פט

רע"ק איגר, ר' עקיבה איגר
שלום לגוי, גיטין סב

שבט הקהתי, ר' שמאי גרוס
הערות בספר שאילת שלום הקדמה
השמטת הרמב"ם ש"ש בשם, דעות פ"ה

שבט שמעון, ר' שמעון סידן
שאיילת שלום באלב ח"א שפה

שדה צופים, ר' שמואל דוד פרידמן
ש"ש בבית המרחץ, תלמיד לרב, פזמון שלום
עליכם, בשבת, בתקנת ש"ש בשם. ירושלמי
ברכות עמודים רלא, קפח, שי, תתס
נתן שלום אפילו לנכרי בשוק, ברכות יז..
הנותן שלום לרבו, ברכות כז

שדי חמד, ר' חזקיה מדיני
שאיילת שלום, קדושת שלום מערכת א שיג,
כללים אות ק' ==

שיטות קמאי, קובץ ראשונים
סוגיא גיטין סא סב, גיטין סא סב
סוגיא ברכות נד סג

שלמת חיים, ר' יוסף חיים זוננפלד
שאיילת שלום, סימן תרסט, סימן תרע

שמעתין, כתב עת
שאיילת שלום מקורה מטרחה ומשמעויותיה
הרב אליעזר בן שלמה, 38 עמ' 28

שער אפרים, ר' אפרים הכהן
שאיילת שלום באשה סימן קטז

תורה שלמה, עורך: ר' מנחם כשר
שאיילת שלום דבעז רות שם
מקור לשאיילת שלום מיתרו, יתרו יח ז

תשב"ץ קטן, פסקי מהר"ם
שלום לפני התפילה סימן רמו

תשובה מיראה, האדר"ת
שאיילת שלום, סוף הקונטרס

תשובות הגאונים, חמדה גנודה
שלום לפני התפילה ועוד סימן יח

תשובות והנהגות, ר' משה שטרנבוך
שאיילת שלום בוקר טוב לפני התפילה, ח"א
סימן עא

שאיילת שלום, נוסח ברכת שלום לחבירו ועוד,
ח"ד סימן מח

תשורת ש"י, ר' שלמה טאבאק
בענין שאילת שלום, ?? תשובה קעב

נתינת שלום לגוי, ==

סיני, קובץ תורני
שאיילת שלום בפירוש המשניות לרמב"ם עת
לעשות לה' מאת ר' אלתר הילביץ, קיא 45

ספר הדרנים, ר' שמואל מירסקי
בתקנת שאילת חבירו בשם עמוד 12

עולת יצחק, ר' יצחק אלסטר
שאיילת שלום בשם, עמוד 9

עזר מקודש הרב מבוטשטש
שאלה בשלום אשה, אבה"ע סימן כא סעיף ו

עטרת פז, ר' פנחס זביחי
שאלת שלום בט' באב ח"ד עמוד פז

עינים למשפט, ר' יצחק אריאלי
שאיילת שלום בשם, ועוד נושאים, מכות כג

עמודי שלמה, מהרש"ל
תוך כדי דיבור תעוד ל"ת טז בסוף

עקירת יצחק, רבינו יצחק ערמאה
תרגיל להשכין שלום, נשא פ' פא

פאת שרף, ר' שמואל דוד מונק
הנותן שלום ואינו משיב רק מנענע בראשו
ח"ב סימן כח

פני ברוך, ר' חיים בנימין גולדברג
מה נקרא שאילת שלום באבילות, עמוד קפ

פני יוסף, ר' יוסף ריין
שאיילת שלום בתענית צבור, סימן מו

פנים מאירות, ר' מאיר אייזנשטט
האם תלמיד שואל בשלום רבו, וחולק על
הרא"ש ובביאור דברי הירושלמי ח"א הקדמה

פסקי ריא"ז, רבנו ישעיה מטרני
סוגיא גיטין סא סב, גיטין סא סב

פשט ועיון, רבי משה שטרנבוך שליט"א
שלום לגוי, גיטין סא סב
שלום לרבו, ברכות כז
תקנת ש"ש בשם, ברכות נד סג

ציץ שלמה, ר' אליהו מונק
שאיילת שלום לגוי, פרק ג' עמוד 62

צל"ח, ר' יחזקאל לאנדא
הנותן שלום לרבו בתוס', ברכות כז

קובץ, ספר קובץ על הרמב"ם
שאיילת שלום לרבו תלמוד תורה

קיצור משפטי השלום, ר' יצחק סילבר
כמה עובדות בענין שאילת שלום, פרק ז

רדב"ז, רבנו דוד אבן זמרא
שלום באגרות, קדושת שלום א רכ

דף על הדף: קידושין ע: הפתחי תשובה (א"ה סכ"א סק"ד) הביא מהגהות יד אפרים שתמה מהא דכתוב אצל אלישע הנביא שאמר לגיחזי רויך נא לקראתה וא"ל השלום לך וכו'. וכתב הפתחי תשובה דלפי מש"כ הריטב"א בסוף המסכת דהכל לפי מה שאדם מכיר בעצמו שיצרו נכנע וכפוף לו ואין מעלה טינא כלל מותר לשאול בשלום אשה, לפ"ז נחא.

בגמ': לשרר לי' מר שלמא לילתא א"ל הכי אמר שמואל קול באשה ערוה. הנה נחלקו הפוסקים בהך דקול באשה ערוה, דדעת הרא"ש דהוא איסור בעלמא לשמוע קול אשה, אבל דעת המרדכי בשם רבינו האי גאון דאינו אסור רק לענין שאסור לומר אז קריאת שמע, והבית יוסף (או"ח סי' ע"ה) הביא שיטות דאינו אסור רק כשהיא מזמרת.

וקשה להנך שיטות אחרונות דא"כ מאי תירץ כאן דהא דלא שאל בשלום ילתא משום קול באשה ערוה, הא כיון שלא הי' בשעת קריאת שמע, וכן שלא היתה אמורה לענות בדרך ניגון, אמאי היה אסור לו לשאול בשלום ילתא.

ותירץ בשו"ת הלכות קטנות (ח"ב סי' צ"ג) דאמנם אף דשלא בשעת קריאת שמע ושלא בדרך ניגון שרי, אבל הכא גרע טפי, דכיון דהוא דורש ומבקש את שלומה, נראה דרך קירוב טפי, שחפץ לשמוע קול מענה שלה, ובכה"ג אפילו שלא בשעת קריאת שמע אסור, ואף שלא באופן של זמרה. ועין כע"ז בשו"ת שער אפרים (סי' קט"ז בהגה"ה מבן המחבר).

בצדה לדרך (לבעל באר שבע על הש"ס, פ' וירא) הקשה גם כן על אותן שיטות דס"ל דקול באשה ערוה הוא רק כשהיא מנגנת, מהא דאמרינן הכא דאין שואלין בשלום אשה משום דקול באשה ערוה. ותירץ דצריך לומר שהם היו רגילים להשיב שלום בדרך ניגון וזמר, ולכן א"ש דאין שואלין בשלום אשה, כיון שהיא משיבה בניגון ושיר, וקול אשה מזמרת אסור לשמוע משום ערוה.

בראשית מג כח, ויאמרו שלום לעבדך לאבינו עודנו חי ויקדו וישתחוו, רש"י: ויקדו וישתחוו על שאלת שלום, =

==פסוקים בנושא שאילת שלום

בראשית מג כז: וישאל להם לשלום ויאמר השלום אביכם הזקן... (יוסף את אחיו)

שמות יח ז: וישאלו איש לרעהו לשלום... (משה ליתרו)

שמואל א י ב: ושאלו לך לשלום

שמואל א כה ו עלו כרמלה ובאת אל נבל ושאלתם לו בשמי לשלום ואמרתם כה לחי ואתה שלום וביתך שלום וכל אשר לך שלום. דוד אל נבל הכרמלי

דה"י ב טו ב': ה' עמכם ???

== עובדות בגמרא בענין שאילת שלום === לבדוק באוצר האגדה

נדרים ח. ליתב אפרשת דרכים ויהיב שלמא ביה עשרה, ובר"ן: מתוך שישיבו לו שלום יגן עליו מן הייסורין. ויש פירושים אחרים

חולין מט. ותוס' שם ד"ה וארכך

ברכות לב מעשה בחסיד שהיה קורא ק"ש... בא שר אחד ונתן לו שלום ולא החזיר לו שלום

ירושלמי שבת טו ז (עח:): בקושי היתירו לשאול שלום בשבת

ביכורים ג ג קידושין לג במביאי ביכורים... עומדים בפניהם ושואלים בשלומם ואמרים להם אחינו אנשי מקום פלוני בואכם לשלום

עירובין נג: ...המתפלל צריך שיפסיע ג' פסיעות... ואח"כ יתן שלום... שלום לימינו ואח"כ לשמאלו

מגילת תענית: ...בתלתא בתשרי בטילת אדכרתא מן שטריא. מפני שגזרה מלכות יון הרשעה שמד על ישראל ואמרו להם כפרו במלכות שמים ואמרו אין לנו חלק באלהי ישראל ולא היו מזכירין שם שמים בפיהם. וכשתקפה יד בית חשמונאי התקינו שיהו כותבין שם שמים בשטרות וכך היו כותבין בשנת כך וכך ליוחנן כהן גדול שהוא כהן לאל עליון, וכששמעו חכמים בדבר אמרו וכי מזכירין שם שמים בשטרות למחר זה פורע את חובו וקורע את שטרו ונמצא שם שמים מוטל באשפה ובטלום ואותו היום עשאוהו יום טוב.

שלחן ערוך: יו"ד רעו סעיף יג בהג"ה: הגה: ואסור לכתוב שם לכתחלה שלא בספר דיוכל לבא לידי בזיון, ולכן נזהרין שלא לכתוב שם באיגרת, ויש נזהרין אפילו במלת שלום, שלא לגמור כתיבתו (מהרי"ל בשם התשב"ץ).

ש"ך: שם: (טז) אפי' במלת שלום כו', ורוב העולם אין נזהרים בזה כך כתוב בתשובת הרא"ש כלל ג' סי' ט"ו דמותר,

מדרש: אוצר המדרשים: מדרש גדול וגדולה: (עמוד 78) ...ומיום שחרב ביהמ"ק נתמעט השלום שנאמר (ירמיה כה לו) ונדמו נאות השלום, ואנו חייבים לדרוש איש בשלום רעהו, וכן אנו חייבים לדרוש את שלום ירושלם ובית קדשנו ותפארתנו, שנאמר ודרשו את שלום העיר וגו' כי בשלומה יהיה לכם שלום (ירמיהו כט ז).

תהלים פרק קכט (ח) וְלֹא אֶמְרוּ הַעֲבָרִים בְּרַכַּת ה' אֱלֹהֵיכֶם בְּרַכְנוּ אֶתְכֶם בְּשֵׁם ה':

דברים פרק כג = דרישת שלום = (ז) לֹא תִדְרֹשׁ שְׁלֹמָם וְטַבְתֶּם כָּל יְמֵיךָ לְעוֹלָם: ס

משנת רבי אליעזר: פרשה ד: (עמוד 77) ...מנין לדרוש זה את שלום זה, ולדבר זה על זה שלום, שנאמר אלה הדברים אשר תעשו (זכריה ח טו) [וגו' אמת ומשפט שלום שפטו בשעריכם], וכשם שחייבין אנו לדרוש זה את שלום זה, כך אנו חייבין לבקש שלום עירנו ומקדשינו שנאמר (ירמיה כט ז) ודרשו את שלום העיר. ואם אנו חושבין זה על זה שלום ויועצין זה על זה שלום, אף הקב"ה יועץ עלינו שלום, שנאמר (פסוק יא) כי אנכי יודע כל המחשבות (אשר אנכי חושב עליכם מחשבות שלום). ואם אנו חולקין זה על זה ומרחיקין את השלום, אף הוא מתרחק ממנו, שנאמר (ישעיה נט ח) נתיבותיהם עקשו להם כל דרך בה לא ידע שלום, כתיב אחריו על כן רחק משפט ממנו.

מנורת המאור: אלנקאוה) פרק השלום עמוד 558: ומנין שחייבין ישראל לדרוש איש את שלום רעהו, שנאמר (זכריה ח טו) אלה הדברים אשר תעשו דברו אמת איש אל רעהו אמת ומשפט שלום שפטו בשעריכם, וכן אנו חייבין לדרוש את [שלום] ירושלם בית קדשנו ותפארתנו, שנאמר (ירמיה כט ז) ודרשו את שלום העיר אשר הגלית אתכם ממנה, כי בשלומה יהיה לכם שלום.

מסכת דרך ארץ ??? מנין שחייבין ישראל לדרוש איש שלום רעהו שנאמר אלה הדברים ... עוד קטע הלכה יא ויבן שם גרעון מזבח ... ועיין לעיל מובא עוד ממסכת ד"א בדרישה ??